

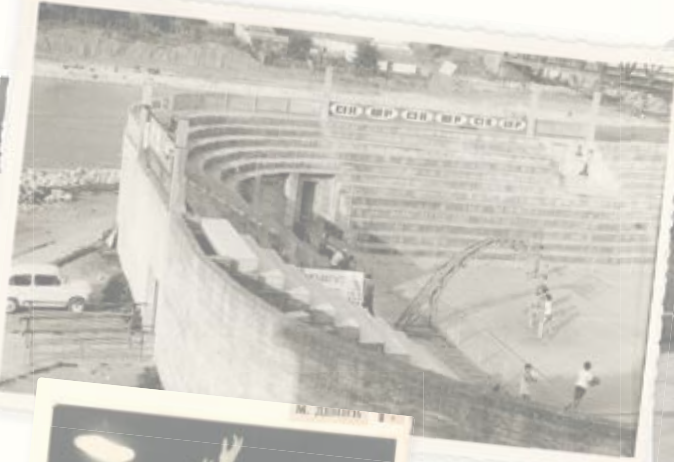
Милош Тимотијевић

Како је
ЧАЧАК
постао **ГРАД**
КОШАРКЕ
(1945-1969)

Спорт
и идентитет

Милош Тимотијевић

Како је
ЧАЧАК
постао ГРАД
КОШАРКЕ
(1945-1969)

Спорт и идентитет

НАРОДНИ МУЗЕЈ ЧАЧАК

2023

Милош ТИМОТИЈЕВИЋ

**КАКО ЈЕ ЧАЧАК ПОСТАО ГРАД КОШАРКЕ (1945-1969)
СПОРТ И ИДЕНТИТЕТ**

Главни и одговорни уредник:

Делфина РАЈИЋ

Редакциони одбор:

Александра ГОЈГИЋ, Слободан БОГОЈЕВИЋ, Делфина РАЈИЋ

Рецензенти:

др Зоран АНТОНОВИЋ, др Наташа МИЛИЋЕВИЋ, др Оливера ДРАГИШИЋ,
др Петар ДРАГИШИЋ, др Владимир ДИМИТРИЈЕВИЋ

Ликовна опрема:

Миленко САВОВИЋ („Артера“)

Лектура и коректура:

Слободан НИКОЛИЋ

Издавач:

Народни музеј, Цара Душана 1, 32000 Чачак
<https://www.cacakmuzej.org.rs>

Штампа: Донат Граф, Београд

Тираж: 300

ISBN 978-86-84067-82-3

ГРАД ЧАЧАК

НАРОДНИ МУЗЕЈ ЧАЧАК

„Престоница културе Србије 2023.”

УВОД

Живот човека незамислив је без игре која је већ у својим најједноставнијим облицима изнад обичне физиолошке појаве. Игра као смислена функција надилази уобичајени порив за живљењем, није везана само за човека, старија је од културе и у својој основи представља тежњу ка слободи.¹ За њу се може тврдити да је у потпуности озбиљна ствар, при чему је човек често у „игри“ без свог знања и намере. Уопште узевши, она се јавља као облик васпитања тела, карактера и спајања људи у заједницу.²

Суштински у питању је слободна активност на коју се играч не може приморати, јер би игра у том случају изгубила привлачност и одређење веселе разоноде издвојене из свакодневице. При томе она је унапред ограничена утврђеним прецизним временским и просторним границама, али и неизвесношћу, јер се крајњи исход и ток не могу унапред предвидети. Не поседује ни продуктивност пошто не ствара добра и богатства, прописана је својим правилима, јер за тренутак укида постојеће и уводи нове законитости, али поседује особине фиктивне делатност која уводи свест о другој реалности у односу на „обичан“ живот. Све игре нису истоветне и деле се у зависности од тога да ли у њима преовладава такмичење, случај, претварање или занос. Прва категорија обухвата спорт, борбу у којој су вештачки створени једнаки изгледи за игру противника,

1 Johan Huizinga, *Homo ludens : o podrijetlu kulture u igri* (Zagreb : Naprijed, 1992), 9-30.

2 Ратко Р. Божовић, „Умјетност игре“, у: *Зборник Мајице српске за друшћевне науке* 91 (1991), 33-51.

а ривалство се огледа у брзини, издржљивости, снази, вештини, памћењу, домишљатости.³

Друштво у коме живимо све више заборавља значај игре као незаобилазне вредности сваке културе и начина да се прошире и превазиђу границе свакодневице у трагању за доживљајем човекове целовитости, чиме се постојању даје дубљи смисао. Развој технике и капитализма условио је ширење „рационалног“ доживљаја човека, потом и редукацију подручја снова, страсти и игре које нема утилитарно-прагматску сврху.⁴

Модернизација је на много начина изменила свет традиционалних људских заједница, а игра је доживела престилизацију. Нова правила индустријског друштва преобликовала су живот све бројнијем урбаном становништву. После завршетка радних обавеза појавио се простор „слободног времена“, а у њему нова врста забаве – спорт. Иако је израстао из поља игре, спорт је брзо постао посебан феномен масовне културе ширећи се у форми спектакла, забаве и робе, али и као специфичан начин трагања за еманципацијом и личним искуством које није могла да потисне и уништи економија потрошње.⁵

Нове форме урбаног живота и процес стварања посебног локалног и регионалног идентитета представљају најопштији аналитички оквир књиге „Како је Чачак постао град кошарке (1945-1969). Спорт и идентитет“, који се се истовремено поклапа и са периодом социјалистичке модернизације, динамичним и темељним изменама многих садржаја живота вароши средње величине у Србији, који немају паралелу са сличним процесима у прошлости.⁶

Хронолошки књига обухвата период од првог успешног организовања играња кошарке у Чачку (1945) па до покривања „Хале крај Мораве“ (1969), која је на тај начин од „летњег“ постала „зимски“ спорт, добивши нову симболику и такмичарско-просторно-временске одреднице. Већ 1970. у Чачку је одиграна прва утакмица мушке репрезентације Југославије, а од следеће године организују се и редовни телевизијски преноси утакмица које је „Борац“ играо у својој хали.⁷

3 Rože Kajoa, *Igre i ljudi : maska i zanos : drugo izdanje* (Beograd : Nolit, 1979), 37-45.

4 Ratko Božović, „Igra ili ništa : igra - temelj kulture“, u: *Kultura : časopis za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku* 140 (2013), 79-99.

5 Kaspar Maze, *Bezgranična zabava : uspon masovne kulture 1850-1970*. (Beograd : Službeni glasnik, 2008), 25-51, 63-64; Grejam Skempler, *Sport i društvo: istorija, moć i kultura* (Beograd : Clio, 2007), 58-65.

6 Милош Тимотијевић, *Модернизација балканског прага (1944–1989) : компаративна анализа развоја Чачка и Београда у епохи социјализма* (Чачак : Народни музеј Чачак, 2012), 46-53.

7 Аноним, „Слика недеље : прва међународна утакмица у Чачку“, *Чачански глас*, 6. фебруар 1970, 1; З. М., „Прва међународна утакмица у Чачку : Југославија и Аргентина разочарали навијаче : Југославија – Аргентина 70:68 (34:32)“, *Чачански глас*, 6.

Град, модернизација, спорт, кошарка и идентитет основне су теме које се испитују, док су такмичарско-резултатски и физиолошко-психолошки аспекти спорта, као и политичко-идеолошка позадина целог феномена, у другом плану. При томе се истиче теза да је кошарка одлучујуће утицала на обликовање посебног идентитета Чачка у другој половини XX века.⁸

Циљ истраживања свакако није само „обична” реконструкција чињеница прошлости, већ и покушај њеног разумевања у контексту времена, али и социолошких теорија које објашњавају начине функционисања друштва, при чему је основно питање које се поставља како је и зашто Чачак постао „град кошарке”.

Да ли нам је потребна теорија?

Сам избор теме условио је да се већ на почетку јасно уобличи и разради аналитички концепт са што ширим опсегом уз коришћење знања и теорија „бочних” друштвених наука, чиме се истраживање позиционирало у теоријско-методолошку основу друштвене или „нове” историје, што је и темељ модерне социологије спорта (емпиријско истраживање и теоријска анализа).⁹

Примењени истраживачки модел усмерен је на главне особине феномена (али без упрошћавања некадашње стварности), без изостављања детаља неопходних за разумевање проблема (комплексност друштвених улога, идентитета, значења и праксе), уз коришћење догађајно-приповедачког облика реконструкције прошлости и презентовања резултата истраживања када је то било неопходно. Циљ примене такве методе је досезање до општих закључака анализом локалних догађаја, јер се у „микро друштвеној драми“ откривају латентне напетости у целом друштву (њено избијање, криза, рад на обнављању, реинтеграција). Многе појаве добијају потпуно нова значења када се посматрају на примеру мањих заједница, као

фебруар 1970, 1; Аноним, „Савезна кошаркашка лига : државни првак побеђен крај Мораве : 'Борац' - 'Југопластика' 89:81 (45:45)”, *Чачански глас*, 1. јануар 1972, 16.

- 8 Милош Тимотијевић, „Кошарка у Чачку 1940–1951.”, *Зборник радова Народної музеја LI/ LII* (2021/2022), 299-341; Милош Тимотијевић, „Спорт и идентитет града: једно интимно сведочанство о Чачку и кошарци”, у: Зоран Антоновић, *Највеће њобеде Борца : мала сенџименџална историја једној великој клуба : 75 година Кошаркашкој клуба Борац* (Чачак : Народни музеј Чачак, 2022), 162-165; Милош Тимотијевић, „Град, спорт и идентификација: ривалство кошаркашких клубова из Чачка и Краљева (1945–1991)”, у: *Публицистика у развоју друштва и државе II, научни скуп, Свеска резимеа*, ур. Љубодраг П. Ристић (Краљево : Народни музеј; Београд : Институт за политичке студије : Правни факултет Универзитета, 2022), 31.
- 9 Мирослав Јовановић, Радивој Радић, *Криза историје : српска историографија и друштвени изазови краја 20. и почетка 21. века* (Београд : Удружење за друштвену историју, 2009), 119-122; Peter Berk, *Istorija i društvena teorija* (Beograd : Equilibrium, 2002), 36-50; Ričard Đulijanoti, *Sport : kritička sociologija* (Beograd : Clio, 2008), 317-318.

и из неког другог угла, јер се појављују разноликости и особености локалних култура и објашњава улога појединаца у процесу мењања друштва.¹⁰

Изучавање промена јесте сама „срж” историје, при чему треба водити рачуна да постоје и одређене стабилности (структуре) које се морају појмовно означити и одредити, што нам омогућава не само објашњење појаве, већ помаже и у одабиру чињеница које анализирамо (ограничавање истраживачког поља и његове структуре). Зато је на почетку неопходно јасно дефинисати шта се тачно подразумева под појмовима који се користе, јер језик увек намеће класификације и појединачне случајеве подводи под опште категорије.¹¹

Град као извор модерног идентитета

Град је увек излог духовног и материјалног богатства једног друштва, место у коме се одвијају сусрети и мешања најразличитијих култура и где се омогућавају индивидуализација и лична афирмација.¹² Способност преношења репрезентативних делова културе путем трајних здања, институционалних структура, симболичких облика и људских образаца важна је функција града који на тај начин уједињује прошлост, садашњост и преноси информације и поруке за будућност.¹³ Друштво и време граде физичку структуру града, а она затим и сама условљава начин и облике живота, рада, деловања и кретања.¹⁴

Град свакако није проста скупина људи и опрема, већ је „стање духа”, збир обичаја и традиција, утврђених ставова и осећања, који су неразлучиво повезани и који се преносе традицијом. Целина градске структуре представља резултат међусобног дејства становништва, околине и физичке средине, технологије и друштвене организације (институције и друштвена делатност).¹⁵ Град је постао важно извориште нових културних

10 Knut Čelstali, *Prošlost nije više što je nekad bila : uvod u historiografiju* (Beograd : Geopoetika, 2004), 39-42, 56-58; Pierre Goubert, „Lokalna povjest”, u: *Scrinia Slavonica* 1 (2001), 421-432; Giovanni Levi, „O mikrohistoriji”, u: *Scrinia Slavonica* 7 (2007), 479-497; Piter Berk, *Istorija i društvena teorija*, 46-50. Piter Berk, *Osnovi kulturne istorije* (Beograd : Clio, 2010), 57-61.

11 K. Čelstali, *Prošlost nije više što je nekad bila*, 154.

12 Georg Zimel, „Veliki gradovi i duhovni život”, u: *Sociologija grada*, prir. Sreten Vujović (Beograd : Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1988), 103-114; Ljubinko Pušić, *Grad, društvo, prostor : sociologija grada* (Beograd : Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1997), 8-9.

13 Luis Mamford, *Grad u istoriji : njegov postanak, njegovo menjanje, njegovi izgledi* (Zemun : Book ; Novi Beograd : Marso, 2001), 100-105, 117, 195-204, 611.

14 Ranko Radović, *Forme grada : osnove, teorija i praksa* (Novi Sad : Stylos ; Beograd : Orion art, 2003), 6, 20-22.

15 Sreten Vujović – Mina Petrović, „O klasičnoj i novoj urbanoj sociologiji”, u: *Urbana sociologija*, ur. Mina Petrović, Sreten Vujović, (Beograd : Zavod za udžbenike i nastavna sredstva,

идентитета изграђених на симболичким конструкцијама, у којима сваки појединац налази своје место у свакодневном животу, често у контексту позиционирања спрам „другога”.¹⁶

Сваки град поседује скуп обележја који га чини другачијим од осталих. Сви они заједно чине његов идентитет који му обезбеђује трајну препознатљивост (дистинктивност и хабитус). Када се идентитет града успешно уклопи у локалне наративе, грађани стичу утисак да учествују у нечему много већем и ширем него што су то они сами. Заправо, град у смислу физичког простора постаје „место” које за људе добија значај тек када се у њега упише историја са својим садржајима. На тај начин градови обележавају своје становнике (навике, праксе, перцепције и самоперцепције) и стварају посебан менталитет.¹⁷

Модернизација и слободно време

Глобални процес динамичних и свеобухватних промена живота у последња два века најчешће се назива модернизација (јединствен спој технологија, установа и вредности). Трансформација аграрних друштава била је таквог обима и дубине да нема паралелу са неком сличном епохом из прошлости. Процес модернизације није заобишао ни социјалистичке земље у другој половини XX века, уз одређене идеолошке посебности (вредности) које нису утицале на главни ток трансформације друштва (технологије и установе).¹⁸

Животни облици које је донела модерност уклонили су многе традиционалне типове друштвеног поретка на начин који никада раније није био забележен.¹⁹ Модернизација је потпуно изменила и интегрисани живот традиционалног друштва који је у исто време обухватао рад и дружење, јер се посао и слободно време у модерном индустријском друштву

2005), 13-29; Robert Ezra Park, „Grad – predlozi za istraživanje ljudskog ponašanja u gradskoj sredini”, u: *Urbana sociologija*, ur. Mina Petrović, Sreten Vujović, (Beograd : Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2005), 78; Mišel Basan, Vensan Kofman, Domink Žoa, „Deset teza za sociološku teoriju urbane dinamike”, u: *Urbana sociologija*, ur. Mina Petrović, Sreten Vujović, (Beograd : Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2005), 229-231, 234-237.

16 Branimir Stojković, „Grad kao okvir zavičajnog identiteta”, u: *Kultura : časopis za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku*, 122/123 (2009), 41-53; Marija Ristivojević, „Grad kao izvoriste kulturnih identiteta”, u: *Културни идентитети као нематеријално културно наслеђе : зборник радова са научној скупи Културни идентитети у XIX веку* (Београд : Српски генеалогски центар : Одељење за етнологију и антропологију Филозофског факултета, 2011), 57-72.

17 Ivana Spasić, Vera Backović, *Gradovi u potrazi za identitetom* (Beograd : Univerzitet, Filozofski fakultet, Institut za sociološka istraživanja, 2017), 16, 25, 36.

18 М. Тимотијевић, *Модернизација балканској прага*, 46-53.

19 Entoni Gidens, *Posledice Modernosti* (Beograd : „Filip Višnjić”, 1998), 16-17, 57.

раздвајају до супротности. Слободно време постало је интервал ослобођен сваке врсте обавезе и усмерен ка постизању задовољства, при чему су његов садржај, обим и форма испољавања одређивани квантитативним и квалитативним променама целокупног друштва и његовим економским, културним и другим могућностима. Тако је индустријско друштво утицало да људи стварају „заједништво у доколици” тренутно ослобођено контроле и забрана, што је омогућавало слободније учешће у стимулативнијем и узбудљивијем окружењу.²⁰

Спорт

Слободно време модерног друштва испуњавано је разним атракцијама, међу којима је спорт заузео посебно место, јер је из игре и доколице прерастао у посебан феномен.²¹ Појединци су путем спорта добили прилику да јавно демонстрирају храброст, интегритет и прибраности, тежећи постизању „херојског статуса” у друштву. При томе је спорт увек био „релативно аутономан” у односу на „велике” догађаје у економској и друштвеној историји, јер је поседовао свој темпо, „законе” еволуције, кризе и специфичну хронологију (Бурдије).²² Спорт је поред тога омогућавао да се на виталистички начин надокнади све већи губитак смисла живота који мучио модерно друштво. Човек је као гледалац или активни играч могао да компензује и уравнотежи многе индивидуалне, друштвене и националне недостатке и напетости.²³

Због свог значаја у популарној култури и свакодневици спорт захтева још прецизније одређење које се може свести на пет основних карактеристика: 1) активност уређена прописима и правилима понашања, просторним и временским оквирима (терени и трајање игара), као и институцијама; 2) оријентисана активност која има одређене циљеве (као што је постизање голова или кошева); 3) такмичење као основни смисао активности у којој се побеђују ривали (постоје „победници” и „губитници”, обарају се рекорди); 4) постојање лудичког момента који омогућава весела искуства и подстиче узбуђења; 5) корелација са културном средином, при чему основне карактеристике спорта одговарају вредносним системима и односима моћи унутар релевантног друштва (домаћина спортског догађаја). На крају, спорт има и

20 K. Maze, *Bezgranična zabava*, 25-51; Ratko Božović, „Od slobodnog vremena do dokolice”, u: *Kultura : časopis za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku* 120 (2008), 101-122; R. Đulijanoti, *Sport...*, 215-218.

21 Ivana Milovanović, Sandra Radenović, „Savremene tendencije u sociologiji sporta: od konstituisanja do 'razmrvljene' discipline”, u: *Sociologija* 2 (2020), 237-254.

22 R. Đulijanoti, *Sport...*, 30-31, 240.

23 Mario Lais, „Sport”, *Leksikon savremene kulture : teme i teorije, oblici i institucije od 1945. do danas*, pr. Ralf Šnel (Beograd : Plato Books, 2008), 645-647.

велику интегративну улогу, подстиче снажне емоције у времену и простору и људима омогућава да се за тренутак „издвоје из света”.²⁴

На све наведене начине спорт је повезан са модерним друштвом и његовим вредностима, али је протоком времена „колонијализован” претераном рационалношћу, укључивањем разних медија и неизбежном комерцијализацијом. Осим интегративних функција, спорт је због потреба забаве (као и профита) све више професионализован, поставши тако „озбиљан” феномен, иако је на почетку у основи свега била само обична игра.²⁵

Кошарка никада није била најпопуларнији спорт, мада је на много начина осликавала стварање модерног урбаног друштва у глобалним размерама. Захваљујући доброј организованости, али и мањој конкуренцији на међународном нивоу у односу на фудбал, југословенска кошарка је током епохе социјализма имала велике успехе на репрезентативном нивоу, чиме је омогућавала идентификацију омладине са спортом који је временом постао и део популарне културе, са посебном митском симболиком многих личности.²⁶ После распада Југославије кошарка није изгубила на актуелности, па је у једном периоду истицана и као део српског „националног идентитета”.²⁷

Идентитет, локалне заједнице и медији

Модернизација, глобализација и растакање традиције током XX века условили су стварање нових идентитетских упоришта, често на нивоу локалних заједница у оквиру којих људи улазе у најразличитије међуодносе. Идентитет је заправо процес стварања смисла на основу низа културних атрибута којима се даје предност у односу на друге изворе поистовећивања. У многим случајевима заједнички културни идентитет конструише се током процеса друштвене мобилизације (откривање и одбрана заједничких интереса), која потом обликује и колективно памћење локалне заједнице. Често су то одбрамбени идентитети изграђени око специфичних културних

24 R. Đulijanoti, *Sport...*, 7, 20-21.

25 G. Skembler, *Sport i drustvo...*, 132, 218-219, 245, 259.

26 Радивој Кораћ, Дражен Далипагић, „Кића – Праја” [Драган Кићановић – Дражен Далипагић], Мирза Делибашић, Зоран Славнић, Петер Вилфан, Владе Дивац, Дражен Петровић, тим загребачке „Цибоне” (*Leksikon yu mitologije* [ur. Iris Adrić, Vladimir Arsenijević, Đorđe Matić] (Beograd : Rende; Zagreb : Postscriptum, 2005), 68-70, 85, 88-89, 96, 189-190, 197, 306-308, 358-360, 366, 417).

27 Иван Ђорђевић, „Утеривање патриотизма: антрополошка анализа конструисања култа кошаркашке репрезентације Србије у спортској штампи”, у: *Културне паралеле: свакодневна култура у њојсоцијалистичком њериоду. Зборник Етнографској инстџиуџа САНУ 25*, ур. Драгана Радојичић (Београд, САНУ, 2008), 85-96; Иван Ђорђевић, „Владе Дивац – недовршена транзициона бајка”, у: *Гласник Етнографској инстџиуџа LV/1* (2007), 61-75.

вредности који служе као емоционално уточиште и друштвено поље за стварање солидарности.²⁸

Надметање супарничких села, градова или професионалних удружења увек су били део „разоноде” традиционалних заједница, у функцији очувања локалног друштвеног поретка, потврде преласка из адолесценције у зрело доба и унапређења осећаја друштвене солидарности.²⁹ Надметања увек стварају снажну идентификацију, при чему се осећај припадања групи гради кроз однос према другима, док се сусрети између ривала из различитих градова и региона често претварају у ритуални рат.³⁰ Потреба постизања успеха увек је била важна карактеристика спорта, чиме се ствара снажан осећај припадништва, од школских екипа, преко клубова и градова до нације.³¹

Спорт је у модерном друштву постао важно извориште идентитета, чему је посебно доприносила дневна штампа (касније и електронски медији).³² Редовни извештаји, обликовани у дискурсу авантуре (лепота и спретност, снага и издржљивост, победе и порази, конкуренција и успех борбе међу мушкарцима, тима против тима), додатно су подстицали развој спорта. Све је то омогућавало идентификацију „малог човека” са појединцима који су захваљујући свом таленту и истрајности доживели „успех”, чиме се истицала индивидуалност и демократичност „принципа учинка” усмерена ка конкуренцији.³³

Спорт на локалном нивоу отвара могућности да се на један нов начин истакне и потврди посебан регионални идентитет са својим културним обележјима. Такве карактеристике увек имају потенцијал да се каналишу у одговарајући покрет („регионализам”) који би још јаче истакао „посебности” и „права” одређене регије.³⁴ Наиме, традиција увек нуди скуп разноликих

28 Manuel Castells, *Moć identiteta* (Zagreb : Golden marketing, 2002), 15-22, 68-73.

29 G. Skembler, *Sport i drustvo...*, 194.

30 Kristijan Brombarže, „Fudbal: navijačka strast”, u: *Identitet (I) : pojedinac, grupa, društvo*, pr. Katrin Halpern, Žan-Klod Ruano-Borbalan (Beograd : Clio, 2009), 276-382; Часлав Копривица, *Ното Максимус : елементи философије сџорџа* (Београд : Центар за изучавање традиције Укронија, 2018), 63-70, 85-89

31 R. Кајоа, *Igre i ljudi*, 66, 67, 132; Eugen Fink, *Osnovni fenomeni ljudskog postojanja* (Beograd : Nolit, 1984), 350; Скот Кречмар, Марк Дајерсон, Метју Луелин, Џон Гливс, *Историја и филозофија сџорџа и физичке активносћи* (Нови Сад : Факултет спорта и физичког васпитања, 2020), 173-195.

32 Иван Ђорђевић, „Чија је ово игра? Један поглед на улогу фудбала у конструкцији националног идентитета”, у: *Етноантрополошки проблеми* 1 (2014), 83-103; Иван Ђорђевић, „Производња 'другости' : етнографске белешке са фудбалског терена”, у: *Етноантрополошки проблеми* 2 (2017), 566-581.

33 K. Maze, *Bezgranična zabava*, 63-64.

34 Klaus Hermendorf, „Region”, u: *Leksikon savremene kulture : teme i teorije, oblici i institucije od 1945. do danas*, pr. Ralf Šnel (Beograd : Plato Books, 2008), 589-591; R. Dž. Džonston, „Region”, u: *Enciklopedija društvenih nauka, tom 2 (N-Ž)*, pr. Adam Kuper, Džesika Kuper

симбола који могу да се политички инструментализују повезивањем са осећајима идентитета, при чему позивање на „некадашњу славу” увек ствара додатни легитимитет.³⁵

Хабитус и дистинкција

Иако је потпуно јасно да историјска истраживања нису обична репродукција некадашње стварности у којој се подаци механички хронолошки ређају, увек је важно изнова истицати ту чињеницу. Зато је на почетку неопходно изложити истраживачки модел с циљем давања одређених објашњења за појаве које се анализирају.³⁶ У овом случају коришћени су концепти Пјера Бурдија (хабитус и дистинкција), прилагођени потребама историјског истраживања.³⁷

Дословно значење појма „хабитус” односи се на држање тела и понашање, да би у социолошком смислу означавао систем трајних и преносивих диспозиција (склоност ка одређеном типу реаговања), скуп стечених образаца мишљења, понашања и вредновања насталих у корелацији друштвених структура и појединца. У питању су навике које условљавају понашање људи и показују њихово социјално порекло и чине основне елементе у култури и сложеним ситуацијама свакодневице. Оне се преносе из једног у друго подручје друштвеног живота као устаљена логика практичног деловања својствена некој групи или култури. На тај начин хабитус (кога чине испреплетане форме класификација, менталних структура, симболичких форми и практичних диспозиција) покреће друштвено прихватљиве облике понашања, а људи не морају бити нужно свесни начина на који поступају, што утиче на идентитет људи и градова које насељавају.³⁸

Појам „хабитуса” Бурдије је користио и у објашњавању понашања у домену спорта, пре свега у одређивању фактора социјализације и

(Beograd : Službeni glasnik, 2009), 1182-1184; Džon Kertis, „Sistem vlasti”, u: *Enciklopedija društvenih nauka, tom 2 (N-Ž)*, pr. Adam Kuper, Džesika Kuper (Beograd : Službeni glasnik, 2009), 1257-1260.

35 Slobodan Naumović, *Upotreba tradicije u političkom i javnom životu Srbije na kraju dvadesetog i početkom dvadeset prvog veka* (Beograd : Institut za filozofiju i društvenu teoriju : „Filip Višnjić”, 2009), 14-16; Raul Žirarde, *Politički mitovi* (Zemun : Biblioteka XX vek; Beograd : Plato, 2000), 111-159.

36 K. Čelstali, *Prošlost nije više što je nekad bila*, 62.

37 P. Berk, *Osnovi kulturne istorije*, 73-75.

38 Ivana Spasić, „Habitus”, *Sociološki rečnik*, pr. Aljoša Mimica, Marija Bogdanović (Beograd : Zavod za udžbenike, 2007), 174; En Friderike Miler, „Burdije, Pjer (1930-2002)”, u: *Enciklopedija društvenih nauka. Tom 1, (A-M)*, pr. Adam Kuper i Džesika Kuper (Beograd : Službeni glasnik, 2009), 89-93; Ričard Dženkins, „Habitus”, u: *Enciklopedija društvenih nauka. Tom 1, (A-M)*, pr. Adam Kuper i Džesika Kuper (Beograd : Službeni glasnik, 2009), 450-451; Mina Petrović, *Društvo i gradovi : između lokalnog i globalnog* (Beograd : Čigoja štampa : Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta, 2014), 88-91.

друштвене диференцијације који утичу на одређене спортске склоности. Он је истовремено користио и појмове „капитала” (економског, културног, друштвеног, симболичког) и „поља” (друштвена реалност условљена историјским односима и облицима моћи и капитала) чије међуодносе схвата као једну врсту „игре”.³⁹

Појам „дистинкције” односи се на идентитет друштвених група који је суштински одређен њиховом дистанцом (одвојеношћу) према другима. Релациона својства групе настају на основу њеног положаја у систему разлика. Група се тако дефинише не само по својим својствима, већ и оним што није, нарочито оним чему се супротставља, при чему је категорија „укуса” (манифестује се кроз низ избора симболичке природе) веома важна за групни идентитет.⁴⁰

Спорт поседује снажну дистинктивну симболичку вредност (дистрибутивну и позиционистичку), јер поприма нарочита својства ако је редак, или је везан за одређену друштвену класу или веома селективну групу, чиме се остварују посебне хијерархије у друштву. Бављење изабраним спортом омогућава да одређена друштвена група потврди и покаже разлику (дистинкцију) у односу на друге групе и појединце. Тако се „универзум спортских пракси” сваком новом полазнику представља као скуп потпуно припремљених избора, правила, вредности, објективно утврђених могућности, традиција, симбола, који попримају нарочито друштвено значење и који део својих својстава дугују историји. Зато вероватноћа бављења одређеним спортовима зависи од граница које дефинишу економски и културни капитал, слободно време, али и перцепција просуђивања користи и унутрашњих и спољашњих вредности такве праксе употребе сопственог тела.⁴¹

39 Тело представља мнемонички систем у коме су уграђена и надограђена темељна начела културе (држање тела, гестови, кретње) што се односи на „хабитус”, док појам „поља” Бурдије схвата као својеврсну игру у којој друштвени чиниоци заузимају места на основу својих различитих „хабитуса” (који дефинише њихове различите осећаје за „игру”) и различитих доприноса у „капиталу” у односу на захтеве „игре”. Бурдије је наведене појмове доводио у међусобну зависност. Тако „хабитус” одређене особе у комбинацији са њеним „капиталом” и положајем у друштвеном „пољу” одређује њене културне навике (хабитус X капитал) + поље = навике. На тај начин „хабитус” сваке друштвене класе може се анализирати кроз спорт који бирају. Међутим, „игре” неће бити уколико се играчи не предају игри и уколико она није извор различитих, па чак и супротних интереса различитих играча, жеља и амбиција које их покрећу, што се нарочито односи на спорт у тренуцима напетости такмичења (R. Ђулијаноти, *Sport...*, 233-234, 238-241, 246, 252).

40 Ivana Spasić, „Distinkcija na domaći način : diskursi statusnog diferenciranja u današnjoj Srbiji”, u: *Nasleđe Pjera Burdijea : pouke i nadahnuća*, prir. Miloš Nemanjić, Ivana Spasić (Beograd : Institut za filozofiju i društvenu teoriju : Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, 2006), 137-171.

41 Pjer Burdije, *Distinkcija : društvena kritika suda* (Podgorica : CID, 2013), 93, 216-220.

Интерпретација истраживања

Када је у питању сама интерпретација истраживања, коришћено је приповедање у традицији социјалне антропологије прилагођено потребама историчара, што нам омогућава откривање значења многих симбола у једној култури који се преносе генерацијама. Помоћу њих људи саопштавају, овековечују и развијају своје знање о животу и животне ставове, укључујући и анализу игре и спорта као „драматизације статусних интереса”.⁴²

Из тих разлога је за описе многих „спектакуларних” и „драматичних” догађаја који су имали снажан утицај на формирање локалног идентитета, што су у овом случају кошаркашке утакмице, коришћено цитирање новинских извештаја и сећања савременика. У питању је откривање „локалних” и „микро” драми путем емпиријског рада на терену путем описа догађаја без доминације само једне свеобухватне теорије.⁴³

Када је у питању сама структура текста, књига је подељена на три велике целине у оквиру којих се анализирају посебна питања (повезивања структура, процеса, поступака и искуства), при чему се није пореметила хронологија догађаја.

Прва целина објашњава значај изабране теме, теоријско-методолошку основу истраживања, изворе и литературу, друга описује и анализира развој кошарке у Чачку у функцији стварања посебног локалног идентитета, а трећа је посвећена биографијама истакнутих кошаркаша (укупно 46 личности) које прате њихово породично порекло, образовање, брачне везе, статус у друштву, професионалну и спортску каријеру, као део објашњења како је кошарка утицала на стварање њиховог идентитета и како су они повратно стварали идентитет града („мреже друштва” састављене од породице, пријатеља, колега са посла, али и вредности као што су поштовање и престиж).⁴⁴

42 Питер Бурке, „Историја догађаја и повратак наративног”, у: *Историјски часопис XLV–XLVI* (1998–1999), 333347; Р. Берк, *Osnovi kulturne istorije*, 45–53.

43 Ivana Spasić, „Terenski rad u filozofiji”: Gerc i Burdije kao sagovornici”, у: *Sociologija* 3 (2012), 401–422.

44 R. Đulijanoti, *Sport...*, 238–239, 274. На избор биографија највише су утицали генерацијска припадност (млађи од 1953. нису разматрани, осим у једном случају због породичне повезаности), спортски успеси, утицај на развој кошарке у Чачку, али и значај за друштвени живот Чачка тога доба. При томе нису обухваћене све личности, нити је то био циљ истраживања, али свакако јесу веома истакнуте особе, при чему су изостали навијачи, као и појединци за које у овим тренутку није могуће саставити биографије, иако су планиране (браћа Ђурић, браћа Ристић, браћа Андрић).

Извори и литература

Избор теме и теоријско-методолошке основе њеног проучавања условили и избор историјских извора. Локална штампа свакако је најзначајнији извор за проучавање развоја кошарке (посебно у контексту спектакла и конструкције идентитета) која је, иначе, најпоузданији извор за изучавање сложене природе људског доживљаја епохе.⁴⁵

Највише података преузето је из чачанске недељне штампе, „Слободног гласа” и „Чачанског гласа”, затим савремених „Чачанских новина”, али и из „Ибарских новости” из Краљева. Београдска дневна штампа очекивано даје мање података за Чачак, чак и када су питању специјализоване дневне спортске новине „Спорт”. За општи контекст важна је „Политика”, односно „Правда” и „Време”, за период пре Другог светског рата.

„Слободни глас” и „Чачански глас” регистровани су већину утакмица кошаркашких клубова из Чачка, извештаји су увек веома информативни, са пуно најразличитијих података и спортске статистике и, што је најважније, активним ангажовањем новинара у обликовању импресије са утакмица и свесним напорима у пољу конструкције идентитета града.⁴⁶ Новинари су значајни посредници спортских догађаја, јер су у могућности да шире или сужавају димензије спортских успеха или неуспеха, афирмишу одређене друштвене вредности или спортске дисциплине.⁴⁷ Када је у питању Чачак,

45 Предраг Ј. Марковић, *Београд између Исиџока и Зајача : 1948-1965*. (Београд : Службени лист СРЈ, 1996) 21.

46 Можда је најкарактеристичнији став Александра Стефановића, кошаркаша, тренера, професора физкултуре, публицисте и новинара: „Чачак, кошаркашка метропола, признавао је само водеће и оне најупорније, која се граничи са тврдоглавошћу, тражећи своје место у кругу најбољих. Чачанска кошарка морала је проћи тај пут доказивања и развоја, чиме је осигурала водеће место на скали популарности. Кошарка је спорт динамике, неизвесности, пун обрта и лепоте, спорт чачанског поднебља и темперамента са златним рукама. То је масован спорт, препун шарма, у коме сусрећемо витештво као етички израз мудрости надметања. Расли су Чачак и 'Борац' заједно и упорно. Достојанствено су издржали све ударце метропола. Чачак, некада мала варош, данас то више није, данас је то град коме многи могу да позавиде. Остао је Чачак на периферији метропола. Али, 'Борцу' није сметало да увек буде у епицентру кошаркашких збивања. Стално се носио раме уз раме са кошаркашким великанима, умео је да им безброј пута помрси рачуне, наметне свој стил игре, победи и тако разгали срца заљубљеника игре између два коша. Лучоноша кошарке, чачански 'Борац' ушао је у круг великана на мала врата, изборио се хтењем и знањем за свој статус. Догурало до висина, увек уздигнута чела; чак и када му је најтеже било, није се предавао. Не зна 'Борац' за одступницу, по који пут умео је да поклекне, али и да се брзо подигне из пепела, остане стабилан, чврст на ногама, јак као стена, кога нико није могао да сруши. Такав је био и остао. Прави, велики гигант кошаркашки, са темељима чвршћим од челика и кровом који нико није могао да сруши.” [Александар Стефановић, *Кош на обали Мораве* (Чачак : Кошаркашки клуб Борац, 1995), 13].

47 Sandra Radenović, *Sport i društvo : sociologija sa sociologijom sporta /treće dopunjeno i izmenjeno izdanje/* (Beograd : Univerzitet Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, 2021), 216-217.

поред професионалних новинара који су пратили спорт, међу којима је највише текстова написао Зоран Максимовић, чланке су састављали и кошаркаши Александар Стефановић, Предраг Курћубић, Радослав Рашко Стефановић и Видосав Виде Новаковић.

Преко новинских натписа о спорту не добија се само слика такмичења, већ и самог друштва, као и многих других колективних представа. Иако језик који се у њима користи треба да потврди истинито казивање о догађајима (поседује своју спортско-техничку страну), он у исто време тежи приказивању својеврсне митске првобитности и борбе за универзалне људске вредности, што у таквим текстовима условљава одсуство интерпретативног одстојања.⁴⁸

Спорт заправо представља изразито моћан медиј (поруке се лако шире и укоренењу у јавности) преко којег је, осим обликовања идентитета, могуће пратити настајање, трансформацију и употребу многих дискурса. У овом истраживању под дискурсом се подразумева поступак којим се поједини делови различитих новинских чланака осмишљено повезују у кохерентан текст са заједничким значењима и вредностима у чему је одлучујући језик који се користи, што потом утиче на начин како мислимо и закључујемо о појавама у друштву.⁴⁹

Веома важан извор су и сећања савременика објављена у штампи, а другим делом прикупљена путем интервјуа. Иако је званична историографија углавном неповерљива према усменој историји и записаним сећањима, они су увек „глас народа“ који редовно остаје незабележен у званичним државним документима (домени свакодневног, интимног, емоционалног, личног, животног). Ако се критички користе сећања су заправо веома важна, јер између осталог преносе повезаност различитих видова свакодневице и „великих“ историјских догађаја (праксе и представе помоћу којих субјект из дана у дан уређује свој однос према друштву, култури и догађајности), што је нарочито битно за локалну историју. Поред тога, повест која се заснива на људима, њиховом личном искуству и сећању, увек је жива, динамична и занимљива.⁵⁰ Лична сведочанства историју чине не само богатијом,

48 Ivan Čolović, *Vreme znakova 1971–1987*. (Novi Sad : Književna zajednica Novog Sada, 1988), 24-29; Ivan Čolović, *Divlja književnost : etnolingvističko proučavanje paraliterature : drugo, dopunjeno izdanje* (Zemun : Biblioteka XX vek; Beograd : Čigoja štampa, 2000), 234, 241-242, 264, 271.

49 Ivica Mladenović, „Naučno-istorijski aspekti korišćenja analize diskursa u društvenim istraživanjima”, u: *Sociologija*, 1 (2017), 5-23; Милена М. Пешић, „Развој појма дискурса као инструмента критичке друштвене анализе”, у: *Социолошки преглед*, vol. LIV, no. 4, (2020), 1260-1278.

50 K. Čelstali, *Prošlost nije više što je nekad bila*, 213-219; Ivana Spasić, *Sociologija svakodnevnog života* (Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2004), 11; Џон Тош, Шон Ланг, *Уштрајању за историјом : циљеви, методе и нови њравци у истраживању савремене историје* (Београд : Clio, 2008), 352-359.

живописнијом и емотивнијом, већ и истинитијом у смислу корекције многих других „позданијих” трагова прошлости. Заправо, без тих података наше знање о друштву изгубило би велики део своје веродостојности.⁵¹

Када су у питању биографије кошаркаша из Чачка, оне су највећим делом написане на основу усмених сведочанстава, да би се затим објавиле на друштвеним мрежама⁵², потом на интернет-порталима из Чачка⁵³, и на крају у недељној штампи („Чачанске новине”, „Чачански глас”), што је омогућило коментарисање, допуне и исправке почетних текстова. За неколико кошаркаша из Чачка постоје и јавно доступна снимљена сведочанства које чувају Радио Београд и Радио Чачак. Чачак има и два тома објављених сећања својих спортиста, међу којима се налазе и кошаркаши.⁵⁴

Међуопштински историјски архив у Чачку чува грађу локалне самоуправе и партијских организација из Чачка, у којој се могу наћи и подаци о спорту (организационо-финансијска делатност, идеолошко-политика условљеност), што није био прворазредни циљ истраживања. Државски архив Србије нема фонд Кошаркашког савеза Србија, а Архив Југославије чува грађу Кошаркашког савеза Југославије која није прегледана. Такав став је једним делом условљен чињеницом да су кошаркашки клубови из Чачак до 1966. углавном играли Српску кошаркашку лигу, потом самим избором теме и начина истраживања, али и ограниченим временом које је било на располагању.⁵⁵ Истраживање архивске грађе остаће задатак за будућност, односно за млађе и енергичније истраживаче.

Веома важан историјски извор су фотографије, чија је појава условила велику промену у људском поимању прошлости и која „постаје сигурна” колико и садашњост. Фотографија, заправо, увек носи симболичку поруку

51 Пол Томпсон, *Глас прошлости : усмена историја* (Београд : Clio, 2012), 36-37, 93-94, 133, 175, 185.

52 <https://www.facebook.com/milos.timotijevic.73>; <https://istorijacacanskekosarke.blogspot.com/>; <https://zapisiazapadnemorave.blogspot.com>

53 <http://moravainfo.rs/>; <https://www.ozonpress.net/>

54 Александар Стефановић, *Чачански сјорџисџи ѿворе [1]* (Чачак : Удружење спортских новинара Чачка, 2021); Александар Стефановић, Милош Милић, *Чачански сјорџисџи ѿворе 2* (Чачак : Удружење спортских новинара Чачка, 2022)

55 Приоритетни циљ истраживања прошлости кошарке у Чачку представља формирање „Музеја кошарке”, који би по плану требало да се отвори до краја 2023. године, што је највећи део активности усмерило ка конкретном музеолошком послу прикупљања предмета, фотографија, одређивање наратива и дискурса основне (сталне) поставке, затим архитектуре и дизајна поставке, што је временски и финансијски ограничило истраживања за потребе објављивања монографије (Милош Тимотијевић, „Годишњи извештај за 2022. о обављеним пословима на осмишљавању и обликовању поставке за ‘Музеј кошарке’ у Соколани за период од 1. јануара до 30. децембра 2022. године”, Архива Народног музеја у Чачку, Дел. пр. бр. 1029/30. 12. 2022).

која је историјски условљена, а њен значај није у прецизности значења, већ у улози сведока који нам приближава догађај преносећи његову најнепосреднију димензију (изглед).⁵⁶

Највише су коришћене приватне збирке фотографије Слободана Стефановића, др Зорана Антоновића, Рашка Бојића (уступљена Градској библиотеци „Владислав Петковић Дис” и Међуопштинском историјском архиву у Чачку), колеге историчара Горана Давидовића, као и десетине других приватних збирки. Све оне заједно представљају незамењиво сведочанство о једном времену.

Већина публикација о југословенској и српској кошарци плод су истраживања вредних публициста, већином усмерених на презентовање табела, саставе екипа, појединачних учинка кошаркаша, рекорде и многе друге статистике карактеристичне за модеран спорт.⁵⁷ Иста оцена важи и за Чачак.⁵⁸ Ови радови су углавном усмерени на такмичарско-резултатски аспект спорта (за Чачак су незаобилазни радови Светислава

56 Милош Тимотијевић, *Чачак у доба социјализма : (1944–1990) : фотодокументација као репрезентивни политичке моћи* (Чачак : Народни музеј Чачак, 2013), 5-24.

57 За развој кошарке у Југославији и Србији после Другог светског рата погледати публикације: *Almanah Košarkaškog saveza Jugoslavije : 1945–1988*. (Београд : Кошаркашки savez Jugoslavije, 1989); *Košarkaška enciklopedija : muške reprezentacije : 1946–2000*, ur. Milan Tasić (Београд : Кошаркашки savez Jugoslavije, 2001); Zlatko Čobović, Miodrag Raičević, Milan Bogdanović, *60 zlatnih godina: istorija muške košarkaške reprezentacije Srbije i Crne Gore* (Београд : Evro : KSSCG, 2005); Vladimir Stanković, *Koš po koš: istorija učešća Jugoslavije/Srbije na evropskim prvenstvima* (Београд : Више од спорта, 2015); Vladimir Stanković, *Koš po koš: istorija učešća Jugoslavije/Srbije na olimpijskim igrama* (Београд : Више од спорта, 2016); Žarko Dapčević, *Priče o jugoslovenskoj košarci : 1945–1991*. (Mladenovac : Presing izdavaštvo, 2019).

58 За развој кошарке у Чачку после Другог светског рата погледати следеће радове: Александар Керковић, *Рагмил Мишовић* (Чачак : Савез организација за физичку културу Чачка, Кошаркашки клуб Борац, 1972); Александар Стефановић, *Кош на обали Мораве* (Чачак : Кошаркашки клуб Борац, 1995); Александар Стефановић, „Развој кошарке у Чачку”, у: *Вишевековна историја Чачка и околине* (Београд : Удружење Чачана, 1995), 788-810; Светислав Љ. Марковић, *Спортисти водич кроз Чачак 2004*. (Чачак : Прозор, 2004); Светислав Љ. Марковић, „Прилог историји чачанског спорта”, *Зборник радова Народног музеја ХХХVII* (2007), 265-310; Зоран С. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (1-67)”, *Чачанске новине*, б. новембар 2007 – 31. мај 2009; Светислав Љ. Марковић, *Рагмил : [монографија о Рагмилу Мишовићу]* (Чачак : Удружење Мајстор баскета, 2013); Светислав Љ. Марковић, *Професор са Мораве : [монографија о Александру Стефановићу]* (Чачак : Удружење спортисти новинара Града Чачка, 2019); Светислав Љ. Марковић, Гвозден Оташевић, Милован Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019*. (Чачак : КК Железничар, 2020); Зоран С. Антоновић, „75 година чачанске кошарке : велике победе Борца (1-50)”, *Чачанске новине*, б. октобар 2020 – 12. октобар 2021; Светислав Љ. Марковић, Илија В. Поповић, *Град Чачак* (Чачак : Град Чачак : Регионални центар за таленте Чачак, 2021); Зоран Антоновић, *Највеће победе Борца : мала сенциментална историја једној великој клубу : 75 година Кошаркашког клуба Борац* (Чачак : Народни музеј Чачак, 2022).

Марковића), као и сећања на важне утакмице, резултате и играче који су произвели много емоција (позитиван пример су радови Зорана Антоновића из Чачка), што је само део некадашње стварности која захтева додатну контекстуализацију.⁵⁹

Када је у питању Србија изузетак од овог правила представљају монографије Слободана Симовића и Петра Павловића о историјском развоју кошарке на простору Југославије до 1945. године, затим монографија Станислава Паунића о развоју кошарке у Југославији до почетка осамдесетих година XX века, као и Александра Милетића о кошарци у Београду и Југославији до 1970. године.⁶⁰

Општи оквир развоја друштва и спорта социјалистичке Југославије до краја 1969. обухваћен је на основу радова историчара Предрага Марковића, Радине Вучетић и Николе Мијатова.⁶¹ Када је у питању Чачак, период социјализма детаљно је хронолошки приказан у раду колега Горана Давидовића и Леле Павловић⁶², док је проблем модернизације (индустријализација, урбанизација, друштвене промене), организације

59 Иако су такви моменти заједничког искуства и колективног памћења познати већини житеља сваког града, они тек накнадним испитивањима, истраживањима, анализама и записивањима постају део знања које најснажније утиче на конструкцију меморијске политике заједнице. Наиме, званична репрезентативна култура сећања увек настоји да у вредносној сфери симбола и митова конструише унифицирано схватање прошлости, а регионална политичка, економска и интелектуална елита која креира структуру локалне историјске меморије увек има могућност избора различитих садржаја културе сећања. Друштвено памћење никада није просто складиштење искустава из прошлости, већ стварање селективних садржаја у смисаони поредак. Актери сећања могу бити државни ауторитет, систем образовања, масовни медији, партије, црква, али и породица, круг пријатеља, као и неформалне групе [Erik Hobsbawm, „Kako se tradicije izmišljaju”, u: *Izmišljenje tradicije*, ur. Erik Hobsbawm, Terens Rejndžer (Београд : Библиотека XX век, 2002), 6-25; Todor Kuljić, *Kultura sećanja: teorijska objašnjenja upotrebe prošlosti* (Београд : Ћигоја штампа, 2006), 7; Мирослав Тимотијевић, *Таковски усџанак – српске Цвећи : о јавном заједничком сећању и заборављању у симболичној ђолишци званичне репрезентативне културе* (Београд : Историјски музеј Србије : Филозофски факултет, 2012), 12, 19, 21].

60 Stanislav M. Paunić, *Geneza i razvoj košarke* (Kovin : Ženski košarkaški klub „Kovin”, 2007); Slobodan S. Simović, Petar D. Pavlović, *Košarka na prostorima bivše Jugoslavije do maja 1945. godine* (Banja Luka : Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, 2013); Aleksandar Miletić, *Džez basket* (Београд : Laguna, 2013).

61 Предраг Ј. Марковић, *Београд између Истџока и Зајџага : 1948–1965*. (Београд : Службени лист СРЈ, 1996); Radina Vučetić, *Koka-kola socijalizam : amerikanizacija jugoslovenske popularne kulture šezdesetih godina XX veka* (Београд : Службени гласник, 2012); Nikola Mijatov, *Sport u službi socijalizma : jugoslovensko iskustvo 1945–1953*. (Београд : Ћигоја штампа : Institut za savremenu istoriju, 2020).

62 Горан Давидовић, Лела Павловић, *Истџорија Чачка : хронолођија од ђраисџорије до 2000. Гогине* (Чачак : Међуопштински историјски архив, 2009).

локалне власти и почетни развој кошарке обрађиван у ранијим истраживањима.⁶³ За објашњење самог појма спорта као посебног друштвеног феномена коришћени су радови социолога Грејама Скемблера и Ричарда Ђулијанотија.⁶⁴

63 Милош Тимотијевић, „У лавиринту унутрашњих граница : положај Чачка у територијалној подели Србије 1804–2009. године”, у: *Зборник радова Народної музеја XXXVIII* (2008), 233-284; Милош Тимотијевић, „’Први грађанин мале вароши’ : значај председника општине у локалној елити власти током социјализма – пример Чачка”, у: *Зборник радова Народної музеја XXXIX* (2009), 235-268; Милош Тимотијевић, *Модернизација балканској прага : (1944–1989) : компаративна анализа развоја Чачка и Блајевца у епохи социјализма* (Чачак : Народни музеј, 2012); Милош Тимотијевић, „Кошарка у Чачку 1940-1951.”, у: *Зборник радова Народної музеја LI/LII* (2021/2022), 299-341.

64 Grejam Skembler, *Sport i drustvo: istorija, moć i kultura* (Beograd : Clio, 2007); Ričard Đulijanoti, *Sport : kritička sociologija* (Beograd : Clio, 2008).

РАЗВОЈ КОШАРКЕ ДО ЗАВРШЕТКА ДРУГОГ СВЕТКОГ РАТА

Настанак и ширење кошарке

Спорт, термин настао од енглеске речи „disport” (игра, забава), свој модеран облик добио је у XIX веку. Народне игре постепено су се преобликовале у организовану физичку активност са јасним правилима и редовним такмичењима. Уобличени су и први прави спортови који су у рудименталном облику постојали и у претходним вековима.⁶⁵

Ра разлику од многих других спортова за кошарку се тачно зна место и време настанка, као и особа која је одлучујуће допринела њеном развоју. Наиме, 1891. године на YMCA (Young Men’s Christian Association) колеџу у Спрингфилду, у америчкој савезној држави Масачусетс (Springfield, Massachusetts), свештеник, лекар и тренер Џејмс Нејсмит (James A. Naismith 1861–1939) уобличио је нови спорт. На семинарима за психологију овог универзитета дуго се водила расправа о потреби стварања нове игре која би истовремено била интересантна, лака за учење, са могућношћу да се практикује лети и зими на отвореним теренима, али и у затвореном простору под вештачким осветљењем. После више неуспелих покушаја са разним новоконструисаним спортовима, Нејсмит је у децембру 1891. демонстрирао нову игру која је брзо стекла популарност.⁶⁶

65 G. Skembler, *Sport i drustvo...*, 51-81; С. Кречмар, М. Дајерсон, М. Луелин, Џ. Гливс, *Историја и филозофија спорта и физичке активности*, 121-172.

66 S. Paunić, *Geneza i razvoj košarke*, 23-25, 31-35, 40.

Кошарка је од самог почетка била занимљива јер је поседовала низ привлачних карактеристика, као и зачуђујућу моћ непрекидне трансформације и усавршавања правила, при чему је основа игре остала непромењена. Терени су били веома разноврсни, од потпуно импровизованих игралишта, до импресивних и скупих дворана. Кошаркашки тим је од почетка имао пет играча, што се подударало са просечним бројем чланова једне породице или круга пријатеља, што је омогућавало добру усаглашеност екипе. На тај начин стварала се кохезија групе, али и отварала могућност за стално уношење многих иновација, што се подударало са променама модерног друштва. Кош као циљ игре, постављен на одређеној висини, био је новост у играма са лоптом, што је играчима и публици омогућавало уживање у новим вештинама и физичкој грациозности и отворило пут до стварања спортског спектакла. Нова игра била је екипна, такмичарска, играла се са округлом лоптом која је била довољно лака да се држи само једном руком, забрањени су трчање са лоптом и груби физички контакти. Циљ који се погађао био је изнад играча, хоризонтално постављен и малих димензија, што је све заједно захтевало велику вештину, спретност, интелигенцију и сарадњу групе, а не само грубу физичку снагу. Огромна експанзија кошарке у САД, а затим и целом свету, није била случајна, при чему се овај спорт стално прилагођавао локалним приликама, задржавајући неуобичајену отвореност за непрекидна усавршавања и мењања, како би игра била што атрактивнија и у складу са темпом живота друштва у коме се развијала. Иако је кошарка била амерички изум и осликавала динамичност државе у којој је настала, она је брзо постала универзалан феномен.⁶⁷

Кошарка у Европи и Југославији између два светска рата

Ширење кошарке у САД било је веома брзо – први национални шампионат организован је 1897, а професионална лига формирана је већ 1898. године. Кошарка је у Европи најпре почела да се игра у Француској и Енглеској (1893), затим Немачкој (1896), на подручју будуће Чешке (1897), у Турској (1904), Русији (1905), Италији (1907), на територији будуће Пољске (1908), Шведској (1908), Мађарској (1913), Бугарској (1916), Грчкој (1918) и другим земљама. Међутим, све до 1917. и доласка америчких војника у Европу (када је САД ушла у Први светски рат), кошарка је ипак била мање позната тимска игра.⁶⁸

67 S. Paunić, *Geneza i razvoj košarke*, 23-25, 41-42, 45-47; Драгана Берић, Миодраг Коцић, *Кошарка : теорија и методика* (Ниш : Факултет спорта и физичког васпитања, 2010), 11.

68 S. Simović, P. Pavlović, *Košarka na prostorima bivše Jugoslavije...*, 7. За детаљан преглед развоја кошарке у већини европских земља погледати публикацију: *Basketball in Europe* (Niš : FIEP Europe, History of Physical Education and Sport Section, Association

На развој кошарке у Европи значајан утицај имало је њено боље организовање на међународном нивоу. Наиме, у Женеви су 18. јуна 1932. представници осам држава (Аргентине, Чехословачке, Грчке, Италије, Летоније, Португалије, Румуније и Швајцарске) основали Међународну кошаркашку федерацију ФИБА (Federation Internationale de Basketball Amateur), да би се од 1935. организовала редовна европска кошаркашка првенства. На заседању Међународног олимпијског комитета 28. фебруара 1935. кошарка је прихваћена као званичан олимпијски спорт, да би на Олимпијади у Берлину 1936. био организован први кошаркашки турнир.⁶⁹

За развој кошарке у Европи значајно су утицала редовна кошаркашка првенства. Прво је организовано у Швајцарској (1935), а победник је била Летонија која је по тадашњим правилима постала домаћин следећег првенства (1937), на којем је победила Литванија, која је као домаћин била прва и 1939. године. Велика доминација прибалтичких репрезентација у раном периоду развоја кошарке у Европи темељила се на играчима из дијаспоре у Америци.⁷⁰

Није тачно утврђено када је кошарка тачно почела да се игра на простору данашње Србије. Сасвим је сигурно да су српски исељеници у Америци имали прилику да упознају овај спорт. Исто тако није познато да ли је неко од њих по повратку у завичај пренео нова искуства, као ни да ли су српски студенти на европским универзитетима играли кошарку, која је ипак све до завршетка Првог светског рата била слабо позната.

Сећања савременика о првим кошаркашким утакмицама (или само постављању кошева) на простору данашње Србије прилично су шаренолика, а дневна штампа новој игри није посвећивала посебну пажњу. Колико је за сада познато прва новинска вест о кошарци у Србији забележена је 18. априла 1923. године. Београдска „Политика“ објавила је чланак како је „Спортски Клуб Југославија“ основао „одељак“ за веома популарну игру „баскет-бал“. Новинари су били уверени како ће „ова лепа игра стећи много присталица међу љубитељима лаких и грациозних спортова, за које нису потребне нарочите атлетске способности“. Нови спорт није приказиван као агресивна физичка забава: „Ова игра, у којој нема суровости, веома је zgodна за нежну децу и женскиње.“⁷¹

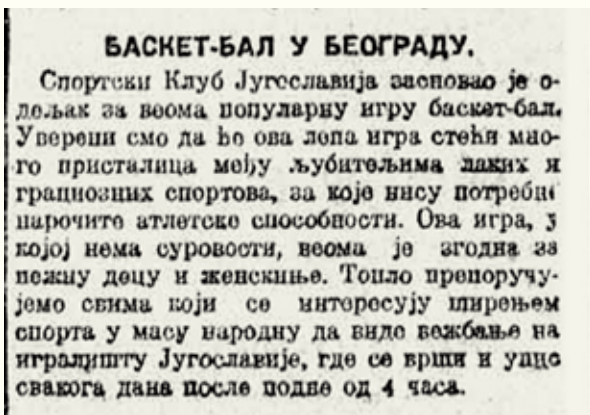
of Pedagogues of Physical Education and Sport FIEP; Leposavić : University of Pristina, Faculty of Sport and Physical Education, 2017).

69 <https://www.fiba.basketball/> (приступљено 10. 3. 2022)

70 Alfred Erich Senn, „American Lithuanians and the politics of basketball in Lithuania, 1935–1939.“, *Journal of Baltic Studies*, Vo.19, 2 (1988), 146-156; <https://www.fiba.basketball/news/in-the-beginning-eurobasket-1935-in-geneva> (приступљено 13. 1. 2023)

71 Аноним, „Баскет-бал у Београду“, *Политика*, бр. 5381, 18. април 1923, 6.

Таква предност била је и мана, јер је одбијала дечаке заинтересоване за грубља спортска надметања и потврду мушкости. Зато је фудбал у својој архаичној једноставности одушевљавао „народ“, омогућавао масовност и пажњу медија, што је затим условило заинтересованост политике и комерцијалног сектора. Кошарка је на простору Србије дуго била изван поља масовне културе између осталог и због „млакости“.

Сл. 1 – Први новински чланак о кошарци у београдској штампи, 18. април 1923. године

Прва озбиљна акција на популарисању кошарке покренута је тек са доласком мисије Америчког црвеног крста у Југославију у јесен 1923. с циљем помоћи новој држави после уједињења.⁷² Американци су основали многа сиротишта, отварали школе за децу без родитеља, стипендирали сиромашну децу са талентом. У делегацији Америчког црвеног крста био је и Вилијам Вајленд (William Augustin Wieland 1891–1944), са задатаком да Подмлатку Црвеног крста Југославије демонстрира нове спортске игре, међу којима је била и кошарка. Вајленд је у Београду боравио од 27. септембра до 18. октобра 1923, а затим је отпутовао за Сарајево, Загреб и Сплит.⁷³

Тако су на игралиштима код Саборне цркве у Београду и код Основне школе на Савамали одигране прве кошаркашке утакмице у Србији. Вајленд је држао курсеве вођама Сокола, наставницима гимнастике, учитељима и учитељицама, као и скаутима. Управо је тада у Београд стигла и прва права кошаркашка лопта. Био је то одлучујући корак за развој кошарке у Србији која је почела да се игра у Другој мушкој београдској гимназији. Вајленд је 1924. поново дошао у Југославију и посетио Нови Сад, где је такође демонстрирао нови „спорт под обручима“.⁷⁴

Већ 1924. године у Београду су штампана прва правила „баскет-бала“, ћирилицом, на основу тада познатих америчких и француских спортских

72 Аноним, „Курс дечијих игара“, *Полиџика*, бр. 5568, 19. октобар 1923, 5.

73 Živan Ištvanic, *William A. Wieland i počeci košarke u Kraljevini SHS : (1923–1924)* (Bela Crkva : Narodna biblioteka, 2013), 5-33.

74 Перо Јелић, „Почеци кошарке у Југославији (1923-1940)“, у: *Годишњак за друшћевену историју 1–3* (2003), 125-140; S. Simović, P. Pavlović, *Košarka na prostorima bivše Jugoslavije*, 14-17, 60, 62.

Сл. 2 – Течај американских игара 17. октобра 1923. у дворишту Основне школе код Саборне цркве у Београду (први здесна са лоптом Вилијам Вајленд)

прописа.⁷⁵ Није све било лако, јер је развој новог спорта зависио од добре воље школских управа и Сокола који у принципу нису благодоклоно гледали на физичке активности које фаворизују вулгарну телесност и подстичу усхићење маса, што се нарочито односило на фудбал. На тај начин посматрали су и нови „американски спорт”, дајући првенство гимнастици и атлетици. Кошарка се ипак развијала, тако да је 1927. „Спортско друштво БАСК” у Београду основало кошаркашку секцију. Исте године и Соколи су основали секцију „баскет-бала”. Кошарка игра није одмах добила данашње име и најчешће је називана „баскет-бал”, „кошићева” и „кошикова”. Нови назив „кошарка” први су прихватили новинари из Загреба, који је постао најзначајнији кошаркашки центар у Југославији, између осталог и због доприноса бугарских студената који су из своје земље донели традицију овог спорта.⁷⁶

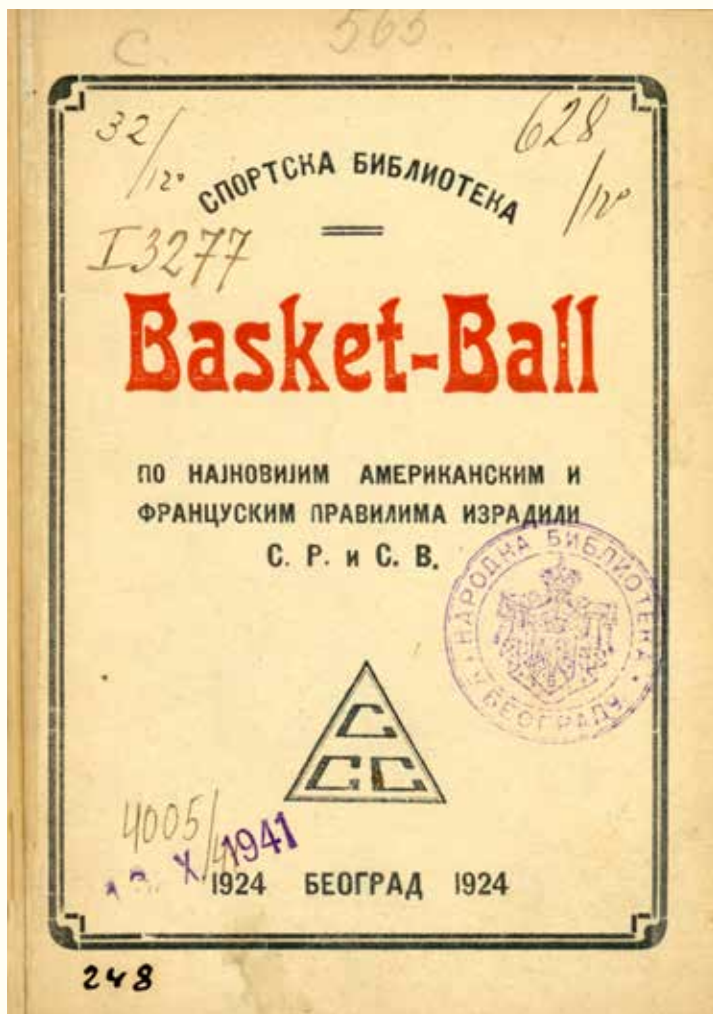
Занимљиво је да београдска штампа није пропагирала кошарку, али је зато уочено да се „баскет-бал” развија у суседној Бугарској, у којој је спорт био начин за ширење националне дисциплине и поноса.⁷⁷ Такве вести периодично су се понављале у дневној штампи и тридесетих година XX века.⁷⁸

75 *Basket-Ball : њо најновијим американским и француским њравилима* (Београд : Спортски савез Србије, 1924).

76 *Basketball je ime košarka dobilo u Zagrebu : 60 godina Košarkaškog saveza Zagreb : 1945–2005*, ur. Kruno Sabolić (Zagreb : Košarkaški savez Zagreba : Ars media, 2005), 33-40; S. Simović, P. Pavlović, *Košarka na prostorima bivše Jugoslavije*, 20-21, 116-117.

77 Бошко Токин, „Чрез спорта за родината”, *Време*, бр. 3216, 10. децембар 1930, 4.

78 М. А. Н., „Бугари о недељном сусрету, тиму Софије и својим спортским приликама”, *Правда*, бр. 10659, 8. јул 1934, 14; Стојан Попов, „Спорт: писмо из Софије : Бугарска на Балканијади”, *Правда*, бр. 10701, 19. август 1934, 12; С. Србаков, „Претседник

Сл. 3 – Насловна страна првих кошаркашких правила штампаних у Београду 1924. године

Савременицима у Југославији кошарка није била посебно занимљива, изгледала је необично и углавном је убрајана у „женске” спортске дисциплине. У сваком случају многим је била мање интересантна од хазене, мада су хвалили правило да се одмах „свира фаул” када се у игри додирне супарничка играчица. То је била и највећа мана, јер у игри није било довољно жара и борбе.⁷⁹ Дневна штампа је потпуно игнорисала организовање европских кошаркашких првенстава за мушкарце 1935, 1937. и 1939, као и за жене 1938. године. Упознавање шире јавности са кошарком било

бугарске националне спортске федерације г. Лазар Попов о развоју и задацима спорта у Бугарској”, *Правда*, бр. 11776, 23. август 1937, 11.

79 Теодор Фурман, „Писмо из Лондона: на општи захтев публике” *Правда*, бр. 10701, 19. август 1934, 13.

B. PALČIĆ, ZAGREB
 Ulica Kraljice Marije 6 Telefon 26-77

FILIJALA:
Beograd, Balkanska ulica 24, Telefon 2-61-01

**IZRAĐUJE
 PRODAJE**

**SPORTSKE
 SOKOLSKE
 ŠKOLSKE**
 potrepštine za tjelovježbu

Sav pribor za basket-ball (košarku):

košare (željezni obruč s mrežom) cipele (s kromiranim đonom)
 lopte kompletne
 dresove složive i pomične stalke

Sav pribor za odbojku (Volley-ball):
 dresove, cipele, lopte za odbojku

nadalje:
 sprinterice, dresove, trenirke, medicinke (Medicin-
 bal), skijaška odijela i kape, skijaške cipele,
 sokolska vježbovna odijela, sokolske odore, nepro-
 moćive kapute (Windjacke), civilna odijela. . .

Tražite besplatni katalog!

KOŠARA (Basket)

PRENOSNI STALCI

Сл. 4 – Реклама за кошаркашку опрему из епохе Краљевине Југославије

је веома споро, тако да је „Политика“ 1935. писала како је „баскет-бал“ скоро непозната игра у Југославији.⁸⁰

Међутим, управо те године региструје се њен убрзанији развој, мада се и даље углавном играло босих ногу на малобројним неравним земљаним игралиштима. Препреке су биле велике, јер није било правих терена, опреме, вежбаоница, реквизита, буџета, нити се кошарка налазила у наставним програмима школа. На њен развој у Србији и Југославији највише је утицала Олимпијада у Берлину (1936). Многи наставници физкултуре из Југославије тада су први пут видели кошарку коју су играли Американци и друге квалитетне екипе, што је на њих оставило неизбрисив утисак.⁸¹ Чак је и београдска штампа објавила „малу вест“ о завршетку олимпијског кошаркашког турнира, констатујући да је победила „Северна Америка“, пошто су прва три места освојиле САД, Канада и Мексико.⁸²

Олимпијада у Берлину је по броју учесника, организацији, припремама такмичара и заинтересованости политике била велики спектакл, што је утицало и на министре у Влади Краљевине Југославије да више

80 Љ. В., „Код нас се скоро не зна за многе спортове који су на страни врло популарни“, *Политика*, бр. 9650, 30. март 1935, 11.

81 S. Simović, P. Pavlović, *Košarka na prostorima bivše Jugoslavije*, 22, 25, 29, 87-91.

82 Аноним, „Северна Америка је првак у баскетбалу“, *Време*, бр. 5238, 15. август 1936, 8.

133	20/IV 1940	"	837	javna za te se 28 aprila 1940 u Sarajevu igranje za košarku
22/IV	Ovo društvo organiziralo je za igranje s. Ludmily Galperinich			

Сл. 5-6 – Податак о упућивању Љубице Гавриловић у Сарајево 28. априла 1940. на соколски курс кошарке

пажње посвете домаћем спорту како би се остварили бољи резултати у међународној конкуренцији.⁸³ Југославија је по броју освојених медаља била двадесет пета од укупно 32 државе које су учествовале на Олимпијади у Берлину.⁸⁴

Управо од тада бележи се повећање интересовања за кошарку, да би у децембру 1936. Соколи Краљевине Југославије били примљени у организацију ФИБА чиме је ова игра добила нови значајни подстицај, мада се и даље споро развијала и није стекла масовност других тимских спортова. Први пропагандни турнир организовали су Соколи 28. јуна 1937. у Скопљу, да би кошарка тек од јесени 1938. била уврштена у наставне планове и програме школа. Шира београдска публика упознала се са кошарком 24. маја 1939. када су испред трибине на фудбалском игралишту „Југославије“ (данашња „Маракана“, односно стадион „Рајко Митић“) постављени импровизовани кошери и кредом обележен терен за играње турнира београдских средњих школа.⁸⁵

Европске репрезентације, нарочито Литванија, укључивале су играче из дијаспоре (САД) у своје тимове, што је доносило успехе на првим европским првенствима и ширило популарност кошарке.⁸⁶ Иако је српска дијаспора у Америци имала своје кошаркашке турнире, на које у долазили конзули Краљевине Југославије и уручивали пехаре победницима, то није произвело утицај на отаџбину у Европи. Тек 20. марта 1938. одиграна је

83 Аноним, „Јуче је допутовао из Берлина министар физичког васпитања г. др. Рогоћ : после Олимпијаде могу се очекивати велике промене у нашем спорту“, *Време*, бр. 5238, 15. август 1936, 8.

84 Аноним, „На једанаестој Олимпијади Југославија се пласирала на двадесетпето место“, *Правда*, бр. 11427, 19. август 1936, 13; Влада Милана Стојадиновића (иначе рођеног Чачанина – прим. аут.) пуно је улагала у спорт, па се чак појавила идеја да Југославија организује Олимпијске игре 1940. године, али се од ње одустало због почетка Другог светског рата (N. Mijatov, *Sport u službi socijalizma...*, 42-45).

85 S. Simović, P. Pavlović, *Košarka na prostorima bivše Jugoslavije*, 22, 25, 29, 87-91.

86 <https://www.fiba.basketball/> (приступљено 10. 3. 2022)

Сл. 7 – Једна од утакмица на Првенству Југославије у кошарци у Борову код Вуковара 1940. године

прва међународна утакмица у којој се студентска кошаркашка репрезентација Југославије састала са италијанском студентском екипом. У питању су били Соколи из Загреба, који је у то време био јачи кошаркашки центар него Београд. На Десетом соколском слету у Прагу 1938. године такође се играла кошарка, а Југославија није имала успех и изгубила је све утакмице.⁸⁷

Прво југословенско првенство у кошарци (у форми турнира) организовали су Соколи Краљевине Југославије од 28. до 30. септембра 1940. у насељу Борово код Вуковара, на теренима предузећа „Бата“. На такмичењу су учествовале мушке и женске екипе из седам соколских жупа (Београд, Карловац, Осиек, Петровград, Сарајево, Сушак и Загреб). Такмичило се 170 сокола и соколица у 15 екипа. У највећем броју такмичења победили су Соколи из Загреба који су имали најквалитетније тимове.⁸⁸

Управо из овог периода потиче и први податак о кошарци у Чачку. Наиме, Љубица Гавриловић, чланица Сокола из Чачка, позвана је 28. априла 1940. да похађа течај за кошарку у Сарајеву.⁸⁹ Није познато да ли је своја знања, макар на нивоу теорије, пренела у Чачак, у коме се тада кошарка још није играла. Ипак, у сваком случају, то је за сада први писани

87 Petar D. Pavlović, Slobodan Simović, Zrinko Grgić, Kristina Pantelić, „International basketball activity in the Kingdom of Yugoslavia“, *Sport science* 3 (2010), 95-102.

88 Аноним, „Кошарка и одбојка у Борову“, *Полиџика*, бр. 11609, 27. септембар 1940, 13; Аноним, „Првенство државе у кошарци одржано је у Борову“, *Време*, бр. 6712, 1. октобар 1940, 10; S. Simović, P. Pavlović, *Košarka na prostorima bivše Jugoslavije*, 92-99.

89 Милош Тимотијевић, *Соколи Чачка 1910-1941*. (Чачак: Народни музеј, 2006), 136.

податак о некој личности из Чачка која се бавила кошарком. Није познато да ли су студенти из Чачка упознали ову игру током боравака на универзитетима у иностранству и Југославији.

Кошарка у Србији за време окупације (1941-1944)

Развој кошарке у оквиру Сокола Краљевине Југославије прекинули су Други светски рат, разбијање земље и окупација Србије. Међутим, кошарка је у сасвим новим условима имала неочекиван и веома динамичан развој. Овај спорт је управо пред Други светски рат почео да се развија у Београду у који се после распада земље слило много Срба избеглица, међу којима је било доста особа које су играле кошарку. У Београд су због терора усташа избегли и Хрвати југословенских опредељења, посебно припадници Сокола, укључујући и људе који су били предводници развоја кошарке у Загребу. Бављење спортом у условима тешке немачке окупације био је и начин да се један део омладине спаси од принудног рада. Све је то условило да се кошарка у окупираном Београду, а затим и Србији, брзо рашири. Цела Југославија имала је 1940. само 170 кошаркаша, да би током окупације у Србији било 300 играча и 23 клуба. Већ у септембру 1941. формиран је „Српски савез кошарке и одбојке”, а током окупације редовно су организована кошаркашка првенства. Многи од тих играча су одмах после ослобођења 1945. постали носиоци развоја кошарке у Београду, Србији и целој Југославији.⁹⁰

Када је у питању Чачак, забележена сећања савременика једини су за сада познати историјски извор на основу којег се може наслутити када су и на који начин Чачани упознали кошарку. Наиме, за разлику од Београда,

ПРВЕНСТВО ДРЖАВЕ У КОШАРЦИ ОДРЖАНО ЈЕ У БОРОВУ

Борово, 29 септембра. — Данас су у Борову одржане прве утакмице у игри кошаркица за првенство Југославије. Савез сокола Краљевине Југославије, као једини члан међународне Баскетбал федерације, организовао је ово такмичење, уз помоћ месног Соколског друштва у Борову.

Јутрос у 6-30 часова такмичење је отворио савезни начелник и први заменик старешине Савеза сокола Краљевине Југославије.

У 16 часова такмичења су завршена: на једном у малој дворани Друштвеног дома обављена свечана предаја награда победницима.

Технички резултати су ови:

Чланови: Карловац — Петровград 10:8; Сушак—Осијек 48:6; Загреб—Карловац 59:12; Загреб—Петровград 61:6; Београд—Осијек 40:8; Сушак—Београд 31:23. Финале: Загреб—Сушак 46:12.

Мушки нараштај: Петровград—Сарајево 36:3; Београд—Карловац 16:5; Загреб—Сарајево 41:1; Загреб—Петровград 14:9.

Финале: Загреб—Београд 16:9. Чланови: Београд—Загреб 2:0. Женски нараштај: Загреб—Београд 20:0.

Према постигнутим резултатима првенство Југославије у игри Кошаркица за годину 1940 освојили су: чланови жупе Загреб; чланови жупе Београд; мушки нараштај жупе Загреб и женски нараштај жупе Загреб.

Сл. 8 – Новински чланак о резултатима Првенства Југославије у кошарци 1940. године

90 S. Simović, P. Pavlović, *Košarka na prostorima bivše Jugoslavije*, 132-152.

Сл. 9 – Кошаркашка утакмица на Ташмајдану у Београду за време окупације

Шапца, Ниша и неких других градова у окупираној Србији, у Чачку није основан кошаркашки клуб. Зато су нову игру пренели појединци који су у приватним двориштима (Паулине Крен) постављали импровизоване кошеве и табле.⁹¹ Друга сећања говоре да су први кошеви били постављени у центру града у Башти „1. мај“ (одмах до дворишта породице Крен), што је био део активности Националне службе рада, да би их касније преместили код Западне Мораве и фудбалских терена.⁹²

91 А. Стефановић, „Развој кошарке у Чачку“, 788-810.

92 А. Стефановић, *Чачански сјоршисџи ѿворе* [1], 222.

Чачани су имали прилику да се упознају са кошарком и преко бугарских окупаторских војника који су имали гарнизон у овом граду.⁹³ Неки други Чачани са њом су се упознали у Националној служби рада изван родног града, као и у Заводу за принудно преваспитавање омладине у Смедеревској Паланци.⁹⁴ У сваком случају кошарка је за Чачак у то време била потпуно нова и непозната игра.

93 Према сећању Миодрага Пантелића Јежа (1927-2022) бугарски војници су 1944. долазили на плажу код „Пања” на Западној Морави, а у паузама у купању убацивали лопту у кош „који су направили и поставили код радионице Тома Пинтера, а на имању Милана и Тома Рајковића”, преко пута садашњег Ауто-мото друштва (Зоран С. Антоновић, „Златне године чачанске кошарке (4)”, *Чачанске новине*, 27. новембар 2007, 31; С. Марковић, *Професор са Мораве*, 43). Занимљиво је да бугарски војници нису остављали кош на табли коју су поставили, већ су га редовно скидали и носили са собом [интервју са Александром Стефановићем (1931) из Чачка, 23. фебруар 2022. године].

94 Александар Милетић, „Кошаркашка каријера започета у логору”, *Полиџика*, 16. октобар 2013, 22; Емилија Вишњић, „Из породичних албума : сачувао фотографије из радног логора у Скели”, *Чачански глас*, 27. децембар 2013, 19.

КОШАРКА У ЈУГОСЛАВИЈИ И ЧАЧКУ ПОСЛЕ 1945. ГОДИНЕ

Физичка култура, спорт и кошарка у Југославији после Другог светског рата

Социјалистичка Југославија имала је посебан модел развоја у Источној Европи. Прва је 1945. увела стаљинистички поредак, да би већ 1950. прва и покренула процес дестаљинизације. Нова начела управљања требало је да симболизују напуштање директивног рада Комунистичке партије (примена отворене силе), која су замењена „водећом” улогом Партије у друштву, при чему је монопол у одлучивању остао неприкосновен. Ипак, многе области живота добиле су прилику да се слободније развијају него што је то био случај у другим социјалистичким земљама.⁹⁵

За југословенску револуционарну социјалистичку власт физичка култура била је један од начина за ширење сопствене идеологије и привлачење омладине комунистичкој партији. Истовремено су подстицани југословенска интеграција и изградња југословенског социјалистичког идентитета на начелима масовности. Основна идеја била је просветитељска, свестрана изградња психо-физичких потенцијала сваког човека, с циљем физичког развоја као интегративног дела личности. При томе су масовни слетови и ношење штафете („Титова штафета”) били најважнији квазирелигијски ритуали, као један од ефикасних начина стварања култа личности и учвршћивања режима (монопол једне политичке

95 М. Тимотијевић, *Модернизација балканској прага*, 64-77.

Сл. 10 – Мушка и женска кошаркашка репрезентација Југославије на Балканско-средњоевропским играма 1947. године

партије, једне идеологије и једног вође). Спортски аспект на таквим догађајима потпуно је маргинализован.⁹⁶

Социјализам је путем физичког васпитања, нарочито употребом тела као носиоца идеолошки исправних значења на масовним јавним вежбама (слетовима), истицао „фискултуру“ која се налазила изнад индивидуалних уживања и потврда које је промовисао обичан такмичарски спорт. На тај начин наметала се једна алтернативна форма физичких активности изван поља забаве и спектакла, с циљем изградње утопијског друштва у колективном напору који надвисује индивидуална истицања.

Југословенски комунисти, надахнути совјетским искуством, настојали су да реформишу физичку културу на начелима масовности и аматеризма.⁹⁷

96 N. Mijatov, *Sport u službi socijalizma...*, 106-114, 461-467.

97 Најпре је основан Фискултурни одбор Југославије као највиша савезна централна институција, која је већ на првој годишњој скупштини 1945. променила име у Фискултурни савез Југославије (ФИСАЈ). Када је у питању Србија Иницијативни спортски одбор Србије је на првој скупштини 1945. добио име Фискултурни одбор Србије (ФОС), али је крајем исте године променио назив у Фискултурни спортски одбор Србије (ФИСОС). После децентрализације управљања, ФИСАЈ је 1952. променио име у Савез спортова Југославије (ССЈ), а ФИСОС у Савез спортова Србије (ССС). Овој одлуци претходило је и формирање посебних спортских савеза – КСЈ је основан 1948, а Кошаркашки савез Србије (КСС) 1949. године [Слађана Мијатовић, „Телесно вежбање и спорт у Србији у периоду од 1945. до 2007. године“, у: *Телесно вежбање и сјорпј у Србији : (1857–2007) : 150 година оранизованог телесног вежбања и сјорпја и 125 година соколства у Србији*, ур. Стефан Илић (Београд : ДТА, 2008), 167-194; N. Mijatov, *Sport u službi socijalizma...*, 167-194].

Кошарка је већ у лето 1945. била део курсева за физкултурне руководиоце у Школи за телесно васпитање у Београду, да би 1946. на новоформираном Државном институту за физкултуру (ДИФ) кошарка од свих игара добила највећи фонд часова. Југославија је 1946. поново примљена у међународну кошаркашку федерацију ФИБА, када је одржано прво клупско првенство (турнир). Претходне године (1945) одржан је турнир на коме су учествовале репрезентације федералних јединица и екипа ЈНА. Ипак, прво државно првенство у форми лиге одржано је тек 1949. године. Репрезентација је учествовала само на Европском првенству у Чехословачкој 1947, док је пропустила првенства 1946, 1949. и 1951, као и Олимпијаду 1948. године. Кошаркашки савез Југославије (КСЈ) основан је 12. децембра 1948. године (120 секција са 3.200 играча), чиме је остварена самосталност од других државних „физкултурних“ организација. Управо је 1948. била одлучујућа за развој кошарке у Југославији, јер је раскид са Стаљином условио и напуштање совјетског модела организовања телесног васпитања. Кошарка је била принуђена да тражи свој пут развоја и повезивање са Западом као би уопште опстала као занимљив спорт, што је у будућности овој игри заиста донело посебна југословенска обележја.⁹⁸

И фудбал је посредно утицао на развој кошарке, који је у југословенском социјалистичком друштву на један стихијски начин (пре свега због своје популарности и масовности) одлучујуће допринео да већ у раној фази концепт спорта (на подлози рекреације и аматеризма) потисне физичку културу коју су испуњавали идеолошки императиви. На тај начин спорт је веома брзо постао део свакодневице људи у којој су стадиони постали места са највећом публиком, да би ширењем медија популарност фудбала, као и осталих спортова, додатно порасла.⁹⁹

Идеолошко-политички циљеви наметани спорту као делу „физкултуре“ (дисциплиновање тела и духа и формирање идеолошке исправности) стављени су у други план и на организационом нивоу. Спорт је добио своју аутономију, као и многе друге области живота у то време (посебно култура), што му је омогућило слободнији развој него у другим социјалистичким земљама.

Београд је постао најважнији кошаркашки центар, потом и Љубљана, док су Задар, Ријека и Истра такође били значајни, јер су пре рата били саставни део Италије у којој је кошарка била развијен спорт. Када је у питању Србија, поред Београда једино је Војводина имала солидне кошаркашке клубове. Већ 1945. одржано је такмичење „градских репрезентација“ Србије без Војводине (Београд, Крагујевац, Пирот и екипа Космета), у време када

98 S. Paunić, *Geneza i razvoj košarke*, 192-193, 212-213, 221, 224, 227-229, 238, 365-367.

99 N. Mijatov, *Sport u službi socijalizma...*, 163-167, 466.

Сл. 11 – Мушка репрезентација Југославије у Ници на квалификацијама за Светско првенство у Аргентини (стоје слева надесно): тренер Хел, Соколовић, Станковић, Гец, Марјановић, Демшар и Поповић; (чуче слева надесно): Калембер, Шапер, Енглер, Роклицер, Николић, Гоџић и Лоци

је регистровано 320 играча у 11 насеља. Првенство Србије у кошарци на нивоу клубова организовано је 1946, када је регистровано 25 клубова са 796 играча, да би 1948. било 42 клуба са укупно 1.534 играча.¹⁰⁰

Социјалистичка држава је у планској политици развоја друштва имала и визију масовног спорта, што је погодновало укључивању великог броја омладине оба пола у физкултурне организације и клубове који су на тај начин добили прилику да упознају и кошарку. Ентузијазам је био је велики, али успех на нивоу репрезентације није дошао брзо, нити је Југославија учествовала на свим међународним кошаркашким првенствима у првим послератним годинама. Преломна је била 1950. година, када је југословенска кошаркашка репрезентација учествовала на првом Светском првенству у Аргентини. Иако је била последња на овом такмичењу, био је то велики подстрек за даљи развој кошарке. Медији су такође били значајни. Победе су истицане, порази прећуткивани, успеси клубова изван земље уздизани, с нагласком да су странци уочили нагли развој кошарке у Југославији и да много личи на амерички стил игре.¹⁰¹

100 S. Paunić, *Geneza i razvoj košarke*, 246.

101 Аноним, „Првенство света у кошарци : Перу је победио са 33:28 (18:16)”, *Полиџика*, бр. 13693, 25. октобар 1950, 5; Аноним, „Првенство света у кошарци : репрезентација Чилеа победила Југославију са 40:24 (27:11)”, *Полиџика*, бр. 13694, 26. октобар 1950, 5; Аноним, „Велики успех наших кошаркаша у Италији : победом над Баротелијем

Кошарка је имала и додатну симболику. Било је то време када је грађанска омладина у Београду преко многих облика свакодневног живота, од играња кошарке, преко слушања џеза, игранки и начина одевања, стварала дистанцу према ригидном социјалистичком систему. Истовремено било је то и провоцирање нове власти.¹⁰²

Са протоком времена напетост је попустила, а друштво је попримило многе елементе западне (првенствено америчке) културе, што је била особеност Титове Југославије у односу на друге социјалистичке државе. У суштини, то је био дозирани наставак утицаја америчке популарне културе још из времена Краљевине Југославије, али у другачијем идеолошко-политичком окружењу и са локалним особеностима.¹⁰³ Кошарка се потпуно уклапала у тај процес.¹⁰⁴

Развој кошарке у Чачку после Другог светског рата (1945–1948)

Чачак је према већини статистичких показатеља припадао групи средњих урбаних насеља Србије у другој половини ХХ века (раст популације, здравствена заштита, раширеност електричне мреже, дужина и површина улица и тргова, запосленост и писменост становништва, број ученика, биоскопа и позоришта, телевизијских и радио претплатника).¹⁰⁵

После 1945. Чачак се споро модернизовао и била је потребна читава деценија да се досегне до индустријског нивоа предратног града. После великих државних инвестиција у војну индустрију Чачак је поново постао индустријски центар, али са специфичностима, што се највише испољавало у недостатку континуиране систематске бриге (укључујући и активирање локалног становништва) у развоју многих облика урбаног живота који су излазили изван оквира званичне идеологије и потреба фабричке производње.¹⁰⁶ Осим када је у питању спорт, нарочито кошарка.

У Чачку је после Другог светског рата прва табла са правим обручем постављена у дворишту Соколског дома. Кошаркаши су одмах постали

са 35:32 (20:13) Црвена звезда освојила прво место на међународном турниру у Италији”, *Полиџика*, бр. 13598, 6. јул 1950, 4.

102 А. Miletić, *Džez basket*, 133-143.

103 R. Vučetić, *Koka-kola socijalizam...*, 393-408.

104 П. Марковић, *Београд између Истџока и Зајага 1948–1965*, 210.

105 *Statistički godišnjak FNRJ 1954*. (Beograd : Savezni zavod za statistiku, 1954), 406-411; *Statistički godišnjak FNRJ 1961*. (Beograd : Savezni zavod za statistiku, 1961), 630-658; *Statistički godišnjak Jugoslavije 1971* (Beograd : Savezni zavod za statistiku, 1971), 601-618; *Statistički godišnjak Jugoslavije 1981*. (Beograd : Savezni zavod za statistiku, 1981), 676-693; *Statistički godišnjak Jugoslavije 1991*. (Beograd : Savezni zavod za statistiku, 1991), 704-720; С. Марковић, И. Поповић, *Град Чачак*, 175-219, 500-552.

106 М. Тимотијевић, *Модернизација балканској прага*, 61, 485-504.

Сл. 12 – Најстарија сачувана фотографија са кошаркашког игралишта код Соколског дома у Чачку из 1945. године: Дуле Јаковљевић, Александар Икодиновић, Срећко Икодиновић, Доцо Азањац, Моцо Гајић, Ацо Јелесијевић, Милета Ђурић, Драган Силађи, Жико Михаиловић и Влајо Зељић

секција Фискултурног друштва „Борац“, што се према званичној верзији догодило 4. априла 1945. године. Прва утакмица „Борца“ одиграна је у Крагујевцу са „Црвеном заставом“ у јуну или јулу 1945. године. Исте године „Фабрике хартије“ у Чачку основала је кошаркашки клуб „Раднички“ који се крајем 1946. фузионисао са „Борцем“.¹⁰⁷

У то време Чачак није имао праве уређене терене. Све је импровизирано, кошеве су правили ковачи, а кошаркашке конструкције на нова игралишта ношене су рукама или воловским запрегама. На даљи развој новог спорта велики утицај имала је и одлука Гимназије да 1947. у својој сали постави кошеве, што је омогућило утакмице и током зиме.¹⁰⁸ Истовремено, фудбалери „Борца“ 1946. нису успели да се квалификују у савезни ранг такмичења, чиме се отворио се пут за идентификацију младих људи са спортовима који су доносили победе.¹⁰⁹

107 М. Тимотијевић, „Кошарка у Чачку 1940–1951.“, 299–341

108 З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (1)“, *Чачанске новине*, 6. новембар 2007, 31; З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (2)“, *Чачанске новине*, 13. новембар 2007, 26.

109 Г. Давидовић, Л. Павловић, *Историја Чачка*, 389.

Захваљујући ентузијазму неколицине младића из Чачка, као и одлуци нове социјалистичке власти да кроз масовне организације (укључујући и спортске) каналише и усмерава енергију младих људи према својим идеолошко-политичким циљевима, једна пре рата мало позната игра добила је прилику да се 1945. и 1946. уврсти у званичне програме физкултурних такмичења.¹¹⁰

Кошарка због многих ограничења (терени, опрема, правила) ипак није могла да досегне масовност неких других спортова, нарочито фудбала. Она је зато у Чачку брзо постала део школских такмичења унутар Гимназије, што јој је обезбедило да „преживи” прве године постојања.¹¹¹

Кошаркашка секција Фискултурног друштва „Борац” средином 1946. имала је свега 29 кошаркаша и кошаркашица од укупно 180 чланова целог друштва.¹¹² Захваљујући постојању два клуба у граду („Борца” и „Раднички”) организована су прва такмичења.¹¹³ Пошто је 1947. била прва година испуњавања обавеза Првог петогодишњег плана развоја, и спорт је имао обавезу „напретка”.¹¹⁴ Осим идеолошких, постојали су и патриотски циљеви који су се сводили на предвојничку обуку, што је била пракса све до почетка 1950. године.¹¹⁵

Постојала је и једна локална особеност која је погодовала прихватању кошарке у Чачку, игре која је због техничких захтева ипак била и остала карактеристична за урбана подручја. Чачани су већ почетком XX века испољавали посебну гордост због чињенице да живе у градском подручју, тако да су себе сматрали својеврсном елитом у односу на „сеоско море” из кога су израсли, ословљавајући се међусобно са „племићу”. Социјализам ништа није променио у том погледу, па су и после 1945. готово сви Чачани староседеоци у расправама узносито називали себе „племићима”, тражећи

110 Аноним, „Фискултура”, *Слободни глас*, 8. јун 1945, 5; Аноним, „Фискултурни календар за 1946. годину”, *Слободни глас*, 24. фебруар 1946, 5; Аноним, „Фискултура: Дан физкултурника у Чачку”, *Слободни глас*, 27. јун 1946, 6; Аноним, „Дан физкултурника у Чачку”, *Слободни глас*, 7. јул 1946, 8.

111 М. Вучићевић, „Одбојка и кошарка у Чачанској мушкој гимназији”, *Слободни глас*, 7. фебруар 1947, 6.

112 Аноним, „Скупштина физкултурног друштва 'Борац' из Чачка”, *Слободни глас*, 7. јул 1946, 6.

113 Аноним, „'Борац' (Чачак) 'Раднички' (Чачак) 31:18”, *Слободни глас*, 27. јул 1946, 6.

114 М. Јевтић, „Успеси и пропусти физкултурне организације нашег Округа у протеклој години”, *Слободни глас*, 30. јануар 1947, 6; Д. Божовић, „Ф. Д. 'Борац' из Чачка позвао је на такмичење 'Црвену звезду' из Београда и 'Јединство' из Смедерева”, *Слободни глас*, 21. фебруар 1947, 6.

115 Ж. М. Ровинац, „Развој физкултурног покрета у Срезу трнавском”, *Слободни глас*, 23. јануар 1947, 6; Д. Божовић, „Ф. Д. 'Борац' као најбоље друштво у Србији добио прелазну заставицу”, *Слободни глас*, 22. март 1947, 4; Мијатов Никола, „Југословенски спорт у служби јачања одбрамбене моћи земље 1945–1950.”, *Војно-историјски гласник* 1 (2017), 156-172.

у јавности веће уважавање и преимућство, иако су готово у потпуности потекли из сиротињских градских фамилија. Подела на „варошане” и „сељаке” имала је свој одраз и у свакодневици, јер су на Корзоу шетали различитим странама улице (свако је знао своје место).¹¹⁶

Као рођени Чачани, и аутохтоно варошко становништво, и чачански Роми су захтевали да их околина сматра за „племиће”.¹¹⁷ Људи са стране приметили су већ тада како Чачани пуно раде на развијању „самодопадљивости”.¹¹⁸ Касније је регистрована и „злочестост”.¹¹⁹

Новопридошло становништво са села је упркос дискриминацији брзо прихватало градску културу, укључујући и одлазак на игранке са џез музиком, што је изазивало „саблазан” староседелаца у Чачку који су „сељацима” пребацивали да су у град донедавно долазили у опанцима, али „само петком на бели сомун са паприкашом”.¹²⁰ Дистинктивна идентитетска ознака „племића” била је веома снажна, тако да је и један рокенрол бенд крајем шездесетих (у коме су свирали Радомир Михаиловић „Точак” и Бора Ђорђевић као и многи други музичари из вароши) узео назив „Чачански племићи”.¹²¹

Кошарка је као нови, модеран, урбан, па и егзотичан спорт који је захтевао посебне спретности, вештину и размишљање, била својеврсни медијум преко кога се на још један начин могла потврдити и појачати самосвест чачанских „племића”, да би затим постала начин да се придошлице

116 Милош Тимотијевић, „Град унутрашњости : облици, простори и границе приватног и јавног у 20. веку”, у: *Приватни животи код Срба у двадесетом веку*, ур. Милан Ристовић (Београд : Сlio, 2007), 579-611. Током 2022. у низу интервјуа са Чачанима (који су прикупљани с циљем писања биографија истакнутих кошаркаша, тренера и спортских функционера) проверавана је идентитетска ознака чачанских „племића” о чему је писано 2007. године (укључујући и праксу „забране” сељацима да шетају истом страном улице), коју су сви испитаници потврдили, поједини и са поносом истакли као део традиције родног града.

117 Аноним, „Протест чачанских Цигана“, *Чачански глас*, бр. 32, 25. август 1967, 5.

118 Странци су запажали да у Чачку живе страсни људи, али када им планови не би ишли како су замислили, онда су се одавали алкохолу, коцки и претераном пушењу: „[...] или у развијању неког самодопадљивог 'мангупства', 'фрајерства' [...] Много пију и ракију, и вина, и пива! Заиста много пију. Горе од тога уче и децу да пију!” (Мустафа Карахасан, „Из чачанског живота: размишљања и жеље“, *Чачански глас*, бр. 30, 10. август 1955, 3).

119 Један од честих гостију Чачка у другој половини XX века био је и Момо Капор који је као „странац” оставио запис о локалном менталитету: „Град није у зградама, он је у људима! Ти људи имају најпосебније својеврсне духове, које сам ја видео, имају посебан дух који их јако одваја од ерске опуштености Ужичана и недефинисаности Краљевчана. То су људи циници, ведри, често злочести, онда људи јако окренути прошлости [...] допада ми се њихова невероватна жеља за дружењем [...]” (Даница Оташевић, „Њујорк може да завиди Чачку : интервју са Момом Капором“, *Чачански глас*, 20. март 1992, 7).

120 М. Тимотијевић, *Модернизација балканској прага...*, 435.

121 Zoran Branković, *Kako je Čačak zavoleo rokenrol* (Čačak : Dom kulture, 2013), 17, 22, 57.

у град на најбржи начин прихвате (ако испоље потребна „знања”), а потом и идентификују са средином у коју су дошли.¹²²

У питању је била дистинкција, повлачење граница према другима, али у своју корист, чиме се обезбеђује супериорност на основу низа избора симболичне природе, пре свега на основу онога што нам се допада и шта преферирамо. Истовремено, међу Чачанима је конструисана и посебна склоност (хабитус) ка одређеном типу реаговања када је у питању кошарка. Урбана култура, локални идентитет, социјално порекло и образовни „капитал” били су одлучујући.

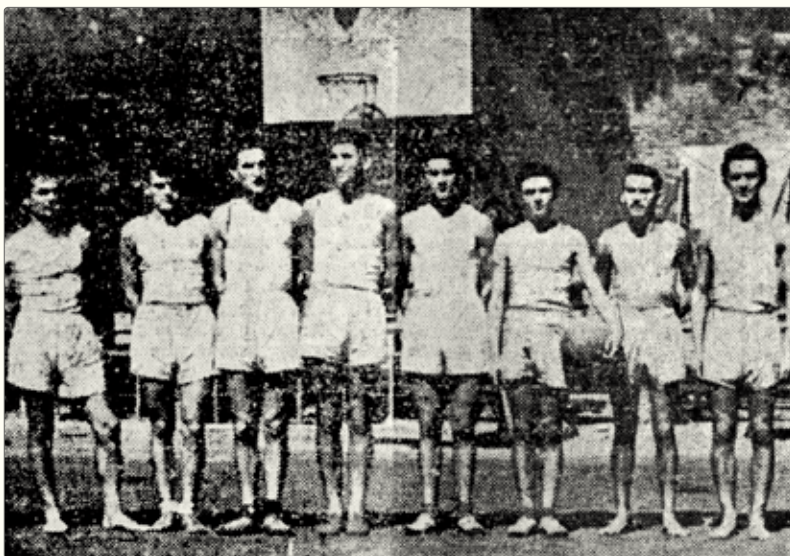
Фискултурно друштво „Борац” је у другој половини 1947. са 873 члана постало заиста масовна организација за град величине Чачка, који је у то време имао око 12.000 становника. Од 873 члана друштва кошаркашка секција имала је 67 чланова и 33 чланице. Мушка кошаркашка екипа учествовала је и на зонском првенству Народне Републике Србије које је одржано управо у Чачку.¹²³

Фудбал, најпопуларнији тимски спорт на планетарном нивоу, у то време није постигао такмичарске успехе у Чачку. ФК „Борац” имао је дугу традицију повезаности са предратним комунистичким покретом и партизанском борбом (дали су и једног народног хероја – Ратка Митровића), као и неколико општинских функционера после рата. Добијали су и истрајну популаризацију кроз митске и носталгичне осврте режисера и писца Младомира Пурише Ђорђевића (1924–2022), који је кратко време и сам био фудбалер. Међутим, на спортском нивоу ФК „Борац” био је осредња екипа у нижеразредним такмичењима, да би тек од 1962. постали „стабилан” друголигаш, који је у том статусу дочекао распад Југославије 1991. године. У послератном периоду ФК „Борац” често је губио са великом разликом у головима, што су локални навијачи тешко подносили, посебно што су противници (чак и из малих места) после таквих победа поносно говорили како су „тукли Чачане”.¹²⁴ У сваком случају фудбалу није недостајала популарност, али је изостао успех, што је утицало и на слабу идентификацију омладине Чачка са овим спортом.

122 Принцип „племства” по својој суштини је есенцијалистички. Таква суштина ствара „обавезе” које се захтевају од себе самих (оно што од њих нико други не би захтевао), чиме сами себи доказују да су на „висини самих себе”, односно „висини своје суштине”. Овај ефекат у случајевима кризе условљава да они који остају везани за старо стање система најспорије схватају нужност промене стратегије, што није карактеристично само за аристократију већ и одређене делове сељака и занатлија (Р. Бурдије, *Distinkcija...*, 28-29).

123 Свето Дуњић, „Од 12 јуна до 1 новембра ове године 'Борац' је, премашујући своје обавезе, показао видан напредак”, *Слободни глас*, 7. новембар 1947, 4.

124 Александар Керковић, *Тим „Борца” био је комјелешан* (Чачак : Фудбалски клуб „Борац”, 1986), 83-93, 141-150; Милош Јевтић, *Домаће иралишиће Пурише Ђорђевића* (Београд : Београдска књига, 2009), 56.

Сл. 13 – Кошаркаши „Борца“ на стадиону „Црвене звезде“ у Београду 1947. године

Све је то било важно за кошарку, у суштини један нови спорт. Велики подстрек за популарност кошарке у Чачку 1947. било је и гостовање репрезентација Босне и Херцеговине која је била на пропутовању за Скопље. Задржали су се један дан и одиграли меч са кошаркашима „Борца“. Иако је утакмица изненада и брзо организована, ипак је дошло пуно гледалаца „што јасно сведочи о великом интересовању које влада у нашем граду за ову лепу и корисну грану физкултуре“, како су то уочили новинари. Јавност Чачка је и поред пораза била веома задовољна, јер се екипа „Борца“ добро „показала“.¹²⁵

За спортску самосвест и локални идентитет мечеви са екипама изван града били су одлучујући, укључујући и школски спорт, посебно ако су побеђиване екипе из Београда. Локални новинари су нарочито инсистирали како су Београђани у кошаркашкој утакмици били „катастрофални“. Месец дана касније новине су поново пренеле вест да су чачански гимназијалци победили у кошарци вршњаке из Прве мушке гимназије из Београда.¹²⁶ Штампa је преносила и информације о резултатима кошаркашких утакмица на школском првенству Гимназије у Чачку, чиме је овај спорт додатно добијао на популарности код средњошколске омладине.¹²⁷

125 Аноним, „Кошарка“, *Слободни глас*, 19. октобар 1947, 4.

126 С. Јовановић, „У свим утакмицама чачанска гимназија је победила београдску II мушку гимназију“, *Слободни глас*, 7. децембар 1947, 4; Д. Зорић, „Још један успех чачанске гимназије“, *Слободни глас*, 23. јануар 1948, 4.

127 Аноним, „Одбојка и кошарка: екипе VII-1 победници купа Мушке гимназије у одбојци и кошарци“, *Слободни глас*, 7. март 1948, 4.

Почетком 1948. на државном нивоу интензивно се расправљало о „унапређењу спорта“ који је све до раскида са Совјетским Савезом прихваћан као део физкултуре.¹²⁸ Један од најважнијих догађаја биле су припреме за Свесловенски соколски слет у Прагу, заказан за лето 1948, за који се и у Чачку спремао одабрана група „фискултурника“.¹²⁹ Ништа мање није био важан и срески слет у Чачку који је требало да окупи младе нараштаје са села и града, из предузећа и школа („радосна манифестација снаге и здравља наше омладине“), али са јасним идеолошко-политичким циљем („спремност за изградњу отаџбине“).¹³⁰

Слетске и гимнастичке вежбе биле су приоритетне, али у паузама вежбања омладинци из Чачка играли су кошарку, што је на посредан начин показало која их игра занима и забавља. Многи су се тада први пут упознали са овим спортом, тако да су више играли неку врсту рукомета између два коша, а не праву кошарку, за коју се у новинама наглашавало да је „омиљена игра“ у Чачку.¹³¹

Слетови, гимнастика, масовност и идеолошко-политички натциљеви социјалистичке државе у телесном васпитању били су у то време доминантни у односу на „обичне“ спортове.¹³² Кошарка је наставила да се развија самостално, а млађе категорије „Борца“ играле су мечеве у оквиру првенства са вршњацима из екипа из околних градова, што је локална штама редовно преносила.¹³³ Извештавано је са већине утакмица, чак и са мечева подмлатка „Борца“, што је додатно доприносило популарности кошарке.¹³⁴

Сениорски тим „Борца“ постао је у лето 1948. првак „уже Србије“ и на тај начин стекао право да учествује на турниру у Зрењанину, односно квалификацијама за одлазак у Београд где се на новом турниру одлучивао првак Народне Републике Србије.¹³⁵ У конкуренцији јачих екипа („Црвена Звезда“, „Металац“, „Пролетер“, „Јединство“) Чачани нису имали шансе и

128 Свето Дуњић, „Нове форме рада физкултурних друштава“, *Слободни њас*, 13. фебруар 1948, 6.

129 Аноним, „Чачански физкултурници спремају се за Свесловенски слет у Прагу“, *Слободни њас*, 20. март 1948, 4.

130 Д. Зорић, „Среско-градски слет највећа физкултурна манифестација у овој години“, *Слободни њас*, 18. април 1948, 4.

131 Аноним, „Фискултурници Чачка припремају се за Свесловенски слет у Прагу“, *Слободни њас*, 24. април 1948, 4.

132 Д. Зорић, „Пред среско-градски слет физкултурника“, *Слободни њас*, 16. мај 1948, 4; Аноним, „Припреме наших физкултурника за учешће на Свесоколском слету у Прагу“, *Слободни њас*, 29. мај 1948, 4.

133 С. Јовановић, „Кошарка: Борац – Будућност 63:11“, *Слободни њас*, 29. јун 1948, 4.

134 С. Јовановић, „Кошарка : Јединство (Н. Сад) – Борац (Чачак) 25:16“, *Слободни њас*, 20. август 1948, 4.

135 Ацић, „Кошарка“, *Слободни њас*, 6. август 1948, 4.

Женске екипе	Пролетер	Славња	Јединство	Првена застава	Црвена звезда
Пролетер	███	2	2	0	0
Славња	0	███	0	0	0
Јединство	0	2	███	0	0
Првена застава	0	0	0	███	0
Црвена звезда	2	2	2	0	███

Крајњи пласман:

Мушке екипе	Женске екипе
1. <i>Црвена звезда</i>	1. <i>Црвена звезда</i>
2. <i>Пролетер</i>	2. <i>Пролетер</i>
3. <i>Јединство</i>	3. <i>Јединство</i>
4. <i>Славња</i>	4. <i>Славња</i>
5. <i>Борац</i>	5.

По пропозицијама Ц. О. ФИСАЈ-а прво и другопласиране екипе стичу право учествовања на првенству ФНРЈ које ће се одржати у Зрењанину од 8—12. IX. 1948. год.

Штампарија „Привредни преглед“, — Београд

ГЛАВНИ ОДБОР
ФИСКУЛТУРНОГ САВЕЗА СРБИЈЕ
ОДБОР ЗА СПОРТСКЕ ИГРЕ

Јединство
Пролетер

ПРОГРАМ

кошарка
првенства
НР Србије
за 1948

БЕОГРАД ОД 25 ДО 29 АВГУСТА
СТАДИОН ЦРВЕНЕ ЗВЕЗДЕ
МАЛИ НАЛЕМЕГДАН

Сл. 14 – Водич за првенство (турнир) НР Србије у кошарци, одиграно 1948. године у Београду

на крају су били последњи.¹³⁶ Али то је за све играче било ново и важно искуство, посебан доживљај који се памтио, попут одласка на слет.

На државном плану већ 1948. дошло је до организационих промена у телесном васпитању, у коме је „спорт“ постепено потискивао „фискултуру“. Тако је Фискултурно друштво „Борац“ 23. септембра 1948. променило име у Спортско друштво „Борац“. На ванредној скупштини Спортског друштва „Борац“ званично су оформљени фудбалски, кошаркашки и одбојкашки клуб, а на нивоу секције остали су бициклисти и скијаши, док је тек требало оформити лакоатлетску и боксерску секцију.¹³⁷ Иако је званично оснивање КК „Борца“ био само административни и наизглед не толико важан догађај, кошарка је суштински добила много, јер је отворен пут за самостални организациони развој без туђег туторства.

Унутрашња организација са доминацијом политичких циљева није одмах преобликована, па су на скупштини Спортског друштва „Борац“ дидактичке теме имале приоритет у односу на такмичарско-резултатске,

136 З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (1)“, *Чачанске новине*, 6. новембар 2007, 31.

137 Међуопштински историјски архив Чачак, Фудбалски клуб Борац – Чачак (1932–1950), б.б. Најљубазније захваљујем колеги Горану Давидовићу на податку о оснивању КК „Борац“.

а у дискусијама је истакнуто да посебну пажњу у раду треба посветити „идеолошко-стручној изградњи чланства”.¹³⁸

Идеолошко-политичке оцене „фискултурника” у то време још нису нестале, али ипак нису омеле развој кошарке у Чачку, за коју се у локалној штампи отворено тврдило да је постала „омиљена спортска грана” у граду. Игралиште код Соколане било је мало да прими публику, а цео град је одлазак „Борца” на турнир у Београд 1948, који је одлучивао првака НР Србије, доживљавао као успех.¹³⁹

Формирање регионалног кошаркашког центра у Чачку (1949–1950)

Први кошаркашки терен поред Соколане у Чачку припремљен 1945. био је заправо само утабана неравна земљана површина са дрвеним конструкцијама за табле и кошеве. Ново кошаркашко игралиште код Соколане почело је да се гради 1948. године. Имало је подлогу од шљаке и зидану конструкцију за кошеве, да би 1949. биле постављене трибине и уведено електрично осветљење. Био је то заправо први прави кошаркашки стадион у граду који је могао да прими 1.500 гледалаца.¹⁴⁰

Чачак је тако постепено постајао регионални кошаркашки центар у односу на суседне градове. Ваљево кошаркашки клуб оснива 1948, Краљево 1949, а крајем исте године и Ужице. У то време једино је Крагујевац имао клуб који је могао да буде ривал Чачанима. Све је то условило да се 17. августа 1949. у Чачку организује четвородневни турнир на коме се одлучивао првак „уже Србије” за „подмладак” (јуниоре) у мушкој и женској категорији. Учествовале су екипе из Чачка, Крагујевца, Лесковца, Зајечара и Смедеревске Паланке. Пред почетак турнира најпре је организован „свечани дефиле” учесника, потом су одржани „поздравни говори”, што је целом догађају дало озбиљност и значај. У одлучујућој утакмици турнира крагујевачка „Црвена застава” победила је „Борац” минималном разликом (12:11) и освојила пехар. За све утакмице владало је велико интересовање публике, а кошаркашко ривалство Крагујевца и Чачка наставиће се и у наредне две деценије.¹⁴¹

„Борац” је као другопласирана екипа из „уже Србије” стекао право да се по други пут заредом такмичи на турниру који је одлучивао првака НР

138 Аноним, „Најглавнији проблеми спортског друштва 'Борац' нису још савладани”, *Слободни глас*, 1. октобар 1948, 4.

139 С. Јовановић, „'Борац' – 'Црвена застава' 52:11 (15:5)”, *Слободни глас*, 1. октобар 1948, 4.

140 А. Стефановић, *Кош на обали Мораве*, 23-24; З. Антоновић, *Највеће њобе Борца...*, 20.

141 Божидар Матић, „Републиканско првенство подмлатка кошарке”, *Слободни глас*, 17. август 1949, 4.

Сл. 15 – Тим „Борца“ 1949. године пред утакмицу са „Металцем“ коју добили резултатом 32:29. У горњем реду слева надесно стоје: Ацо Икодиновић, Срећко Икодиновић, Мићо Трифуновић, Драгић Јовановић, Граде Јовановић и Трипко Аџић; (чуче слева надесно): Дуле Јаковљевић, Мишо Чукић и Вова Бондаренко

Србије. За младе играче из Чачка прилика да играју са најбољим екипама из Србије, а тиме и Југославије, било је огромно искуство. Утакмице са „Црвеном Звездом“ и „Партизаном“ из Београда, „Јединством“ из Новог Сада, „Динамом“ из Панчева и „Црвеном заставом“ из Крагујевца (великим ривалом), екипама из много већих, богатијих и утицајнијих градова, давало је Чачанима осећај да су равноправни са свим тим „варошима“ и много значајнији у односу на насеља у свом окружењу. Томе је допринела и победа над „Црвеном заставом“ из Крагујевца (реванш за пораз у Чачку), одлична игра против „Партизана“ (нису победили само због недостатка „искустава“ како су то закључили новинари), док је пораз од „Црвене звезде“, која је била прва на турниру и најбољи тим у Југославији, био сасвим очекиван.¹⁴²

У новинским извештајима резултати кошаркаша истицани су испред вести о фудбалу, који је без премца био најпопуларнији тимски спорт. Све је

142 М. Зајец, „Утакмице ‘Борца’ на првенству Србије у Панчеву“, *Слободни глас*, 28. август 1949, 4.

Сл. 16 – Чланови мушке и женске екипе „Борца” 1949. године

то утицало и на повећање броја играча, тако да је 1949. Кошаркашки клуб „Борац” имао већ 150 чланова.¹⁴³

Био је то један од разлога што је почетком 1949. у Чачку формиран и други кошаркашки клуб – „Железничар”. Окупио је школску омладину и децу железничара, али и кошаркаше који су прешли из „Борца” („прекобројни” и „незадовољници”).¹⁴⁴

Два чачанска кошаркашка клуба, „Борац” и „Железничар”, несумњиво су били значајни за развој овог спорта, за који је ипак најважнија била његова популарност међу средњошколцима, нарочито у Гимназији, где су школска такмичења изазивала велико интересовање ученика.¹⁴⁵ Што је још важније, локална штампа је такве догађаје непрекидно регистровала и бележила резултате.

Била је то и својеврсна дистинкција, демонстрирање поседовања специфичног културног „капитала”, као и његовог стицања, акумулације

143 Аноним, „И поред знатних организационих недостатака С. Д. 'Борац' је показао добре резултате у популарисању разних спортских дисциплина”, *Слободни глас*, 31. децембар 1949, 4.

144 С. Марковић, Г. Оташевић, М. Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар...*, 17, 195; З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (1)”, *Чачанске новине*, 6. новембар 2007, 31.

145 М. З., „У такмичењу за куп Мушке гимназије у кошарци победила екипа VIII-1”, *Слободни глас*, 7. март 1950, 3.

и преношења школским системом у најпрестижнијој школској установи у вароши. Дистинкција се могла пратити на више нивоа, јер је редовно бављење спортом карактеристика средњих и виших класа (најмање је изражена код сељака), чиме су гимназијалци показивали да су другачији.¹⁴⁶

Током 1950. кошарка је већ била етаблиран спорт у Чачку, чему су доприносиле и пријатељске утакмице са тимовима из суседних градова за првомајске празнике.¹⁴⁷ Било је то време када су масовне манифестације биле приоритетни догађаји за власт. Огроман дефиле поводом 1. маја 1950. окупио је у Чачку, по извештајима новинара, чак око 20.000 људи постројених по занимањима („трудбеници“), са заставама, транспарентима и портретима политичара, уз песму и марширање главним улицама града. Све је приказивано као спонтани израз одушевљења „радног народа“ због успеха социјалистичке државе и очувања независности Југославије под вођством друга Тита у веселом такмичарском духу изградње земље. Саставни део свечаности били су фудбалски и кошаркашки турнир.¹⁴⁸

Масовне манифестације биле су део јавних ритуала нове власти, својеврстан комуникацијски канал којим се остваривао утицај на што шири круг људи, с циљем ширења уверења водеће (утопијске) идеологије путем масовне мобилизације и одржања монопола владавине партијско-државног харизматског вођства. Међутим, услед развоја модерног друштва у свим социјалистичким државама постепено су стваране области живота које су измицале контроли државе, уз стварање „друге“ или „паралелне“ културе у односу на званичну идеологију. Тако су званична идеологија и мобилизација друштва постепено све више имали формални, а све мање суштински политички значај, што се најбрже одвијало у Југославији.¹⁴⁹

Спорт по самој својој „природи“ поседује аутономију у свим друштвима и одлику да људе током такмичења измести „изван живота“. Зато су кошаркашки првомајски турнири били само део наметнутог и обавезног ритуала социјалистичке државе, док су редовне првенствене утакмице чиниле саму срж интереса за кошарку која је све више постајала део идентитета града неомеђеног било каквом политичком идеологијом. У Чачку је 1951, на пример, поново на уобичајени начин организована прослава Празника рада, али без званичних спортских такмичења. Све се свело на митинговање, а затим и спонтано „народно весеље“.¹⁵⁰

146 Р. Бурдије, *Distinkcija...*, 27, 221, 225-226.

147 Аноним, „Обилан спортски програм у Чачку на прослави 1 маја“, *Слободни глас*, 1. мај 1950, 8.

148 Аноним, „Масовно учешће народа у Чачку и Љубићко-трнавском срезу на прослави 1. маја“, *Слободни глас*, 10. мај 1950, 2.

149 М. Тимотијевић, *Модернизација балканског прага...*, 54-55.

150 Аноним, „Прослава 1 маја : народ Чачка и Љубићко-трнавског среза прославио је на свечан начин Празник рада“, *Слободни глас*, 8. мај 1951, 1.

Сл. 17 – Кошаркашице и кошаркаши чачанског „Борца” на првомајској паради у Чачку 1950. године. Марширају девојке (слева надесно) Косара Кубуровић, Љиљана Максимовић, Рада Матовић, Милинка Ђировић и Милица Никшић, а иза њих младићи (слева надесно) Срећко Икодиновић, Дуле Јаковљевић, Трипко Аџић, Ацо Икодиновић и Вова Бондаренко

Спорт се може посматрати и у оквиру стратегије „отпора” друштва према наметнутим нормама, својеврсног „прекршаја” (дискурс карневализације) у оквиру противљења доминантној култури.¹⁵¹ На нивоу Београда играње кошарке било је заиста својеврсна „опозициона” активност која је по свом садржају суштински (иако без свесне политичке намере) била усмерена против званичних вредности комунистичког друштва, јер је пропагирала једну америчку игру и западну популарну културу која ју је пратила.¹⁵² Требало би имати у виду да је омладина на тај начин ствара и свој посебан свет ограђен од ауторитета одраслих.¹⁵³

Када је у питању Чачак, кошарка је привлачила омладину као игра и разонода која је по самој својој „природи” измицала идеолошким калупима, тако да није била део свесног политичког отпора социјалистичком уређењу. Такмичење „Борца” и „Железничара” у Српској лиги било је већ „убичајено”, а велико интересовање у граду изазвао је пријатељски меч „Партизана” и „Борца” одигран 6. јуна 1950, јер је у београдском тиму играло

151 R. Đulijanoti, *Sport...*, 93.

152 A. Miletić, *Džez basket*, 131-143.

153 K. Maze, *Bezgranična zabava*, 161, 188-189.

Сл. 18 – Чланови мушке и женске екипе „Борца“ 1949. године на уређењу трибина поред кошаркашког игралишта код Соколане у Чачку

неколико репрезентативаца. „Борац“ је очекивано изгубио, иако је „играо пожртвовано“. Новинари су извештавали како је утакмицу, организовану увече под светлошћу рефлектора, гледало чак 3.000 гледалаца.¹⁵⁴ Чачак је у то време имао тек преко 12.000 становника, тако да је новински извештај о посети највероватније претеран, али је посредно говорио колико је кошарка за Чачак постала важна.

Кошаркаши и омладина из града су у исто време ангажовани као добровољни физички радници за довршење „Борчевог“ игралишта, што је и са те стране повећавало интересовање за тај спорт.¹⁵⁵ У међувремену, „Борац“ је наставио да игра своје првенствене утакмице, а штампа је редовно извештавала о резултатима.¹⁵⁶ Ипак, највеће интересовање владало је за утакмице „Борца“ и „Црвене заставе“ и Крагујевца. Победе Чачана над овим ривалом посебно су уздизане.¹⁵⁷

Чачански „Борац“ 1950. није успео да се квалификује за улазак у Прву југословенску лигу, јер је био слабији у утакмицама са „Еђшегом“ из Новог Сада, „Железничаром“ из Београда и „Спартаком“ из Суботице.

154 Аноним, „Гостовање КК ‘Партизан’ у Чачку: ‘Партизан’ (Београд) – ‘Борац’ 33:19“, *Слободни глас*, 9. јун 1950, 4.

155 Аноним, „Радови на довршењу кошаркашког игралишта у Чачку“, *Слободни глас*, 4. јул 1950, 4.

156 Аноним, „Еђшег’ – ‘Борац’ 36:26“, *Слободни глас*, 4. јул 1950, 4.

157 Аноним, „Висока победа ‘Борца’ над ‘Црвеном заставом’“, *Слободни глас*, 29. август 1950, 4.

Сл. 19 – Играчи чачанског „Борца“ пред утакмицу са крагујевачким „Радничким“ 1950, игралиште у парку (Крагујевац). Стоје лева надесно: Трипко Аџић, непознати крагујевачки играч, Доџо Азањац, непознати крагујевачки играч, Мићо Трифуновић, непознати крагујевачки играч, Срећко и Аџо Икодиновић; (чуче лева надесно): Мишо Чукић, крагујевачки играч Пендула Убавкић, Кемпо Смиљанић и непознати крагујевачки играч

Неуспех није поколебао веру у напредак, док је за локалну кошаркашку самосвест веома повољно утицала и прва међународна утакмица организована 1950. у Чачку у којој је „Борац“ изгубио од екипе „Триесте“ (Трст) из Италије.¹⁵⁸

У лето 1950. највише успеха имали су јуниори „Борца“, који су на турниру у Лесковцу постали прваци „уже Србије“, да би се затим квалификовали за државно првенство Југославије, што је додатно допринело популарности кошарке у Чачку.¹⁵⁹ Напредак јуниора „Борца“ био је велики, јер су 1949. били тек пети на нивоу Србије. Са новим тренером Миољубом Денићем победили су током 1950. све ривале осим београдског „Партизана“. На државном првенству Југославије у Карловцу добили су четири и изгубили једну утакмицу, али су због система такмичења остали тек

158 Аноним, „Ејшег’ – ‘Борац’ 36:26“, *Слободни глас*, 4. јул 1950, 4; З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (1)“, *Чачанске новине*, 6. новембар 2007, 31.

159 Аноним, „Кошарка: јуниори ‘Борца’ пред 1. септембар“, *Слободни глас*, 29. август 1950, 4.

на петом месту, како су пренели новинари. Ипак, сви су сматрали да је „Борац” пуно постигао.¹⁶⁰

Чачани су тренера Денића по доласку са турнира на рукама изнели из воза.¹⁶¹ Тиме је најављено да ће кошарка постати „најважнији” колективни спорт у Чачку, а публика је одмах препознала човека који је био заслужан за њен успон. У следећој деценији (1951–1960) Денић је као тренер и истовремено играч „Борца” поставио темеље чачанске кошарке и по много чему је најзаслужнији за успон овог спорта у Чачку.¹⁶²

Преломна 1951. година

Популарност кошарке, суштински новог спорта у Чачку, зависила је од успеха, нарочито против тимова из околних градова, основе за конструкцију осећаја „супериорности”, на чему су инсистирали локални новинари. Сусрет јуниора „Борца” и „Будућности” из Ваљева одигран јуна 1948. донео је управо такав резултат (63:11).¹⁶³ На сличан начин се 1949. окончао и први сусрет сениора „Борца” и тек формиране „Слоге” из Краљева (62:12).¹⁶⁴

Почетком 1951. организован је кошаркашки турнир у Титовом Ужицу на коме је „Борац” победио све екипе из околних градова (Ужица, Краљева, Трстеника). Традиционално ривалство са Ужичанима увек је било велико, тако да су кошаркаши из Чачка дочекани звиждуцима, иако утакмице нису имале било какав такмичарски значај.¹⁶⁵ Са Ужичанима су одржавана и такмичења на нивоу гимназија, при чему су Чачани у кошарци били непоредиво успешнији.¹⁶⁶

Када су у питању пријатељске утакмице на нивоу сениора, прво гостовање „Црвене Звезде” у Чачку и меч са „Борцем” 7. априла 1951. била је прилика да Чачани упоредџ своју екипу са тимом државног првака у коме је играло пуно репрезентативаца. Јавност Чачка није била незадовољна

160 М. Ристић, „Кошарка: чачански јуниори”, *Слободни љас*, 23. октобар 1950, 4.

161 З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (2)”, *Чачанске новине*, 13. новембар 2007, 27.

162 З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (3)”, *Чачанске новине*, 20. новембар 2007, 26-27.

163 С. Јовановић, „Кошарка: Борац – Будућност 63:11”, *Слободни љас*, 29. јун 1948, 4.

164 Осам од дванаест поена за „Слогу” дала су браћа Ђурић, које су Чачани „позајмили” Краљевчанима како би утакмица уопште имала неки смисао (Аноним, „Пре 35 година : нова игра међу кошевима”, *Ибарске новостџи*, 12. април 1984, 10).

165 Аноним, „Кошарка : КК 'Борац' победник на турниру у Титовом Ужицу”, *Чачански љас*, 13. фебруар 1951, 4.

166 Аноним, „Такмичење мушких гимназија Титовог Ужица и Чачка”, *Чачански љас*, 20. фебруар 1951, 4; Ривалство с Ужичанима имало је дугу традицију, а прва фудбалска утакмица која је одржана после Првог светског рата између соколских тимова из Чачка и Ужица „намешетна” је да буде нерешена, како не би дошло до сукоба играча из ова два града (М. Тимотијевић, *Соколи Чачка*, 65-66).

Сл. 20 – Дочек кошаркаша „Црвене звезде“ 7. априла 1951. на Железничкој станици у Чачку (стоје слева надесно): Томислав Ристић, Бошко Аџић, Тулио Роклицер, Срећко Икодиновић, Милорад Соколовић, Трипко Аџић, Васа Стојковић, Александар Геџ, Александра Беба Геџ, Борко Јовановић, Борислав Ђурчић, Дуле Јаковљевић, председник клуба Драгослав Зорић, Ђорђе Андријашевић, Боле Денић, Мићо Трифуновић, Станковић, Доџо Азањац и Цоне Марковић; (чуче слева надесно): Момчило Рисимовић, Муса Бјегојевић, Перо Симић, Драган Наумовић, Предраг Ристовић, Аџо Икодиновић и Нешо Радовановић

због пораза „Борца“, јер је домаћи тим повремено био равноправан са својим противником.¹⁶⁷

Била је то најава за нову првенствену сезону у којој је Чачак у Српској лиги за кошаркаше имао два клуба, „Борац“ и „Железничар“. Више се очекивало од „Борца“ који је 1951. имао 138 играча и пет активних екипа. Кошаркаши су истицани као пример за углед: „Вредни на тренингу, борбени на утакмици, скромни на улици, добри ђаци у школи, сви су они прави лик нашег физкултурника.“ Највећа вредност „Борца“ били су пионири са солидним кошаркашким умећима за свој узраст, што су сви примећивали када дођу у Чачак „јер нигде још у држави овако мала деца не играју кошарку“.¹⁶⁸

Већ 1951. кошаркашке утакмице у Чачку имају бројну публику, а најватренији навијачи били су родитељи младих играча, што је додатно појачавало осећај повезаности са новим популарним спортом и у наредним

167 Аноним, „Црвена звезда : Борац 50:28“, *Чачански глас*, 10. април 1951, 4.

168 Љ. Михаиловић, „Кошаркаши 'Борца' : сениори, јуниори, пионири“, *Чачански глас*, 1. мај 1951, 6.

деценијама.¹⁶⁹ Гледање кошарке захтевало је од посматрача да разумеју статус играча и значење спортских симбола. Истовремено, сам спорт омогућавао је друштвеним актерима да створе различите друштвене идентитете у оквиру специфичних система улога. Ситуације у игри и тимско размишљање утицали су да и деца у најранијем добу стекну личност и постану „органиски чланови друштва”, прихватањем ставова других „у односу на заједнички циљ”. Деца су учешћем у самом спорту (самопрезентација пред одређеном „публиком”) истовремено развијала схватање о себи као о отеловљењу друштвених чинилаца.¹⁷⁰

Кошарка је у то време изашла из поља идеологије и стекла аутономију у односу на „фискултуру” која је имала за циљ изградњу „духа и тела” младих социјалистичких нараштаја. Претходне 1950. године кошаркаши су у Чачку за Празник рада учествовали у масовном свечаном дефилеу кроз град, а затим су увече организовали турнир. Већ 1951. све је било другачије, а редовне првенствене утакмице имале су приоритет у односу на званичне ритуале социјалистичке државе, што је и „обичним” људима било много занимљивије.

Тако је „Борац” прву утакмицу по званичном такмичарском календару Српске лиге имао 2. маја 1951. у Београду, где је изгубио од домаћег „Радничког” минималном разликом. Оно што је много интересантније био је податак да су међу укупно 100 гледалаца половина били Чачани.¹⁷¹ Интересовање за кошарку је постојало, а локалне новине су сваког петка

169 „Навијачка машинерија кренула је још далеке 1951. године када је ‘Борац’ већ дубоко загазио у кошаркашке воде. На првим утакмицама родитељи играча били су најжешћи навијачи, понекад и пристрасни. Свако је имао своје место. У једном ћошку стајала је са цигаретом Ружа Гавровић подижући температуру у гледалишту. Тамо негде у другом крају игралишта умела је Цвета Ђурић прстом да припрети сваком судији ако није, по њеном мишљењу, поштено делио правду. Тиха је била Миљана Смиљанић, увек је носила кишобран у руци, и то мушки, без обзира на време, тек да се нађе, злу нетребало, једанпут га је и употребила... Нико кошаркашким чачанском народу није смео и могао да подвали. Добро кошаркашки верзирана Марија Копривица пратила је сваку утакмицу. Ретко се оглашавала, али би зато после завршене утакмице умела жестоко да коментарише. Знало се где се седела и Милунка Дробњак, брзо је снимала све судије, дочекивала их је најсрдачније, а кад лопта полети према кошу више их није познавала. Упознаше је добро и судије, често су прилазили до њеног места, попричали, умели да се извињавају. Праштала им је, али је умела све у брк да им скреше на лицу места. Ценила је добре играче. У једном ћошку стајао је Радич Стефановић, са качкетом на глави и прстима на уснама, спреман да звизне из петних жила и тако пресече судију. Омалени Исо Пропадовић носио је траку на руци као редар, а кад утакмица почне, по правилу, траку је стављао у џеп и одмах почињао да коментарише утакмицу као да је репортер, стално је био у покрету. Највише времена на игралишту као навијач проводила је Мица Мишовић. Пратила је сваку утакмицу, чак и тренинге. Долазила је да бодри своје две ћерке и три сина.” (А. Стефановић, *Кош на обади Мораве*, 102)

170 R. Đulijanoti, *Sport...*, 36, 183.

171 Аноним, „Кошарка : једна тешка и важна победа кошаркаша Борца”, *Чачански глас*, 8. мај 1951, 4.

преносиле све најважније детаље са утакмица.¹⁷² Најављиван је и долазак Вилмоша Лоција у Чачак, у том тренутку једног од најбољих кошаркаша Југославије.¹⁷³

Било је то време када се кошарка играла на отвореним теренима, при чему су конструкције кошева биле различите или се нису добро причвршћивале, што је био проблем за гостујуће екипе ненавикле да играју у таквим условима.¹⁷⁴ Аматеризам и импровизација били су и део „шарма” ове игре која још није добила строге оквире рационализације, нити је доносила комерцијални успех. Још увек је све било игра и надметање, тежња ка спонтаном постизању задовољства и развијању дружења.¹⁷⁵

Чачак је са своја два кошаркашка клуба у Српској лиги имао и локални дерби, а новине су такву утакмицу најављивале као посебну атракцију. Како би се појачао утисак код публике, пред први дерби у Чачку 1951. организована је утакмица подмладака „Борца” и „Црвене заставе” из Крагујевца, што је био и квалификациони меч за првенство Србије.¹⁷⁶

„Борац” је у дербију био бољи, а утакмици је по мишљењу новинара била „најлепша” која је до тада одиграна у Чачку.¹⁷⁷ Јуниори „Борца” су истог дана победили „Црвену заставу” из Крагујевца, у мечу који је ометала непрестана киша.¹⁷⁸ Млади играчи „Борца” победили су и у реваншу у Крагујевцу, чиме су добили прилику да у утакмици са прваком Источне зоне Србије одлуче ко је првак „уже Србије”.¹⁷⁹

Ривалство са Крагујевчанима било је велико. Када су сениори „Борца” били на гостовању „Црвеној застави” дошло је до инцидента, јер записничари нису добро мерили време које је „скраћивано”. После интервенције „Борца” дошло је до свађе и уласка публике на терен, па је утакмица прекинута, са предлогом да се поништи.¹⁸⁰ На крају је Техничка

172 Аноним, „Досадашњи резултати кошаркаша Борца и Железничара”, *Чачански глас*, 8. мај 1951, 4.

173 Аноним, „Кошарка : утакмица Српске лиге између Железничара и Кристала (Зрењанин) завршила се победом гостију са резултатом 29:26”, *Чачански глас*, 15. мај 1951, 4.

174 Аноним, „Борац – 6. октобар 22:18”, *Чачански глас*, 15. мај 1951, 4.

175 За разлику од професионалног аматерски спорт задржао је многа битна својства игре, иако се и један и други одвијају у оквиру строго прописаних правила и норми, просторних и временских граница. Игра се, као неутилитарна самоделатност, у професионалном спорту потпуности губи. Спорт на тај начин постаје посао, често мукотрпан, извршилачки, без уживања у игри [Ратко Р. Божовић, *Социологија и спорт* (Универзитет Црне Горе : Подгорица, 2009), 63].

176 Аноним, „У недељу 20. мај. Борац – Железничар”, *Чачански глас*, 15. мај 1951, 4.

177 Аноним, „Кошарка : Борац – Железничар 38:25 (21:10)”, *Чачански глас*, 22. мај 1951, 4.

178 Аноним, „Борац – Црвена застава (Крагујевац) 38:10 (9:4) : јуниори”, *Чачански глас*, 22. мај 1951, 4.

179 Аноним, „Јуниори: Борац – Црв. застава К. 34:10 (11:6)”, *Чачански глас*, 29. мај 1951, 4.

180 Аноним, „Кошарка : пораз 'Борца' у Крагујевцу”, *Чачански глас*, 29. мај 1951, 4.

комисија КСС уважила ову жалбу, па је заказана нова утакмица у којој су победили Чачани.¹⁸¹

Крагујевчани су, иначе, правили велике инциденте и на фудбалским стадионима.¹⁸² Насиље навијачима на фудбалским утакмицама већ тада је била уобичајена појава.¹⁸³ Агресивно понашање на спортским приредбама није само „хулиганизам”, већ и један од начина надметања младих мушкараца (без обзира на сировост и бруталност), као и део потраге за „узбуђењима” у модерном друштву, између осталог и да би се компензовала досада у самом спорту.¹⁸⁴ Све те „потребе” у највећем броју случајева обезбеђивао је фудбал, да би због повећане заинтересованости јавности за кошарку и овај спорт почео да „учествује” у произвођењу све јачих емоција.

У сваком случају, кошаркашке утакмице почеле су да стварају пуно узбуђења код публике, а интересовање за овај спорт је додатно порасло у Чачку у коме је штампа систематски преносила све вести са мечева „Борца” и „Железничара”.¹⁸⁵ Идентификација младих људи са „Борцем”, који је већ тада имао такмичарске успехе, није се одвијала само због успеха и угледа у вароши, већ и због чињенице да је многим кошаркашима клуб био попут алтернативне породице, јер је у буквалном смислу замењивао биолошки изостанак родитеља.¹⁸⁶ Кошарка је истовремено постала и „фамилијарни”

181 Аноним, „Уважена жалба на утакмицу са 'Црвеном заставом”, *Чачански глас*, 5. јун 1951, 4; Аноним, „Кошарка : Борац је у Београду савладао Радничког из Крагујевца са 55:48”, *Чачански глас*, 10. октобар 1951, 4.

182 Никола Мијатов, „Почеци социјалистичког спорта у Лесковцу 1945–1953.”, *Лесковачки зборник* 59 (2019), 395-404.

183 Тако је 1951. само на нивоу Београда недељом играно 45 утакмица, што је значило ангажовање до 1.000 играча. Са публиком то је било много више људи, а таква окупљања пратили су чести физички сукоби (туче играча, напади на судије, обрачуни хулигана), покретани у највећем броју случајева због великог „клубаштва”. Слично је било и у другим деловима Југославије (Аноним, „Једна ружна појава : учестали инциденти на утакмицама за првенство Београда”, *Полишика*, бр. 13985, 3. октобар 1951, 5; И. К., „У Хрватској се предузимају оштре мере за сузбијање нереда на фудбалским утакмицама”, *Полишика*, бр. 13999, 18. октобар 1951, 5).

184 R. Đulijanoti, *Sport...*, 37, 181-183.

185 Аноним, „Раднички (Б.) – Железничар 47:30”, *Чачански глас*, 29. мај 1951, 4; Аноним, „Локомотива (З) – Железничар 43:38 (23:18)”, *Чачански глас*, 5. јун 1951, 4; Аноним, „Спартак предао...”, *Чачански глас*, 5. јун 1951, 4; Аноним, „Последње коло Српске лиге”, *Чачански глас*, 5. јун 1951, 4; Аноним, „Динамо из Врања предао”, *Чачански глас*, 12. јун 1951, 4; Аноним, „Кошарка : заслужена победа Борца над Динамом из Панчева”, *Чачански глас*, 19. јун 1951, 4.

186 З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (З)”, *Чачанске новине*, 20. новембар 2007, 26-27; З. Антоновић, *Највеће победе Борца...*, 21. Спорт омогућава снажну идентификацију са одређеним узорима, што су на почетку најчешће тренери који се копирају у тежњи да се достигну и престигну. Тренер често постаје други родитељ, пријатељ и идол. Узрок таквог става је с једне стране природан, а некадашњи изостанак правих узора у блиском окружењу. На тај начин млади људи у спортским клубовима проналазе многобројне могућности за

спорт, у коме је било уочљиво пуно браће, што је се потом ширило на комшије и пријатеље из генерације.¹⁸⁷

За Чачак је било значајно и што је „Железничар” у пролеће 1951. добио свој стадион, подигнут добровољним радом.¹⁸⁸ На месту где су поред Железничке станице биле тополе и обори искрчен је терен који је покривен шљаком и подигнуте бетонске конструкције за плехане табле са металним обручима.¹⁸⁹ Последња утакмица у пролећном делу првенства одиграна је на новом игралишту, што је био нарочити догађај за цео град.¹⁹⁰ Тако је Чачак добио „култни” терен (постојеће бетонске конструкције за кошеве и данас се користе), место на којем су у буквалном смислу расле многе генерације чачанских кошаркаша.¹⁹¹

На тај начин уобличен је својеврстан „свети простор”, игралиште које је самим постојањем сведочило о традицији која се градила у свакој новој генерацији кошаркаша. Иначе, таква спортска баштина свуда у свету обезбеђује посебан статус клубовима којима се приписује да имају „дух”, „срце” или „душу”, као и такмичарима који играју за „дрес”. Клубови без таквих „страсти” нису привлачни за заједницу и навијаче.¹⁹²

За успон кошарке у Чачку 1951. године био је важан и пласман јуниора „Борца” на завршни турнир за првака НР Србије.¹⁹³ Јуниорке нису успеле у квалификацијама.¹⁹⁴ Завршни турнир за првака НР Србије у јуниорској конкуренцији организован је у Чачку, на коме је домаћи „Борац” победио све ривале („Партизан”, „Црвену звезду” и зрењанински „Пролетер”). Утакмицу са „Партизаном” посматрало је око 1.000 гледала, остале мечеве око 700 људи.¹⁹⁵ Према свим критеријумима била је то велика посета за једну малу варош.

Јуниори „Борца” играли су одлично, док су сениори у припремним утакмицама губили мечеве са великом разликом.¹⁹⁶ Очекивања Чачана су

афирмацију и самопотврђивање сопственог идентитета [Mladen B. Galić, *Pedagogija sporta* (Beograd : M. Galić, 2003), 226-227].

187 А. Стефановић, *Кош на обали Мораве*, 125-126.

188 Аноним, „Прославе годишњица спортских организација : Спортско друштво 'Железничар' прославило двогодишњицу рада”, *Чачански глас*, 22. мај 1951, 4.

189 З. Антоновић, *Највеће победе Борца...*, 18.

190 Аноним, „Железничар – 6 октобар 36:25 (21:11)”, *Чачански глас*, 12. јун 1951, 4.

191 С. Марковић, Г. Оташевић, М. Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар...*, 320-321.

192 Р. Ђулијаноти, *Sport...*, 20-21.

193 Аноним, „Првенство подмладака: 'Башкими' (Приштина) – 'Борац' 21:18 (12:9) : у недељу реванш у Чачку”, *Чачански глас*, 19. јун 1951, 4; Аноним, „Кошарка : јуниори су успели да се реванширају”, *Чачански глас*, 26. јун 1951, 4.

194 Аноним, „Женски подмладак елиминисан”, *Чачански глас*, 26. јун 1951, 4.

195 Аноним, „Кошарка : јуниори 'Борца' прваци у квалификацијама за првенство ФНРЈ”, *Чачански глас*, 18. јул 1951, 4.

196 Аноним, „Кошарка : пријатељска утакмица Партизан : Борац 56:35”, *Чачански глас*, 7. август 1951, 4.

порасла. За „Борац“ се претпостављало да ће успети да се пласира у Прву кошаркашку лигу Југославије, а за „Железничар“ да буде на „средини табеле“ Српске лиге.¹⁹⁷

Била је то прилично квалитетна лига, али и финансијски захтевна за Чачане јер су ривали били веома далеко, а саобраћајне везе лоше. Сиромаштво је било велико, тако да је „Борац“ у то време имао само две лопте са којима је тренирао, а када је добио трећу прописане тежине за званичне утакмице, наступила је велика радост.¹⁹⁸

„Борац“ и „Железничар“ играли су Српску лигу у конкуренцији клубова из Београда, Земуна, Новог Сада, Суботице, Кикинде, Зрењанина, Панчева и Крагујевца. Осим Крагујевца и Чачка (са чак два клуба) у лиги није било ниједног другог града јужно од Саве и Дунава, што је годило локалној самосвести. Штампана је у јесењем делу првенства континуирано извештавала са свих утакмица, чиме се одржавало интересовање јавности, посебно за успехе „Борца“ чије су утакмице посматрале стотине гледалаца.¹⁹⁹

На крају је за Чачак најважнији био меч између „Борца“ и београдског „Радничког“ који је одлучивао ко ће бити првак Српске лиге. Победили су Чачани, а утакмицу је гледало око 1.500 људи. Публика је бучно скандирала „Хоћемо победу!“, а новинари су после меча гордо записали како је „Борац“ најбољи у Србији”.²⁰⁰ Поређења ради, кошаркашке дерби утакмице „Црвена звезда“ и „Партизан“ у Београду 1951. године пратило је око 1.000 гледалаца.²⁰¹

Кошарка је одлично напредовала у Чачку, коме је 1951. поверено да организује и јуниорско првенство Југославије у кошарци. Чачани се нису припремали за ово такмичење, али су мислили да их једино тим „Партизана“ може победити.²⁰² На крају је и било тако, а јавност Чачка је титулу вицешампиона у јуниорској конкуренцији на нивоу Југославије доживела

197 Аноним, „Кошаркаши ‘Борца’ и ‘Железничара’ пред јесењи део првенства“, *Чачански глас*, 7. август 1951, 4.

198 С. Марковић, *Професор са Мораве*, 46-47, 50.

199 Аноним, „Кошарка : у најкритичнијем моменту –пустили : 6. октобар – Железничар 36:28“, *Чачански глас*, 14. август 1951, 4; Аноним, „Динамо – Борац 45:44“, *Чачански глас*, 14. август 1951, 4; Аноним, „Кошарка : корак ближе циљу : Борац – Железничар 47:36“, *Чачански глас*, 28. август 1951, 4; Аноним, „Железничар – Раднички 42:26“, *Чачански глас*, 28. август 1951, 4; Аноним, „Железничар – Железничар (Н. С.) 35:34“, *Чачански глас*, 3. септембар 1951, 4; Аноним, „Борац – Локомотива (З) 49:20 (28:5)“, *Чачански глас*, 11. септембар 1951, 4; Аноним, „Железничар – Динамо (П) 33:29“, *Чачански глас*, 11. септембар 1951, 4.

200 Аноним, „Кошарка : Борац најбољи у Србији“, *Чачански глас*, 3. септембар 1951, 4.

201 Ружица Максимовић, „Кошарка : у веома узбудљивој утакмици Црвена Звезда победила Партизан“, *Полиџика*, бр. 13839, 15. април 1951, 7.

202 Аноним, „Кошарка : омладинско првенство државе 14, 15. и 16. септембра у Чачку“ *Чачански глас*, 11. септембар 1951, 4.

Сл. 21 – Јуниори КК „Борца”, прваци НР Србије и други на првенству Југославије 1951. године (слева надесно): Ристић, З. Ђурић, Терзић, М. Ђурић, Марковић, Р. Стефановић, С. Стефановић, Протић и Пропадовић

само као „релативан” успех.²⁰³ Суштински, била је то потврда да је Чачак заиста већ 1951. постао „град кошарке”.

И пре краја првенства „Борац” је био сигурни првак Српске лиге, што је слављено као велики успех. Правила су налагала да се играју квалификације са првацима НР Македоније и НР Црне Горе за улазак у Прву југословенску лигу. „Железничар” је 1951. на крају био пети у Српској лиги, што је оквалификовано као успех за прву такмичарску сезону.²⁰⁴

Тренер Денић, који је истовремено био и играч, био је најзаслужнији за улазак „Борца” у Прву југословенску лигу (Источна група), на чији је рад одлучујуће утицао сусрет са америчким тренером Едвардом Коријем у Београду. Већ тада Денић је био убеђен да ће у Чачку успети да створи „европски клуб”.²⁰⁵ „Борац” је играо тимски, а не индивидуално, што је донело успех, а кошарка је у то време била игра која је привлачила интелектуалну

203 С. Антоновић, „Златне године чачанске кошарке (4)”, *Чачанске новине*, 27. новембар 2007, 31.

204 Аноним, „Кошарка : Кошаркашки клуб 'Борац' пред квалификацијама за улазак у Савезну лигу”, *Чачански глас*, 9. октобар 1951, 4; Аноним, „У четвртак Борац игра са прваком НР Македоније”, *Чачански глас*, 10. октобар 1951, 4.

205 З. Антоновић, *Највеће победе Борца...*, 17.

Сл. 22 – Тренер Миољуб Боле Денић са јуниорима КК „Борца“ на кошаркашком терену код Соколане

омладину, што се добро осликавало и преко састава тима „Борца“ у коме су искључиво били ученици Гимназије и студенти.²⁰⁶

Нови спорт постао је друштвено поље у коме су стварана важна локална идентитетска упоришта. По много чему кошарка је за Чачане у то време имала изражену дистинктивну вредност (унутар саме вароши, као и у односу на друге градове), јер је вероватноћа бављења одређеним спортом условљена границама које одређују економски и културни капитал, затим и слободним временом, перцепцијом и просуђивањем користи, као и унутрашњим и спољашњим вредностима сваке од пракси у функцији диспозиције хабитуса. Може се претпоставити да одређени спорт више прихватају поједине друштвене групе и класе, уколико мање противречи ономе што је у њему најдубље несвесно (свеукупна филозофија личности и властитог тела).²⁰⁷

206 Миољуб Денић (26), студент медицине, крило, капитен и тренер тима; Срећко Икодиновић (20), студент филозофије, бек; Александар Икодиновић (21), студент права, крило; Добривоје Азањац (21), студент технике, крило; Душан Јаковљевић (21), студент ветерине, центар; Славољуб Смиљанић (20), студент права, бек; Милутин Трифуновић (21), студент права, крило; Владимир Бондаренко (21), студент ветерине, крило; Томислав Ристић (18), студент права, центар; Рашко Стефановић (19), студент књижевности, крило; Мијо Пропадовић (18), студент права, крило; Миливоје Марковић (19), студент права, бек; Милорад Ђурић (18), ученик Гимназије, бек; Звонимир Ђурић (19), студент права, бек (Аноним, „Честитамо на успеху: 'Борца' је нови члан Савезне кошаркашке лиге“, *Чачански Глас*, 6. новембар 1951, 4).

207 P. Burdije, *Distinkcija...*, 25, 218, 224-225.

Сл. 23 – Јуниори КК „Борца“ играју утакмицу на кошаркашком терену код Соколане

Кошаркашки успеси доносили су потврду различитости према суседним градовима, али нови спорт није одмах имао потпуну интегративну идентитетску улогу унутар самог Чачка, не само због чињенице да су је играли претежно интелектуалци.

Кошарка је у то време имала правила која су санкционисала сваку грубу игру, што је код младића навикнутих да у другим спортским дисциплинама имају честе физичке контакте, напрезања и надметања, стварало одбојност, па и својерсно потцењивање. Даљи развој кошарке увео је у овај спорт и атлетске карактеристике, тако да је интелектуалце постепено замењивала радничка омладина, која је наступала много снажније, па и грубље, са изазивачком и често агресивном самоувереношћу.²⁰⁸

208 Кошаркаше у Чачку су у раној фази развоја понекад називали „женцима“ због правила која су санкционисала грубости, чиме су свођени на „девојчице“, док је истовремено наглашавана сопствена мушкост и остваривано првенство у друштву (М. Тимотијевић, „Кошарка у Чачку 1940-1951.“, 320).

ШАХ

Наше прво радна члан „Борац“

Велики Јанковић, студент...

Други дан Јанковић је изјавио...

Свакога је на свој уметак...

Заштала је што је успела...

Резултати по завршном етапском турниру „Железничаро“

У четвртак 18. X, одржи је завршни турнир електрик чланова...

У суботу Јулијевић, Аустријски...

На завршном турниру први...

- Купа: Јулијевић 12,90 м. Јанковић 11,61 м. Тошић 11,27 м. Дод. Јосифовић 5,93 м. Павловић 5,16 м. Дод. Јанковић 31,26 м. Тошић 20,27 м. Милић 16,23 м. Јанковић 15 м. Павловић 37,25 м.

ЧЕСТИТАМО НА УСПЕХУ

„Борац“ је нови члан Савезне кошаркашне лиге

Наш играч ИР Србије, Борац је...

Он убрзано није био само да...

Кошарка екипа „Борац“

- Денић Милевић, студент медицине, стар 20 година, игра крикет. Никодиновић Сретен, студент филозофије, стар 20 година, игра тенис. Николиновић Александар, студент права, стар 21 година, игра крикет. Стефановић Александар, ученик Српског филозофског, стар 19 година, игра крикет. Јовановић Душан, студент ветерине, стар 21 година, игра крикет. Савановић Савановић, студент права, стар 20 година, игра тенис. Трифуновић Милу, студент права, стар 21 година, игра крикет.

Други интернационални сусрет у Чачку

„Борац“ победио првака Аустрије

У понедељак 5. окт. м. кошаркашким тимом „Борац“ одиграо је први интернационални утакмицу...

Савезне лиге. После успешних партија...

вирски судија Интернационалне лиге...

Фудбал

Борац на деветом месту

Борац — Јединство (3) 1:0 (0:0)

Први удар, Брковић „Борца“...

Ако дакле била остала су у Чачку...

Сутра је требало да одиграју још један меч...

Иако је „Борац“ хтео да освоји...

Утакмица је завршена победом „Борца“...

Table with 2 columns: Team, Points. Includes Radnicki (10), Senta (3.2), etc.

Табела Српске лиге

Table with 2 columns: Team, Points. Includes Borac (24.14), Tuzla (23.42), etc.

ОБЕ НЕДЕЉЕ

У четвртак „Б. октобар“ — „Борац“...

Уредништво и администрација уз: Редна Бројница 19 Чачак 21 — Валована уредница Милош Брковић, Чачак, Чачански глас...

Спортска етика интелектуалне омладине инсистирала је на стварању дисциплинованих мушкараца, при чему се индивидуалност потчињавала тиму. Истовремено, широка „јавност“ увек је била сурова и сви који су били „претерано“ учени довођени су у везу са болешљивим бледилом, дегенерисаном психом и женственим карактером. По „правилу“ појединци из нових социјалних слојева и са другачијим образовним „капиталом“ у спорт доносе „иновације“, следећи већ постављене културне циљеве, али с применом сопствених средстава за њихово остварење.²⁰⁹

Такав „прелом“ у Чачку настао је тек крајем 50-их година XX века. У питању је био уобичајени процес који спортове који су на почетку представљали уживање за више класе преображава у „народна“ надметања, како по друштвеном пореклу играча и публике, тако и по вредностима које се истичу (снага, отпорност, сила, спремност на „жртвовање“).²¹⁰

За локални идентитет и самосвест Чачана од велике важности биле су и утакмице са екипама из иностранства, чиме се макар накратко разбијао провинцијализам. Тако је „Борац“ као нови прволигаш 5. новембра 1951. у Чачку одиграо пријатељску утакмицу са „Винер спорт клубом“, прваком Аустрије, и победио (37:23). Локалне новине славиле су нови успех свога тима, јер је гостујући клуб дао чак осам репрезентативаца за своју земљу.²¹¹

Према извештају београдске штампе, која је није имала обичај да извештава са кошаркашких догађаја из „унутрашњости“ (ретко је пратила кошаркашку као спорт на било ком нивоу), утакмицу је посматрало чак 2.000 гледалаца.²¹² Пред крај године, у част ЈНА, „Борац“ је у Београду одиграо меч са „Црвеном Звездом“ и изгубио (76:42). Пошто се утакмица играла три пута по 20 минута, чачански новинари су истакли да је у „регуларних“ 40 минута „Борац“ играо добро и није губио са већом разликом, али је у додатних 20 минута због слабе кондиције потпуно поражен. Чачани нису били незадовољни, јер је „Црвена Звезда“ ипак била вишеструки првак Југославије, па је и само такмичење са најбољима био својеврстан успех.²¹³

За популаризацију кошарке у Чачку почетком педесетих година велику важност имала су и школска првенства, посебно у Гимназији која је давала много јуниора за све клубове у граду, нарочито „Борац“. Таква

209 R. Đulijanoti, *Sport...*, 27-28.

210 P. Burdije, *Distinkcija...*, 221.

211 Аноним, „Други интернационални сусрет у Чачку: 'Борац' победио првака Аустрије“, *Чачански лас*, 6. новембар 1951, 4.

212 Аноним, „Кошарка“, *Политика*, бр. 14016, 7. новембар 1951, 5. На пример, „Политика“ тек од 1956. почиње редовније да пише о кошарци, док је извештавање од фудбалу имало доминантно место у односу на све спортове [Александар Керковић, *Дела. Том 1*. (Ниш: Факултет спорта и физичког васпитања, 2018), 33, 48].

213 Аноним, „Кошарка: неколико детаља о игри 'Борца' против 'Црвене Звезде'“, *Чачански лас*, 31. децембар 1951, 4.

такмичења привлачила су огромну пажњу средњошколаца, а играло се са минимумом реквизита. Лопте и дресеве уступао је „Борац”, а све се темељило на великом ентузијазму младих људи.²¹⁴ Кошарка је у сваком случају већ крајем 1951. постала важан спорт у Чачку о коме се непрестано говорило и од кога се још више очекивало.

Прволигашки статус „Борца” и почетак „кошаркашког рата” са Београдом (1952–1954)

Улазак „Борца” у Прву кошаркашку лигу Југославије није био само велики успех за клуб, већ и за цео Чачак. КСЈ је 1952. такмичење организовао у Западној и Источној групи Прве лиге, а „Борац” је географски припадао „Истоку”, као једини клуб јужно од Саве и Дунава. Наиме, у то време Босна и Херцеговина, Црна Гора и Македонија нису имали прволигашке клубове.²¹⁵

Велика очекивања Чачана осетила су се већ током припремног периода. Београдски кошаркашки клубови организовали су сваке године „Зимски турнир” како би се припремили за такмичарску сезону која је почињала почетком маја. На „Зимски турнир” 1952. позван је и чачански „Борац”, који је тако добио прилику да се састане са „Црвеном звездом”, „Партизаном”, „БСК-ом”, „Железничаром” и „Радничким”. Тренер Денић био је песимиста, али не и Чачани који су овај припремни турнир доживели као коначну потврду квалитета кошарке свога града.²¹⁶

Такви су били и извештаји са одиграних утакмица, испуњени емоцијама и описима преокрета у утакмицама које је „Борац” очекивано изгубио. Међутим, и поред пораза одржавана је вера у перспективу кошарке у Чачку и успех у такмичарској сезони.²¹⁷ Велике резултатске разлике са којима је „Борац” губио утакмице објашњаване су болешћу многих играча, неприпремљеношћу за игру на паркету, деконцентрисаношћу кошаркаша-студената који су у то време морали да полагају испите, изостанком увежбаних акција. Новинари су једино замерали изостанак борбености, што је разочарало Чачане који су долазили на утакмице, али им ипак није пољуљало веру у будуће успехе.²¹⁸

214 М. Прелић, „Спортски догађаји у чачанским гимназијама”, *Чачански њас*, 31. децембар 1951, 4.

215 С. Марковић, *Професор са Мораве*, 51-52.

216 М. Рајковић, „Од 17. јануара до 3. фебруара на ’Зимском квалитетном турниру’ београдских кошаркашких клубова учествоваће и ’Борац’”, *Чачански њас*, 15. јануар 1952, 4.

217 [Милан Рајковић], „Спортски живот: са традиционалног зимског турнира кошарке у Београду”, *Чачански њас*, 28. јануар 1952, 4.

218 М. Рајковић, „Кошарка: коментари са београдског турнира”, *Чачански њас*, 5. фебруар 1952, 4.

Сл. 25 – Кошаркаши „Борца“ 1952. године

Београђани су без много сентименталности оценили кошаркашки квалитет „Борца“ у том тренутку. Чланак Милорада Соколовића у „Нашем спорту“ за Чачане је био веома неповољан: „'Борац' је личио на гимназисту који је, прескочивши више разреде, дошао на велику матуру. Без довољно добре индивидуалне технике, 'Борчеви' играчи теже подражавању игре најбољих тимова, додају лопту увек из скока и најтеже позиције и, наравно, приликом тога врло често греше. Требало би да упросте своју игру и покушају да се боре једноставно, брзо и корисно.“²¹⁹

Међутим, за Чачане је кошарка најпре била игра и надметање са противником, а не „обично“ постизање поена. Прижељкивали су и радовали се победама, али порази нису стварали велики песимизам. Локални баскет турнири, организовани већ од 1951, били су још једна прилика да се потврди и појача наклоност игри под кошевима.²²⁰

Кошаркаши „Борца“ били су потпуни аматери у то време, а привилегије су се сводиле на плаћену појачану исхрану пред утакмице у Чачку и једну стипендију коју су примили јануара 1952, што је одмах укинута после става ЦК КПЈ против професионализма у спорту.²²¹ Међутим, постојала је много

219 С. Марковић, *Професор са Мораве*, 51.

220 Аноним, „Традиционални 'Basket a trois'“, *Чачански глас*, 5. фебруар 1952, 4.

221 А. Стефановић, *Кош на обали Мораве*, 34.

Сл. 26 – Кошаркаши „Железничара” 1952. године

важнија награда, уживање у „слављеничкој улози” коју им је доделила њихова тада још увек мала варош. Такав осећај није имао цену.²²²

Почетком маја 1952. најављен је почетак прволигашке сезоне са „веома интересантним” утакмицама које ће „превазићи” све што се до тада видело у Чачку. Планиран је опстанак у Првој лиги као потврда квалитета, најављивана су гостовања тимова из иностранства, а „Железничару” је прогнозиран је успех у Српској лиги, али под условом да играчи тренирају.²²³

„Борац” је прву прволигашку утакмицу одиграо са београдском „БСК-ом” на домаћем терену. Меч је завршен нерешеним резултатом 25:25 (правила су у то време дозвољавала такав резултат, а време напада није било временски ограничено). Чачани су утакмицу очекивали са нестрпљењем, страховали да ће лако изгубити меч, тако да су на крају

222 У питању је својеврсно „зависничко пијанство” које настаје услед ласкања јавности. За многе спортисте „слављено сопство” најважнија је награда коју могу добити, чији значај не пролази ни након завршетка каријере (R. Đulijanoti, *Sport...*, 36-37). Негативна страна коришћења славе није се испољавала у то доба, што је глобални феномен у коме слава спортисте има „инерцију” која доноси привилегије и благодати и уједно их чини „власништвом свих нас” (G. Skempler, *Sport i društvo...*, 167-171, 284).

223 Аноним, „Кошаркаши Чачка на старту”, *Чачански глас*, 1. мај 1952, 8.

Сл. 27 – Кошаркаши „Железничара” Ђорђе Николић, Градимир Јовановић и Миодраг Пантелић 1952. године

били задовољни и расположени.²²⁴ Са оптимизмом су најављиване следеће утакмице.²²⁵

После убедљивог пораза од „Црвене звезде” у Београду расположење је спласло. Сви су били разочарани слабом игром свога клуба, а још више последњим местом на табели.²²⁶ Порази су настављени и у наредним утакмицама.²²⁷ Чачанима је посебно тешко пала победа „Партизана” са великом разликом. Истицали су грубу игру гостију, ударце без лопте, слабо суђење и указивали на негодовање публике.²²⁸ Пошто је „Борац” изгубио и следећу утакмицу, незадовољство је утишано, али је наглашено како је домаћи тим водио до пет минута пред крај меча.²²⁹

Зато су слављене победе чачанског „Железничара” у Српској

лиги, посебно на гостовању у Крагујевцу када су домаћи тим савладали са 37 поена разлике.²³⁰ Још веће задовољство била је победа „Железничара” над краљевачког „Слогом” са 48 поена разлике.²³¹ Била је то потврда чачанске „кошаркашке супериорности” над суседним варошима.

После завршетка полусезоне 1952. сви су очекивали уобичајену летњу паузу пред наставак другог дела првенства, за који су већ унапред били одређени термини играња утакмица. Међутим, КСЈ је донео одлуку да други део такмичења почне одмах после завршетка првог дела првенства, јер се одустало од слања репрезентације Југославије на Олимпијске игре у

224 Аноним, „Кошарка: 'Борац' пропустио прилику са победи БСК-а – БСК – 'Борац' 25:25 (16:15)”, *Чачански ѿлас*, 12. мај 1952, 5.

225 Аноним, „Идуће недеље : кошарка”, *Чачански ѿлас*, 12. мај 1952, 5.

226 Аноним, „Савезна кошаркашка лига: 'Црвена звезда' – 'Борац' 44:22”, *Чачански ѿлас*, 20. мај 1952, 6.

227 Аноним, „'Железничар' (Београд) – 'Борац' 48:42 (31:21)”, *Чачански ѿлас*, 20. мај 1952, 6.

228 Аноним, „Кошарка: Висока победа 'Партизана' у Чачку”, *Чачански ѿлас*, 27. мај 1952, 4.

229 Аноним, „Кошарка: и у Зрењанину пораз!”, *Чачански ѿлас*, 3. јун 1952, 4.

230 Аноним, „'Железничар' убедљиво поразио 'Радничког' у Крагујевцу”, *Чачански ѿлас*, 20. мај 1952, 6.

231 Аноним, „'Железничар' – 'Слога' (Ран) 58:10 (32:6)”, *Чачански ѿлас*, 3. јун 1952, 4.

Хелсинкију (19. јул – 3. август 1952). Одлука је важила само за Источну, али не и Западну групу Прве лиге, што је била велика недоследност. Чачани, чији је тим био последњи на табели, али са надом да може опстати у лиги, нису хтели да прихвате одлуку КСЈ јер су играчи који су студирали отишли на полагање испита (Београђани су тврдили да су ишли да гледају филмове у биоскопима), тако да нису ни играли заказану утакмицу са београдским „БСК-ом”.²³²

Према правилима „Борац” је аутоматски изгубио бодове, чиме је додатно смањио шансе да опстане у Првој кошаркашкој лиги, што према мишљењу Чачана није било „поштено”. Како би појачали своју позицију у свађи с Београдом, Чачани су цитирали закључке ЦК КПЈ о потреби масовног вида физкултуре и важности њеног васпитног деловања у друштву. Из тих разлога елиминација „Борца” из Прве лиге (само због мењања правила такмичења) била је у супротности са идеолошким циљевима социјалистичке Југославије. Поред тога, Чачани су износили сумњу и у привилеговани статус београдских кошаркаша-студената, јавно износећи претпоставку да се њима испити на факултетима одлажу за јесењи рок.²³³

Огорчење је додатно појачала одлука Кошаркашког потсавеза КСС из Трстеника да из такмичења избаци јуниорке „Борца”, опет због мењања правила која нису била унапред најављена.²³⁴ Тако је додатно појачан осећај „завере” против Чачка, у време када су јуниори „Борца” суверено освајали квалификационе турнире у борби за првака Србије.²³⁵

Био је то почетак „кошаркашког рата” Чачка и Београда. Чачани су јавно означили Мија Соколовића као истакнутог „непријатеља”, јер је у дневној штампи „напао” „Борац” и његово руководство које се није мирило са променом правила после завршетка полусезоне. Под притиском локалне јавности управа „Борца” организовала је конференцију на којој су заједно наступили „са пријатељима спорта у Чачку”. Најпре је ритуално прочитан Соколовићев чланак (појединци су тражили да се тужи за „клевету”), а затим и одговор „Борца”, што је пропраћено дуготрајним аплаузом. У наставку су читани „материјали” о негативном односу Извршеног одбора КСС према „Борцу”. На крају је поздрављен исправан поступак „Борца” који је играчима-студентима одобрио полагање испита, упркос почетку ненајављеног другог дела првенства. Потом су присутни изабрали представнички одбор

232 С. Марковић, *Професор са Мораве*, 53.

233 Аноним, „Кошарка: да ли ће 'Борац' остати у Савезној лиги?”, *Чачански глас*, 10. јун 1952, 4.

234 Аноним, „Како су омладинке 'Борца' елиминисане” из такмичења”, *Чачански глас*, 10. јун 1952, 4.

235 Аноним, „'Борац' – првак на омладинском првенству у кошарци”, *Чачански глас*, 10. јун 1952, 4; Аноним, „Кошарка: 'Борац' – 'Динамо' (Врање) 33:26 (13:18)”, *Чачански глас*, 24. јун 1952, 4.

који је имао обавезу да заступа закључке са конференције и да пошаље писмо КСС и КСЈ у коме ће се изнети „став спортиста и пријатеља спорта нашег града по питању кршења пропозиција, такмичења радним даном и добијања утакмица за зеленим столом”.²³⁶

Незадовољство је било велико, тако да су Чачани направили лутку Боре Јовановића (тренера „БСК-а”), напунили је сламом и јавно спалили у центру града преко пута зграде Општине.²³⁷ Били су то ритуали са демонстрација у Београду које је југословенска власт организовала поводом проблема Трста, када је спаљивана лутка председника италијанске Владе.²³⁸ За разлику од престоничког града, чије је демонстрације организовала и каналисала тоталитарна комунистичка држава, Чачани су имали спонтано окупљање, а „непријатељ” је био Београд.

Кошарка је за Чачане постала веома важна, па су протествовали и због писања „Наше речи” из Лесковца која је грешком навела да је у њиховом граду гостовала екипа „Борца”, а не „Железничара”. Чачанима се чинило да су Лесковчани на тај начин желели да „уздигну” свој град и тим, јер их је „Железничар” поразио са малом разликом, што би да је у питању био „Борац” заиста био успех за град без кошаркашке традиције.²³⁹ Питање спортског угледа Чачак већ тада је постало веома важно.

Такмичарски резултати „Железничара”, сигурност у победи над противницима, а још више успеси јуниора „Борца” који су 1952. били по трећи пут најбољи на простору „уже” Србије и Космета, подстицали су локалне новинаре да непрекидно славе „кошаркашки Чачак”.²⁴⁰ На крају

236 Аноним, „Кошарка: спортисти Чачка одобрили рад К.К.‘Борац””, *Чачански глас*, 15. јул 1952, 4.

237 А. Стефановић, *Чачански сјорџисџи ѿворе [1]*, 227-228; Бора Јовановић био је тренер „БСК-а”, клуба београдских ДИФ-оваца (већином студената из унутрашњости). Летњи део лиге играо се у доба када су студенти одлазили својим кућама, тако да нису могли заједно да тренирају на факултету у Београду, а студенти који су играли за „Борац” враћали би се у Чачак својим кућама где би осим одмора добили редовну и квалитетну исхрану што је могло да подигне њихову такмичарску форму. Према сећањима савременика то је био одлучујући разлог што се други део првенства заказао одмах после завршетка првог, противно претходном договору и већ заказаним терминима одигравања утакмица. Бора Јовановић је у то доба имао значајан утицај у КСЈ (био је први председник КСС и селектор женске кошаркашке репрезентације, а на ДИФ-у професор кошарке и историје физичке културе). Иначе, важио је за великог пријатеља многим Чачанима, па је тако бранио Шају Радивојевића када је као играч „Железничара” суспендован после једног „тежег” напада на судију (З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (3)”, *Чачанске новине*, 20. новембар 2007, 227).

238 П. Марковић, *Београд између Исиока и Зайага...*, 102.

239 Аноним, „Коме и зашто?!””, *Чачански глас*, 29. јул 1952, 4.

240 Аноним, „Железничар – првак потсавеза”, *Чачански глас*, 15. јул 1952, 4; Аноним, „Кошарка: старт је успео”, *Чачански глас*, 29. јул 1952, 4.

су јуниори „Борца“ били трећи на првенству целе Србије (изгубили су од „Црвене звезде“ и „Партизана“), што је за Чачане био велики успех.²⁴¹

Одушевљење кошарком као игром која омогућава надметање демонстрирано је и утакмицом „Репрезентације Чачка“ против „Репрезентације студената“.²⁴² Већ тада се испољило и велико ривалство „Борца“ и „Железничара“, а њихови сусрети постали су прави „дерби“ без обзира да ли је утакмица имала такмичарски карактер.²⁴³ Локална средина пратила је и такмичења јуниора, уздизала њихове успехе, тако да је у јесен 1952. постојало велико незадовољство јер „Борац“, иако се квалификовао, само због недостатка финансија (30.000 динара) није учествовао у такмичењу на нивоу Југославије.²⁴⁴

У јесењем делу првенства 1952. настављен је „кошаркашки рат“ Чачка и Београда. „Борац“ је одлуком КСЈ административним путем добио једну утакмицу против „Црвене звезде“ (насталу услед пропуста Небојше Поповића), чиме су Чачани тренутно задржали изгледе да остану у Првој лиги, што наводно није било по вољи КСС-у. Чачани су били веома горди на свој клуб јер је показао пуно вештине у „мачевању“ са Београђанима који су разним административним и „дискриминаторским“ мерама желели да „угуше“ клубове из провинције. Поносно су изјављивали да су се таквих плашили, није требало ни да узимају лопту у руке. У сваком случају тренутни опстанак у прволигашком друштву („у конкуренцији најбољих“) био је „јединствен случај у нашем кошаркашком спорту“ за један провинцијски клуб, што је Чачку годило.²⁴⁵

Међутим, „Борац“ није успео да добије довољан број утакмица у другом делу првенства што га је такмичарски приближило испадању из лиге. Зато је привукао велики број гледалаца на своје мечеве, укључујући и гостовања у Београду. На крају је испао само због слабије кош-разлике у односу на главног конкурента (београдски „Железничар“), иако је код куће тријумфовао у последњем мечу првенства (победио је „Пролетер“ са девет, а било је потребно 14 поена разлике), што је додатно „драматизовало“ јавност

241 Аноним, „Кошарка: јуниори 'Борца' трећи у Србији“, *Чачански ѿлас*, 19. август 1952, 4.

242 Аноним, „Кошарка: у среду играју студенти са репрезентацијом Чачка“, *Чачански ѿлас*, 5. август 1952, 4; Аноним, „Репрезентација Чачка – Репрезентација студената 45:45 (22:23)“, *Чачански ѿлас*, 12. август 1952, 4.

243 Аноним, „'Железничар' – 'Борац' 37:26 (23:16)“, *Чачански ѿлас*, 26. август 1952, 4; Аноним, „Кошарка: 'Борац' изгубио и у реваншу“, *Чачански ѿлас*, 9. септембар 1952, 4.

244 Аноним, „Зашто јуниори 'Борца' не учествују на државном првенству?“, *Чачански ѿлас*, 2. септембар 1952, 4. У то време у слободној продаји метар кубни огревног дрвета продавао се у Чачку од 1.500 до 1.700 динара (Аноним, „Неоправдана бојазан од наглог покупљења“, *Чачански ѿлас*, 12. август 1952, 1).

245 М. Рајковић, „Кошарка: 'Борац' остао у Савезној лиги“, *Чачански ѿлас*, 14. октобар 1952, 4.

у Чачку.²⁴⁶ После свега, „Борац” је изгубио и од београдског „Партизана” у утакмици за Куп Југославије.²⁴⁷

Чачани се ипак нису предавали и нису се мирили са испадањем из Прве лиге само због слабије кош-разлике. Захтевали су примену правила ФИБА која би им помогла да административним путем смање заостатак (због недоласка на утакмицу са „БСК-ом”), мада би стриктно примењивање тих правила донело више штете (изгубили би и додатне бодове). Међутим, Чачани су били упорни и тврдоглави, а крај свих надања било је поништавање одлуке о административној победи „Борца” против „Црвене звезде” у Чачку.²⁴⁸ Тако је у јесен 1952. „Борац” испао из Прве југословенске лиге и поново „пао” на ниво Српске лиге.

Међутим, искуство сукоба са београдским клубовима и кошаркашким организацијама било је важно за веома рано стицање „кошаркашког идентитета”. Чачани су доспели у положај „обезвређености” применом логике доминације југословенске метрополе према провинцијским градовима, што је створило самосвест о потреби отпора с циљем „преживљавања” (опстанка у прволигашком друштву). Кошарка је тако постала важно друштвено поље не само за одређену социјалну групу, већ и за цео град.

Изван проблема идентитета и потребе „отпора доминацији Београда” постојали су и многи други проблеми. Почетком 1953. у Чачку се отворила велика расправа око финансирања „Борца”. Кошарка је постала важан спорт, трошкови клуба су повећани због вишег ранга такмичења, а Општина је истовремено смањила ниво финансија, што је створило незадовољство у време када је још постојала извесна нада да ће „Борац” остати прволигаш.²⁴⁹

Рано пролеће 1953. протекло је у припремним утакмицама у Чачку и такмичењима средњошколаца, што је додатно популарисало кошарку.²⁵⁰ Нова прилика да Чачани ипак опстану у Првој лиги биле су квалификације за њено попуњавање организоване најпре у Београду, а потом и Скопљу.

246 С. Марковић, *Професор са Мораве*, 54-55.

247 Аноним, „'Партизан' – 'Борац' 42:33 (23:11)”, *Чачански глас*, 14. октобар 1952, 4.

248 С. Марковић, *Професор са Мораве*, 55-56.

249 М. Ристић, „Проблем кошарке 'Борца': да ли су заборављени?”, *Чачански глас*, 14. јануар 1953, 4; Света Дуњић, „Друштво је помагало и помагаће кошарку”, *Чачански глас*, 14. јануар 1953, 4; Управа КК „Борац”, „Нису заборављени него занемарени”, *Чачански глас*, 3. фебруар 1953, 4; Аноним, „Кошарка: најзад решење?”, *Чачански глас*, 17. фебруар 1953, 4.

250 Аноним, „'Железничар' победник на турниру 'Херој Ратко Митровић'”, *Чачански глас*, 10. фебруар 1953, 4; Војо Дашић, „Кошаркаши 'Железничара' играће са француском репрезентацијом”, *Чачански глас*, 7. април 1953, 5; Љ. М., „Кошарка: на турниру у оквиру дана железничара 'Борац' освојио прво место”, *Чачански глас*, 21. април 1953, 5; Љ. М., „Такмичење средњошколаца”, *Чачански глас*, 21. април 1953, 5.

Међутим, „Борац” није успео да победи противнике, чиме је дефинитивно враћен у нижи ранг такмичења.²⁵¹

За самосвест Чачана испадање „Борца” из Прве лиге било је веома неповољно. Поново су морали да играју Српску лигу и надмећу се са градовима без кошаркашке традиције: „[...] клубови из Ранковићева [Краљева], Крагујевца, Крушевца имаће прилику да своја такмичења са овом екипом [„Борцем”] рекламирају као такмичење са ‘бившим’...”. Ипак, и даље се веровало у квалитет домаћег тима и повратак у Прву лигу и истицало да је подмладак „Борца” највише допринео популарности кошарке.²⁵²

„Борац” је био заиста много квалитетнији него друге екипе Српске лиге у то време. Проблема је имао само у градском дербију са „Железничаром” који је са осталим клубовима из региона покушавао да на сваки начин (укључујући и „борбе” унутар спортских организација) оспори доминацију „Борца”.²⁵³ Значајан допринос популарности кошарке дали су и фото-репортери и редовне изложбе фотографија са утакмица „Борца” на корзоу преко пута Хотела „Београд”.²⁵⁴

Појавио се и проблем стадиона. Нови урбанистички план Чачка из 1953. предвиђао је подизање стамбене зграде на кошаркашком терену „Борца” поред Соколане, који је убрзо и срушен, тако да је клуб званичне утакмице играо на игралишту градског ривала „Железничара”.²⁵⁵ Популарност није трпела, такмичење је настављено, при чему је надметање са „Железничаром” постајало све важније.²⁵⁶

Управо у ово доба започело је и велико ривалство са „Слогом” из Краљева, која је у припремним утакмицама почела да побеђује „Борац”, што је у ранијем периоду било „незамисливо”.²⁵⁷ Када је и „Железничар” 1953.

251 С. Марковић, *Професор са Мораве*, 58-59.

252 М. Ристић, „И на крају ‘Борац’ испао из Савезне лиге”, *Чачански ѿлас*, 12. мај 1953, 5.

253 Д. Бошковић, „Кошарка: две победе домаћих: ‘Борац’ – ‘Раднички’ (К) 72:29 (22:9)”, *Чачански ѿлас*, 20. мај 1953, 5; Д. Бошковић, „Кошарка: две победе домаћих: ‘Железничар’ – ‘Медицинар’ (Београд) 41:18 (21:10)”, *Чачански ѿлас*, 20. мај 1953, 5; Аноним, „Спортски живот: после првог дела кошаркашке лиге Србије Борац је први”, *Чачански ѿлас*, 23. јун 1953, 5; Аноним, „Кошарка: кратке вести”, *Чачански ѿлас*, 14. јул 1953, 6; Милан Рајковић, „Кошарка: ‘Денићева намештања’ или покушај слабљења најјачег ривала”, *Чачански ѿлас*, 28. јул 1953, 6.

254 А. Стефановић, *Кош на обали Мораве*, 106.

255 З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (5)”, *Чачанске новине*, 4. децембар 2007, 226.

256 Аноним, „Игра испод могућности: ‘Борац’ – ‘Слога’ 43:28 (18:9)”, *Чачански ѿлас*, 28. јул 1953, 6; Милан Рајковић, „Кошарка: Ко тражи веће... : ‘Борац’ – ‘Железничар’ 39:31”, *Чачански ѿлас*, 4. август 1953, 6; Аноним, „Други део такмичења Српске лиге: ‘Борац’ – ‘Медицинар’ 45:23 (18:13)”, *Чачански ѿлас*, 4. август 1953, 6; В. Н., „Кошарка: успео реванш: ‘Железничар’ – ‘Борац’ 39:32”, *Чачански ѿлас*, 18. август 1953, 5.

257 М. Р., „Кошарка: двоструки пораз Борчевих кошаркаша: ‘Слога’ – ‘Борац’ 37:36 (11:23)”, *Чачански ѿлас*, 11. август 1953, 5.

у регуларном току сезоне изгубио од „Слога” у Чачку, домаћи новинари су „признали” напредак комшија и регистровали велико незадовољство домаћих навијача („спонтани револт”) и претње судијама физичким насиљем јер су окривљени за пораз домаћег тима.²⁵⁸ Чачани су заправо судију и гостујуће кошаркаше гађали камењем, па је интервенисала и милиција. После овог сусрета новинари из Краљева су своје кошаркаше уздизали као велике хероје и наговештавали да ако се победи и „Борац” онда „Слога” обезбеђује прво место на табели.²⁵⁹

Тако је поред разметљиве „надмоћности”, трајног квалитета чачанске кошарке у односу на клубове у региону, већ средином педесетих у медијима почела да се шири „бојазан” пред гостовање у Краљеву. Наиме, утакмице кошаркашких тимовима из најближег комшилука привлачиле су већ тада велики број гледалаца, јер су се борили за прво место у Српској лиги, што је омогућавало учешће на квалификационим турнирима за улазак у Прву савезну југословенску лигу. Зато је сваки пораз био „болан”, уз честе жалбе на пристрасно суђење у корист домаћина.²⁶⁰

За Чачане су истински опасна била гостовања у Крагујевцу, где су кошаркашке утакмице често прекидане пре завршетка. Домаћи играчи физички би насртали на госте, ударали би их и песницама, публика је улазила у терен, судије (често некадашњи кошаркаши домаћег тима) нису реаговале на многе грубости у игри (мечеве је стицајем метеоролошких околности понекад прекидала и киша), а играчи „Борца” су демонстративно напуштали терен незадовољни суђењем. Све је то изазивало још већи револт крагујевачких навијача, па је милиција морала да чува Чачане, а једном приликом је ангажована и војска како би их безбедно извели из града. Потом су игране нове утакмице на „неутралном” терену. Иако је све било веома непријатно, фудбалски мечеви клубова из ова два града производили су много опасније насиље, укључујући и бодеве ножевима, док су фудбалери грубим стартовима ломили ноге противницима.²⁶¹

Нижи нивои такмичења често имају „чар” нерегуларности некадашњих „народних игара”, при чему насиље није реткост, као ни слободно, неотесано и дивље понашање у којем се забава често своди на обичне вулгарности.²⁶² Зато је успијање ка Првој кошаркашкој лиги био и начин да

258 М. Рајковић, „'Слога' – 'Железничар' 55:36 (20:9)”, *Чачански глас*, 25. август 1953, 5.

259 Д. О., „Кошарка : лака победа над реномираним ривалом : 'Слога' – 'Железничар' (Чачак) 55:36 (20:9)”, *Ибарске новост*, 28. август 1953, 3.

260 Милан Рајковић, „Кошарка у Ранковићеву: 'Борац' – 'Слога' 64:48 (24:21)”, *Чачански глас*, 8. септембар 1953, 5.

261 М. Денић, „Кошарка: опет незавршена утакмица у Крагујевцу”, *Чачански глас*, 25. август 1953, 5.

262 Р. Ђулијаноти, *Sport...*, 201, 322.

Сл. 28 – Кошаркаши „Борца“ у Иванграду (Беране) 9. априла 1954, квалификације за улазак у Прву лигу (слева надесно): Р. Пропадовић, А. Стефановић, С. Икодиновић, С. Стефановић, М. Ђурић, М. Марковић, Ђ. Милошевић и М. Денић

се демонстрира припадност „културнијим“ урбаним центрима, у спорту који су у то време у Чачку углавном играли интелектуалци.

„Борац“ 1953. године није имао достојну конкуренцију и на крају је био првак Србије. Утакмице у Чачку понекад је посматрало око 2.000 гледалаца, јавност је била веома заинтересована, а новинари су славили победе домаћег тима истичући да је за Чачане најважније да следеће сезоне у свом граду опет гледају најбоље кошаркашке тимове Југославије.²⁶³

После квалификационог турнира у Иванграду (Беране) 1953. године „Борац“ је поново постао члан Прве југословенске кошаркашке лиге, овога пута целовите, тако да су Чачани били у прилици да играју са тимовима из Љубљане, Загреба, Карловца (хрватског), Зрењанина и Београда.²⁶⁴ Сви су

263 Аноним, „Кошарка: првенство је завршено“, *Чачански њас*, 15. септембар 1953, 5; Аноним, „Борац – Локомотива 70:33“, *Чачански њас*, 15. септембар 1953, 5; Аноним, „Последња спортска вест“, *Чачански њас*, 15. септембар 1953, 5; Милан Рајковић, „Борац првак НР Србије“, *Чачански њас*, 22. септембар 1953, 5; Предраг Павловић, „Кошарка: велико финале: Борац (Чачак) – Еђшер (Нови Сад) 75:59 (30:29)“, *Чачански њас*, 29. септембар 1953, 4.

264 Аноним, „Кошарка: нова могућност Борца: ове године у Савезној лиги?“, *Чачански њас*, 23. фебруар 1954, 5; Аноним, „Кошарка: победом на квалификационом турниру у Иванграду Борац поново ушао у Савезну лигу“, *Чачански њас*, 13. април 1954, 3.

Сл. 29 – Кошаркаши „Борца” снимљени на игралишту „Железничара” у Чачку 1954. године (слева надесно): Денић, Ристић, Цицварић, З. Ђурић, Трифуновић, Ковачевић, М. Ђурић, Смиљанић, Икодиновић, Јаковљевић и А. Стефановић

били поносни, јер су се поново сврстали међу велике и развијене градове (макар у кошарци) и, што је било можда још важније, далеко се уздигли изнад вароши из региона. „Борац” је поново био једини тим у Првој кошаркашкој лиги јужно од Саве у Дунава.

У новој такмичарској сезони 1954. године „Борац” је углавном играо слабо, већину утакмица је изгубио, а поразе од тимова као што је „Црвена звезда” новинари су описивали као „част” јер су играли са шампионом.²⁶⁵ Другачији став испољаван је приликом пораза од екипа које нису имале „шампионски статус”. Тако су играчи „Пролетера” из Зрењанина веома непријатно дочекани и испраћени из Чачка. Већ приликом доласка на терен упућене су им „највулгарније” „бестидне” псовке, а после завршетка утакмице каменице. Теже повреде избегнуте су само захваљујући мраку што је омело прецизније гађање кошаркаша „Пролетера”. Зато им је разлупан аутобус. Милиција је ухапсила четворо људи, међу њима и једног члана управе

265 Предраг Павловић, „Кошарка: част је изгубити од величине: 'Борац' – 'Црвене звезда' 40:74 (15:37)”, *Чачански глас*, 1. мај 1954, 12; Б. Р., „Кошарка: још ниједан бод”, *Чачански глас*, 11. мај 1954, 5; Ацо Стефановић, „Кошарка: неуспела турнеја”, *Чачански глас*, 1. јун 1954, 5; Аноним, „Кошарка: и поред свега – оптимизам”, *Чачански глас*, 10. август 1954, 5; Аца Стефановић, „Савезна лига: 'Борац' – БСК 53:62”, *Чачански глас*, 17. август 1954, 5; Т. Јанић, „'Борац' – АШК (Љубљана) 54:61”, *Чачански глас*, 7. септембар 1954, 5.

Сл. 30 – Детаљ са утакмице „Борац” – „АШК” (Љубљана) (54:61) одигране у Чачку 1954. године

„Борца”.²⁶⁶ Новине у Чачку нису помињале кључне догађаје, осим што је констатовано пуно „напетости” и „жучи” на утакмици, што је штетно за кошарку.²⁶⁷ Ипак, то су били пролазни инциденти, а одрасле особе склоне импулсивном понашању, као и малолетни преступници (све бројнија популација), користили су неке друге просторе у граду за испољавање својих порива.²⁶⁸

На крају је „Борац” последњу утакмицу у првенству „трагично” изгубио (поен разлике) од „Партизана”. Својеврсну утеху је пружио „Борчев” играч Звонимир Ђурић који је био други стрелац лиге.²⁶⁹ Он је ускоро са братом Милорадом прешао у „Партизан”, што ће у наредним деценијама постати „спортска судбина” многих „Борчевих” кошаркаша.²⁷⁰

Саобраћајне везе Чачка са остатком Србије и Југославије у то време нису биле најбоље. Тако је Љубљанчанима требало 10 сати путовања возом „ћиром” на дрвеним клупама да би стигли до Чачка. Свима је било напорно да путују у најјужнији прволигашки кошаркашки град, па је испадање „Борца” дочекано са „олакшањем”.²⁷¹

266 С. Марковић, *Професор са Мораве*, 67-68; Други део првенства завршен је за само месец дана због припрема репрезентације Југославије за Светско првенство у Бразилу 1954, што је такође била веома лоша околност за један провинцијски клуб као што је био „Борац” (З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (5)”, *Чачанске новине*, 4. децембар 2007, 226).

267 Милан Рајковић, „Кошарка: кренуло је... само да није можда касно?”, *Чачански њас*, 24. август 1954, 5.

268 М. Тимотијевић, *Модернизација балканској прага...*, 422-446.

269 Аноним, „Кошарка: трагична утакмица 'Партизан' – 'Борац' 87:86”, *Чачански њас*, 14. септембар 1954, 5.

270 А. С., „Кратке кошаркашке вести”, *Чачански њас*, 3. новембар 1954, 8.

271 С. Марковић, *Професор са Мораве*, 69.

Сл. 31 – Екипа КК „Железничара“ која је играла квалификације за улазак у Прву лигу 1954. године (слева надесно): Мишо Чукић, Тришко Аџић, Градимир Јовановић, Никола Рокли Мишовић, Жарко Терзић, Предраг Пршо Павловић, Љубомир Шаја Радивојевић, Видосав Вите Новаковић, Живота Рисимовић и Неле Стојковић

Док је „Борац“ губио утакмице, градски ривал „Железничар“ (који је једно време наступао под именом „Омладинац“) константно је напредовао и побеђивао противнике у Српској лиги.²⁷² Квалификациони турнир за улазак у Прву лигу организован је у Чачку, тако да су сви очекивали да ће град опет имати свој клуб у најквалитетнијем такмичењу. Међутим, „Железничар“ („Омладинац“) није успео, што је за Чачане било непријатно.²⁷³ Зато су вести о победама у утакмицама за Куп и на локалним турнирима добиле пуно простора у локалној штампи („утеха“ за поразе), која је истрајно уздизала чачанску кошарку.²⁷⁴

272 В. Новаковић, „Кошарка: у новим дресовима – први успеси ‘Омладинца’“, *Чачански њас*, 17. август 1954, 5; В. Новаковић, „Убедљива победа : ‘Омладинац’ – ‘Слога’ (Краљево) 54:40“, *Чачански њас*, 24. август 1954, 5; В. Дашић, „Кошарка: успех кошаркаша ‘Омладинца’“, *Чачански њас*, 7. септембар 1954, 5; Аноним, „Кошарка: Победа тек у продужетку : ‘Омладинац’ – ДТВ ‘Партизан’ 48:45“, *Чачански њас*, 22. септембар 1954, 7.

273 Аноним, „Квалификациона такмичења за улазак у Савезну лигу одржаће се у Чачку“, *Чачански њас*, 6. октобар 1954, 7; Аца Стефановић, „Кошарка: Чачак ни после турнира неће имати представника у Савезној лиги : ‘Омладинац’ играо испод могућности“, *Чачански њас*, 13. октобар 1954, 7.

274 З. Ђурић, „Борац“ се пласирао за полуфинале ‘Купа Србије’ : ‘Борац’ – ‘Црвена звезда’ 68:59 (28:30)“, *Чачански њас*, 6. октобар 1954, 7; С. Максимовић, „Спортски живот: на

За „Борац” је у то време питање игралишта било приоритетно. Градске власти су донеле одлуку да на црквеном земљишту између бедема и Западне Мораве започну градњу новог кошаркашког стадиона, иако је многим изгледало да је то велика инвестиција за варош. Урбанистички план је урадио Исидор Јањић, грађевински пројекат Душан Миленковић, а први радови започели су априла 1954. уз добровољни физички рад самих кошаркаша.²⁷⁵ Тако је Чачак већ у радној фази развоја кошарке у свом граду обезбедио простор за спортске спектакле, али за чији су завршетак биле потребне године изградње.

Градско ривалство и надметање са екипама из региона (1955–1957)

Прва деценија Прве југословенске кошаркашке лиге била је прилично „досадна”. „Црвена звезда” из Београда редовно је освајала првенство, у коме је учествовало 8 до 12 тимова из Словеније, Хрватске, Војводине и Београда. Појава Чачана била је пролазни „инцидент”. Тек у наредној деценији појављују се екипе из простора јужно од Саве и Дунава, али обично играју само по једну сезону. Суштински, тек од 1966. чачански „Борац”, „Работнички” из Скопља, а за њима и сарајевска „Босна” постају „стабилни” прволигаши.²⁷⁶

До тада је најквалитетнија југословенска кошаркашка лига заиста била привилегија већих урбаних центара. „Велики градови – велика кошарка”, био је став Боре Станковића, јер истакнути спортски резултати у малим срединама нису могли да имају „општи одјек” и утицај на развитак спорта.²⁷⁷

Испадање „Борца” из Прве лиге било је веома непријатно за Чачане. Међутим „Борац” је и даље био бољи од конкурената из региона, који то нису лако подносили, посебно ако је у питању било Ужице у коме су традиционално „оштро” и агресивно дочекивали Чачане, без обзира на тип такмичења. Тако је ужичка публика и на једном припремном турниру без икаквог такмичарског значаја „некултурно” дочекала „Борац” уз непрекидна вербална добацивала, плување, бацање новчића. „Прелазни пехар” који је

јубиларном турниру у Крагујевцу кошаркаши освојили пехар, а фудбалери испали из даљег такмичења већ после прве утакмице”, *Чачански глас*, 20. октобар 1954, 7; Аноним, „Кошаркаши 'Борца' најбољи у Крагујевцу”, *Чачански глас*, 20. октобар 1954, 7.

275 А. Стефановић, *Кош на обали Мораве*, 25; З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (5)”, *Чачанске новине*, 4. децембар 2007, 226; А. Стефановић, *Чачански сјорџисџи љоворе [1]*, 230.

276 *Almanah...*, 13-25; Žarko Dapčević Daba, *Pod crveno-belim obručima, treće dopunjeno izdanje* (Mladenovac : Друштво за афирмацију културе Presing, 2020), 352-365.

277 Бора Станковић, *Игра мој живоша : из разговора са Александром Милешићем* (Београд : Беоштампа : КСС, 2016), 84.

Сл. 32 – Екипа КК „Борца“ на међународном турниру у италијанском граду Вијаређо фебруара 1955. године

освојио „Борац“ на овом турниру није ни могао да се додели у Ужицу, већ тек на Железничкој станици у Чачку.²⁷⁸

Зато је одлазак „Борца“ на кошаркашки турнир у италијански град Вијаређо 1955. године где су играли са „Серветом“ (прваком Швајцарске), „Дерби Лајонсима“ (екипа америчких војника стационираних у Италији), „Црвеном звездом“ из Београда, „Арисом“ из Солуна и домаћином „Спортинг клубом“ из Вијаређа, изазвао одушевљење у Чачку. Била је то потврда квалитета који поседују, а за кошаркаше прилика да упознају Италију (Трст, Венеција, Болоња, Фиренца, Пиза, Вијаређо). Турнир је освојила „Црвена звезда“, „Борац“ је био претпоследњи, утакмице је пратило и по 5.000 гледалаца, а на крају су Чачани присуствовали локалном карневалу. За многе кошаркаше из Чачка био је то први одлазак у иностранство, а свима прве утакмице које су играли изван Југославије.²⁷⁹

Вођа пута био је Драган Ћировић (председник клуба 1952–1956, доживотни почасни председник од 1975), а испред Државне безбедности, без које се таква путовања у то време нису могла организовати, Мики Спасић, члан свих управа клуба до своје смрти.²⁸⁰

278 П. Курћубић, „Кошаркаши 'Борца' освојили још један пехар“, *Чачански глас*, 26. јануар 1955, 1-2.

279 Аноним, „Срећан пут : 'Борац' путује у Италију“, *Чачански глас*, 2. фебруар 1955, 8; М. Денић, „Са турнира у Вијаређу“, *Чачански глас*, 23. фебруар 1955, 8; С. Марковић, *Професор са Мораве*, 77.

280 Драган Ћировић (1922–2004), партизан од 1941. и борац Друге пролетерске бригаде [Благо Народної музеја : истраживања 2002–2012 (Народни музеј : Чачак, 2012), 43];

Сл. 33 – Детаљ са утакмице „Борца“ на турниру у италијанском граду Вијаређо фебруара 1955. године

Социјалистичка Југославија није била демократска земља, али је имала либералнији режим у односу на друге комунистичке земље Источне Европе под контролом Совјетског Савеза. Поседовање права на слободно кретање и путовање била је важна особеност уочљива већ од почетка педесетих, да би десет година касније то постало масовна појава.²⁸¹

Као и у целој Југославији ни у Чачку после 1945. путовања у иностранство нису била уобичајена појава. Организовани излети и екскурзије су постојали, али лична иницијатива није била пожељна.²⁸² Уобичајена процедура регистрација промене пребивалишта унутар истог места или пресељења у друго насеље, као и стандардна пријава доласка страних држављана, добијала је у новинским натписима велики значај као наредба која се никако није смела игнорисати или одлагати.²⁸³ Организовани одласци на летовање у иностранство били су још увек ретки и довољно важна вест да би је истакла и локална штампа.²⁸⁴

Зато је одлазак кошаркаша „Борца“ 1955. на турнир у Италију заиста био важан догађај за цео Чачак који се деценијама препричавао.²⁸⁵ Уоста-

Аноним, „Миодраг Мики Спасић [1925–1977]“, *Чачански глас*, 28. октобар 1977, 10; А. Стефановић, *Кош на обали Мораве*, 22; З. Антоновић, *Највеће њобеге Борца...*, 25.

281 Број оних који су путовали у иностранство повећао се више од три пута само између 1959. и 1963. године, када је режим издавања пасоша постао либералнији (П. Марковић, *Београд између Истиока и Зайага 1948–1965*, 248–255).

282 Слободно кретање било је ограничено, а почетком педесетих, на пример, ученици и наставници нису могли викендом и за време распуста да се удаље из Чачка (чак ни својој кући) без дозволе директора, са тачним подацима где иду и колико ће се дуго задржати (М. Тимотијевић, *Модернизација балканског прага...*, 465).

283 Аноним, „Наредба о пријављивању лица у Чачку“, *Слободни глас*, Чачак, 16. фебруар 1950, 4.

284 Аноним, „Група чачанских туриста одлази у Грчку и Турску“, *Чачански глас*, Чачак, 27. јул 1954, 5.

285 З. Антоновић, *Највеће њобеге Борца...*, 23–25.

Сл. 34 – Екипа КК „Борца“ на припремама

лом, и репрезентативцима Југославије одлазак на Светско првенство у Аргентину 1950. било је прво искуство тог типа.²⁸⁶

Позитивне утиске из Италије брзо су покварили реални проблеми у којима се налазио „Борац“ те године. Сениори су испали из Прве лиге, јуниори нису више били прваци Србије, женска екипа је расформирана, старо игралиште је срушено, а нови стадион поред Западне Мораве није завршен. Иницијатива да град подигне „зимску дворану“, што је била жеља кошаркаша и боксера, није добила подршку градске управе. Ипак, све то није спречило „Борац“ да планира велики међународни кошаркашки турнир у Чачку, на који би позвали и тимове са којима су играли у Италији.²⁸⁷

До тада је требало играти Јужну групу Српске лиге на незавршеном игралишту, без континуираних тренинга, гостовати код ривала из унутрашњости Србије (Пећ, Пирот, Ваљево, Крагујевац, Крушевац, Краљево), са аматерском организацијом клуба у којој је тренер истовремено био и играч.²⁸⁸ Публика у Чачку и даље је била бројна, посебно због локалног дербија, али на гостовањима није било тако, јер кошарка још није имала

286 Б. Станковић, *Игра мој живото*, 92-93.

287 А. С., „Скупштина КК 'Борца' : лош биланс“, *Чачански глас*, 23. фебруар 1955, 8; Б. Р., „Чачак још нема ниједан солидан спортски објекат“, *Чачански глас*, 2. март 1955, 7.

288 А. Стефановић, „Кошарка: наши представници на челу табеле“, *Чачански глас*, 11. мај 1955, 8; П. К., „Три победе 'Омладинца'“, *Чачански глас*, 11. мај 1955, 8; Аноним, „Кошаркашки дерби: 'Омладинац' – 'Слога' (Краљево) 51:51“, *Чачански глас*, 18. мај 1955, 7.

Сл. 35 – Пионири КК „Железничара“ из Чачка

велику популарност. Играло се на отвореним теренима, бетонској, асфалтној или подлози од шљаке, чак и када је падала киша и дувао јак ветар, по изразито хладном или врелом времену.²⁸⁹

Била је потребна велика љубав према кошарци, јер није било новчане накнаде нити занемаривања школских и професионалних обавеза. Једино су путовања била бесплатна, али неудобна, а утакмице би се често организовале одмах по силаску са воза. А тада нису одлучивали само спортски квалитети. Дешавало се да записничари дописују поене домаћем тиму и тако поткрадају госте (Косово и Метохија били су познати по таквим записничарима). Потом би се такви „случајеви“ дуго решавали на кошаркашким форумима.²⁹⁰

289 П. К., „Борац“ – ‘Напредак’ (Крушевац) 65:25”, *Чачански глас*, 25. мај 1955, 7; П. Курђубић, „Кошарка: занимљива игра чачанских ривала : ‘Омладинац’ – ‘Борац’ 32:30”, *Чачански глас*, 1. јун 1955, 8.

290 П. К., „Кошарка: ‘Будућност’ (Пећ) – ‘Омладинац’ 32:30”, *Чачански глас*, 27. јул 1955, 7; „Кошаркашки терен у Пећи, као и цело Косово, били су и онда, као и данас ‘Тексас и Дивљи запад’. Годинама се ту ‘мувало’, са судијама и резултатима. Давно сам слушао причу о извођењу слободних бацања, на кошаркашком терену у Пећи, где локални милиционер, тобож нешалантно стоји поред металне конструкције која носи таблу и кош, ослоњен руком и при том је неосетно љуља, тако да се обруч помера лево-десно, па чик убади лопту у кош. Дуго је записник у Пећи водио ‘чувени’ Пазаркић, који је увек имао завијен десни кажипрст због неког наводног обољења, а у њему и малу графитну мину са којом је неприметно поправљао записник и дописивао кошеве домаћима. Једне године ‘Борац’ је према званичном семафору победио, додуше тесно. Наравно, следовала је радост у свлационици све док није

Сл. 36 – Екипа КК „Борца“ пред утакмицу у Трстенику 16. октобра 1955. године (слева надесно): Брацо Драшковић, Бобо Стефановић, Слободан Цоња Копривица, Ђорђе Милошевић (Ђоко Јаре), Свето Дивљак Ђерамилац и Александар Стефановић

Чачански клубови редовно су се жалили да их неко „поткрада“, али дешавало се да и у свом граду изгубе од изразито слабих ривала, што је изазивало велико негодовање локалних новинара.²⁹¹ Кошарка је већ тада имала посебан статус у Чачку, а играчи су испољавали велику емоционалност у игри, укључујући и агresiју. Дешавало се да нокаутирају судију, што је за кошарку био велики прекршај, као и за јавност (новинаре) која није оправдавала „дивљаштво“ нити је имала разумевање за „слабе живце“.²⁹²

Чачани су и даље били горди због квалитета кошарке у свом граду и тешко су подносили успон других вароши, посебно суседног Краљева.²⁹³ Када је „Слога“ освојила прво место у Српској лиги 1955, чиме је

дошао Александар Стефановић [тренер тима, прим. аут.] и саопштио играчима да је утакмица завршена нерешено и да се игра продужетак, а записник је водио поменути Пазаркић. О притисцима, навијањима публике и осталом да и не говоримо” (З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (12)”, *Чачанске новине*, 29. јануар 2008, 27).

291 П. Курћубић, „Кошарка: ’Омладинац’ – ’Косово’ (Приштина) 41:43”, *Чачански њлас*, 24. август 1955, 7.

292 Аноним, „Кошарка: нокаут на кошаркашкој утакмици : ’Железничар’ – ’Шумадија’ (К) 47:42”, *Чачански њлас*, 29. август 1955, 7.

293 А. Стефановић, „Кошарка ’Слога’ (Краљево) – ’Борац’ 64:47”, *Чачански њлас*, 9. септембар 1955, 8.

обезбедила квалификације за Прву савезну лигу (на крају нису успели да се квалификују), овај успех изазвао је одушевљење у Краљеву у коме се кошарка тешко развијала због доминације фудбала. На одлучујућој утакмици за првака Србије која се играла у Краљеву регистровано је неспортско понашање кошаркаша „Борца” који нису могли да поднесу пораз од комшија, па су на утакмици направили низ непријатних ситуација, нарочито са судијама.²⁹⁴

Без обзира на љубав према кошарци као игри, публику је и у Чачку ипак највише привлачио спортски успех. Изостанак победа и неуспех у квалификацијама за улазак у Прву лигу смањило је број гледалаца. Зато се пуно очекивало од завршетка изградње стадиона поред Западне Мораве, што је требало да поново обезбеди успон кошарке и њену „ренесансу” у Чачку.²⁹⁵

За то време Чачани који су студирали у Београду и даље су ватрено навијали за тим из свога града када би гостовао у престоници, без обзира на крајњи резултат.²⁹⁶ За опстанак популарности кошарке у време када није имала посебне такмичарске резултате велику заслугу имали су локални новинари који су са одушевљењем пратили и турнире пионира, укључујући и истицање „неправди” које су Чачани доживљавали на гостовањима (удружена „завера” судија, записничара и публике), потом узнемирујућих расположења (плакање) уз инсистирању на „моралним победама” иако су мечеви изгубљени.²⁹⁷ Неправилности су биле реалност, а начин на који су оне презентоване у Чачку појачавао је унутрашњу солидарност и мотивисао младе играчи да у будућим утакмицама испоље снажнију жељу за победом („осветом”).

Утакмице младих играча биле су веома важне за стицање самосвести и потврду локалног идентитета, посебно са противницима из региона. Локална штампа је преносила вести и са такмичења средњошколских екипа, па и „потштеност” после пораза од вршњака у Ужицу, као и одушевљење због победа јуниора у конкуренцији клубова из других градова.²⁹⁸ Међутим, сениори из оба чачанска клуба су и 1956. остали да се такмиче у Јужној групи Српске лиге, а слаби резултати створили су

294 Аноним, „Браво кошаркаши!”, *Ибарске новост*, 9. септембар 1955, 5.

295 П. К., „’Борац’ – ’Косово’ (Приштина) 78:53 (37:19)”, *Чачански њас*, 14. септембар 1955, 8; П. П., „’Раднички’ – ’Железничар’ 70:44”, *Чачански њас*, 14. септембар 1955, 8; А. С., „Кошарка: ’Борац’ заузео друго место”, *Чачански њас*, 28. септембар 1955, 8; Аноним, „Кошарка: ’БСК’ – ’Борац’ 74:58”, *Чачански њас*, 3. октобар 1955, 6.

296 А. С., „’БСК’ – ’Борац’ 79:70”, *Чачански њас*, 2. новембар 1955, 8.

297 Аноним, „Кошарка: одузета победа : пионери ’Железничара’ освојили друго место на турнеји у Трстенику”, *Чачански њас*, 26. октобар 1955, 8.

298 З. Б., „Чачански гимназијалци побеђени у Титовом Ужицу 52:64”, *Чачански њас*, 25. јануар 1956, 8; Аноним, „Турнир кошаркашких јуниорских екипа у Чачку”, *Чачански њас*, 18. април 1956, 7.

Сл. 37 – Детаљ са утакмице јуниора „Борца“ и „Партизана“ на стадиону у Чачку у другој половини педесетих година

осећај да кошарка у Чачку ипак „опада“. Пролазну радост доносила је тек понека победа над ривалима у региону.²⁹⁹

Ипак, нова генерација младих чачанских кошаркаша донела је више оптимизма, јер су све чешће побеђивали своје ривале, али су по свом социјалном пореклу, понашању и начину игре по много чему били супротни интелектуалној омладини која је у претходној деценији давала највећи број играча. Штампa је отворено наводила све мане које су испољавали (псовање, свађе са старијим играчима, инциденти са супарничким кошаркашима, самовољно напуштање терена), као и чињеницу да су почели да се понашају као „звезде“ свесни свог талента и утицаја театаралног понашања на публику.³⁰⁰

Када су у питању били сениори, локални новинари су тренутне серије успеха одмах проглашавали за сигуран знак враћања у Прву лигу (опсесивни спортски сан), а порази су посматрани из перспективе некадашњих успеха, чиме је мерена величина „пада“, посебно приликом неуспеха у мечевима са екипама из суседних градова.³⁰¹ Велики подстицај за опстанак популарности

299 А. С., „Неуспешан старт кошаркаша“, *Чачански глас*, 9. мај 1956, 7; Аноним, „Кошаркашки клуб 'Борац' победио у Краљеву: 'Борац' – 'Слога' 55:49“, *Чачански глас*, 16. мај 1956, 7.

300 П. К., „Пробој младих...“, *Чачански глас*, 30. мај 1956, 7.

301 Аноним, „'Борац' сигурни првак: 'Борац' – 'Будућност' 46:38“, *Чачански глас*, 13. јун 1956, 7; Аноним, „'Слога' – 'Железничар' 56:37“, *Чачански глас*, 13. јун 1956, 7.

кошарке били су локални чачански дербији, нарочито победе тренутно слабијег тима.³⁰² Највише емоција производеле су утакмице јуниора, победе, али и „порази” у последњим тренуцима утакмице или због слабије кош-разлике.³⁰³

Делимични завршетак бетонског стадиона „Борца” на обали Западне Мораве 1956. означио је велику промену у организацији кошаркашких утакмица у Чачку.³⁰⁴ Мечеви су почели да се одржавају у посебном и аутентичном окружењу који је стварао интензивна емотивна стања, чиме је игралиште добило „свете квалитете”. Стадиони за које се везују снажне емоције (певање, вика, бакље, мириси, топлина) и сећање на победе и поразе, обично постају извор дубоког локалног поноса и средиште повезаности заједнице.³⁰⁵ Тако је „Хала крај Мораве” (како је названа после покривања 1969) постала место изградње и потврде локалног идентитета.³⁰⁶

После испадања из Прве лиге 1954, сваки почетак сезоне и полусезоне будио је нову наду у успех чачанских клубова.³⁰⁷ Појављивали су се и драматични позиви за помоћ због слабе материјалне ситуације (недостатак новца за путовања, лопте и опрему), уз мирно окупљање испред зграде Општине и најаве престанка рада клуба.³⁰⁸ Прекид постојања највеће градске атракције била је озбиљна претња, јер Чачак у то време није имао много места за забаву.

Зато је свака серија победа кошаркашких клубова стварала еуфорију гледалаца и „несвакидашњу слику” града.³⁰⁹ Улазнице су биле 50 динара (цена једног броја „Чачанског гласа” била је 10 динара), важне утакмице унапред су најављиване као „спектакл” (као што су били сусрети са „Слогом” из Краљева), чак и са организованом лутријом у којој је 1956. главна награда била једна тона угља.³¹⁰

302 Аноним, „Победа борбеног тима: 'Железничар' – 'Борац' 51:45”, *Чачански глас*, 20. јун 1956, 7.

303 Аноним, „Јуниори 'Железничара' прваци потсавета”, *Чачански глас*, 20. јун 1956, 7; Аноним, „Јуниори 'Железничара' на најтежем испиту”, *Чачански глас*, 27. јун 1956, 7; Аноним, „Кошарка: кош-разлика одлучила првака”, *Чачански глас*, 4. јул 1956, 7.

304 С. Марковић, *Професор са Мораве*, 72.

305 Спортски догађаји са својим интегративним и квазирелигиозним обичајима снажно утичу на навијаче. Одвијају се у одређено време, што „клану” омогућава да се диви својим „светим”, тотемским предметима (грб, застава, сам тим, терен, трофеји) и тако слави себе (R. Ђулијаноти, *Sport...*, 18-21, 188-190, 204).

306 Душко Милошевић, „Хала крај Мораве”, *Чачански глас*, 22. јул 2022, 30.

307 А. С., „Пред почетак другог дела јужне лиге Србије: оптимизам у обе екипе”, *Чачански глас*, 4. јул 1956, 7.

308 М. Топаловић, „Криза кошаркашког клуба 'Борац'”, *Чачански глас*, 11. јул 1956, 7.

309 П. К., „Кораци ка циљу: 'Борац' – 'Шумадија' (К) 48:41”, *Чачански глас*, 25. јул 1956, 7.

310 Аноним, „Кошарка: 'Борац' – 'Трстеник' 90:48”, *Чачански глас*, 8. август 1956, 8. Просечна месечна плата у Југославији 1956. била је 11.900, у Србији 13.400, а цена једне тоне угља (лигнита) у Београду 2.697 динара (*Jugoslavija 1918-1988. Statistički godišnjak* (Beograd : Savezni zavod za statistiku, 1989), 77, 181).

Сл. 38 – Екипа КК „Железничара“ из Чачка 1957. године

Чачани нису успели да се 1956. врате у Прву лигу, али и даље нису губили оптимизам и „учили су из пораза“.³¹¹ Понос су подизали некадашњи играчи „Борца“ који су успешно почели да играју за београдске клубове, попут браће Звонимира и Милорада Ђурића који су били првотимци „Партизана“.³¹² Тако је на много начина изграђиван осећај да је чачански „Борац“ један од „најбољих“ клубова у Србији, што би у случају пораза од ривала из региона производило незадовољство.³¹³

Победе су у спорту свакако неопходне, али не морају да буду и најважније, јер је и ранг такмичења доносио одређене бенефите. За Чачане је у време када нису имали прволигашки клуб било веома важно да учествују на турнирима у Београду, без обзира на састав екипа и коначан резултат, јер су на тај начин посредно добијали потврду о свом квалитету.³¹⁴ На такве мечеве, као и утакмице јуниорских екипа, редовно је долазила и „колонија“ Чачана у Београду и „ватрено“ подржавала своје земљаке.³¹⁵

311 Предраг Курђубић, „Кошарка: пораз из кога треба извући поуку: 'БСК' – 'Борац' 90:49“, *Чачански глас*, 24. септембар 1956, 7.

312 Предраг Курђубић, „Спорт: наши у савезној арили“, *Чачански глас*, 1. јануар 1957, 13.

313 З. Б., „Неуспех 'Борца' на турниру у Титовом Ужицу“, *Чачански глас*, 30. јануар 1957, 6.

314 Аноним, „Чачани на кошаркашком турниру у Београду“, *Чачански глас*, 20. март 1957, 7.

315 П. К., „Драма на асфалту: јуниори 'Борца' 19, 20. и 21. јула у Београду на финалном турниру првенства Србије“, *Чачански глас*, 3. јул 1957, 7; Аноним, „Кошарка: успех 'Борчевог' подмладка у Београду“, *Чачански глас*, 24. јул 1957, 7.

КОШАРКАШИ САЗЕЗ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ЗАПИСНИК

КОШАРКАШИ САЗЕЗ *Чачак*

УТАКМИЦА: *ПРЕКТОРЕЦ* МЈЕСТО: *ЧАЧАК* ГОРАЛИШТЕ: *К. ЖЕЛЕЗНИЧАР* ДАТУМ: *25. 8. 57* САТИ: *20.4*

А		КОШАРКАШИ		Б	
Име	Број	Име	Број	Име	Број
24 СТЕФАНОВИЋ	1	23 МИНОВИЋ	1	18 ПАНОВИЋ	1
40 КОСАЧЕВИЋ	2	19 ПАНОВИЋ	2	7 ПАНОВИЋ	2
9 ИЛИЋ	3	17 ПАНОВИЋ	3	19 ПАНОВИЋ	3
3 КОЧАРОВИЋ	4	14 ПАНОВИЋ	4	17 ПАНОВИЋ	4
7 ПЕРИЋ	5	11 ПАНОВИЋ	5	14 ПАНОВИЋ	5
5 ДРАЖКОВИЋ	6	10 ПАНОВИЋ	6	8 ЈАНУКОВИЋ	6
41 ПЕТРОВИЋ	7	6 ПАНОВИЋ	7	7 КОЧАРОВИЋ	7
6 ВУКИЋ	8	5 ПАНОВИЋ	8	6 ПАВЛОВИЋ	8
13 ЈАНОВИЋ	9	5 ПАНОВИЋ	9	5 ПАНОВИЋ	9
9 ЈЕЊИЋ	10	5 ПАНОВИЋ	10	5 ПАНОВИЋ	10

РЕЗУЛТАТ ПОЛУВРЕМЕНА ИГРЕ: *23 12* РЕЗУЛТАТ ПОЛУВРЕМЕНА ИГРЕ: *23 20*

ТРАЈАЊЕ ИГРЕ: *40* ТРАЈАЊЕ ИГРЕ: *40*

ВОЂА ЕКИПЕ: *СТЕФАНОВИЋ* ВОЂА ЕКИПЕ: *МИНОВИЋ*

РЕЗУЛТАТ У ТОКУ ИГРЕ

min	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
„А“	2	4	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
„Б“	2	4	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5

ПРЕДЈАЖИВАЊЕ ЕКИПЕ: *К. ЖЕЛЕЗНИЧАР* КАРКАТИ РЕЗУЛТАТ: *43:40 (23:23)*

ИМЕНА: *Борца* КОШАРКАШИ ОД ОБОЈИХ ЕКИПА: *Минковић, Пановић, Јанковић, Коچارовић, Павловић, Паниновић*

Сл. 39 – Записник са утакмице између „Железничара“ и „Борца“ (43:40) одигране 25. августа 1957. године у Чачку

Али то су били само пролазни припремни турнири. Кошаркаши сениори из Чачка и даље су били у прилици да играју „само“ Јужну групу Српске лиге, у којој су победе над ривалима из суседних градова са што већом разликом (укључујући и припремне утакмице), биле начин одржавања осећаја „супериорности“ и амбиција да се поврати прволигашки статус.³¹⁶ Тако су и изгледали повици навијача у Чачку („Ајде, прва савезна!“) када су лако побеђивани „недостojни“ ривали, као јавно подсећање шта заправо прижељкују и какав квалитет кошарке очекују у свом граду, мада је понекад то истовремено био и саркастичан повик ако би њихова екипа слабо играла.³¹⁷ Од кошарке се очекивало да ствара спектакл, што се и дешавало у сусрету градских супарника „Железничара“ и „Борца“, при чему

316 Аноним, „Кошарка: 'Борца' победник првомајског турнира“, *Чачански глас*, 8. мај 1957, 7; Аноним, „'Борчеви' кошаркаши на три турнира у мају“, *Чачански глас*, 15. мај 1957, 6; Аноним, „Кошарка: победа у првом колу: 'Борца' – 'Шумадија' 59:51“, *Чачански глас*, 19. јун 1957, 5; Аноним, „Убедљива победа: 'Борца' – 'Шумадија' 75:53“, *Чачански глас*, 26. јун 1957, 6.

317 Аноним, „Висока победа која не одушевљава: 'Борца' – 'Раднички' (Ваљево) 71:51“, *Чачански глас*, 21. август 1957, 7.

је публика имала више симпатија за тимове који су играли растеређеније (обично је то био „Желе“).³¹⁸

Кошаркашки терени су у то време коришћени и као простор за организовање игранки, концерата, дружења омладине. На „Желовом“ стадиону често је свиран џез, гостовали су и оркестри из Београда (Душка Јакшића и Спасе Милутиновића). На незавршеном „Борчевом“ стадиону поред Западне Мораве (поред којег је уређивана и плажа за децу) често су приређиване „ревије“ забавне и народне музике, а оба клуба су били званични организатори окупљања.³¹⁹

Постојао је и обичај да се пола сата пред почетак кошаркашких утакмица са разгласа емитује популарна забавна музика (домаћи шлагери, италијанске канцоне, француске шансоне, амерички рокенрол), потом би се најављивали кошаркаши. Омладина је на утакмице долазила и ради међусобног упознавања, кошаркаши су били на „цени“ и многи су имали најлепше цуре у граду.³²⁰ Иначе, локални партијски руководиоци оштро су нападали рокенрол крајем педесетих, али без већег ефекта, јер је свега пар година касније и Чачак добио своје прве рокенрол бендове.³²¹

Забава младих генерација ишла је својим током, а чачански клубови „Борац“ и „Железничар“ 1957. нису успели да се изборе за учешће на квалификације за улазак у Прву лигу, што су остварили тимови из Крагујевца и Краљева.³²² Крај сезоне донео је и унапред најављену измену правила које је екипама дозвољавало да без ограничења држе лопту у свом поседу.³²³ Тим је максимално могао да 30 секунди држи лопту у свом поседу, а играчи пет секунди без кретања.³²⁴

Временско ограничење напада донело је сасвим други приступ кошарци, која је постала један „нови“ спорт, што се у Чачку поклопило и са сменом генерација, али и изменом социјалног састава играча, а то је

318 Аноним, „Без изненађења: 'Борац' – 'Железничар' 67:50“, *Чачански њас*, 10. јул 1957, 7; Аноним, „Крах статичке игре: 'Железничар' – 'Борац' 43:40“, *Чачански њас*, 28. август 1957, 7.

319 Аноним, „Културно-забавни живот града зависиће од материјалних средстава“, *Чачански њас*, 6. фебруар 1957, 8; Аноним, „Како користити стадион крај Мораве?“, *Чачански њас*, 21. август 1957, 4, П. К., „Уређује се обала Мораве код стадиона“, *Чачански њас*, 4. септембар 1957, 8.

320 Братислав Јевтовић, „Једна чачанска прича: новинска скаска од неке старинске кошарке“, *Чачанске новине*, 19. јануар 2022, 24-25.

321 М. Тимотијевић, *Модернизација балканској прага...*, 435.

322 Аноним, „'Борац' и 'Железничар' у борби за пласман на табели“, *Чачански њас*, 11. септембар 1957, 8.

323 Аноним, „Висока победа која не одушевљава: 'Борац' – 'Раднички' (Ваљево) 71:51“, *Чачански њас*, 21. август 1957, 7.

324 З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац...: златне године чачанске кошарке (7)“, *Чачанске новине*, 18. децембар 2007, 227.

Сл. 40 – Јуниори КК „Борца” 1957. године

донело један другачији „културни” и „друштвени” капитал у односу на интелектуалце који су до тада доминирали у овом спорту.

У потрази за „узбуђењима” (1958–1961)

Кошарка педесетих година XX века у Југославији још увек није била популаран спорт, нити су постојали успеси на међународним такмичењима. Све до 1960. Југославија није ни учествовала на олимпијадама, а на светским и европским првенствима нису освајане медаље. Први успех била је златна медаља на Медитеранским играма у Бејруту 1959, али у веома слабој конкуренцији.³²⁵

Када је у питању Чачак, Гимназија је, као и увек, била школа у којој је највише негован овај спорт, а чачански клубови прихватили су у прве тимове још неiskusне играче.³²⁶ Тим „Борца” је 1960. добио и новог тренера, Александра Стефановића (професора физкултуре у Гимназији), који ће на том послу остати читаву деценију и значајно утицати на развој кошарке у граду.³²⁷

325 *Almanah...*, 139. Z. Čobović, M. Raičević, M. Bogdanović, *60 zlatnih godina*, 34-36.

326 Аноним, „Кошарка : Завршен куп Гимназије”, *Чачански глас*, 23. април 1958, 8; Аноним, „Кошарка: пред сезону”, *Чачански глас*, 1. мај 1958, 10.

327 С. Марковић, *Професор са Мораве*, 79.

Такмичарско-резултатски успеси су изостали, али учестали порази никога нису изненадили, а град је и даље живео за кошарку. Тако је, на пример, пуно навијача одлучило да жртвује слушање радио-преноса утакмица са Светског фудбалског првенства у Шведској 1958. и да гледа своје кошаркаше, међу којима су се тада појавили дечаци који ће у следећој деценији обележити чачанску кошарку (Копривица, Мишовић, Белошевић, Марјановић).³²⁸

Нова правила донела су занимљивију игру, много кошева и, што је најважније, повећан интерес публике. Међутим, утакмице су и даље организоване на отвореним теренима, често је падала киша, а подлога је била блатњава, што је смањивало квалитет игре у лиги која је окупљала клубове из Чачка, Крагујевца, Краљева, Ваљева, Ужица, Трстеника и Параћина.³²⁹

Иако су тимови били „провинцијални” утакмице су имале динамику и привлачност, а гледаоци су добијали очекивана узбуђења.³³⁰ Нешто више „гламура” давале су пријатељске утакмице са тимовима из иностранства, унапред најављиване као велики спектакл. Међутим, и клубови из иностранства понашали су се „провинцијално” (добацавање судији, улазак резервних играча на терен, трома игра), што је код гледалаца у Чачку изазивало љутњу, јер су очекивали више „стила”.³³¹

Утакмице са ривалима из региона ипак су производиле више емоција, а играчима мотивацију која је покретала инвентивност у све захтевнијој игри. Већи „улози” појачавали су жељу за победом, а тиме и употребу грубости, посебно на домаћем терену.³³² Спорт је од самог почетка био форма за забаву људи. Када би она изостала потрага за „узбуђењима” производила је непланирано насиље јер је изостала забава.³³³

328 З. Бећевић, „Две победе 'Борца' али не и добра игра”, *Чачански ѿлас*, 14. мај 1958, 7; З. Бећевић, „Слаб старт 'Железничара’”, *Чачански ѿлас*, 14. мај 1958, 7; З. Б., „'Борчеви' кошаркаши у све већој форми”, *Чачански ѿлас*, 11. јун 1958, 7; З. Бећевић, „Кошарка : 'Железничар' – 'Шумадија' 30:38”, *Чачански ѿлас*, 18. јун 1958, 7.

329 З. Бећевић, „'Слобода' – 'Борац' 62:81”, *Чачански ѿлас*, 18. јун 1958, 7; Аноним, „Завршен први део I групе Кошаркашке лиге Србије : ефикасност и слабо суђење најкарактеристичнији моменти првенства”, *Чачански ѿлас*, 2. јул 1958, 7.

330 Аноним, „'Борац' пао на последњој препреци : 'Шумадија' – 'Борац' 68:64”, *Чачански ѿлас*, 2. јул 1958, 7; Аноним, „'Железничарева' 'стотка' : 'Железничар' – 'Борац' (II) 103:51”, *Чачански ѿлас*, 2. јул 1958, 7.

331 Аноним, „Кошарка : репрезентативци потсавета за утакмицу са Каеном”, *Чачански ѿлас*, 6. август 1958, 7; Аноним, „Каен у Чачку”, *Чачански ѿлас*, 6. август 1958, 7; П. К., „Пети интернационални кошаркашки сусрет у Чачку : туризам и кошарка : 'Борац' – 'Каен' 62:48”, *Чачански ѿлас*, 13. август 1958, 7.

332 Аноним, „Други део првенства Српске кошаркашке лиге : хоће бодове по сваку цену : 'Борац' (Параћин) – 'Борац' 51:65”, *Чачански ѿлас*, 13. август 1958, 7; Аноним, „Кад је одбрана лоша : 'Слога' – 'Железничар' 94:70”, *Чачански ѿлас*, 13. август 1958, 7; Аноним, „Као препорођени : 'Железничар' – 'Партизан' (Трстеник) 81:48 : 'Железничар' : 'Слобода' (Т. Ужице) 80:53”, *Чачански ѿлас*, 20. август 1958, 7.

333 R. Đulijanoti, *Sport...*, 37, 181-183.

Међутим, кошарка је ипак била прилично достојанствен спорт у односу на фудбал који је окупљао и додатно инспирисао људе склоне импулсивнијем понашању. Таква је била и фудбалска публика у Чачку, а новинари су негодовали због „агресивног“ и „некултурног“ понашања, псовки, највулгарнијих израза, пљувања, вербалних напада на играче, непрекидних претњи.³³⁴

Кошаркашки клубови из Чачка 1958. нису имали веће успехе и нису изборили могућност да се квалификују за виши ранг такмичења, тако да ни гледаоци ни новинари нису имали прилике да „подижу“ емоције.³³⁵ Тако се појавио проблем одржавања пажње јавности.

Чачак је веома рано „конструисао“ и свој начин ширења популарности кошарке. Били су то турнири средњошколских екипа из града (што је била прилика да се афирмишу веома млади кошаркаши, посебно међу својом генерацијом), а затим и утакмице између тимова „старих“ и „младих“ играча које су у то време у обе екипе чинили углавном интелектуалци.³³⁶ Већ крајем педесетих година гимназијалци су добили и јаку конкуренцију „стручних“ средњих школа у Чачку, чиме је кошарка добила додатну популарност.³³⁷

Међутим, нове генерације донеле су један другачији „животни стил“. Запостављање учења у средњој школи, прекидање студија, коришћење-дувана, конзумирање алкохола, све чешћа демонстрација насиља. Било је то време када су кошарку у Чачку још увек играли искључиво момци из града („племићи“). Није било играча из других градова, а први „странац“ (Радивоје Живковић) дошао је у тим тек крајем шездесетих из оближњег села Трнавe.³³⁸ Сличну традицију имао је и „Железничар“ код кога су све до краја ХХ века сви тренери били Чачани, а претходно су играли кошарку у овом клубу.³³⁹

Без обзира на велики ентузијазам кошаркаша, чињеница је да спортови који не доносе успехе ипак губе на популарности. Због изостанка победа у сениорској конкуренцији многима је у Чачку крајем педесетих изгледало

334 Аноним, „Овога пута реч је публици“, *Чачански ѿлас*, 13. август 1958, 7.

335 Аноним, „Кошарка: победа над прваком: 'Борац' – 'Застава' 37:29“, *Чачански ѿлас*, 17. септембар 1958, 7; П. К., „Кошарка: 'Застава' и 'Борац' финалисти“, *Чачански ѿлас*, 24. септембар 1958, 7; Аноним, „Кошарка: „Борац“ последњи у Крагујевцу“, *Чачански ѿлас*, 1. октобар 1958, 7; П. К., „Кошарка: утакмица без гледалаца: 'Борац' – 'Железничар' 58:52“, *Чачански ѿлас*, 22. октобар 1958, 7.

336 Аноним, „Кошарка: средњошколски турнир у част Дана републике“, *Чачански ѿлас*, 10. децембар 1958, 7; Аноним, „Сусрет двеју генерација“, *Чачански ѿлас*, 10. децембар 1958, 7.

337 Аноним, „... а у Чачку у кошарци“, *Чачански ѿлас*, 1. мај 1959, 7; С. Павловић, „Кошарка: екипа Гимназије победник турнира средњих школа“, *Чачански ѿлас*, 3. новембар 1961, 8.

338 З. Антоновић, *Највеће ѿбеге Борца...*, 27, 30.

339 С. Марковић, Г. Оташевић, М. Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар...*, 84.

Сл. 41 – Тим „Борца“ 1959. године (стоје слева надесно): Трипковић, Качар, Цицварић, Б. Стефановић, Петаковић, Ковачевић, Јековић и тренер Денић; (чуче слева надесно): Нешовановић, Мишовић, Бугарчић и Копривица

да су „прошла добра времена“ кошарке која је кренула „стопама“ фудбалера, јер су често губили утакмице на гостовањима, чак и од слабијих тимова.³⁴⁰ Повремени успеси омогућавали су новинарима да подигну оптимизам у јавности и веру да се могу вратити „славни дани“.³⁴¹

Истовремено су упућивани позиви да се граде спортски објекти за све бројнију популацију.³⁴² У питању су били веома млади људи. На подручју целе Општине Чачак (град и сеоска насеља) 1961. било је 33,6% становника млађих од 20 и 37,6% млађих од 40 година (укупно 71,2%). Слично је било и 1971. године, иако је забележено постепено „старење“ (63,5% млађих од 40 година).³⁴³

Промене су биле велике, тако да је 1961. у граду живело „само“ 31,7% становника који су и рођен у Чачку. Остали су били досељеници, пристигли са села после Другог светског рата. Град Чачак је од 1948. до

340 Р. С., „Кошаркашки турнир у част Дана железничара : домаће екипе разочарале“, *Чачански глас*, 15. април 1959, 7; Аноним, „Слаба игра 'Борца' у Приштини: 'Приштина' – 'Борац' 36:29“, *Чачански глас*, 17. јун 1959, 7.

341 Аноним, „Завршен први део Јужне кошаркашке лиге Србије : 'Железничар' први“, *Чачански глас*, 5. август 1959, 7; Аноним, „Кошарка: и кошаркаши се пробијају даље у куп-такмичењу: 'Борац' – 'Црвена звезда' 80:64“, *Чачански глас*, 28. октобар 1959, 7.

342 Стеван С. Секованић, „Спорт: неодложно је изграђивање спортских објеката за масовну физичку културу“, *Чачански глас*, 21. јануар 1959, 7.

343 Илија В. Поповић, *Општина Чачак : географска проучавања* (Чачак : Литопар, 1996), 55.

1961. године скоро три пута повећао број житеља, а у периоду 1961–1991. два и по пута. За 45 година развоја града у социјализму Чачак је скоро за шест пута повећао број својих становника.³⁴⁴ Број „племића” значајно се смањило, као и њихова улога у животу града, од шетње корзоом, до састава кошаркашких тимова.

Ако се изузме фудбал, сви други екипни спортови били су далеко од професионализма. Било је то време потпуног аматеризма, великих импровизација и ограничених материјалних средстава када се кошарка играла на отвореним теренима, а тимови пристајали да играју по свим метеоролошким условима како би избегли понављање мечева и додатне финансијске трошкове.³⁴⁵

Свакако да су и такви догађаји били „незаборавно искуство” за учеснике и малобројне гледаоце, али суштински све је било испод „нивоа” који су прижељкивали Чачани, јер су играли лигу у којој су морали да трпе нерегуларности попут нетачног мерења времена и дописивања поена домаћем тиму када су били на гостовању или непријатности играња по киши и блатњавом терену.³⁴⁶

Додатни проблем били су слаби противници и лаке победе без квалитетне игре, тако да публика није имала прилику да доживи спектакл због којег је и долазила на утакмице.³⁴⁷ Наиме, спектакл не представља само „игру”, већ и „егзибицију”. И не само између спортиста, већ и између такмичара и гледалаца.³⁴⁸

Свима је било јасно да је важно „загрејати” публику, што је било очекивање о коме су локални новинари упорно писали.³⁴⁹ Један од начина подстицања заинтересованости био је и педагошки рад са гледаоцима. Тако је тренер „Борца” Александар Стефановић за навијаче свога клуба (око 500) организовао и јавну демонстрацију кошаркашких правила. Труд није био узалудан, јер су Чачани потом редовно, самоуверено и бурно реаговали (хорски) на сваку судијску грешку на званичним утакмица.³⁵⁰

344 М. Тимотијевић, *Модернизација балканској града...*, 361.

345 Аноним, „Кошарка: завршен први део Јужне кошаркашке лиге Србије : поклекли на последњој препреци: 'Будућност' – 'Железничар' 30:23”, *Чачански Ћлас*, 4. јул 1959, 9.

346 Аноним, „Пораз 'Железничара' у Пећи : 'Будућност' – 'Железничар' 53:48”, *Чачански Ћлас*, 25. мај 1960, 8; Аноним, „Кошарка: победе чачанских тимова : 'Борац' – 'Раднички' 103:54, 'Железничар' – 'Партизан' 43:37”, *Чачански Ћлас*, 1. јун 1960, 8; Аноним, „Неочекивани пораз : 'Будућност' – 'Борац' 34:32”, *Чачански Ћлас*, 15. јун 1960, 8.

347 Р. Ст., „Кошарка: најслабије против најслабијег : 'Борац' – '14. октобар' (Крушевац) 106:63”, *Чачански Ћлас*, 8. јун 1960, 8; Аноним, „Прва стотка 'Железничара' у овогодишњем првенству : 'Железничар' – 'Ниш' 100:63”, *Чачански Ћлас*, 15. јун 1960, 8.

348 Ч. Копривица, *Ното Махитус...*, 278.

349 Аноним, „Кошарка : у недељу старт”, *Чачански Ћлас*, 27. јул 1960, 8.

350 С. Марковић, *Професор са Мораве*, 81.

Локални дерби „Борца” и „Железничара” успешно је одржавао заинтересованост јавности за кошарку у граду, а публика је производила „громогласно” навијање и „пакао” на трибина.³⁵¹ Ако би изостала спортска узбуђења ту су била кошкања кошаркаша која би прерасла у туче.³⁵²

Међутим, нису само Чачани правили инциденте. Публика у Пироту је такође била бројна и снажно је навијала за свој тим, укључујући и бацање каменица када би изгубили утакмицу.³⁵³ Користили су и друге методе да обезбеде победу својој екипи. Све је почињало нељубазним дочеком гостујућег тима, најавом за већ унапред „спремљене батине”. На самој утакмици нетачно је мерено време, уписивани непостојећи поени за домаћи тим у званичан записник, изостављано је уписивање „личних грешака” домаћем тиму, уз стални притисак бројне „наелектрисане” публике спремне да „улети” на терен и примени физичко насиље.³⁵⁴

Инциденте су понекад иницирали и Чачани, попут Ђока Јарета из „Борца” који би после фаула умео да нокаутира играча који га је ударио. Такав поступак је у куп-утакмици у Ужицу са домаћом „Слободом” проузроковао „незапамћену” тучу. Публика је одмах „улетела” на терен тако да се није знало ко кога бије („призор је личио на добро режиране сцене из вестерн филмова”). Тек после интервенције милиције меч је настављен, а домаћин је победио. После утакмице милиција је чувала и испратила Чачане из града.³⁵⁵

Сукоба је било и у суседном Краљеву (мада не тако „сирових” као у Ужицу) и све се углавном сводило на бучну публику, притисак на судије и грубу игру домаћих кошаркаша који би повремено користили „фудбалске”

351 Р. Р. Ст., „Кошарка: друго коло Јужне српске лиге : вече динамике и добре кошарке : 'Борац' - 'Железничар' 65:65 (34:33)”, *Чачански њлас*, 11. мај 1960, 8.

352 П. К., „Кошарка: дерби који то није био : 'Борац' - 'Железничар' 83:50 (36:28)”, *Чачански њлас*, 10. август 1960, 8.

353 Аноним, „Киша камења: у Пироту : 'Партизан' - 'Борац' 50:52 (24:23)”, *Чачански њлас*, 17. август 1960, 8.

354 Аноним, „Кошарка: и то се дешава : 12 украдених кошева у Пироту : 'Партизан' - 'Железничар' 76:45 (38:23)”, *Чачански њлас*, 24. август 1960, 8.

355 Аноним, „Кошаркашки куп Југославије : 'Борац' елиминисан у првом колу”, *Чачански њлас*, 7. септембар 1960, 8. Милошевић је од почетка каријере често кажњаван због таквог понашања (П. К., „Кораци ка циљу: 'Борац' - 'Шумадија' (К) 48:41”, *Чачански њлас*, 25. јул 1956, 7), што га није заустављало да на многим готовацима произведе велике сукобе, као на једном мечу у Ваљевоу: „Ђоко Јаре Милошевић је у једном моменту крошеом нокаутира једног играча 'Металца'. Наравно, направи се велика гужва, сви се умешамо, али се главни кривац неопажено извуче и побегне у свлачионицу. Пошао сам [Боле Денић, тренер 'Борца', прим. аут.] на ту утакмицу са мантилом и шеширом које сам оставио у свлачионици. Ђоко Јаре брзо навуче панталоне, онда преко тога мој мантил, стави шешир на главу, мало накриви на чело и појави се на терену. Док смо се ми још свађали он је почео да нас развађа” (З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (12)”, *Чачанске новине*, 29. јануар 2008, 26).

стартове.³⁵⁶ Суштински, клубови из суседних градова постали су Чачанима директни конкуренти за улазак у виши ранг такмичења, тако да је игру и спортско надметање заменио „оштар” приступ кошарци који су новинари додатно драматизовали.³⁵⁷

Чачани, наравно, нису били другачији. Тако је избила велика туча приликом гостовања београдског „Железничара”, на утакмици која су одлучивала првака Србије. „Зла крв” најављена је пред почетак меча гласном виком навијача и отвореним претњама судијама. „Борчеви” кошаркаши играли су грубо, у чему су учествовали и до тада веома

мирни играчи. Гости су на крају победили, а чачански навијачи напали су судију. Настала је права „дивља хајка” коју су на крају обуздали „Борчеви” функционери. Локални новинари осуђивали су инцидент и најављивали суспензију терена у Чачку.³⁵⁸ „Борац” 1960. године није успео да се квалификује за улазак у Прву лигу (изгубили су све утакмице у квалификацијама, поједине са великом разликом), што је за цео град била велика непријатност која је изазивала „кисели” укус.³⁵⁹

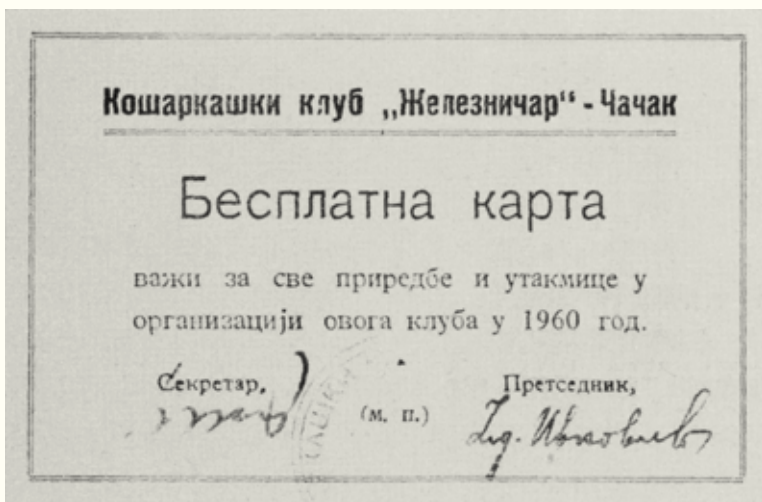
Сл. 42 – Тим „Борца” на гостовању у Пећи 1960. године (слева надесно): Копривица, Мишовић, Јековић, Трипковић и Стефановић

356 Аноним, „Кошарка: груба игра Краљевчана : 'Слога' – 'Железничар' 79:64”, *Чачански Ћлас*, 1. септембар 1961, 10; Навијачи у Краљеву умели су педесетих година да буду веома насилни и жестоко претуку гостујуће играче, па чак и комплетну екипу, у чему су учествовали и редари на утакмици [*Žeravica svetske košarke : kazivanje Ranka Žeravice*, пр. Milutin Luta Pavlović, (Београд : Službeni glasnik ; Novo Miloševo : Fondacija „Ranko Žeravica”, 2022), 156-157].

357 Аноним, „Јужна група српске лиге: 'Борац' постао члан Друге савезне лиге : 'Борац' – 'Слога' 70:60 (29:34)”, *Чачански Ћлас*, 22. септембар 1961, 10.

358 Аноним, „Завршне борбе за кошаркашког првака Србије : мучне сцене : 'Борац' – 'Железничар' 61:62 (25:29)”, *Чачански Ћлас*, 21. септембар 1960, 8.

359 С. Марковић, *Радмило...*, 30; Аноним, „Кад центри подбаце... : 'Динамо' – 'Борац' 78:59 (43:24)”, *Чачански Ћлас*, 21. септембар 1960, 8; Аноним, „Завршне борбе за

Сл. 43 – Бесплатна карта за утакмице КК „Железничара“ из Чачка

Почетком 1961. покренута је расправа о стварању јединствене југословенске Друге кошаркашке лиге, али подељене на западни и источни део, а затим се говорило о стварању обједињене Српске лиге и Зонске лиге за клубове који се не би пласирали у новоформиране југословенске лиге. Чачани су страховали за свој статус (због процене да су у слабој такмичарској форми), јер су после испадања из Прве лиге годинама играли само Јужну групу Српске лиге.³⁶⁰

Није у питању било само спортско такмичење, већ и идентитет града изграђен на „старој слави“ кошарке као „спорта бр. 1“ у Чачку, по чему је варош по мишљењу њених становника већ тада била позната и ван Србије. Зато је „apatiја“ у „Борцу“, од кога се више очекивало него од „Жела“, била забрињавајућа. За лоше резултате окривљивана је нова генерација играча која није била спремна да се „жртвује“ за успехе, а затим и слаба управа.³⁶¹ Помињало се чак и „гашење“ клуба због слабог рада у претходној 1960. години.³⁶² Општој депресији допринео је и тежак пораз кошаркашке екипе Гимназије у мечу са Ужичанима.³⁶³

кошаркашког првака Србије : потопљена и последња шанса : 'Борац' – 'Динамо' 35:44 (15:27)", *Чачански глас*, 28. септембар 1960, 10; Аноним, „Кошарка: катастрофа у последњем сусрету : 'Железничар' – 'Борац' 89:55 (49:30)", *Чачански глас*, 5. октобар 1960, 8.

360 Аноним, „Кошарка: дискусија о формирању Друге савезне лиге“, *Чачански глас*, 27. јануар 1961, 8; Аноним, „Кошарка: још није касно“, *Чачански глас*, 8. фебруар 1961, 10.

361 Р. Ст., „Кошарка: у сенци старе славе : несхватљива апатија у 'Борцу'“, *Чачански глас*, 8. март 1961, 10.

362 Р., „Кошарка: зрачак наде : одржана скупштина КК 'Борца'“, *Чачански глас*, 15. март 1961, 10.

363 Аноним, „Гимназијада: половичан успех Чачана“, *Чачански глас*, 22. март 1961, 10.

Сл. 44 – Кошаркашка утакмица на „Желовом” стадиону

Управо у ово време дошло је до великог „прелома” у развоју југословенске кошарке, што је обележило освајање прве (сребрне) медаље на Европском првенству у Београду 1961, као и промена правила (укинута су нерешени резултати). Уведено је правило „продужетака” до постизања коначне победе, што је игру учинило још динамичнијом и неизвеснијом. Општем утиску понекад би „помагали” и играчи који су правили инциденте у напетом завршетку меча.³⁶⁴

На тај начин појачан је елеменат драмског у спорту који има изражајну форму перформанса. Такав спектакл често је привлачнији од правог позоришта, јер актери нису драмске, већ праве личности које покрећу и активно учешће публике.³⁶⁵

Проблем за Чачак и даље је био слаб квалитет Јужне групе Српске лиге у којој су играли „Борац” и „Железничар” (најављена реорганизација уследила је тек 1962). Дешавало се да противник уопште и не дође на утакмицу, чији је почетак у Чачку чекало испуњено гледалиште, што је потпуно кварило утисак.³⁶⁶ „Домаћинско суђење” такође је било проблем, као и бескрупулозне крађе записничара и верификација таквих докумената на

364 Аноним, „Кошарка: драматично финале на турниру у част Дана железничара”, *Чачански њас*, 1. мај 1961, 11.

365 Lev Kreft, *Levi horog : filozofija sporta u devet eseja* (Београд : Orion art, 2013), 205-226.

366 Аноним, „Бодови без борбе : 'Борац' - '14. октобар' 20:0”, *Чачански њас*, 25. март 1961, 10.

крају утакмица, што је потпуно обесмишљавао такмичење.³⁶⁷

Срећом није увек било тако, а дерби утакмице чачанских тимова са екипама из Крагујевца и Краљева доносиле су право спортско надметање.³⁶⁸ За Чачак је у то време још важнији био локални дерби.³⁶⁹ За локалну средину биле су важне и ревијалне утакмице „старих” и „младих” играча, спектакл без такмичарске напетости.³⁷⁰

Кошарка је у Чачку од почетка педесетих била веома популарна, али пре свега као тимска игра у којој је колектив био изнад појединца. Тек од друге

Сл. 45 – Томислав Ђелошевић Ђамила

половине ове деценије локална штампа је почела да истиче игру појединаца, као што су били Никола Рокли Мишовић и Милутин Ковачевић који је 1959. проглашен за најбољег спортисту Чачка.³⁷¹

Све се променило почетком шездесетих када је Чачак добио два изразито талентована играча, локалне „звезде”, Томислава Ђелошевића из „Железничара” и Радмила Мишовића из „Борца” који је још као јуниор најавио своју каснију велику славу.³⁷² Иначе, прве „звезде” масовне културе

367 Аноним, „Кад судија 'има реч' : '14. октобар' – 'Железничар' 100:78”, *Чачански ѿлас*, 2. јун 1961, 10; З. М., „Кошарка: 'Борац' најавио жалбу : 'Борац' – 'Будућност' 53:54”, *Чачански ѿлас*, 9. јун 1961, 8; Аноним, „Кошарка: једноставно и корисно : 'Борац' – 'Приштина' 74:60 (34:22)”, *Чачански ѿлас*, 18. август 1961, 8.

368 Т. Ђ., „Кошарка: драматичан крај утакмице у Крагујевцу : 'Железничар' – 'Застава' 54: 53 (47:41) (30:19)”, *Чачански ѿлас*, 16. јун 1961, 10; Аноним, „Кошарка: 'сигнал' је за 'Слогу' затворен : 'Железничар' – 'Слога' 82:73 (37:28)”, *Чачански ѿлас*, 23. јун 1961, 10.

369 Аноним, „Кошарка: локални дерби је одушевио : 'Борац' – 'Железничар' 83:80 (38:35)”, *Чачански ѿлас*, 4. јул 1961, 12.

370 Аноним, „Кошарка: учитељи преслишали ђаке : стари тим 'Борца' – 'Борац' 73:69”, *Чачански ѿлас*, 14. јул 1961, 10.

371 В. Новаковић, „Кошарка: у новим дресовима – први успеси Омладинца”, *Чачански ѿлас*, 17. август 1954, 5; А. С., „Кратке кошаркашке вести”, *Чачански ѿлас*, 3. новембар 1954, 8; З. Максимовић, „Кошарка: добра игра 'Железничара' : 'Железничар' – 'Шумадија' (К) 42:33 (21:10)”, *Чачански ѿлас*, 14. август 1957, 7; Аноним, „Новогодишња спортска јелка”, *Чачански ѿлас*, 1. јануар 1960, 12.

372 Аноним, „Кошарка: успех Чачана у полуфиналном првенству Србије за јуниоре”, *Чачански ѿлас*, 4. август 1961, 8; С. Марковић, *Радмило...*, 33-34. Слављеничка срећа је осећање које је већ од најранијих дана пратило победнике спортских такмичења, што је опет значило повећани друштвени углед, а потом и материјална богатства

социјалистичке Југославије били су спортисти, нарочито фудбалери. Режим се није слагао са таквим спонтаним реаговањем медија, мада је био свестан користи при свајања успеха спортиста.³⁷³

Дуели градских ривала, као и утакмице са тимовима из других градова, кроз игру Ђелошевића и Мишовића добили су нови квалитет, као и посебну драматику када су у последњим тренуцима постизали поене и доносили победу својој екипи. Општој еуфорији доприносили су и навијачи, укључујући и коришћење бакљи како би створили што упечатљивији амбијент.³⁷⁴

Борба за статус кошаркашког Чачка (1962–1963)

Почетком 1962. године КСЈ дефинитивно је одлучио да се формира Друга југословенска кошаркашка лига, али са три „зоне“. Чачански „Борац“ је, захваљујући трећем месту у Јужној групи Српске лиге, директно ушао и новоформирану трећу „зону“, односно Источну групу Друге југословенске кошаркашке лиге у којој су били клубови из Титограда (Подгорица), Иванграда (Беране), Скопља, Гостивара, Тетова, Пећи, Крагујевца, Краљева и Пирота. Услов за опстанак у лиги био је и завршетак стадиона, јер су изнад кошера морали да се поставе светлосни обележивачи

[Јово Радош, *Филозофија и сјорџ* (Сомбор : Учитељски факултет; Бачка Паланка : Логос, 2005), 31-33]].

373 П. Марковић, *Београд између Исиока и Зајага 1948-1965*, 208-214.

374 З. М., „Кошарка: ‘Железничар’ – ‘Борац’ 63:59 (32:32)“, *Чачански глас*, 8. септембар 1961, 8; Аноним, „Кошарка: овације и упаљене бакље на стадиону крај Мораве : ‘Борац’ – ‘Раднички’ (Београд) 84:82 (34:49)“, *Чачански глас*, 22. септембар 1961, 10.

КОШАРКА

УСПЕХ ЧАЧАНА

на полуфиналном првенству Србије за јуниоре

инистор и, друго, помлади Борца освојио је прво место и тиме стекло право да се такмиче на финалном делу првенства Србије које се одржава у Београду. Најбољи играч, а уједно и стrelац турнира, био је такође играч Борца Р. Мишовић који је постигао 92 поена.

На турниру су учествовали Партизан (Београд), Сегорје (Сегорје), Младост (Гњатин), Спартак (Суботица) и Борац из Чачка. Резултати су следећи: Партизан – Спартак 64:32, Борац – Сегорје 53:32, Борац – Младост 56:45, Партизан – Сегорје 52:41, Борац – Спартак 76:59, Сегорје – Младост 51:40, Партизан – Младост 67:31, Сегорје – Спартак 64:49, Спартак – Младост 51:35 и Борац – Партизан 48:44.

ТАБЕЛА

1. Борац	4	4	0	254,38	4
2. Партизан	4	3	1	228,74	4
3. Сегорје	4	2	2	210,29	4
4. Спартак	4	3	2	240,29	2
5. Младост	4	0	4	180,29	4

Према приказаним игри на турниру јуниорска Борца заслужно су освојили прво место и са њим Партизаном стекли право учешћа у финалу. Изгледа да је тренер Стефанковић са пута за створио јуниорску екипу какву је наш град некада имао, само изгледа нам, да то још није успео, тако да и есенцијалног изумца у Београду ни би требало да га обесхрабри. Чини нам се да је на њиме младшћина дужност да поврати стару славу чачанске кошарке, али за то треба још доста упорног и систематског рада.

Радмила Мишовић најбољи и најефикаснији

Сл 46 – Први афирмативни текст о Радмилу Мишовићу објављен у Чачку

У ХАЛИ ИЛИ БЕОГРАДСКОГ САЈМАШТА ЈЕ ОДЈЕКИВАЛО

Иско потиснути великом бројем навијача Чачанин изгубила од Радничког из 80:65 (40:33)

»БОРАЦ«! »БОРАЦ«!

Београдски кошаркашки клуб „Борац“ који је изабрао за своје играче неке од најбољих играча из Београда, али који су изабрали да остану у Београду, али који су изабрали да остану у Београду, али који су изабрали да остану у Београду...

У Халу спортског на Савској улици Београда кошаркаши су се борили за титулу првака Београда. Учесници су били: Борац, Раднички, Златибор, Јединство и Партизан. Борба је извојевала веома интересантно.

Раднички је победио Боруца са 78:65 у финалу. Иако је Борац показао велику борбу, на крају је морао да се повуче. Учесници су били: Борац, Раднички, Златибор, Јединство и Партизан.

Трковић и Ковачевић у борби за корућу над кошом

Учесници су били: Борац, Раднички, Златибор, Јединство и Партизан. Борба је извојевала веома интересантно. Раднички је победио Боруца са 78:65 у финалу.

Учесници су били: Борац, Раднички, Златибор, Јединство и Партизан. Борба је извојевала веома интересантно. Раднички је победио Боруца са 78:65 у финалу.

за дужину напада, изграде свлачионице са купатилима и тушевицама, баријере за гледаоце. Све је то недостајало Чачанима чији се стадион „градио“ још од 1954. године. Осим спортских, „Борац“ је имао и педагошке циљеве. Плаћали су наставнике својим играчима како би им помогли да заврше школу, а „слабим“ ђацима су поручили да их неће уврстити у екипу без обзира на играчке квалитете, јер су желели да створе не само кошаркаше, већ и дисциплиноване људе.³⁷⁵

„Железничар“ није успео да се директно квалификује за Другу лигу, што је произвело велику „кризу“. Размишљало се о расформирању клуба, а квалитетни играчи су желели да оду у друге екипе. Нису помогле ни додатке квалификације, јер „Железничар“ ни тада није успео да се избори за виши ранг такмичења.³⁷⁶

Највећи проблем била је жеља Томислава Ђелашевића Ђамиле, најбољег „Желовог“ играча, да пређе у „Борац“. Међутим, матични клуб месецима није желео да му да исписницу. У питању је био локални ривалитет, јер су му исписницу обећали када је најпре хтео да оде у београдски „Раднички“. Међутим, изнад клупског постојао је и „општи интерес“ града

Сл. 47 – Новински извештај са „Зимског турнира“ у Београду 1962. године

375 З. Максимовић, „После скупштине Кошаркашког савеза Југославије : пред старт у Другој савезној лиги“, Чачански глас, 12. јануар 1962, 8.
376 Аноним, „Кошаркашки клуб ‘Железничар’ пред озбиљним тешкоћама : потребно је пуно залагања новоизабране управе“, Чачански глас, 2. фебруар 1962, 9; Аноним, „Кошарка : ‘Железничар’ у квалификацијама за улазак у Другу савезну лигу“, Чачански глас, 13. април 1962, 8.

који је са „Борцем” у вишем рангу такмичења требало да „поврати стару славу” Чачку.³⁷⁷

На крају је Ђелошевић постао члан „Борца” који је тако постао тим „велике наде” за Чачане, али „издаја” матичног клуба никада му није опроштена, а односи у новој екипи и ривалитет са „домаћим” играчима и Мишовићем као главном „звездом” обележиће чачанску кошарку све до краја деценије.

Чачани су жарко желели повратак у Прву лигу и стварали су тим „Борца” за такав циљ. Играње „Зимског турнира” у Београду почетком 1962. била је прилика да провере свој квалитет, а локални новинари да подигну очекивања и увере Чачане како су у стању да се равноправно боре са београдским прволигашким клубовима. Утакмице је бучно пратила и „колонија” Чачана у Београду.³⁷⁸ Сви су жељно очекивали почетак новог такмичења и афирмацију завичаја.³⁷⁹

На почетку такмичења у Другој југословенској лиги „Борац” је имао низ победа, а најбољи играчи били су Ђелошевић и Мишовић, истовремено и највеће „звезде” клуба.³⁸⁰ Једини проблем били су временски услови, јер се на отвореним стадионима понекад играло по јакој киши и ветру.³⁸¹ Чачани су били успешни у овом такмичењу током 1962. и губили су утакмице само у сусретима са Крагујевчанима.³⁸²

За то време „Железничар” је у својој групи Српске лиге („централна зона”) био доминантна екипа. Тимови из Бора, Књажевца, Ниша, Прокупља,

377 З. М., „Наш коментар : да ли је клубаштво кочница?”, *Чачански ѿлас*, 12. јануар 1962, 8.

378 Аноним, „Кошарка: 'Борац' у хали III Београдског сајмишта”, *Чачански ѿлас*, 16. фебруар 1962, 8; Аноним, „Кошарка : у суботу : 'Раднички' (Београд) – 'Борац' у оквиру такмичења Зимске лиге”, *Чачански ѿлас*, 23. фебруар 1962, 8; Р. С., „Зимски кошаркашки турнир 'вечерњих новости' : у хали III Београдског сајмишта је одјекивало 'Борац'! 'Борац'!", *Чачански ѿлас*, 2. март 1962, 8; Аноним, „Кошаркашки турнир 'Вечерњих новости' : убедљива победа 'Борца' : 'Борац' – Војводина' 76:59”, *Чачански ѿлас*, 9. март 1962, 8; Аноним, „Мало је фалило : 'Црвена звезда' – 'Борац' 79:77”, *Чачански ѿлас*, 16. март 1962, 8.

379 Аноним, „Друга савезна кошаркашка лига : на путу поновне афирмације”, *Чачански ѿлас*, 20. април 1962, 8.

380 Аноним, „Источна група Друге савезне кошаркашке лиге : победа није долазила у питање : 'Борац' – 'Пирот' 85:72”, *Чачански ѿлас*, 1. мај 1962, 10; Аноним, „Кошарка: по киши и пљуску : 'Иванград' – 'Борац' 34:57 (13:26)”, *Чачански ѿлас*, 11. мај 1962, 9; Аноним, „Сусрет старих ривала није испунио очекивања : 'Борац' – 'Слога' 79:54”, *Чачански ѿлас*, 11. мај 1962, 9; Аноним, „Кошарка: 'Борац' и даље води : 'Маврово' – 'Борац' 51:64”, *Чачански ѿлас*, 18. мај 1962, 8; Аноним, „Победа није долазила у питање : 'Тетекст' – 'Борац' 60:83”, *Чачански ѿлас*, 10. јун 1962, 8; Аноним, „Још једна победа у гостима : 'Вардар' – 'Борац' 52:67 (23:26)”, *Чачански ѿлас*, 15. јун 1962, 8.

381 Аноним, „Киша онемогућила лепу игру : 'Борац' – 'Будућност' (Пећ) 52:29 (21:7)”, *Чачански ѿлас*, 8. јун 1962, 8.

382 Аноним, „Кошарка : дерби припао Крагујевчанима : 'Борац' – 'Застава' 68:71”, *Чачански ѿлас*, 25. мај 1962, 8; Аноним, „Друга савезна кошаркашка лига : пораз без зноја : 'Застава' – 'Борац' 89:73”, *Чачански ѿлас*, 7. септембар 1962, 7.

Крушевца и Севојна нису имали довољно квалитета, искуства, па и кошаркашке традиције да се надмећу са Чачанима.³⁸³

Победничко, донекле и карневалско расположење, потврђивале су и ревијалне утакмице. Тако је у Чачку 24. јуна 1962. организована утакмица женских кошаркашких репрезентација Југославије и Румуније. Био је то први меч који је било која кошаркашка репрезентација одиграла у Чачку, што је било велико „признање” граду, а „Борац” се надао што бржем опремању стадиона.³⁸⁴

Месец дана касније (13–15. јул 1962) организовано је незванично кошаркашко првенство Чачка. Кошаркаши су играли за тимове својих делова вароши („Моравац”, „Пољак”, „Циганмалац” и „Палилулац”). Првенство су освојили Палилулци, а Белошевић који је играо за Циганмалце био је најбољи стрелац.³⁸⁵ Кошарка је и на тај начин потврдила своју популарност, да би победе у припремним утакмицама Чачанима додатно учврстиле осећање да заиста имају квалитетне играче.³⁸⁶

Званичне утакмице доносиле су још већа узбуђења, а новинари су детаљно преносили не само ток меча и описивали начин давања кошева, већ и еуфорично понашање све бројнијих навијача који су уживали у очекиваној супериорности кошаркаша свога града.³⁸⁷ Такмичење у Другој лиги

Сл. 48 – Радмило Мишовић и Томислав Белошевић Ђамила 1962. године

383 Аноним, „Кошарка : успео старт 'Железничара' у српској лиги”, *Чачански њас*, 8. јун 1962, 8; Аноним, „Кошарка : 'Железничар' наставља са победама”, *Чачански њас*, 10. јул 1962, 6.

384 Аноним, „Интернационална кошаркашка утакмица у Чачку : женске репрезентације Југославије и Румуније 24. јуна на стадиону КК 'Борац'”, *Чачански њас*, 15. јун 1962, 8.

385 Аноним, „Кошарка : 'Палилулци' освојили прво место на првенство града”, *Чачански њас*, 20. јул 1962, 6.

386 Аноним, „Гостовање кошаркаша 'Црвене звезде' у Чачку : ватромет кошева : 'Борац' – 'Црвена звезда' 102:118”, *Чачански њас*, 17. август 1962, 6; Аноним, „Интернационална утакмица у Чачку : 'Борац' – 'CLERMON FERAND' 85:66”, *Чачански њас*, 31. август 1962, 9.

387 Аноним, „Кошарка : безброј узбуђења на дерби утакмици Друге лиге : 'Борац' – 'Работнички' (Скопље) 74:62 (35:35)”, *Чачански њас*, 22. јун 1962, 8; Аноним, „Друга савезна кошаркашка лига : Чачани не попуштају : 'Слога' – 'Борац' 72:86 (30:46)”, *Чачански њас*, 24. август 1962, 8; Аноним, „Друга савезна кошаркашка лига : катастрофа гостију : 'Борац' – 'Маврово' 118:51 (53:25)”, *Чачански њас*, 31. август 1962, 9.

Сл. 49 – Тим „Борца“ у Крагујевцу 1962. године на свечаном отварању квалификационог турнира за улазак у Прву савезну лигу (слева надесно): Копривица, Трипковић, Вељо Нешовановић, Ацо Мартић, Ковачевић, Мишовић, Мићо Матић, Стефановић и Зоран Нешовановић

било је озбиљније и у смислу поштовања правила на већини утакмица. Изузетак је био Пирот у коме су мериоци времена умели да „подлегну“ притиску публике. Ипак, такве утакмице нису прихватане као регуларне, а у поновљеним сусретима у регуларним условима Чачани су побеђивали.³⁸⁸

Међутим, спектакл на кошаркашком стадиону „Борца“ привлачио је и агресивнију публику (што за Чачак уопште није било неуобичајено), о чему је отворено писано у штампи („појава којој се морало стати на пут“). Групе младих људи производиле су „мучне сцене“, а појединци су отворено насртали на вођство гостујућих екипа. Вређања и упућивања „безобразних речи“ били су уобичајена појава. Милиција није реаговала, као и Управа клуба, изгредници су пролазили без казне и наставили да редовно долазе на утакмице, што је иритирало „поштене“ навијаче.³⁸⁹

Били су у праву, јер је агресивно понашање публике прерасло у „нормалност“ која је претила да постане трајан систем диспозиција, скуп образаца понашања који ће условљавати аутоматско реаговање људи, нарочито омладине.

388 Аноним, „Кошарка : 'Борац' се жалио : 'Пирот' – 'Борац' 70:68 (29:33)“, *Чачански глас*, 29. јун 1962, 8; Аноним, „Друга савезна кошаркашка лига : кошаркаши 'Борца' најбољи“, *Чачански глас*, 13. јул 1962, 6.

389 Аноним, „Наш коментар : да ли је то навијање?“, *Чачански глас*, 17. август 1962, 6.

На крају првенства 1962. „Борац” је освојио прво место у својој групи Друге лиге и са пуно оптимизма отишао на квалификациони турнир за улазак у Прву лигу који се организовао у Крагујевцу. На крају такмичења се испоставило да су тимови из Зрењанина, Крагујевца и Чачка имали исти број бодова, али „Борац” због слабије кош-разлике није успео да се квалификује за толико прижељкивану Прву лигу. Пораз је за цео град био веома „болан”, мада је у локалним медијима на посредан начин приказан као победа, а коначни такмичарско-резултатски расплет опет као својеврсна „неправда” према Чачанима који и поред квалитета који поседу само због недостатка среће нису у прилици да играју најквалитетнију лигу.³⁹⁰

Како би „неправда” за Чачане била потпуна ни „Железничар” није успео да освоји прво место на турниру у Чачку организованом за одређивање првака Србије. На крају је десет секунди пре краја утакмице са „Металцем” из Ваљева домаћи играч Александар Јоксић напао судију, што је додатно подстакло негативне емоције.³⁹¹

Чачанска кошарка ипак је добила посредно признање да има квалитет позивом Радмилу Мишовићу да игра за „Б” репрезентацију Југославије на турниру у Букурешту на коме су учествовале и репрезентације Мађарске, Румуније и Украјине као дела СССР-а. Пред одлазак на турнир Мишовић је изјавио како ће својим играма потврдити квалитет који поседује.³⁹²

Али управо такво очекивање произвело је драматичан расплет. Пошто селектор Ранко Жеравица није пружио довољно шансе Мишовићу да игра, дошло је до препирке и вербалног сукоба.³⁹³ Испоставило се да је овај инцидент у потпуности обележио Мишовићеву каријеру, јер га Жеравица никада више није позвао у репрезентацију Југославије, која је током шездесетих имала велике успехе.³⁹⁴

Жеравица је имао велики избор играча, редовно је освајао медаље, тако да је могао да „жртвује” Мишовића који је био један од најбољих

390 Аноним, „Друга савезна кошаркашка лига : 'Борац' већ освојио прво место : 'Борац' – 'Вардар' 108:40 (50:21)”, *Чачански глас*, 28. септембар 1962, 9; З. Максимовић, „Квалификације за попуњавање Прве савезне кошаркашке лиге : одлучила је кош разлика”, *Чачански глас*, 12. октобар 1962, 9.

391 Аноним, „Турнир за првака Србије у кошарци : 'Металац' из Ваљева – првак Србије”, *Чачански глас*, 19. октобар 1962, 9.

392 Аноним, „Још једно признање чачанској кошарци : Радмилу Мишовић у 'Б' репрезентацији Југославије”, *Чачански глас*, 19. октобар 1962, 8.

393 С. Марковић, *Радмило...*, 37-38, 104-105.

394 Сребрне медаље на европским првенствима 1961, 1965, 1969, бронзана 1963; сребрна медаља на светским првенствима 1963. и 1967; сребрна медаља на Олимпијади 1968; сребрне медаље на јуниорским првенствима Европе 1966. и 1968; златна медаља на незваничном првенству света 1966; златне медаље на Балканским играма 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969; златна медаља на Медитеранским играма 1967. године (*Almanah...*, 143, 320; З. Ђобовић, М. Рајићевић, М. Богдановић, *60 zlatnih godina*, 47-49, 70-73).

„кошгетера“ свога доба. За Чачане је то била још једна „неправда“ у „режији“ Београда, што је додатно утемељило став да их неправедно занемарују и „гуше“, иако поседују несумњиве кошаркашке вредности.³⁹⁵

Прилика да се поправи осећај „поноса“ био је позив „Борцу“ за учешће у „Зимској лиги“ 1963, низу припремних утакмица београдских прволигашких клубова, као и тимова из других делова земље за које је постојала процена да поседују довољно квалитета. „Борац“ је у првом сусрету победио „Пролетер“ из Зрењанина, што је била „освета“ за пораз у квалификацијама претходне јесени организованим у Крагујевцу. Игру „Борца“ јавно је похвалио Иво Данеу, један од најбољих југословенских кошаркаша тога доба, и посебно истакао игру Радмила Мишовића и Томислава Ђелошевића, што су Чачани са поносом пренели у својој штампи.³⁹⁶ Међутим, еуфорично расположење брзо је спласло, а цео турнир претворио се у велику непријатност за Чачане и њихов спортски понос.

Следеће две утакмице „Борац“ је „технички“ изгубио јер нису ни одигране. За прву нису имали „кривицу“, а на другу нису дошли јер их је милиција наводно вратила када су аутобусом кренули преко снегом завејаног Рудника, па нису ни могли да стигну до Београда нити да обавесте организатора о кашњењу.³⁹⁷ Следећу утакмицу изгубили су са великом разликом од „Звезде“, а наредни меч који је требао да се игра у Славонском Броду нису хтели да оду.³⁹⁸

Затим су уследила два „тешка“ пораза од београдских тимова.³⁹⁹ Потом су доживели „катастрофални пораз“ у сусрету са ОКК „Београдом“. Локални новинари замерили су „Борцу“ што је деловао као почетничка екипа из неког места које уопште нема кошаркашку традицију. Своје кошаркаше отворено су напали да су изгледали као „размажене провинцијске звездице“. Похвалили су једноставну и ефикасну игру Београђана и замерили свом тиму јер се наивно надигравао у жељи да супарничком тиму „провуче лопту кроз уши“.⁴⁰⁰

395 Сличан проблем са Жеравицом имао је и кошаркаш Слободан Јелић из бањалучког „Борца“, који је потом једно време играо и за „Партизан“ (Л. Папић, „Јелић оптужује“, *Сјорџ*, 7. мај 1967, 10; Аноним, „Слободан Јелић удаљен из репрезентације“, *Сјорџ*, 15. мај 1967, 6).

396 Аноним, „Зимска кошаркашка лига у Београду : реванш за пораз у квалификацијама : 'Борац' - 'Пролетер' 66:56 (35:25)", *Чачански њас*, 1. јануар 1963, 10.

397 Аноним, „Кошарка : Чачани нису криви : изјава техничког референта клуба“, *Чачански њас*, 1. фебруар 1963, 7.

398 П. К., „Неочекивано висок пораз : 'Црвена звезда' - 'Борац' 114:80 (44:30)", *Чачански њас*, 8. фебруар 1963, 8; Аноним, „Да ли ће кошаркаши 'Борца' бити искључени из такмичења Зимске лиге?", *Чачански њас*, 15. фебруар 1963, 8.

399 П. К., „Зимска кошаркашка лига : 'Црвена звезда' - 'Борац' 114:56 (49:20)", *Чачански њас*, 22. фебруар 1963, 8; П. К., „Зимска кошаркашка лига : утакмица има два дела : ОКК 'Београд' - 'Борац' 91:63 (35:35)", *Чачански њас*, 1. март 1963, 8.

400 П. К., „Зимска кошаркашка лига : 'црвена светла' опасности : ОКК 'Београд' - 'Борац' 125:44 (63:21)", *Чачански њас*, 8. март 1963, 8.

Иако то уопште није била ефикасна игра, Чачани нису од ње одустали (већ су били препознатљиви по таквом „стилу“).⁴⁰¹ Суштински, у питању је била промоција љубави према игри која се заснивала на индивидуалном изразу, креативности, спретности, карактеру „спортског лукавства“ и спремности преузимања ризика, што су особине које се цене и у другим спортовима на планетарном нивоу.⁴⁰²

Међутим, неколико „тешких“ пораза довели су до сукоба Управе и играча „Борца“, јер је у питању био „статус“ клуба, али и целог града у југословенској јавности. Управа „Борца“ је на почетку „Зимске лиге“ молила организаторе да их не избаце са овог припремног такмичења јер нису одиграли неколико утакмица, да би после узастопних пораза отказали учешће. Београђани су били непријатно изненађени због таквог понашања, а играчи „Борца“ нису хтели да послушају и одустану без борбе, па су својевољно одиграли утакмице до краја турнира губећи са „пристојном“ разликом. Управа је ипак била незадовољна не само због непослушности својих кошаркаша, већ и због изостанка осећаја да ће лошим резултатима довести у питање „углед“ чачанске кошарке који је годинама стваран.⁴⁰³

Чачанима у прилог нису ишле ни одлуке КСЈ који је после експеримента са Другом југословенском лигом са неколико зона одустао од таквог облика такмичења и све вратио на стари формат републичке кошаркашке лиге. Тиме је Чачак поново „деградиран“ и на крају су 1963. оба чачанска тима почела такмичење у Јужној групи Српске лиге. Маштања о уласку у Прву лигу ипак нису нестала. Највише се веровало у рад са јуниорима.⁴⁰⁴

За то време утакмице су и даље организоване на отвореним теренима, а уобичајено тешки услови играња на „провинцијским“ стадионима изложеним киши или тешким врућинама, у Чачку су „обогаћивани“ густим димом и гарежом из Фабрике хартије у близини „Желовог“ терена.⁴⁰⁵ Проблема је било и у другим градовима, од „домаћинског суђења“ до лоших саобраћајних веза. Такмичење се упркос многим проблемима и даље одвијало, „Борац“ је углавном побеђивао, док је „Железничар“ играо променљиво.⁴⁰⁶

401 А. Стефановић, *Кош на обали Мораве*, 149.

402 Р. Ђулијаноти, *Sport...*, 156, 205, 303.

403 Аноним, „Зимска кошаркашка лига : управа у клин, играчи у плочу : 'Партизан' – 'Борац' 76:49 (35:18)", *Чачански Ћлас*, 15. март 1963, 8; П. К., „И други 'незваничан сусрет' : 'Раднички' – 'Борац' 69:52 (30:24)", *Чачански Ћлас*, 15. март 1963, 8; З. М., „Зашто је 'Борац' отказао учешће на такмичењу Зимске кошаркашке лиге?", *Чачански Ћлас*, 15. март 1963, 8.

404 П. К., „Кошаркашке припреме чачанских лигаша : 'Борац' : борићемо се за највиши пласман : 'Железничар' : циљ нам је остати у лиги", *Чачански Ћлас*, 1. мај 1963, 10.

405 З. М., „Кошаркашка лига Србије (јужна група) : неизвесно до последњег судијиног звиждука : 'Железничар' – 'Пирот' 69:67 (36:36)", *Чачански Ћлас*, 17. мај 1963, 8.

406 Аноним, „Јужна група Српске кошаркашке лиге : могло је и више : 'Борац' – 'Севојно' 89:50 (43:21)", *Чачански Ћлас*, 7. јун 1963, 8; Аноним, „Кад слободно судијско уверење

Сл. 50 – Тим „Железничара“ из Чачка 1964. године (стоје слева надесно): Ђуновић, Гојић, Николић, Бугарчић, Часлав Крстовић, Мариновић и Р. Јоксић; (чуче слева надесно): Марјановић, А. Јоксић и Јањушевић

Домаћа публика пуно је очекивала од локалног дербија 1963, који је према извештајима новинара у то време изгубио „некадашњи сјај”, јер није било темперамента у игри, залагања и свега онога што је привлачило публику.⁴⁰⁷ Посећеност утакмица постепено је слабила („Борчев” стадион све чешће је „зврјао” празан), што је било условљено слабијим резултатима и незанимљивом игром, јер су Чачани имали „рафинирани” укус за кошарку, како су истицало локални новинари. Попустила је и дисциплина играча који често нису ни желели да путују на гостовања, а на тренинге су долазили нередовно. Новинари су закључили да је Чачак некада био „град кошарке”, али да то више није, мада нису губили наду у будућност.⁴⁰⁸

Заправо, појавио се један много озбиљнији проблем. После уласка фудбалског клуба „Борац” у Другу југословенску лигу, након спектакуларне утакмице у Чачку 17. јула 1962, локална публика постепено је напустила кошаркашке стадионе. „Борац” је у одлучујућој утакмици у Чачку победио ОФК „Титоград” веома високим резултатом (6:0), што је произвело

нема граница : 'Слога' – 'Железничар' 74:72 (23:34)", *Чачански њас*, 7. јун 1963, 8; Аноним, „Јужна група Српске кошаркашке лиге : прва стотка : 'Топличанин' – 'Борац' 73:103 (32:43)", *Чачански њас*, 14. јун 1963, 8.

407 Аноним, „Дерби без сјаја : 'Борац' – 'Железничар' 93:59 (43:21)", *Чачански њас*, 21. јун 1963, 8.

408 П. К., „Куда иде чачанска кошарка : тмурно небо", *Чачански њас*, 12. јул 1963, 6.

огромну еуфорију у вароши и славље уз звуке трубача до касно у ноћ. Меч је преносио и Радио Београд (прва утакмица „Борца“ која је преношена), што је додатно повратило популарност фудбалу који је коначно забележио успех.⁴⁰⁹ Међутим, фудбал је остао „заробљен“ у друголигашком друштву и није напредовао.

Град је ипак подржавао популарнији и масовнији колективни спорт, појачања су стизала свакодневно („пола Ивањице“ се преселило у Чачак и „Борац“), станови су дељени бесповратно, оствариване су све „погодности“. Суштински, сваки успех фудбала поткопавао је полураност кошарке у Чачку.⁴¹⁰

Међутим, љубав Чачана према кошарци као игри урбаног становништва потврђивала се и „Првенством Чачка“, летњим турниром неформалних екипа из разних крајева града за које су играле и афирмисани играчи.⁴¹¹ Организована је и „кошаркашка школа“ за око 200 дечака и девојчица, као први корак планирања успешне спортске будућности.⁴¹² „Борац“ је организовао и ревијални сусрет са бугарским тимом „Димитар Канев“ из Хаскова. За Чачане је тада играо и Слободан Гордић, играч ОКК „Београд“ и афирмисани репрезентативац.⁴¹³ Гордић је био рођени Чачанин, где је и почео да игра кошарку, али се у раној младости преселио у Београд. Када би се враћао у завичај понашао се као прави „племић“, а тако је и прихваћан.⁴¹⁴

Наставак првенства 1963. донео је бољу игру „Борца“, али публика се није масовније вратила на стадион.⁴¹⁵ Када би и дошли да гледају утакмице били су захтевни и нису се задовољавали победама само са великом кош-разликом. Звиждали су домаћем тиму када би грешио, што је било велико оптерећење за младе играче.⁴¹⁶ Ценила се борбеност, залагање

409 А. Керковић, *Тим „Борца“ био је комљешан*, 96.

410 З. Антоновић, *Највеће њобеде Борца...*, 58.

411 З. М., „Турнир за првенство Чачка у кошарци : квалитетне игре и организација : екипа 'Палилулца' освојила прво место и прелазни пехар“, *Чачански ѿлас*, 19. јул 1963, 6.

412 Аноним, „Почела са радом кошаркашка школа у Чачку : предстоји озбиљан и систематски рад са омладином“, *Чачански ѿлас*, 19. јул 1963, 7.

413 Аноним, „Гостовање бугарских кошаркаша у Чачку : 'Борац' – 'Димитар Канев' 77:72 (45:34)“, *Чачански ѿлас*, 26. јул 1963, 6.

414 З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (9)“, *Чачанске новине*, 8. јануар 2008, 26.

415 З. М., „Кошаркаши у недељу настављају такмичење : оптимистичко расположење у редовима чачанских лигаша“, *Чачански ѿлас*, 2. август 1963, 6; Аноним, „Јужна група Српске кошаркашке лиге : узбудљиво само друго полувреме : 'Железничар' – 'Приштина' 83:73 (41:35)“, *Чачански ѿлас*, 9. август 1963, 6; Аноним, „Успешан 'пресинг' : 'Борац' – 'Студент' 83:45 (32:20)“, *Чачански ѿлас*, 9. август 1963, 6; Аноним, „Јужна група Српске кошаркашке лиге : 'Железничар' – 'Слога' 77:73 (36:39)“, *Чачански ѿлас*, 23. август 1963, 6; Аноним, „Са пола снаге : 'Севојно' – 'Борац' 56:65 (20:26)“, *Чачански ѿлас*, 23. август 1963, 6.

416 Аноним, „И поред стотке звиждуци тренеру : 'Борац' – 'Топличанин' 131:66 (62:26)“, *Чачански ѿлас*, 30. август 1963, 7.

Сл. 51 – Тим „Борца“ на тренингу

и „жртвовање“, што је посебно истицано у новинским извештајима са локалног дербија када би слабији „Желе“ победио квалитетнији и „препотентнији“ тим „Борца“.⁴¹⁷

На крају првенства „Борац“ је освојио прво место Јужне групе Српске лиге и стекао право да игра квалификације за улазак у Прву лигу, што је подигло расположење у граду.⁴¹⁸ Играле су се две утакмице. „Борац“ је прву изгубио у Београду против „Слободе“ са Душановца са 27 поена разлике, да би у Чачку пред 2.000 гледалаца победио, али није стигао до потребне кош-разлике. Није помогла ни бучна публика која је стварала „ураган“, тако да је пораз још теже прихваћен. Пред церемонију додељивања пехара победнику домаћи играч Ђорђе Милошевић (Ђоко Јаре) песницом је ударио тренера гостију Страхињу Алагића којег су потом дуго поливали водом и

417 Аноним, „Жеља јача од квалитета : 'Железничар' – 'Борац' 72:64 (37:35)“, *Чачански Ћлас*, 6. септембар 1963, 8.

418 Аноним, „Пред одлучујући сусрет за првака Србије у кошарци : страх и надања Чачана“, *Чачански Ћлас*, 20. септембар 1963, 8; Аноним, „Генерална проба' гледалаца : 'Борац' – 'Будућност' 88:59 (33:23)“, *Чачански Ћлас*, 20. септембар 1963, 8; Аноним, „'Мајсторица' мајсторима : 'Борац' – 'Будућност' 81:67 (45:35)“, *Чачански Ћлас*, 20. септембар 1963, 8; В. Томовић, „Лако се може догодити да одлучи 'мајсторица'“, *Сјорш*, 14. септембар 1963, 5; З. П., „'Мајсторица' Чачанима“, *Сјорш*, 16. септембар 1963, 4.

„враћали у живот”. После овог инцидента Милошевић је доживотно дисквалификован.⁴¹⁹ Био је то симболичан крај једне епохе чачанске кошарке.

Године чекања до поновног уласка у Прву лигу (1964–1965)

Чачак је захваљујући великим државним инвестицијама постао индустријски град. Почетком шездесетих индустрија и рударство чинили су 35%, а 1972. већ половину свих запослених. Основни предуслов за даљу модернизацију било је саобраћајно повезивање. Железница је све до почетка седмдесетих година још увек била доминантан вид превоза, посебно до Београда (спора пруга уског колосека). Чачак је 1961. добио проширени магистрални пут до Горњег Милановца, чиме се путовање аутобусом до Београда скратило са пет, на два и по сата војње. Према мишљењу савременика Чачак је тако престао да буде „дубока провинција”.⁴²⁰ Међутим, у исто време (1962), Чачак је изгубио позицију регионалног административног центра коју је баштинио још од почетка XIX века, што је негативно утицало на локалну самосвест.⁴²¹

Спорт је имао своју аутономију, али није могао да буде изолован од друштва. Такмичење у нижеразредним лигама и путовање у градове са којима није било добрих саобраћајних веза било је исцрпљујуће за играче. Прелазак у виши ниво такмичења (Прву лигу) условио је да се кошаркаши „Борца” из неудобних возова са дрвеним седиштима и претоплих аутобуса који су вијугали по лошим путевима преселе на авионске линије које су повезивале Београд са градовима у Словенији и Хрватској (само у изузетним приликама, не увек), што је био велики цивилизацијски помак.⁴²²

За развој кошарке од велике важности били су и телевизијски преноси утакмица, почев од 1961. и Европског првенства у Београду, да би крајем деценије директни преноси најважнијих првенствених мечева суботом поподне (што је била велика заслуга Небојше Поповића), постали нормалност. Кошарка је добила све ширу публику и „ушла” у многе домове. Важну улогу одиграле су мајке, које су својој деци радије препоручивале

419 Аноним, „Финале за кошаркашког првака Србије : изгорели у сопственом темпу : 'Борац' – 'Слобода' 85:73”, *Чачански глас*, 27. септембар 1963, 9; А. Стефановић, „Драма у Чачку : 'Борац' – 'Слобода' 85:73 (48:31)”, *Сјорш*, 23. септембар 1963, 5; З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (12)”, *Чачанске новине*, 29. јануар 2008, 27.

420 Истовремено је дошло и до наглог раста путничког саобраћаја, јер се број аутомобила од 1956. до 1971. године повећао 67 пута, камиона у државном власништву пет, а аутобуса три пута. Порастао је и број аутомобила у општини Чачак. Од 1961. до 1971. године повећао се више од тридесет, а до 1976. године за чак 63 пута (М. Тимотијевић, *Модернизација балканској града...*, 182-186).

421 М. Тимотијевић, „У лавиринту унутрашњих граница...”, 233-284.

422 С. Марковић, *Професор са Мораве*, 93.

кошарку као мање груби спорт, док су очеви и даље већином подржавали фудбал који је поседовао више мачизма.⁴²³ Тако је кошарка остала „салонски спорт” у односу на фудбал, али је зато нудила модерност и динамику коју је преносила и телевизија.⁴²⁴

Телевизијски програм у Чачку могао је да се прати од 1960. године, када је на Овчару подигнута антена.⁴²⁵ До тада су радио-пријемници били су једини електронски медиј. Почетком 1959. године у Чачку је било 3.312 радио-претплатника, а 1966 – 10.020 радио-апарата и 2.216 телевизора. Две године касније (1968) било је 14.510 радио и 7.021 телевизијских пријемника. Већ 1973. године на подручју општине Чачак било је 15.494 радио и 13.042 телевизијских претплатника.⁴²⁶ Важно је истаћи да је гледање телевизије у раној фази њеног развоја у Србији и Југославији био друштвени чин. Програм је често праћен у кругу рођака, комшија и пријатеља, а његов садржај јавно коментарисан.⁴²⁷

Међутим, телевизија је преносила само утакмице Прве кошаркашке лиге, не и нижеразредна такмичења која нису била занимљива чак ни специјализованим спортским штампаним медијима у Београду. Такве утакмице изван Чачка уопште нису биле интересантне. Прва „телевизијска вест” о кошарци у Чачку емитована је тек 7. јула 1965. са кошаркашког турнира поводом обележавања двадесетогодишњице оснивања „Борца”.⁴²⁸

Нова организација кошаркашких такмичења 1964. донела је Јединствену лигу Србије у којој су играли „Борац” и „Железничар”. Успеси на припремних утакмицама поново су подигли очекивања целог града.⁴²⁹ Чачански клубови такмичили су се са тимовима из Новог Сада, Зрењанина, Старе Пазове, Београда, Ваљева, Крагујевца, Пирота и Пећи.⁴³⁰ Била је то свакако квалитетнија лига од претходне, али ипак далеко од Прве југословенске лиге.

423 А. Miletić, *Džez basket*, 502.

424 Б. Станковић, *Игра мој живојџа*, 191. Кошаркашки спектал поседовао је „магијску привлачност” која је путем медија омогућила „увлачење” у игру и мноштва људи који до тада нису били укључени у спортска дешавања (посредно-пасивно учествовање) (Ч. Копривица, *Ното Maximus...*, 279).

425 Г. Давидовић, Л. Павловић, *Историја Чачка*, 421-422.

426 М. Тимотијевић, *Модернизација балканској играга...*, 464.

427 Р. Vučetić, *Koka-kola socijalizam...*, 380-381.

428 Народни музеј Чачак (НМЧ), Архивска збирка Историјског одељења, К-519, Списак снимљених филмова за потребе Телевизије Београд за 1965. годину дописника Милана Микија Вучетића из Чачка

429 Аноним, „Кошаркаши 'Борца' на турниру у Куманову: шанса за младе”, *Чачански глас*, 24. јануар 1964, 8; Аноним, „Кошаркашки турнир у Ђуприји: 'Железничар' освојио прво место и пехар”, *Чачански глас*, 7. фебруар 1964, 8.

430 С. Марковић, *Професор са Мораве*, 90.

Догодила се још једна важна промена. Чачак је увек био познат по добрим бековима, али не и центрима. У то време није било лако пронаћи високог играча за кошарку, нити је у чачанским клубовима уопште било „странаца” (играча из других градова). „Борац” је 1964. на припремном турниру у Куманову у тим уврстио Јосипа Фарчића, тада водника ЈНА на служби у Чачку (прихваћен је као „домаћи” играч), који је по својој висини и начину игре постао први прави центар у чачанској кошарци.⁴³¹

„Железничар” је имао другу врсту проблема. Такмичење у новој лиги подразумевало је веће финансијске трошкове и озбиљнију организацију клуба чији играчи нису увек били дисциплиновани. Зато је свима који се не понашају пристojно, не само на утакмицама већ и на јавним местима у граду, забрањено избацавањем из екипе. Велико оптерећење били су отворено лоши односи са „Борцем”, за разлику од пријатељства са краљевачком „Слогом”.⁴³²

„Борац” је такође имао проблем са осредњом организацијом клуба и финансијама које је попуњавао изнајмљивањем ресторана на стадиону (чиме се Управа више бавила него управљањем екипом), а новца опет није било довољно тако да су размишљали да почну са организовањем томболе, као што је то већ радио фудбалски клуб.⁴³³ Томбола је постепено од „безазлене игре на срећу” постала опсесија многих људи у граду код којих је подстицала раздражљиво узбуђење услед „драмске” суштине очекивања добитка. Већ седамдесетих година појављују се озбиљни протести против кошаркашких клубова који су организовали овај вид коцке.⁴³⁴

Кошарка је ипак била много важнија, а Чачани су и 1964. на почетку нове сезоне имали велике амбиције, оптимистичку процену да ће се публика вратити на стадионе, жељу да буду прваци лиге и што је много важније да својој вароши спортским успесима поврате епитет „града кошарке”.⁴³⁵

431 Аноним, „Кошаркаши 'Борца' на турниру у Куманову : шанса за младе”, *Чачански глас*, 24. јануар 1964, 8; З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (9)”, *Чачанске новине*, 8. јануар 2008, 27.

432 Аноним, „Годишња скупштина КК 'Железничара' само примереним омладинцима има места у клубу – истакнуто у извештају и дискусији”, *Чачански глас*, 21. фебруар 1964, 6.

433 Аноним, „Годишња скупштина кошаркашког клуба 'Борца' : рад са спортистима био је у другом плану”, *Чачански глас*, 6. март 1964, 7.

434 З. М., „Егзистенција у зависности од порока : спортске организације занемариле васпитну улогу па се томболом финансирају”, *Чачански глас*, 8. децембар 1972, 12; Раде Јанковић, „Игре на (не)срећу”, *Чачански глас*, 23. фебруар 1979, 12.

435 Аноним, „О изгледима 'Борца' у јединственој кошаркашкој лиги Србије : борићемо се за највише место – мишљење Александра Стефановића”, *Чачански глас*, 20. март 1964, 8; З. М., „Разговор са тренером КК 'Железничара' Николом Мишовићем пред почетак такмичења Јединствене лиге Србије : скромне жеље остати у лиги”, *Чачански глас*, 3. април 1964, 9.

Током 1964. „Борац” је имао више успеха него „Железничар”, посете на гостовањима понекад су биле занемарљиво мале (свега пар десетина гледалаца), у Чачку сасвим добре, а проблеми са регуларношћу утакмица уобичајени. Као и много пута у ранијим сезонама гостовања у Пећи подразумевала су да записничари краду поене, а делегати и судије на крају потписују такве записнике. Било је проблема и у Чачку, где су мериоци времена умели да означе крај утакмице пре званичног завршетка (ако је тако одговарало домаћину).⁴³⁶

Локални дерби привлачио је пуно публике и стварао физичку и нервну напетост код играча. Квалитет утакмица није увек био висок, па су се више памтили инциденти, укључујући и публику која би се умирила тек после интервенције милиције.⁴³⁷ Град је подржавао развој спорта, укључујући и кошарку која је постала и део идентитета Чачка. Тако је у званични план развоја општине уврштена и одлука о изградњи „објекта за масовни спорт” (затворена хала).⁴³⁸ Постепено је подизан и квалитет млађих селекција оба клуба, што је регистровано као важан знак опоравка кошарке у Чачку.⁴³⁹

У сваком случају, „Борац” се борио за прво место, а „Железничар” за опстанак у лиги, па су његови играчи често били нервози на утакмицама (умели су да и без лопте ударе противника, опсују, свађају се са судијама).⁴⁴⁰ Зато су победе „Жела” над „Борцем” стварале огромно узбуђење.⁴⁴¹ Дуго се памтила и препричавала утакмица из 1964. која је на неки начин била тријумф „Желовог” аматерског и „романтичног” доживљаја кошарке над надолазећом професионализацијом спорта.⁴⁴² Био је то и крај неизвесних

436 Аноним, „Кошарка : 'Пролетер' – 'Борац' 57:63 (20:25)”, *Чачански ѿлас*, 8. мај 1964, 8; Аноним, „Јединствена кошаркашка лига Србије : записничар одлучио утакмицу : 'Будућност' – 'Борац' 64:60 (58:58 . 28:27)”, *Чачански ѿлас*, 22. мај 1964, 7; Аноним, „Драматичан крај : 'Железничар' – 'Застава' 32:31 (18:15)”, *Чачански ѿлас*, 22. мај 1964, 7.

437 Аноним, „Јединствена кошаркашка лига Србије : локални дерби разочарао : 'Борац' – 'Железничар' 62:58 (31:32)”, *Чачански ѿлас*, 29. мај 1964, 7.

438 Аноним, „Прве тезе перспективног плана развоја физичке културе општине Чачак 1964–1970 : највећа пажња посветиће се изградњи објекта за масовни спорт”, *Чачански ѿлас*, 19. јун 1964, 8.

439 Аноним, „Полуфинални јуниорски турнир за првенство Србије у кошарци : тријумф Краљевчана”, *Чачански ѿлас*, 26. јун 1964, 8; Аноним, „Јуниори Борца у финалу Србије”, *Чачански ѿлас*, 26. јун 1964, 8.

440 Аноним, „Кошаркаши 'Борца' у паузи првенства : без специјалних припрема”, *Чачански ѿлас*, 17. јул 1964, 8; З. М., „Јединствена кошаркашка лига Србије : уместо убедљиве победе – једва освојила два бода : 'Железничар' – 'Јединство' 59:57 (30:30)”, *Чачански ѿлас*, 14. август 1964, 8.

441 З. М., „Јединствена кошаркашка лига Србије : велики дерби : 'Железничар' – 'Борац' 69:68 (29:41)”, *Чачански ѿлас*, 10. септембар 1964, 8.

442 „Те давне ноћи све што је волело Жела, Борца и кошарку, сјатило се на железничку станицу. Највећи навијач 'Жела' и чачанске кошарке, свих времена, Младен Булут, стајао је као и увек уз ограду игралишта, направљену од старих шина, сав избезумљен као да је укључен у високи напон, и викао и навијао без престанка: '- Маћо, Марјане, 'ајде Ратко, напред 'Желе', судија лопове, уа Радмило, уа Ћамила! [...] Рабације са

Сл. 52 – Тим „Борца“ на припремном турниру у Куманову почетком 1965. године
(слева надесно): Стефановић, Фарчић, Андрић, Пурић и Копривица

исхода у локалним дербијима, јер је „Железничар“ након 1964. победио „Борац“ тек 1981, а после тога никада више.

Чачански клубови 1964. године нису успели да се квалификују за Прву лигу, што није смањило оптимизам, јер је за град, поред такмичарског успеха, веома важно било и на који начин се игра кошарка, па су одушевљено поздрављали потезе Радмила Мишовића и радовали се позивима чачанским играчима да играју у млађих категоријама кошаркашке репрезентације Југославије (Андрић, Пурић). Било је то признање целом граду, нарочито

околних стоваришта, у близини старе млекаре, везивали су коње и шпедитере и сви долазили да навијају и помогну 'Желу'. Возили би и фрај те ноћи да им је само неко тражио, а све у славу и част 'Желове' победе. Сви су те ноћи чини ми се били ту – млађарија која је по цео дан цепала ципеле, патике и гулила табане на 'Желовом' бетону и асфалту [...] затим тек наупуцели девојчурци из околних стамбених зграда, који су највише желели да буду виђени и да се допадне неком кошаркашу, а узгред и да навијају за плаве, као и ми, остала дечурлија из оближњих улица. Средовечне жене из железничке колоније, у папучама, понека и у шлафроку, скупљале су се на највишем степену изнад бифеа, или код старе бине и одатле псовале судију и бодриле своје. А у бифеу љуте пијандуре, које целог живота одлажу повратак кућама, где их чекају вечито незадовољне, забринуте и накомстрешене жене, са марамама везаним око главе, које су већ одавно дигле руке и од себе и од лепоте. Скретничари су, чини ми се, заустављали возове, носачи путничке робе су те ноћи себи дали слободно, возовође повлачиле сирене и пуштали пару и кад не треба, само у част 'Желове' победе" (З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (13)", *Чачанске новине*, 5. фебруар 2008, 26).

кошаркашима „Борца”, најбољој спортској екипи у вароши.⁴⁴³

Чачански кошаркашки клубови играли су Јединствену лигу Србије 1965. на сличан начин као и претходне сезоне. Ривали су долазили из Суботице, Новог Сада, Зрењанина, Старе Пазове, Београда, Ваљева, Крагујевца, Краљева, Ниша и Пећи.⁴⁴⁴ „Борац” је углавном добијао утакмице, а „Железничар” се „борио за опстанак”. Велики проблем биле су мале посете, посебно на гостовањима, где је утакмице понекад гледало око тридесетак гледалаца.⁴⁴⁵ Ако су утакмице биле у Београду, већину гледалаца чинили би Чачани настањени у главном граду.⁴⁴⁶

Чачак је 1965. доживео и велику поплаву Западне Мораве, која је оштетила и стадион „Борца”. Пошто је у питању био асфалтни терен са бетонским трибинама, штета није била велика.⁴⁴⁷ Убрзо је одигран и локални дерби са уобичајеном навијачком атмосфером, добацивањем простаклука, театралним гестукулирањем играча незадовољних судијским одлукама, бројним „техничким грешкама” и избацивањем са утакмице.⁴⁴⁸

Сл. 53 – Утакмица између „Борца” и београдског „Радничког” на припремном турниру у Куманову почетком 1965. године

443 Аноним, „Без пуно напора : 'Борац' – 'Застава' 74:59 (38:23)”, *Чачански глас*, 2. октобар 1964, 8; Мирослав Бећировић, „Двадесет година физичке културе у Чачку : успеси су донели обавезе”, *Чачански глас*, 3. децембар 1964, 23.

444 С. Марковић, *Рагмило...*, 45.

445 Аноним, „Јединствена кошаркашка лига Србије : победа и поред слабије игре : 'Војводина' – 'Борац' 46:61 (20:24)”, *Чачански глас*, 9. мај 1965, 6; Аноним, „Умало успех половичног 'Железничара' : 'Пролетер' – 'Железничар' 70:68”, *Чачански глас*, 9. мај 1965, 6; Аноним, „Опет пораз 'Железничара' : 'Студент' – 'Железничар' 65:51 (32:21)”, *Чачански глас*, 21. мај 1965, 8.

446 Аноним, „'Борац' – 'Слобода' 72:60 (43:28)”, *Чачански глас*, 11. јун 1965, 6.

447 Аноним, „Спорт : две велике победе : само три дана после поплаве одиграна утакмица на стадиону КК 'Борац'”, *Чачански глас*, 21. мај 1965, 8.

448 З. М., „Јединствена кошаркашка лига Србије : недолично понашање на локалном дербију : 'Борац' – 'Железничар' 68:58 (26:25)”, *Чачански глас*, 18. јун 1965, 6.

Недолично понашање на локалном дербију

Борац — Железничар 68:58 (26:25)

Играо у Чачку. На стадиону КК Борац. Гледалаца око 500. Време лепо. Судије: Остојић и Корица из Београда. Слободна бацања: Борац 20:12, Железничар 20:18. Техничке грешке: Марјановић 2 и Јосифић II 1 из Железничара, а Копривица 1 из Борца.

БОРАЦ: Каталић, Андрић, Трипковић II, Фарчић 18, Белошевић 10, Стефановић, Џицарић, Јековић 11, Пурић 8, Копривица 10, Немовано вић.

ЖЕЛЕЗНИЧАР: Бјорчевић, Смиљанић, Марјановић 22, Јосифић I 12, Маринковић, Кукић, Николић, Кержлић, Брадић 8, Лазаревић 2, Јосифић II 14.

Једна од основних карактеристика спорта уопште јесте ривалство. Оно чини драж и потребу и неодољиво је од спортских такмичења. Али, оно је потребно само ако је здраво и у границама дозвољеног, и ако не изопачује спорт и од њега чини циркуску, а на моменте и гладијаторску арену. Локално ривалство чини посебно драж, јер је победа над спортистима из супротног табора у граду посебно драга и од ње победничка страна „живи“ до следећег сусрета. Већ је постала традиција да у локалном ривалству нема фаворита, а квалитети спортских колектива немају бити јер утицаја на исход спортске приредбе. Због тога се и локални дерби очекују с посебним интересовањем.

Традиционално ривалство између кошаркаша Борца и Железничара, готово редовно, губи спортски карактер. То није изостало ни у последњем сусрету, који је одржан у суботу вече. Гестукулације на безмало сваку исправу или неисправу, одлуку судија прапаћено је приговорима и хватањем за главу, и то најжалост, најквалитетнијих играча. Поштујемо њихове играчке квалитете и они би им довели епитете узорних спортиста, да није њихових посупака који доводе до граница примитивизма. И баш они најквалитетнији постају узор младим генерацијама, који су међу посматрачком публиком најбројнији. Ко

у почетку играо боље и заслужено водно са неколико поена разлике. Али, неоспорно, већи и бољи квалитети играча Борца довели су до победе, којој се не може приговорити. Ако апстрахујемо поступке и понашање појединих играча, можемо констатовати да је то био један од просечних сусрета, у коме је резултат држао гледаоце у неизвесности до самог краја. То је уједно било најзрелије и најзанимљивије у оном сусрету.

На крају само да напоменемо да је већ време да управе ова два, иначе узорна спортска колектива у нашем граду, направе једини другом руку помирења, а своје спортисте који доприносе нездравој психози на њиховим међусобним сусретима опомену, па и примене казне, без обзира на њихове играчке квалитете и услуге које су потребне клубовима. Тада ће ривалство бити пријатно и имати своју сврху. Понашање спортиста, а најжалост и појединих чланова управе ових клубова, које смо видели у суботу, ничему не води.

Алико ће посетници „звезда“ утицати на формирање будућих генерација остаје отворено питање, јер млади желе да их копирају у свему, па и понашању, које је најжалост у последњем сусрету, од девице играча, било недолично. У прилогу ових констатација говори и чланак о овим играчима који је чиница да су судије досудиле четири техничке грешке. Да су били доследни у кажњавању оваквих прекршаја, неколико играча би отишло у салационицу још у првом полуремену. Нећемо да кажемо да су судије биле беспрекорне. Али, зар и они не смеју да погреше. Грешке чине и они који на пропусти арбитражу атакују својом снагом и неукусним реципима.

Заста је штета што је понашање неколико спортиста довело до мучне ситуације у овом веома занимљивом сусрету. Јер, резултат је непрестано био „тесан“ и ретко када је предост прелазила границу од десет поена. Железничар је

З. М.

Сл. 54 – Текст о понашању публике на локалном дербију, јун 1965. године

„Борац“ је 1965. обе- лежавао и двадесетого- дишњицу од оснивања. Планирао је турнир на коме би учествовале и екипе из иностранства и озбиљну финансијску помоћ, јер су отворено изјављивали да је њихов јубилеј истовремено и кошаркашка „прослава“ од републичког значаја.⁴⁴⁹ На крају је турнир организован са екипама из Југославије, а на свечаност су позвани и истакнути тренери и играчи (Николић, Станковић, Данеу, Кораћ).⁴⁵⁰ Велики успех 1965. оствариле су и кошаркашице „Борца“ које су постале вицешампиони Србије.⁴⁵¹

Мушко сениорско првенство Србије протекло је без већих инцидената, осим мањих проблема у Крагујевцу (публика је бацала каменчиће). Новинари су упозоравали да је и публика у Чачку прилично „грлата, опора и ратоборна“.⁴⁵² Ипак, све је то било „благо“ у односу на фудбалске утакмице, на

449 Аноним, „Двадесет година КК ‘Борац’: величанствена прослава“, *Чачански глас*, 25. јун 1965, 6.

450 Аноним, „И ‘Раднички’ на прослави у Чачку“, *Чачански глас*, 4. јул 1965, 8; Мила Кнежевић, „Кошарка: неочекивани финале“, *Чачански глас*, 16. јул 1965, 8.

451 Аноним, „Чудо се није догодило“, *Чачански глас*, 8. октобар 1965, 6.

452 Аноним, „Јединствена кошаркашка лига Србије: ‘Борац’ први без пораза: ‘Застава’ – ‘Борац’ 88:95 (40:40)“, *Чачански глас*, 4. јул 1965, 8; Милић Богдановић, „Ратоборна публика“, *Чачански глас*, 23. јул 1965, 7.

којима је насиље постало „мода“ и уобичајена појава. Простаклуци свих врста и туче преливале су се са навијача и на управе клубова, тако да је све личило на „Тексас“.⁴⁵³

За то време „Борац“ је био водећи у лиги, често је на доминантан начин побеђивао ривале, и на крају је освојио првенство испред комшијске „Слоге“ из Краљева у којој је највећа „звезда“ био Љубодраг Дуци Симоновић.⁴⁵⁴ „Борац“ је током целе сезоне највећи проблем имао унутар свог тима. Ривалство два најбоља играча Радмила Мишовића и Томислава Белошевића рушило је екипу. Белошевић је имао велики проблем и са „Желовом“ публиком која му никада није опростила прелазак у ривалски градски клуб, као и са саиграчима у новој средини који га нису прихватили.⁴⁵⁵ Ритуали друштвених интеракција у Чачку тог доба нису му били наклоњени, а „улога звезде“ која му је на почетку додељена постала је велико оптерећење.⁴⁵⁶ Како је време пролазило Белошевићу је све више ускраћивана могућност да прикаже таленат који је поседовао, тако да је на крају напустио тим.⁴⁵⁷

Пропустио је и квалификације за улазак у Прву лигу које је „Борац“ успешно завршио у Иванграду (Беране) 1965. године.⁴⁵⁸ Тако је тријумф који је град чекао пуних 11 година протекао без једног од два најбоља играча. Проблем су биле и финансије, јер клуб није могао подједнако да подржава сениорску, јуниорску и женску екипу. Укупни трошкови били су 13 милиона „старих“ динара, а „Борац“ је имао само половину суме. Постављало се и питање затворене сале.⁴⁵⁹

453 З. Максимовић, „Фудбалски терени постају 'Тексас'“, *Чачански глас*, 5. новембар 1965, 6.

454 С. Марковић, *Професор са Мораве*, 92-93.

455 „Прешли су у 'Борац' касније и Ђукић, Кићановић, Биорац, Андрић, Медојевић, Марковић и већи играчи и репрезентативци, али Ђамила је био откинут од срца [...] Он се 1967. године вратио староме јату, али за људе из железничке колоније и бифеа, рабаџије са околних стоваришта, скретничаре и контролоре возова, баскеташе са 'Желовог', машиновође и кондуктере, он је био 'покојни'. Грубо, али истинито. Овај крај и људи му 'прељубу' никад нису заборавили, упркос свих заслуга за чачански баскет. Тако је помало тужно окончана каријера овог чачанског кошаркашког велемајстора“ (З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (10)“, *Чачанске новине*, 15. јануар 2008, 26).

456 Људи као друштвени актери теже да створе посебну слику која убедљиво делује на публику. Друштвене улоге, сценарио понашања, реквизити и сценографија организовани су с циљем „управљања утиском“ како би се одржао успостављени друштвени поредак. Ако стицајем разних околности упропастимо своју улогу, или публика о нама стекне лош утисак, целокупна претходно створена представа је у опасности (R. Đulijanoti, *Sport...*, 30).

457 Аноним, „Јединствена кошаркашка лига Србије : паклени почетак и ништа више“, *Чачански глас*, 24. септембар 1965, 6; З. Антоновић, *Највеће победе Борца...*, 34-35.

458 З. М., „Квалификације за савезну кошаркашку лигу : потпун тријумф“, *Чачански глас*, 22. октобар 1965, 6.

459 З. М., „Борчеви' почели припреме за Савезну лигу : неће бити 'само једно лето'“, *Чачански глас*, 29. новембар 1965, 8.

Сл. 55 – Женска екипа „Борца” 1965. године (слева надесно): Емилија Благојевић, Мирјана Петронијевић, Љиљана Главоњић, Светлана Ђурђић, Вера Топаловић, Милева Мишовић, Надежда Ковачевић, Љиљана Чубрило, Весна Марковић, Мирјана Херцог, Бранка Радуловић и Ана Мишовић

Међутим, све је било у другом плану у односу на дуго прижељкивани успех и поновни улазак „Борца” у „прволигашко” друштво у коме су били тимови из најразвијенијих урбаних средина Југославије. За локалну самосталност улазак у Прву лигу била је потврда већ постојећих „квалитета” Чачка.

Идентификација се никада не одвија у изолацији, већ у одређеном историјском, друштвеном и културном контексту кроз одређивање и позиционирање спрам „другога” (непрекидни когнитивни процес повезивања значења, асоцијација, вредности међу људима, у оквиру одређеног просторног и временског референтног културног оквира).⁴⁶⁰

Чачанима је узор постао Задар са својим изузетно успешним кошаркашким клубом и низом талентованих играча.⁴⁶¹ Чачак и Задар имали су веома сличан раст популације у другој половини ХХ века, тако да се сасвим природно појавила амбиција да се понове успеси клуба из Далмације.⁴⁶²

460 М. Ristivojević, „Grad kao izvoriste kulturnih identiteta”, 57-72.

461 КК „Задар” био је укупно шест пута првак Југославије (1965, 1967, 1967/1968, 1973/1974, 1974/1975, 1985/1986) и три пута вице првак (1946, 1947, 1964) (*Almanah...*, 11-47).

462 1948: Чачак – 12.987, Задар – 13.954; 1953: Чачак – 18.049, Задар – 16.141; 1961: Чачак – 27.642, Задар – 25.243; 1971: Чачак – 38.244, Задар – 43.087 (М. Тимотијевић, *Модернизација балканског прага...*, 59-60).

Сл. 56 – Екипа „Борца“ која је 1965. на квалификационом турниру у Иванграду (Беране) изборила пролигашки статус (стоје слева надесно): Катанић, Пурић, Андрић, В. Нешовановић, Трипковић и Фарчић; (чуче слева надесно): Јековић, Копривица, Стефановић, Цицварић и Н. Мишовић

„Како могу они да буду толико пута прваци, а ми не, када смо готово исти?“, било је питање и констатација у исто време.⁴⁶³

Постојало је још неколико подударана. Задар је крајем шездесетих имао сукоб са КСЈ. Истицали су двадесетогодишње запостављање, јер из Задра упорно није позивано довољно играча за репрезентацију („специјална политика према задарској кошарци“), иако су имали квалитете, освајали титуле и пунили стадионе широм Југославије.⁴⁶⁴ Повремено су постојали и сукоби са „Локомотивом“ из Загреба (клубом који је касније променио име у „Цибона“).⁴⁶⁵

Због великог броја репрезентативаца и низа успеха у Југославији, као и учешћу у Купу шампиона Европе (полуфинале), Задар је прозван за

463 З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац...: златне године чачанске кошарке (18)“, *Чачанске новине*, 11. март 2008, 27.

464 Д. Арас, „Задрани тврде: нема добрих односа на релацији КСЈ – ‘Задар’ : зашто нема Јелића међу репрезентативцима?“, *Сјорш*, 20. август 1967, 4.

465 В. Анзуловић, „Инцидент у Тушканцу“, *Сјорш*, 5. јун 1966, 5; Д. Арас, „Огорлење у Задру!“, *Сјорш*, 19. јун 1966, 4.

„најкошаркашкији град у свету”.⁴⁶⁶ Чачани су због свега наведеног јавно и веома амбициозно најављивали да ће постати „други кошаркашки Задар”.⁴⁶⁷ Морава је могла да замени море.

Када је „Борац” 1966. коначно ушао у Прву југословенску лигу, сусрети са тимовима из Задра и Сплита постаће „нека врста празника” у Чачку, чији су играчи пријатељски дочекивани упркос природном спортском ривалству. Истовремено, према екипама из Београда развијао се отпор, неретко чак и „мржња”.⁴⁶⁸

Чачак – кошаркашки „велеград” (1966)

Повратак „Борца” у Прву југословенску лигу представљао је велики успех за Чачак, који је на тај начин конкурисао много већим урбаним центрима, али са вишеструко мањим материјалним средствима и аматерском организацијом.⁴⁶⁹ На припремној „Зимској лиги” у Београду 1966. чачански кошаркаши нису давали велика обећања, осим да ће се борити на турниру и да им је незгодно да играју на паркету.⁴⁷⁰ Београђани су их похвалили да играју лепу кошарку и да су „најбоља провинцијска екипа на свету”, али и замерили да им је важнији утисак који остављају на публику од броја кошева које постижу, што води у поразе.⁴⁷¹

Кошарка је још увек била „летњи” спорт и утакмице су организоване на отвореним теренима, а првенство је почињало крајем пролећа. Чачане је међутим „мучила” чињеница да ће „Борац” сезону почети без Томислава Ђелошевића, једног од двојице најбољих играча које су имали. Већ почетком године Ђелошевић је донео одлуку о напуштању клуба, желео је да се посвети студијама јер се од кошарке није могло живети, а спорт је

466 З. Поповић, „У посети Задру, најкошаркашкијем граду у свету : Јазине мењају лик, не и ћуд”, *Сјорџ*, 11. април 1968, 4.

467 Момчило Дабић, „Оду... па се врате : не могу без Мораве”, *Сјорџ*, 20. јануар 1969, 5.

468 З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (18)”, *Чачанске новине*, 11. март 2008, 26; З. Антоновић, *Највеће њобе Борца...*, 70.

469 „Сви ови успеси остварени су на само два кошаркашка игралишта у граду, у само два кошаркашка клуба, 'Борцу' и 'Железничару', и у само две полукошаркашке сале, у Гимназији и Техничкој школи. Александар Стефановић је преко десет година радио сам, без помоћника, техника, физиотерапеута, лекара, болничара, масера, без статистичара, четног евидентичара, заменика, трећег, четвртог тренера, свега што имају данашњи тимови. Исто је било и у 'Железничару'. Тај тим је крајем шездесетих био седми у великој југословенској лиги, а Чачак шести кошаркашки град у држави која је била друга на Олимпијади и у Европи тада, а прва на свету. А та држава је имала шест главних градова, републичких наравно, затим Нови Сад, Ниш, Сплит, Задар” (З. Антоновић, *Највеће њобе Борца...*, 31).

470 А. Ст. „Две утакмице за два динара”, *Сјорџ*, 16. март 1966, 4.

471 З. П. „Неславан деби новајлија : Партизан – 'Борац' (Чачак) 74:61 (28:28)”, *Сјорџ*, 17. март 1966, 4.

Сл. 57 – Екипа „Борца“ пред почетак прволигашке сезоне 1966. године (стоје лева надесно): Јоксић, Трипковић, Катанић, Видаковић, Фарчић, Андрић, Пурић и Ђелошевић; (чуче лева надесно): Зејниловић, Јековић, Мишовић и Копривица

требало да буде само игра. Клуб је истовремено донео одлуку да се играчи материјално награде за учешће у прволигашкој конкуренцији, што се није свидело чачанској јавности, јер је то био пут за увођење професионализма, као што је то већ у фудбалу постало правило.⁴⁷²

Аматеризам је свакако имао више „шарма“, али није доносио ефикасност и спортски успех (што је ипак било најважније), а пример таквог рада био је „Железничар“.⁴⁷³ Овај клуб био је „задужен“ за „романтичан“ (непрофесионалан) однос спрема спорту, а „Борац“ за надметање у Југославији, што је његове играче у граду учинило „важним“ и „препотентним“, за разлику од „Желоваца“ који су задржали аматерску опуштеност.⁴⁷⁴ Када је посреди

472 З. М., „Томислав Ђелошевић коначно одлучио : напуштам 'Борац'“, *Чачански илас*, 14. јануар 1966, 8; Мијо Матовић, „Скупштина КК 'Борца' : година највећег успеха“, *Чачански илас*, 21. јануар 1966, 8.

473 Аноним, „Годишња скупштина КК 'Железничара' : недисциплина донела слабе резултате“, *Чачански илас*, 4. фебруар 1966, 9.

474 „Али, 'Желе' је имао нешто што безмало није имао нико, односно мало ко. Бифе који постоји ваљда од када и клуб. Та рупа, рупетина, бирцуз, тунел, кафанчина, звана 'Желов бифе', лети је најзаузетији простор у српској кошарци, на коме се води очајничка битка за сваку слободну столицу са које се може гледати цело 'Желово' игралиште, а што је важније и да се буде виђен. Кафана је раније, а и касније, многима била виша животна академија. Било је ту одувек и поклоника пуне чаше, који су себи то допуштали на штету пића. А кошаркаши? Одувек је ту важило правило: Ако пиће толико шкоди спорту, оставите се спорта. Многи одлазе без повратка, а бифе остаје. Парафразираћемо једног паметног човека: 'Ако неко за нашег живота

Највећи проблем — некоректна публика

— каже председник Борца Божидар Јововић

Дошао је ауто очекивани трипункат. Кроз два дана стартоваће клубови Савезно кошаркашне лиге у Борци за бољше. Друштвени кошаркашни спорти у Чачку по себи су заинтересовани за ово првенство, јер се после више од једне деценије Борци нашоу у елитном друштву. Свакако приста лиге Борца интересују проблеми и ситуација у клубу, с обзиром да они могу имати битног утицаја на пласман Борца у првенству.

и све ово што би могло допринети неправилности утакмице. Знамо да ми, у Чачку, имамо добру публику, али се бојим оних ма лош дела необузданих гледалаца, који својим поступцима могу да нам нанесу зло. Ипак се надамо да ће остали навијачи и гледаоци помоћи нашем клубу да до таквих испада не дође.

— Како је ситуација са стадионом, с обзиром да ће посетити, у сваком случају бити већа?

Екипа Борца: А сад у борбу за бољше

Због тога смо разговарали са председником Борца Божидаром Јововићем.

За председника Јововића највећи проблем у новом првенству представљаће некоректна публика. Ево шта он о томе каже:

— С обзиром на прописе и ригорозне мере које предузима Кошаркашни савез Југославије, у случају ванредности на утакмицама, највише се прибојавам једног дела наше публике која уме, прак са је показала, и некоректно да се понаша. Зато би желео овом приликом да укажем на поједине ствари које могу имати утицаја на првенство, а и наш пласман у лиги. Наиме, знамо да је Рабо тивци из Скопља захваљујући добрим делом својој публици, имао на лиге, јер је могао неколико олаччујућих утакмица да игра на туђем терену. Провести забављујући бављење било каквих предмета на терен, вршање судија

— Нико са захвалношћу дефинирано ћемо оспособити стадион. Наиме, биће завршен и други део трибина, изузев оног дела на ауковима. Ово смо постигли захваљујући размисању Скупштине општине и Фонда за физичку културу.

— А каква је ситуација у вези са изјасном погледу?

— То је прича за себе. Проблема ма има на претек. Аутове смо имали. Сада немамо аутово, али немамо ни пара. Већ се поставља питање како ћемо отпутовати за Ауљану против Савана.

Проблема има још. То су само неки али верујемо да ће људи у управи Борца пронаћи пута и начина да ти проблеми немају битнијег утицаја на такмичарске резултате и пласман Борца у Савезној лиги.

идентитет Чачка, у питању је била значајна разлика, јер је за сваког навијача постепено откривање својства локалног стила игре начин сентименталног васпитања према вредностима које дају облик његовом граду или крају у коме живи.⁴⁷⁵

Управо је 1966. дошло до коначне потврде примата „Борца“ у Чачку, јер „Железничар“ није имао снаге да играчки, такмичарски и организационо надмаши градског ривала, што је довело до споразума о сарадњи с циљем општег напретка кошарке. Ипак, није било места за све тимове. Пошто су финансије биле ограничене, жртвована је женска кошарка, тако да је тим ЖКК „Борца“ одустао од такмичења у Српској лиги.⁴⁷⁶

За то време мушка екипа „Борца“ променљиво је играла припремне утакмице. Публици је на мечу са једном италијанском екипом засметала и лоша опрема домаћег тима, која је изгледала бедно у односу на госте. Досетка да су различите боје шортсева заправо начин да се одбране од „урока“, више је била подсећање да играње у вишем рангу такмичења

Сл. 58 – Новински чланак о понашању публике у Чачку пред почетак прволигашке сезоне 1966. године

угаси и затвори ову институцију, иселићемо се из овога града доживотно. Хоћемо, живота ми.” (З. Антоновић, *Највеће њобе Борца...*, 73).

475 К. Brombaržе, „Fudbal: navijačka strast”, 376-382.

476 Аноним, „Представници КК 'Борца' и 'Железничара' договорили се о сарадњи”, *Чачански глас*, 11. март 1966, 8; З. М., „Неизвесна судбина женске екипе КК 'Борца': жртве успеха”, *Чачански глас*, 18. март 1966, 8.

БОЉИ НИЈЕ МОРАО ДА ПОБЕДИ

Борац — Олимпија 72:82 (35:39)

Играно у Чачку. Стадион КК Борац крај Мораве. Гледалаца око 3.000. Време лево. Судије Бело Илић и Стефановић из Београда.

Борац: Коташић, Андрић, Тришковић 16, Фарић 13, Белошевић 4, Јоксвић, Јековић, Митровић 23, Пурић 4, Копривица 12, Стефановић и Неповановић.

Олимпија: Боснић 14, Старић, Босић, Волошевић, Дерасковић 4, Хочевић 6, Аџевић 20, Данеу 14, Аогар 16 и Жорга 8.

Ни највећи оптимисти нису могли очекивати да ће Борац постићи успех у сусрету са Олимпијом, у чијем се тиму налазе тројица играча, који су на недавном међународном првенству света допринели да наша репрезентација освоји прво место. Поред тога, познато је да је Олимпија самаданим тим и да је, у којем је Борац желео успех, сваки његов играч морао да пружи свој максимум.

Објективни посматрачи очекивали су чистан пораз и — њихова очекивања су се испунила. Јер, изгубити од оваквог тима Олимпија је са десет поена разлике, представља први однос ова два тима, а уједно није то ни неуспех.

Међутим, да ли је Борац био у ситуацији да постигне нешто више? Одамах треба истаћи старо правило да *моћи* није увек и *победа*. Овога пута ушло се то није и догодио.

У првом полувремени Олимпија је непрестано била у вођству, али није превазила границу од десет поена предности. Борчеви играчи су успели да разменик смање и до два поена, да би се на одмор отишао са резултатом 39:35 у корист гостију.

После одмора Борчеви играчи су успели да изједначе резултат. Али, тада је дошло до две, можда и фаталне, грешке. Прво, Копривица је у два маха упутио ударце из велике даљине, који су завршили поред коша, а затим је тренер Стефановић извео из игре Белошевића, који је у том тренутку направио два пропуста. Свакако, Копривица је имао најбоље намере, али би боље било да је сачекао прилику за сигурнији шут. Белошевића је можда и требало извести из игре, али само за толико да би се уморио, а никако да одведе на крају читавих десетак минута. Уводићи Белошевића у игру на пет минута пре краја, када су гости обезбедили сигурно вођство и када се он *охладио* било је сасвим адекватно. Иначе, да су те две грешке изостале, питање је да ли би гости савремени победу. Овако, остала је и једна утеха да је Борац пропустио прилику, која се ретко појављује, да савалада тим који рефлектује на висок ниво смисла у Савезном такмичењу.

Вредно је указати и на један догађај који је остављао мучан утисак. Иначе, тренер Бора Стефановић настојао је да буде веома тактичан, нарочито у резултатима, кад је тражио тајм-аут. Он је до

те мере рестрикцијом, да је то било веома упљадљиво, док са друге стране тренера Олимпије Кристианчића присто нисмо ни приметили. Да би се доказала Стефановићева бесмисленост показује и догађај, на неколико секунди пре краја, код ублажавања вођства Олимпије, када је затражио минут одмора. Да је то био *ништа* у игри — показују преостали секунди, када се ништа није догодило.

Пре почетка утакмице председник Бора Божидар Јововић предао је кристалне ваге Кристијанчићу, Данеу и Аогару. То је леп гест међубудуће сарадње.

У четвртак, 2. јуна, Борац је одиграо утакмицу, у оквиру трећег кола, са екипом Ивинграда, али до закључачна минута нисмо добили резултат. У недељу, 5. јуна Борац се, у Чачку, састаје са екипом Железничара из Карловца. Сусрет почиње у 20 часова.

Сл. 59 - Новински извештај са кошаркашке утакмице „Борац“ - „Олимпија“ одигране маја 1966. године у Чачку

подразумева и више стила у спортском одевању.⁴⁷⁷ Размишљало се и о статусу града, спорта и клуба међу другим урбаним центрима Југославије, јер су Чачанима на жалбе да их „гуше“ и „отимају“ играче многи умели грубо да саопште: „Шта ће вама сељацима кошарка?“⁴⁷⁸

Заправо постојао је један много већи проблем – прилично агресивна публика. Прволигашки прописи забрањивали су вређање судија и убацивање предмета на терен, што Чачанима није било лако да обезбеде.⁴⁷⁹ Није било лако ни играчима, ненавикнутим да играју на паркету у затвореним салама, па су прву утакмицу у таквом амбијенту изгубили од „Слована“ из

477 З. М., „Спорт : 'Партизан' поражен : 'Борац' - 'Партизан' 87:75", *Чачански глас*, 22. април 1966, 7; Аноним, „Гостовање италијанских кошаркаша у Чачку : неуспела генерална проба : 'Борац' - 'Орансода' 68:84 (35:36)", *Чачански глас*, 20. мај 1966, 8.

478 З. Антоновић, *Највеће победо Борца...*, 61.

479 Аноним, „Пред почетак првенства Савезне кошаркашке лиге : највећи проблем – некоректна публика – каже председник 'Борца' Божидар Јововић", *Чачански глас*, 20. мај 1966, 8.

Љубљане, директног конкурента за опстанак у лиги. За Чачане је много важнија била вест да је Ђелошевић ипак остао део тима „Борца”.⁴⁸⁰

Утакмице у Чачку још увек су игране на отвореном стадиону поред Западне Мораве са асфалтном подлогом, у „спектакуларном” амбијенту. Посебно ако би у госте долазила квалитетна екипа са репрезентативцима Југославије. Тако је „Борац” могао да се надмеће са најбољим кошаркашима који су на међународном нивоу остваривали успехе, што је годило целом граду. Интересовање је било огромно, а посете на таквим мечевима велике (око 3.000 гледалаца).⁴⁸¹ За град који је до 1971. имао преко 38.000 становника, број навијача који су долазили на „Борчев” стадион био је импресиван (скоро 10% градске популације).⁴⁸²

На тај начин стварао се локални јавни идентитет, а кошарка је постала „најмањи заједнички именилац” у унутрашњој концензусној слици Чачка. Хабитус све већег броја становника града у комбинацији са „урбаним капиталом” („племићи”) у друштвеном пољу спорта (ривалитет и надметања) одредио је и културне навике.

У сваком случају, није се много туговало због пораза ако би домаћи тим показао снажну жељу за победом. У случају тријумфа публика би падала у „транс” уз овације и паљење бакљи. Нису се су суздржавали ни од бацања предмета у терен, што је плашило Управу клуба (казна је износила 200.000 „старих”, односно 2.000 „нових” динара или три просечне плате). Драматичност су увећавали и одлучујући поени Ђелошевића у последњим тренуцима меча, љубимца великог дела публике која је, навијајући за њега, протестовала против тренера, играча и Управе који су га занемаривали.⁴⁸³

За то време „Железничар” је играо Јединствену лигу Србије пред пар стотина навијача у већ „превазиђеној” нижелигашкој атмосфери.⁴⁸⁴ Нешто више „жара” стварале су утакмице са ривалима из суседних градова и жустрија игра на терену, што је гледаоце могло да испровоцира на реакцију.⁴⁸⁵

480 Аноним, „Прво коло Савезне кошаркашке лиге : пораз на старту : ‘Слован’ – ‘Борац’ 82:52 (35:15)”, *Чачански Ћлас*, 27. мај 1966, 8.

481 Аноним, „Друго коло савезне кошаркашке лиге : бољи није морао да победи : ‘Борац’ – ‘Олимпија’ 72:82 (35:39)”, *Чачански Ћлас*, 3. јун 1966, 8.

482 М. Тимотијевић, *Модернизација балканској града...*, 60.

483 Аноним, „Четврто коло Савезне кошаркашке лиге : драматичан финиш : ‘Борац’ – ‘Железничар’ (Карловац) 72:69 (40:34)”, *Чачански Ћлас*, 10. јун 1966, 8; *Jugoslavija 1918–1988. Statistički godišnjak...*, 77. Према сећању савременика предводник навијача „Борца” по уласку у Прву лигу био је Миломир Зекавица „Зец”, потом у затвореном стадиону то постаје Слободан Милајац, а након њега Предраг Албић „Биска” (А. Стефановић, *Кош на обаи Мораве*, 103-104).

484 З. М., „Јединствена кошаркашка лига Србије : очекивана победа : ‘Железничар’ – ‘Застава’ 60:50 (31:52)”, *Чачански Ћлас*, 10. јун 1966, 8.

485 Аноним, „Јединствена кошаркашка лига : побеђен првак : ‘Железничар’ – ‘Слога’ 54:50 (27:23)”, *Чачански Ћлас*, 17. јун 1966, 8.

Прави спектакл организовао је „Борац“ не само на утакмицама у Чачку, већ и на гостовањима, као у случају једне утакмице са београдским „Партизаном“ на Малом Калемегдану пред око 2.000 гледалаца. Током меча дошло је до сукоба домаћих и гостујућих навијача, један играч „Партизана“ „улетео“ је на трибине како би се „обрачунао“ са онима који су добацивали, а на терену је бриљирао Радмило Мишовић, иако је његов тим на крају изгубио.⁴⁸⁶

Београдски новинари похвалили су Чачане, нису помињали инциденте и најавили да ће „велики клубови морати да запну“ ако желе да победе „Борац“.⁴⁸⁷ Ускоро је тим из Чачка називан „Баук са Мораве“.⁴⁸⁸ Сви су брзо схватили да „новајлија“ у лиги није без кошаркашких знања и да се не плаши када игра са тимовима из престонице.⁴⁸⁹

Навијачи су били важни као подршка, иако су представљали велику „опасност“ због агресије, па је Управа „Борца“ унапред молила своје присталице за пристојно понашање, плашећи Чачане да ће се због евентуалне казне утакмице организовати у суседном Краљеву.⁴⁹⁰ Чачак свакако није био посебан, јер су навијачи правили инциденте и у Словенији и Далмацији, суђење није увек било квалитетно, играчи су често приговарали, а гледаоци убацивали најразличитије предмете на терен.⁴⁹¹

Страховања због могућих инцидената била су сасвим оправдана, што се потврдило приликом гостовања београдског „Радничког“. Стадион је испунило око 3.000 бучних гледалаца који су користили сирене и чегрталке. Навијање је било бучно, али домаћи тим је ипак поражен и то предношћу гостију која је остварена тек пред крај меча. Инциденти су почели већ пред крај првог полувремена када је гостујући играч Ражњатовић због грубог фаула који је претрпео ударио у лице домаћег кошаркаша Јековића. Један други београдски кошаркаш плазио се гледаоцима који су му добацивали, а они су му потом звиждали. Затим је грубо фаулиран Ђелошевић, а пред крај утакмице домаћи тренер Стефановић добио је „техничку грешку“, што је гостима донело предност. Публика је била изразито незадовољна суђењем и поразом свога тима. Гледаоци дуго нису хтели да се разиђу чекајући судије у намери да се „обрачунају“ са њима. На крају је милиција ипак испразнила трибине, а судије су тек пред поноћ напустиле стадион.⁴⁹²

486 Аноним, „Савезна кошаркашка лига : умало подвиг : 'Партизан' – 'Борац' 78:74 (39:37)“, *Чачански глас*, 17. јун 1966, 8.

487 Вл. Игњатовић, „Грогирани победио нокаутом!“, *Сјорџ*, 12. јун 1966, 6.

488 Аноним, „Баук са Мораве уплашио 'Звезду'“, *Сјорџ*, 26. јун 1966, 6.

489 М. Соколовић, „Звезда притисла гас до даске“, *Сјорџ*, 27. јун 1966, 6.

490 Аноним, „'Раднички' треба да плати 'цех'“, *Чачански глас*, 17. јун 1966, 8.

491 Д. Петровић, „Исти аршин за све“, *Сјорџ*, 29. јун 1966, 4.

492 Аноним, „Савезна кошаркашка лига : пораз у наставку : 'Борац' – 'Раднички' (Београд) 76:82 (69:69 – 34:31)“, *Чачански глас*, 24. јун 1966, 8.

ПОРАЗ У НАСТАВКУ

Борац—МИТ (Масачусете) 64:65 (49:49-34:23)

Права је шутега што је киша по квадратна нагештења спектака. До последњег тренутка није се знало да ли ће се уопште одржати сусрет, тако да се на стадиону Борац окупило једна око 500 гледалаца. Поређ финансијског дебака, киша је допринела да и сусрет изгуби од своје лепоте. Но, ипак, в о оно мало гледалаца задовољни су испуштаним стадион.

Почетак није обећавао неку на рочити игру. Борац је непросто био у вођству и то, увек, са десет поена разлике. Гордић, као гост, Мишовић и Копривица ипак мора ме да улажу много напора да би показали да су суперриорни и бо али од симпатичних гостију. Оамак се могао приметити да расквашен терен не одговара гостима и да су они, због тога више ке најкештрани. Само на моменте играча из Масачусетса успели су да смање разлик у искуд десет поена.

Међутим, после одмора дошао је до преокрета. Тренер Борац, Стефановић, увео је нову поставу у којој је из првог полувремена

остало само Копривица. Белошевић, Пурић, Анђић и Копривица били су сенка екипе из првог полувремена. Толико грешака и слабих шутева одлично нисмо видели. Просто је носкавамо да, решимо. Белошевић, који је некад био међу најбољим играчима, а познат и као одличан реализатор овога пута није био у стању да постигне погодак из најповољнијих позиција.

Гости су успевали да смањују разлику, да би пре крај сусрета прешли у минимално вођство. Та да се Борчев тренер сетно да тре ба изменити екипу којој не иде, па су се на терену појавили играчи из првог полувремена. Али, до тада се терен већ мало испушио што је поговало гостима. Борчевим играчима није успело ништа више него да изједначе резултат, а тиме играју и продужетак.

За пет минута није се ништа нарочито изменило. На сваки погодак Борчевих играча гости су одговарали поготком, тако да су заљви тренуци донели најјачне узбуђена. Најме, код вођства го

стију са 65:63 Гордић је био у ситуацији да изједначи резултат. На њим је направљен прекршај и он је изводио два слободна бацања. Први пут он је пробао лопту брод мрежиду, док је у другом из извођења погодио окрч. Под којим прелетју створили се невољне из гужва и просто се немогуће знати ко је све држао лопту. Због тога су судије Стефановић и Марјановић досудили емригу лопту, а оамак затим одсвиран је и крај сусрета.

Минут гледаоци су понае утисак да је највећи кривац за пораз тренер Стефановић. Приговарало му се ово има ојо. Међутим, није ниша је да је он веома дуго држао у игри екипу која није могла да смучва предност из првог полувремена. Али не треба забораити да су тада играли играчи које нисмо у првенственим сусретима и да је у питању њихова слаба игра, за коју се тренеру не може изра ставати зна дилуч.

Судије Стефановић и Марјановић одлично су обавили задатак.

Сл. 60 – Новински чланак о сусрету „Борац“ (за који је тада играо и Слободан Гордић) и тима „МИТ“ из Масачусетса (САД), август 1966. године

КСЈ није толерисао инциденте и кажњавао је клубове у целој Југославији. У Чачку тренера Стефановића, „Борац“ са 100.000 „старих“ динара, као и судију Протића из Чачка (избрисан са списка судија Савезне лиге), јер се сумњало да је намерно оштетио конкуренте тима из свог града.⁴⁹³

„Борац“ је на гостовањима углавном губио утакмице, без обзира да ли је гледалиште било пуно (Београд) или је стадион био полупразан (Сплит), често и са великом разликом, тако да није било неизвесности која би произвела напетости.⁴⁹⁴ Зато је терен у Чачку постао познат по „спектаклу“, а популарност кошарке у Чачку подизана је и гостовањем тимова из иностранства. Тако је „Борац“ у лето 1966. одиграо ревијалну утакмицу са једним тимом из Масачусетса. Чачане је том приликом појачао Слободан Гордић (рођени „племић“) који је тада био на завршетку спортске каријере у Југославији.⁴⁹⁵ Утакмице са овим америчком екипом организоване су широм

493 З. П. „Оштар курс Такмичарске комисије КСЈ: Секу – без пардона“, *Сјорш*, 29. септембар 1966, 6.

494 Аноним, „Савезна кошаркашка лига: пораз после одмора: 'Црвена звезда' – 'Борац' 96:71 (44:42)“, *Чачански јлас*, 4. јул 1966, 10; А., „Кошарка: још један пораз: 'Сплит' – 'Борац' 79:53 (33:29)“, *Чачански јлас*, 22. јул 1966, 8.

495 Аноним, „Интернационална кошаркашка утакмица у Чачку: пораз у наставку: 'Борац' – 'МИТ' (Масачусетс) 64:65 (49:49-34:23)“, *Чачански јлас*, 12. август 1966, 8.

ЧЕТРАДЕСЕТ МИНУТА У „ПАКЛУ“

Борац — Партизан 82:80 (36:36)

Играно у Чачку, Стадион Борца крај Мораве, Гаспаљана око 5.000. Судија: Брумељ (Аушман) и Јакшић (Београд). Са пет личних грешака игру су напустили: Пуреш и Триповић (Борац).

БОРАЦ: Катанџ 4, Андрић, Трд Јовић 14, Фарић 10, Беасишевић, Јоковић Јековић, Мишовић 36, Пуреш 8, Копривица 10, Зејничковић и Нешковић.

ПАРТИЗАН: Делчиновић, Раичевић, Јанковић 11, Језић 15, Јамаћ, Милић, Милојевић 9, Бојковић 19, Радонић 26 и Обрадовић.

Оно што се догађало у сроду крај је на стадиону крај Мораве тога по је неминуће свисати. Речи знакао, Урнебеос, ториваа, све је то деловало да дочера амбијенту у коме је одигран меч између Борца и Партизана. Завијале сирена, звиждути и овиције потресали су саманску котливу. Оно пет минута да траја и толико парн руку није ширвало свих четрдесет минута. А тек крај. Па то је невинство. Простор који је пре тога био напнати борбе за сваку лопту, за сваки кош, најједном, у једном трену, постао је тесан за све оне који су покушали да заштитију на спеклу својим љубитељима. Играли у белом дресовима играли су се једноко ударили кобна, хитале гађаа.

А таквом салвау свикао је до гринско и посматрае тренутак игре. Ни најбољи режисер не би могао припремити такви спектакл. До краја сусрета остало је још 13 секунди. Резултат је био 80:80. Мишовић је имао лопту у рукама. Најбољи Борчев играч шетао се по средњи терен. Није смео

ништа да ризикује и препусти судбини свога кауба саучају. Казама на часовнику одмиче. И одједном, када је остало само три секунде, Мишовић се сјurio према кошу Партизана. Скок и шут. Лопта прави круг по обручу, још један. Да ли ће бити погодиак? Дух застаје, као да нико не дише. Најзад лопта пролази кроз мрежу. Играчи Партизана покушали су да ухвати напада, али није било дозвољено времена. Звиждук су дига се није чуо. Пад колевница се утисамо првено светао.

Крај. Невинени крај. Урнебеос, па то је још горе од некада. Играчи немају снаге за радост. На њих се сручила маса народа. Помучни и стуже радоснице. Био је то крај неизвесности и почетак свесности саваа.

А почетак није обећавао ова-краја најједничан. Тада је Мишовић финиш. Завија, до о.мора обелић постигао победовисни кош.

Екипе су се смењивале у постоју, али нико није успео да обезбеди командну и сигурну замах поена. Чак, на одмор се отишао са нерешеним резултатом.

Друго најпреме биће забележено као најбољи део игре на стадиону крај Мораве од како се Борац такмичи у Савезној лиги. Прво је Партизан повео са седам поена предности. Када су сви ми савали да је Борчев брод почео да тонје, на спену је ступио Мишовић. Он је био неогрешив и престо није знао да промени обруч Партизановог коша. Тако је, уместо најјављеног пораз, Борац нап равни предност од 15 поена разлике. Међутим, крај Партизановог тима није дуго трајао. Негови играчи су смањивали разлику, да би на 13. секунди про

Сл. 61 – Новински извештај са утакмице „Борац“ – „Партизан“, одигране у Чачку септембра 1966. године

Југославије и најављиване као велики спектакл, јер је екипа долазила из савезне државе у којој и измишљена кошарка.⁴⁹⁶

Судија на утакмици са америчким тимом био је Миодраг Марјановић, тада још увек играч и истовремено тренер „Железничара“, најистакнутији кошаркаш свога тима. Иначе, Марјановић је као играч правио честе инциденте, сукобљавао се са противничким играчима и свађао са судијама, што је повремено стварало нешто више узбуђења у просечној Српској кошаркашкој лиги.⁴⁹⁷ „Железничар“ је на крају изборио опстанак, што је

496 З. П. „Амерички кошаркаши гостују у Југославији : то треба видети“, *Спорти*, 4. август 1966, 1.

497 Аноним, „Јединствена кошаркашка лига Србије: победа у финалу : 'Железничар' – 'Железничар' (Београд) 56:51 (25:26)", *Чачански глас*, 19. август 1966, 8; Аноним, „Јединствена кошаркашка лига Србије: кад тренер и капитен 'изгуби главу' : 'Железничар' – 'Динамо' 49:50 (18:22)", *Чачански глас*, 26. август 1966, 8.

било важно за град и развој кошарке, иако је и одлучујуће утакмице овог клуба гледало свега стотинак навијача.⁴⁹⁸

За то време „Борац” је успео да се избори за опстанак у Првој лиги, али је унутар екипе имао много већи проблем. Играчки статус Ђелошевића којег тренер није уводио у игру нервирао је публику која је бучно протестовала, а на једној утакмици намерно су навијали за противнички тим. Дешавало се да Ђелошевић понекад и одбије да уђе на терен током утакмице, што је код навијача стварало додатну нервозу, напетост и протесте, а клуб је био све забринутији.⁴⁹⁹

Публика је ипак навише волела победе свога тима, посебно у утакмицама са јачим ривалима. Тако је 1966. београдски „Партизан” дочекало око 5.000 гледалаца у утакмици коју је у последњим тренуцима одлучио Радмило Мишовић. Лопта се „шетала” по обручу, што је произвело велико узбуђење. Током меча сирене су непрестано завијале, чули су се снажни звиждуци, овације, да би победа била пропраћена огромним одушевљењем које су локални новинари покушавали да предоче својим читаоцима: „Крај. Невиђени крај. Урнебес, па то је још горе од пакла. Играчи немају снаге за радост. На њих се сручила маса народа. Пољупци и сузе радоснице. Био је то крај неизвесности и почетак свеопштег славља.”⁵⁰⁰

Сигуран опстанак у лиги потврђен је победом (опет са малом разликом) над државним прваком „Задром” у Чачку. Утакмицу је пратило 4.000 гледалаца. Радост у граду је била свеопшта, посебно јер су могли да гледају кошаркаше попут Крешимира Ђосића.⁵⁰¹ Посете кошаркашким утакмицама „Борца” биле су огромне и цео град је „живео” за овакве догађаје. Међутим, у београдским медијима овакви догађаји нису добијали већи простор, а интересовање су привлачиле баналне неправилности у неким другим мечевима, а не „херојске” победе провинцијских тимова.⁵⁰² Подвиг и радост Чачана били су без одјека изван њиховог града.

Последњи меч у сезони „Борац” је одиграо 31. октобра 1966. против „Сплита” пред својом публиком. Утакмицу је посматрало око 3.000 гледалаца по тмурном и хладном времену. Терен је био клизав, а публика је (како

498 Аноним, „Јединствена кошаркашка лига Србије: спасоносни бодови : 'Железничар' – 'Јединство' (Стара Пазова) 74:67 (27:27)”, *Чачански њлас*, 9. септембар 1966, 8; Аноним, „Јединствена кошаркашка лига Србије: победа у борби са опстанак : 'Железничар' – 'Спартак (Суботица)' 77:61”, *Чачански њлас*, 23. септембар 1966, 8.

499 Аноним, „Савезна кошаркашка лига : незадовољни гледаоци : 'Борац' – 'Иванград' 80:66 (41:24)”, *Чачански њлас*, 16. септембар 1966, 8; Аноним, „Однос тренер Стефановић – Ђелошевић : коме звиждуци?”, *Чачански њлас*, 16. септембар 1966, 8.

500 Аноним, „Спорт : Савезна кошаркашка лига : четрдесет минута у 'паклу' : 'Борац' – 'Партизан' 82:80 (36:36)”, *Чачански њлас*, 23. септембар 1966, 8.

501 З. М., „Савезна кошаркашка лига : урнебес... пакао... транс... : 'Борац' – 'Задар' 64:62 (34:27)”, *Чачански њлас*, 21. октобар 1966, 8.

502 Аноним, „Украден записник!”, *Сјорш*, 17. октобар 1966, 4.

је то развој будућих догађаја уредио) последњи пут је гледала Томислава Белошевића као играча „Борца”. Играо је опуштено, изводио егзибиције и забављао публику, док су његови конкуренти из сопствене екипе били напети и правили грешке у серијама.⁵⁰³ Био је то вишеструки тријумф, победа „Борца” над ривалом, Белошевића над тренером и играчима који га нису подржавали, као и публике која је уживала у елегантној игри кошаркаша којег су волели.

Чачанска кошарка је крајем 1966. добила још једно признање. Радмило Мишовић је позван да буде члан репрезентације Југославије на Балканијади у Софији, где је освојена златна медаља. Први тим Југославије у то време био је на турнеји у САД, што је отворило простор и за играче које Жеравица није позивао. Међутим, Мишовић је на овом такмичењу био болестан, тако да није постигао ниједан поен. Касније није ни позиван у било коју репрезентацију Југославије, јер је закључено да није „тимски играч” и да је превише везан за Чачак да би поштовао дисциплину на дуготрајним припремама.⁵⁰⁴

Суштински, био је то аргумент у прилог рационализације кошарке и инсистирању на најефикаснијем средству које доводи до циља (кошарка је од оснивања 1891. увек истицала тај императив), за разлику од предмодерног спорта који је стварао више емоција и није стварао велику дистанцу између публике и такмичара.⁵⁰⁵

Кошарка у Југославији све више је добијала облик као у развијеним земљама света. Тако је већ после завршене сезоне у 1966. години одлучено да се и следеће такмичење 1967. организује на отвореним стадионима, али да се после тога утакмице морају играти у затвореним халама, већ од сезоне 1967/1968, чиме је кошарка постала „зимски” спорт. КСЈ је ипак дозволио, али само у првој сезони, да екипе које немају затворене хале у случају повољних временских прилика могу дочекати ривале на отвореним стадионима.⁵⁰⁶

Била је то веома храбра одлука, јер мањи градови нису имали затворене стадионе, нити је то било лако постићи и у већим насељима.

503 З. М., „Савезна кошаркашка лига : пријатан растанак : 'Борац' – 'Сплит' 61:58”, *Чачански глас*, 4. новембар 1966, 8.

504 С. Марковић, *Радмило...*, 106-107.

505 Професионални спортисти у модерним спортским клубовима трпе својеврстан „затворски режим”: вежба, исхрана и одмор строго се контролишу, сваког појединца редовно прегледа лекар специјалиста како би се елиминисали физички недостаци, али и „карактерни дефекти”, при чему над спортистима влада свеprisутна спортска бирократија (Р. Ђулијаноти, *Sport...*, 40-43, 63, 164).

506 Аноним, „И наша кошарка сели се у хале”, *Сјорп*, 14. новембар 1966, 4; Jelena Kosanić Podunavac, Bojan Milovanović, *Radimir Šaper : kako se stvarala jugoslovenska košarka* (Beograd : Košarkaška fondacija, 2005), 36.

Не може се и против судија

Раднички — Борац 98:93 (51:39)

Играли у Београду. Стадион Радничког на Црвеном крсту. Гледалаца око 700. Судије: Паетор (Нови Сад) и Матијевић (Загреб). Са пет личних грешака игру су напустили: Тришковић, Пурић, Катавић, Фарчић и Андрић (Борац) и Зимоњић (Раднички). Искључен Нешовић (Борац). Слободна бацања: Раднички 38:26, Борац 32:22.

РАДНИЧКИ: Чермак 26, Ражњатовић 18, Гајић 13, Зимоњић 8, Креачић 4, Каратић 3, Прелевић 1, Видић, Јамбић, З. Борчевић и Мишовић.

БОРАЦ: Мишовић 35, Фарчић 20, Пурић 16, Копривица 10, Катавић 8, Андрић 2, Јоксић 2, Тришковић, Зајминовић, Стефановић и Нешовић.

Ако би се овај сусрет ценио по броју искључених играча, са по пет личних грешака, недвосмислено би се добио утисак да су Борчеви играчи били веома груби. Јер, одавно се није догодило да је дан тим остане са преполовљеном екипом. Међутим, гледаоци су по неки утисак да су судије, нарочито Матијевић, добрим делом «помогли» Борцу да се «празних шака» врати из Београда. Одмах се да видети да је Борац завршио сусрет без својих центара који су му, бар до сада, представљали главну оружјес.

Не можемо тврдити да би Борац сигурно победио, али се до сада никада није десило да његови играчи постигну толико коше

ва, а ипак, не освоје болове. Но, подсвесно смо се сетили првог меча у Чачку, када је Раднички за бележну победу. И тада, као и овога пута, Београђани су извојевали победу у задњим тренуцима. Сматрали смо да су играчи Борца опала извукли појку, јер их је Раднички савладао због «широке одбране» и игром кроз средину. То сеп оновило и овога пута.

На два минута пре краја Борац је имао своју шансу. Резултат је био 90:88 за Раднички. Мишовић је изводио два слободна бацања. Први пут Мишовић је постигао погодак. У другом бацању он је промашио обрч, али је лопта по стала наен Фарчића. Борчев центар није успео да убаци лопту у кош, јер је том приликом био фауларан. Али, судије нису реаговале на прекршај играча Радничког и тако је пропала шанса Борца да пређе у вођство.

Ипак, мора се рећи да је Раднички током читаве утакмице био у вођству. Али, необјашњиво је како да Борац остане без својих скоро најбољих играча. Судије су «режирале» резултат и због тога је у два-три маха прекидана утакмица, јер су гледаоци изнервирани неукучено реаговали.

Најбољи у Борчевом тиму били су Мишовић, Пурић, Копривица и Фарчић, а код Радничког Ражњатовић, Чермак и Стефановић.

Миломир ЗЕКАВИЦА

Сл. 62 – Новински извештај о „спортској неправди“ на утакмици „Раднички“ – „Борац“, одиграној у Београду септембра 1966. године

Кошарка је почетком 1967. била „мали спорт“, без популарности и такмичарско-резултатских успеха у многим урбаним центрима, какав је на пример био Загреб.⁵⁰⁷ Време је показало исправност политике КСЈ, јер су кошаркашке утакмице у затвореним дворанама добиле нови вид спектакуларности и повећале популарност овом спорту.⁵⁰⁸

Опстанак „Борца“ у Првој лиги потврдио је примат кошарке у граду као најважнијег спорта, чему су снажно допринели локални новинари својим

507 В. Анзуловић, „Апел ‘малих‘“, *Сјорш*, 11. јануар 1967, 5.

508 А. Miletić, *Džez basket*, 454-455.

натписима („Чачак је град кошарке“, „Кошарка је спорт Чачка“, „Чачак и спорт постали су нераздвојни“). Није се све зауставило на спорту, јер се појавило схватање како Чачак има поједине елементе живота „велеграда“. Играње „Борца“ у Првој лиги Југославије, држави која је кошаркашка „велесила“, био је кључни аргумент такве тврдње. Да би се такав статус и задржао било је неопходно саградити затворену халу (био је то и захтев КСЈ), а то је био велики подухват за варош као што је Чачак. Борис Кристанчић (некадашњи кошаркаш) понудио се да бесплатно направи пројекат за препокривање постојећег стадиона. Иначе, „Борац“ је имао проблем са финансијама, при чему се јавности није допао план исплата „премија“ играчима, јер је то био пут ка „професионализму“ по узору на фудбал.⁵⁰⁹

Без обзира на велико одушевљење у целом граду, Општина Чачак није редовно финансирала кошаркаше (иако су се сви радовали њиховим успесима), тако да је председник КК „Борца“ Божидар Јововић дао оставку. Било је предлога и да се одустане од такмичења у Првој лиги.⁵¹⁰ Град је ипак био превише „загрејан“ за кошарку да би се то десило, а оснивањем Радио Чачка 19. новембра 1966. отворио се нови медијски простор за промовисање најпопуларнијег спорта, чему се нарочито допринели директни радио-преноси утакмица „Борца“.⁵¹¹ Суштински, проблем отвореног стадиона био је најургентнији за решавање.⁵¹²

Чачак је зато КК „Борац“ предложио за највишу општинску награду „1. октобар“, а затим се поново покренуло питање финансија и „тајних дуговања“. У питању је био новац обећан КК „Радничком“ из Београда за победу над „Слованом“. Наиме, Љубљанчани су „Радничком“ понудили новац да на гостовање не поведе најбоље играче, али су Чачани дали већу цену Београђанима (240.000 „стarih“ динара) који су победили „Слован“ и тако омогућили „Борцу“ да са мање страховања размишља о опстанку у лиги. На крају се испоставило да пораз „Слована“ није ни био важан за „Борац“, али пре тог меча то се није знало. Међутим, обавеза „Радничком“ је остала, па се тражио начин исплате новца, јер преко легалних рачуна

509 Приходи у 1966. години износили су 14.579.556, а расходи 14.960.928 „стarih“ динара. Мањак је био 381.372, са додатних 700.000 заосталих трошкова које су морали да плате. Планирана су и три милиона динара за премије играча (З. М., „Кошаркаши 'Борца' у 1967: очекујући помоћ читавог града“, *Чачански Ћлас*, 1. јануар 1967, 12; З. М., „Припрема за годишњу скупштину КК 'Борца': први неаматерски кораци“, *Чачански Ћлас*, 27. јануар 1967, 8; З. М., „Успеси доносе бриге: о материјалним проблемима било је највише речи на скупштини КК 'Борца'“, *Чачански Ћлас*, 10. фебруар 1967, 8).

510 Никола Томашевић, „После годишње скупштине КК 'Борца': тражи се председник“, *Чачански Ћлас*, 17. фебруар 1967, 8.

511 Милољуб С. Пантовић, „Две деценије Радио Чачка: 'Овде Радио Чачак'“, *Чачански Ћлас*, 13. новембар 1986, 2; А. Стефановић, *Кош на обали Мораве*, 109; Г. Давидовић, Л. Павловић, *Историја Чачка*, 431.

512 В. Игњатовић, „Над би Морава однела невоље“, *Сјорш*, 8. март 1967, 10.

то није било могуће извести.⁵¹³ Иначе, просечна плата у Југославији 1966. била је 69.300, а у Србији 66.600 „стариx” динара.⁵¹⁴

Новинари су случајно сазнали за овај податак који је постао „мала афера”. „Борац” је у свом обраћању јавности оптужио новинаре за конструкцију „малограђанске сензације”. Одбили су да одговарају на оптужбе, јер нису хтели да се „спусте” на ниво „рекла-казала”, јер је такав став био неправедан према играчима „Борца” који су на терену изборили опстанак у Првој лиги.⁵¹⁵ Афера је на крају утихнула и није значајније утицала на јавност у Чачку, одавно „тврдо” уверену у квалитет својих кошаркаша.

Наставак „кошаркашког рата” са Београдом (1967–1968)

Пред почетак нове кошаркашке сезоне у Првој југословенској лиги „Борац” је играо припремну „Зимску лигу” у Београду. Први неуспеси у Чачку одмах су окарактерисани као „распродаја угледа”, да би такав став нестао после пар победа. Много већи проблем био је коначни одлазак Томислава Ђелошевића из тима и изостанак Јосипа Фарчића из екипе (војни клуб „Партизан” у који је по службеној дужности ускоро морао да пређе није му дозвољавао да игра). Поред тога, градски конкурент „Железничар” није давао исписницу свом центру Драгану Ђукићу да пређе у „Борац”.⁵¹⁶

Проблем преласка играча из клуба у клуб стварао је много проблема на нивоу целе земље, при чему су интереси „великих” били испред „малих”. Према Радомиру Шаперу регистрациони правилних КСЈ требало је тумачити према духу, а не слову закона. Препоручивана је еластичност, али не и врбовање играча, а КСЈ је могао да процени шта је „реалан” прелазак, а шта није.⁵¹⁷ Карактеристично је било „отимање” Љубодрага Дуција Симоновића, играча краљевачке „Слоге”.⁵¹⁸

513 Зоран Максимовић, „Друштвена хроника : наличје морала : КК 'Борац' дугује 'Радничком' 240.000 динара за успех Београђана над 'Слованом' у Љубљани”, *Чачански Ћлас*, 3. март 1967, 7.

514 *Jugoslavija 1918–1988...*, 77.

515 Управни одбор КК 'Борца', „Саопштење управног одбора Кошаркашког клуба 'Борац'”, *Чачански Ћлас*, 10. март 1967, 8.

516 Зоран Максимовић, „Зимска кошаркашка лига : распродаја угледа”, *Чачански Ћлас*, 17. фебруар 1967, 8; Никола Томашевић, „Зимска лига у Београду : слабији од најслабијег : 'Борац' – 'Раднички' 63:70 (20:40)”, *Чачански Ћлас*, 24. фебруар 1967, 8; Никола Томашевић, „Зимска кошаркашка лига у Београду : успела рехабилитација : 'Раднички' – 'Борац' 91:93 (83:83 – 38:44)”, *Чачански Ћлас*, 3. март 1967, 8; Аноним, „Зимска кошаркашка лига у Београду : неуспех у првом делу игре : 'Црвена звезда' – 'Борац' 100:59 (54:22)”, *Чачански Ћлас*, 10. март 1967, 8; Никола Томашевић, „Зимска кошаркашка лига у Београду : успела рехабилитација : 'Раднички' – 'Борац' 91:93 (83:83 – 38:44)”, *Чачански Ћлас*, 3. март 1967, 8.

517 М. Соколовић, „Не смемо да мирујемо”, *Сјорш*, 16. јануар 1967, 5.

518 Љ. Крстовић, „Симоновић”, *Сјорш*, 4. август 1966, 5.

Сл. 63 – Јуниорска екипа „Борца“ (друга колона са леве стране) на свечаном отварању првенства Југославије на игралишту „Црвене звезде“ (Мали Калемегдан у Београду) 1967, која је и освојила титулу. Други је био „Борац“, а трећи „Партизан“

Сасвим је другачији био став према одласку изван земље. Високи функционери КСЈ би тада инсистирали да је кошарка пре свега игра, а не животни позив-професија. Нису желели да Југославија постане „фабрика“ за производњу играча које ће продавати иностранству.⁵¹⁹

„Борац“ је имао своје проблеме и код куће је на почетку сезоне 1967. изгубио од „Задра“ у „драматичној“ завршници са поеном разлике. Око 3.000 навијача било је изразито незадовољно, па су разним предметима гађали „записнички сто“. Тражили су да се игра „додатно“ време како би њихов тим добио прилику да победи.⁵²⁰

„Борац“ је изгубио и следећу утакмицу у гостима од „Работничког“ у Скопљу, а за пораз су кривили мериоце времена који су „радили за домаћина“.⁵²¹ Потом је побеђен „Сплит“ у Чачку са поеном разлике, а одлучујуће кошеве у последњим тренуцима дао је Радмило Мишовић, што је од просечног меча створило спектакл.⁵²² Жеља да се задиви публика била је трајна карактеристика игре Чачана у то време. Београдски новинари су

519 В. Анзуловић, „Нисмо фабрика за извоз играча“, *Сјорџ*, 5. јануар 1967, 5.

520 З. М., „Прво коло Савезне кошаркашке лиге : пет секунди до победе : 'Борац' – 'Задар' 69:70 (40:30)“, *Чачански глас*, 17. март 1967, 8.

521 Аноним, „Друго коло Савезне кошаркашке лиге : 'Борац' најавио жалбу : 'Работнички' – 'Борац' 64:58 (18:37)“, *Чачански глас*, 24. март 1967, 8.

522 Аноним, „Савезна кошаркашка лига : секунди су опет одлучили : 'Борац' – 'Сплит' 70:69 (36:39)“, *Чачански глас*, 31. март 1967, 8.

истицали тај квалитет, поштовали жељу за надметањем, али и указивали да се на крају рачуна само победа.⁵²³

Затим је дочекана „Црвена звезда” пред чак 5.000 гледалаца. Гости су добром игром „ућуткали” бучне навијаче, а играчи „Борца” нису успели да грубим фауловима испровоцирају гостујуће кошаркаше. Маринко Пурић је због такве игре избачен, а Трипковић је насрнуо на судију, што је условило кратак прекид утакмице.⁵²⁴

Спортски успеси свакако су били најважнији, али и други моменти заједничког искуства на кошаркашким стадионима имали су своје место у колективном памћењу житеља града, укључујући и негативне догађаје, као што су конфликти, неуспеси, проблеми, наметнути стереотипи и стигме, што је све заједно утицало на конструкцију локалног идентитета (дистинктивност и хабитус града).

Императив „победе” постепено је слабио у очекивањима публике, тако да су порази у наредним утакмицама прихваћени без инцидента, с тим да је понекад противнички тим награђен и аплаузима, а домаћи звиждуцима (опомена због пораза).⁵²⁵ У питању је била само пролазна појава, јер је публика и на такмичењима певача (организованим на кошаркашком стадиону) звиждала као на спортским мечевима. Тако је на једном концерту Драган Стојнић морао четири пута да излази и да пева на захтев публике, а Сенка Велетанлић побегла је са бине сва уплакана. Учесницима манифестација било је непријатно, али и Чачанима, јер је град добијао негативан „имиџ”.⁵²⁶

У наставку првенства „Борац” је играо променљиво по свим метереолошким условима, понекад је губио код куће, повремено побеђивао много јаче екипе, као у случају „Олимпије”, шампиона Југославије и четвртог тима Европе, што није импресионирано Чачане.⁵²⁷ Слично је играо и „Железничар” у Српској лиги, али пред вишеструко мање публике.⁵²⁸ У „Железничар”

523 С. Поповић, „Ни 'профи' им нису равни! : ОКК 'Београд' – 'Борац' 108:85 (52:37)”, *Сјорџ*, 5. април 1966, 5; Аноним, „Четврто коло Савезне кошаркашке лиге: могло је боље : ОКК 'Београд' – 'Борац' 108:85 (52:37)”, *Чачански џлас*, 7. април 1967, 8.

524 З. М., „Пето коло првенства Савезне кошаркашке лиге : победио бољи тим : 'Борац' – 'Црвена звезда' 78:86 (32:43)”, *Чачански џлас*, 14. април 1967, 8; Чачани су запамтили Цветковићев дар за „театралност”, иако нико није оспоравао да је ударан (З. Антонић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (18)”, *Чачанске новине*, 11. март 2008, 27).

525 З. М., „Савезна кошаркашка лига : сваком према заслуги : 'Борац' – 'Партизан' 56:90 (30:42)”, *Чачански џлас*, 4. јул 1967, 10.

526 А. Брајовић, „Некоректна публика за сваку осуду”, *Чачански џлас*, 14. јул 1967, 6.

527 З. М., „Савезна кошаркашка лига : преценили своје снаге : 'Борац' – 'Локомотива' 54:79 (20:37)”, *Чачански џлас*, 21. април 1967, 8; З. М., „Савезна кошаркашка лига : савладан шампион : 'Борац' – 'Олимпија' 50:47 (23:23)”, *Чачански џлас*, 1. мај 1967, 8; Аноним, „'Олимпија' поново 'бацила пешкир’”, *Сјорџ*, 24. април 1967, 6.

528 Т. Ђ., „Кошаркашка лига Србије: зелени сигнал за 'Жела' : 'Железничар' – 'Застава' 44:38”, *Чачански џлас*, 1. мај 1967, 8; Т. Ђ., „Јединствена кошаркашка лига Србије : пораз

се тада вратио Ђелошевић (никада више није успео да се избори за статус „звезде“), а у „Борац“ је из „Железничара“ отишао Драган Ђукић (будући репрезентативац).⁵²⁹

„Борац“ је наставио да игра у Првој лиги, публика и играчи у случају пораза на домаћем терену понашали су се по навици, а све млађи гледаоци почели су да предњаче у „неукусном“ навијању.⁵³⁰ Слично је било и на утакмицама „Железничара“, понекад и са пуно више агресије и „дивљаштва“, тако да се дешавало да играчи туку судије. Разлика је била у броју посетилаца, што је ограничавало домет таквог „спектакла“ који се одвијао у нижеразредном такмичењу.⁵³¹ Била је то лига у којој су записничари и даље крали поене гостујућим тимовима, по чему је био „чувен“ терен у Пећи.⁵³²

Сл. 64 – Радивој Кораћ 1967. године на утакмици у Чачку. Десно су играчи „Борца“ Копривица и Фарчић

Велики успех за чачанску кошарку било је квалификовање јуниора „Борца“ за финални турнир у Београду који је одлучивао првака Југославије (полуфинално такмичење организовано је у Чачку).⁵³³ Била је то прилика

и победа 'Железничара' : 'Комбинат' – 'Железничар' 78:66 (42:40) : 'Железничар' – 'Студент' 55:52", *Чачански глас*, 12. мај 1967, 8; Т. Ђ., „Јединствена кошаркашка лига Србије : још једна победа : 'Железничар' – 'Динамо' 57:43 (29:28)", *Чачански глас*, 26. мај 1967, 8.

529 Т. Ђ., „Јединствена кошаркашка лига Србије: рађа се стари 'Желе' : 'Железничар' – 'Будућност' 86:66", *Чачански глас*, 9. јун 1967, 10; Т. Ђ., „Јединствена кошаркашка лига Србије : заслужени неуспех : 'Железничар' (Б) – 'Железничар' (Ч) 70:57", *Чачански глас*, 16. јун 1967, 10.

530 З. М., „Савезна кошаркашка лига : чудо се није догодило : ' Борац' – ОКК 'Београд' 69:92 (35:47)", *Чачански глас*, 21. јул 1967, 10.

531 Аноним, „Кошарка: играч тукао судију : 'Железничар' – 'Младост' 60:59 (31:34)", *Чачански глас*, 8. септембар 1967, 10.

532 Т. Ђ., „Јединствена кошаркашка лига Србије : отета победа : 'Будућност' (Пећ) – 'Железничар' 65:63 (34:34)", *Чачански глас*, 15. септембар 1967, 10.

533 Аноним, „Отворено јуниорско првенство Југославије у кошарци: полуфинале у Чачку", *Чачански глас*, 1. септембар 1967, 10; Т. Ђ., „Полуфинални јуниорски турнир за првенство

да Чачани понове успех јуниора „Слоге” из Краљева, која је 1966. постала првак Југославије.⁵³⁴ На турниру у Београду „Борац” је заузео друго место, прва је била „Црвена звезда”, а трећи „Партизан”. Титула вицешампиона Југославије у јуниорској конкуренцији 1967. најавила је будући успех клуба и подигла очекивања.⁵³⁵ За то време кошаркашице „Борца”, које су целу сезону добро играле Српску лигу, на крају нису успеле да се квалификују у Прву југословенску лигу.⁵³⁶

Мушка сениорска екипа наставила је такмичење у Првој лиги у којој је често губила на гостовањима.⁵³⁷ Било је и победа, као над „Партизаном” у Београду пред крај првенства, што је слављено као велики успех којим је обезбеђен опстанак у такмичењу.⁵³⁸ Међутим, „Работнички” је сумњао у регуларност меча и оптужио „Партизан” да је намерно изгубио меч, те тако Чачанима обезбедио опстанак у лиги из које би због таквог развоја догађаја испао скопски тим.⁵³⁹

Такмичарска комисија КСЈ је поништила утакмицу, а вест о одлуци напрегнуто је чекало око 3.000 навијача у Чачку после утакмице са „Радничким” коју је „Борац” добио.⁵⁴⁰ Чачани су били веома љути, реаговао је и локални СОФК. Поручено је да се поништавањем утакмице „руши углед” кошарке која је омиљени спорт у Чачку.⁵⁴¹ „Партизан” је такође био увређен тужбом Скопљанаца и размишљао да ли да уопште игра нови меч.⁵⁴²

Техничка комисија КСЈ је инсистирала да „Партизан” на поништеној утакмици није показао довољно жеље да победи „Борац”, али да нису унапред лажирали утакмицу. Таквих мечева било је и раније, тако да КСЈ није желео да дозволи понављање сличних ситуација у будућности.⁵⁴³

Утакмица је ипак заказана, а пет минута пред почетак на терену су у оделима били само играчи „Партизана”. Није било сигурно да ће „Борац”

Југославије : велики успех 'Борца", *Чачански глас*, 15. септембар 1967, 10.

534 Ж., „Велики успех краљевачких младих кошаркаша : прваци Југославије без иједног пораза”, *Ибарске новост*, 30. септембар 1966, 1.

535 З. Антоновић, *Највеће победе Борца...*, 60.

536 Д. Продановић, „Квалификације за првака Србије за кошаркашице: катастрофа Чачанки : 'Вождовачки' – 'Борац' 113:54 (52:30)", *Чачански глас*, 6. октобар 1967, 10.

537 Аноним, „Савезна кошаркашка лига : катастрофа у 'Тиволију' : 'Олимпија' – 'Борац' 120:73 (54:33)", *Чачански глас*, 27. октобар 1967, 10.

538 Никола Томашевић, „Савезна кошаркашка лига : највећи овогодишњи успех : 'Партизан' – 'Борац' 80:84 (48:36)", *Чачански глас*, 3. новембар 1967, 10.

539 П. Дамјанов, „Лажирани сусрет 'Партизан' – 'Борац'", *Сјорш*, 1. новембар 1967, 1.

540 А. Стефановић, „'Борац' неће поново играти на Келемегдану", *Сјорш*, 6. новембар 1967, 1.

541 Аноним, „Реаговање СОФК општине Чачак на одлуку Такмичарске комисије КСЈ : кривца треба казнити", *Чачански глас*, 17. новембар 1967, 10.

542 Аноним, „'Партизан' увређен", *Сјорш*, 6. новембар 1967, 6.

543 З. Ш., „Поништење није казна...", *Сјорш*, 8. новембар 1967, 6.

Сл. 65 – Свечани опроштај од активног играња Ранка Лаћа Трипковића (терен „Борца“ 1968. године)

доћи у Београд, да би се Чачани са закашњењем ипак појавили. Играчи су допутовали у неколико приватних аутомобила, а каснили су јер им наводно навијачи у Чачку нису дозвољавали да крену ка престоници. На крају је „Борац“ пред неколико стотина својих навијача на Малом Калемегдану (домаћи гледаоци нису били заинтересовани) поново убедљиво победио „Партизан“. Чачани су упркос победи претили да ће иступити из лиге ако се одлука КСЈ о поновљеној утакмици не повуче, јер су неправедно осрамоћени. На исти начин реаговао је и „Партизан“.⁵⁴⁴

Цео догађај само је продужио „кошаркашки рат“ Чачка и Београда започет још 1952. године. „Борац“ је другу сезону заредом опстао у лиги (испали су „Работнички“ из Скопља и „БСК“ из Београда), првенство је освојио „Задар“, а Чачани нису испунили претњу да ће иступити из лиге.⁵⁴⁵

После завршетка првенства 1967. одмах је започета нова сезона 1967/1968, прва у затвореним халама. Кошарка је престала да буде „летњи спорт“, што је за Чачане који нису имали затворену халу било веома неповољно. Правила КСЈ била су јасна, играње у Првој лиги подразумевало је покривени стадион, што није имало последице само по такмичарски резултат, већ и идентитет вароши на Западној Морави, на чему су инсистирали

544 К. Стаменковић, „Лакрдија је завршена : ‘Борац’ остаје у лиги“, *Полиџика*, 8. новембар 1967, 8; В. Игњатовић, „Чачани остали у лиги“, *Сјорџ*, 8. новембар 1967, 6; Иг., „Реприза одржана, завеса спуштена...“, *Сјорџ*, 9. новембар 1967, 4.

545 С. Марковић, *Професор са Мораве*, 103.

локални новинари („Чачак је град кошарке” – то је рефрен који кружи не само међу присталицама овог спорта, већ је то непобитно присутна истина већ више од две деценије”). Истицано је да су Чачак и његов кошаркашки клуб „Борац” постали „једно”, што је допринело да се за град чује и изван граница Југославије. Пошто није било затворене хале све наведене идентитетске одреднице долазиле су у питање. Проблем је био новац. Према процени само за кровну конструкцију било је потребно 60 милиона „старих динара” (600.000 „нових”), а клуб је имао дефицит 15.245,91 „старих” динара. Сви су истицали да „Борац” има кошаркаше „савезног ранга”, али и слабу управу, при чему је рад са подмлатком занемарен.⁵⁴⁶

У питању су биле велике паре, јер су на Сабору трубача у Гучи 1968. сви гости потрошили око 600.000 „нових” динара, у време када је просечна месечна плата у Југославији била 862, а у Србији 825 „нових” динара.⁵⁴⁷

Такмичење је текло даље, а „Борац” је и почетком 1968. као „домаћин” играо у Зрењанину, чија је публика Чачане добро примила, укључујући и активно навијање, па и „упадање” у терен и прекидање утакмица.⁵⁴⁸ Међутим, порази су били све чешћи.⁵⁴⁹ Било је јасно да клуб мора да се врати у свој град како би имао прилику да опстане у лиги.

Приоритет је било покривање стадиона. Посао је на крају добила фирма „Феромонт”. Град се надао да ће се сви радови завршити до септембра 1968, како би „Борац” ново првенство играо код куће у новој хали. Међутим, клуб није имао новац, па је покренута иницијатива да подухват помогну сви грађани својим добровољним уплатама. Како би се јавност што боље анимирала, најављено је како ће се у затвореној хали одржавати и концерти, а не само кошаркашке утакмице.⁵⁵⁰ Свој допринос дали су и ученици Гимназије добровољним радом.⁵⁵¹

546 З. М., „За покривање кошаркашког стадиона : заједничка акције : уколико се обезбеде средства стадион би био под кровом у фебруару”, *Чачански њас*, 1. јануар 1968, 14; Зоран Максимовић, „Годишња скупштина КК 'Борца' : тешки услови такмичења”, *Чачански њас*, 26. јануар 1968, 10.

547 Miloš Timotijević, *Karneval u Guči : sabor trubača 1961–2001*. (Саџак : Legenda : Narodni muzej, 2005), 44.

548 П. Радовић, „Чачани губе и – жале се!”, *Сјорџ*, 8. јануар 1968, 6.

549 С. Марковић, *Професор са Мораве*, 104; Аноним, „Савезна кошаркашка лига : Чачан без даха : 'Борац' – 'Раднички' 78:82 (41:35)”, *Чачански њас*, 12. јануар 1968, 10; Аноним, „Савезна кошаркашка лига : најубедљивији пораз : ОКК 'Београд' – 'Борац' 103:76”, *Чачански њас*, 19. јануар 1968, 10; Аноним, „Савезна кошаркашка лига : изостало изненађење : 'Олимпија' – 'Борац' 105:87 (48:43)”, *Чачански њас*, 2. фебруар 1968, 10; Аноним, „Савезна кошаркашка лига : прође још један 'воз' : 'Југопластика' – 'Борац' 90:80 (40:36)”, *Чачански њас*, 9. фебруар 1968, 10.

550 Аноним, „Састанак Секретаријата КК 'Борца' : 'Феромонт' ће покривати стадион”, *Чачански њас*, 9. фебруар 1968, 10; Аноним, „Кошаркашки клуб 'Борац' очекује солидарност свих грађана”, *Чачански њас*, 16. фебруар 1968, 10.

551 А. Стефановић, *Кош на обали Мораве*, 26-27.

Сл 66 – Сусрет „Железничара“ и „Борца“ на игралишту поред Железничке станице у Чачку 1968. године

У међувремену је настављен „кошаркашки рат“ Чачка и Београда сукобом „Железничара“ са КСС чији је Извршни одбор донео одлуку да се један број утакмица по жалби „Желових“ противника региструје у њихову корист. Чачани су били изразито незадовољни и набрајали су низ „неправди“ које је претрпео њихов град, од поништења утакмице коју је „Борац“ добио против „Партизана“ у Београду, до чињенице да селектор није хтео да позове Радмила Мишовића у репрезентацију иако је најбољи стрелац Прве лиге. „Железничар“ је чак претио „отцепљењем“ из такмичења које је организовао КСС.⁵⁵²

Када је „Железничар“ потом пред 1.000 гледалаца на свом стадиону (за мали простор овог терена посета је била огромна) добио утакмицу која му је обезбеђивала улазак у новоформирану Другу југословенску лигу, Чачани су је прославили са одушевљењем. Победа је била „инат људи нашег поднебља“, посебно значајна због чињенице да је КСС телеграмом забранио играње Ђелошевића и Марјановића који су добили одсуство из војске да дођу на овај меч. За то време „Борац“ је наступао у Зрењанину,

552 З. М., „Некоректан став КСС према 'Железничару': атак на чачанску кошарку“, *Чачански глас*, 22. март 1968, 10.

а новинари су преносили како је штета што Чачани нису били у прилици да присуствују „егзибицијама” свог тима.⁵⁵³

Нови сукоб са Београдом покренуо је низ других питања и показао велико незадовољство Чачана. „Борац” је тражио да игра утакмице на свом отвореном терену, као што су то били у могућности београдски клубови и „Млада Босна” из Сарајева, али је одбијен па је морао да буде „домаћин” у Зрењанину (Чачани су закаснили са захтевом, док су други наводно обавештени да на време поднесу такве захтеве). Али ни избор Зрењанина није била воља Чачана, јер су хтели да играју у Пироту, што због већих трошкова путовања нису хтели да прихвате поједини прволигашки клубови (нису били из Београда), као што нису хтели да пристану да играју ни на отвореном терену у Чачку. Из свих наведених разлога Чачани су били огорчени на КСЈ и КСС и закључили да је „чачанска кошарка у немилости”.⁵⁵⁴

Чачански клуб је последњу утакмицу изгубио од „Олимпије”, што по мишљењу локалних новинара није било срамота, али је зато истакнуто како су их судије у том мечу ипак „оштетиле”.⁵⁵⁵ На крају сезоне 1967/1968. која је први пут играна и зими у затвореним халама „Борац” је, као и „Млада Босна” из Сарајева, испао из Прве лиге, а „Задар” је по други пут заредом освојио првенство.⁵⁵⁶

Испадање из лиге ублажио је понос због Радмила Мишовића који је у сезони 1967/1968. био најбољи стрелац Прве југословенске кошаркашке лиге.⁵⁵⁷ Касније је то поновио још четири пута (1968/1969, 1970/1971, 1971/1972. и 1973/1974).⁵⁵⁸ „Борац” је у то време почео да на својим мајицама носи рекламу чачанског предузећа „Слобода”, као први кошаркашки тим из Југославије који је то радио.⁵⁵⁹

На крају је „Борац” испао у нижи ранг такмичења и у лето 1968. почео да се такмичи у новоформираној Другој југословенској кошаркашкој лиги (Источна група), која се још увек играла на отвореним теренима. Тако су оба чачанска клуба поново играла исту лигу са тимовима из Суботице,

553 З. М., „Кошаркаши ‘Железничара’ потврдили статус друголигаша : славље крај Станице : ‘Железничар’ – ‘Младост’ 66:64 (58:58, 26:35)”, *Чачански њас*, 29. март 1968, 10; Аноним, „Савезна кошаркашка лига : замало ‘стотка’ : ‘Борац’ – ОКК ‘Београд’ 96:83”, *Чачански њас*, 29. март 1968, 10.

554 З. М., „Чачанска кошарка у немилости форума : два аршина”, *Чачански њас*, 5. април 1968, 10.

555 Аноним, „Савезна кошаркашка лига : Частан опроштај : ‘Борац’ – ‘Олимпија’ 77:81 (42:42)”, *Чачански њас*, 12. април 1968, 10.

556 С. Марковић, *Професор са Мораве*, 105.

557 Аноним, „Портрети : Радмилу Мишовић најбољи стрелац Југославије”, *Чачански њас*, 12. април 1968, 10.

558 С. Марковић, *Радмилу...*, 55.

559 З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (19)”, *Чачанске новине*, 18. март 2008, 26.

Сл. 67 – Тренер Александар Стефановић са екипом „Борца“ на отвореном стадиону

Зрењанина, Београда, Ваљева, Крагујевца, Пирота, Куманова, Скопља, Гостивара и Иванграда (Берана).⁵⁶⁰

„Борац“ се вратио у свој град и стадион и надметање са ривалима из околних градова. Обновљен је и ривалитет са „Железничаром“ који је играо исту лигу.⁵⁶¹ Популарност кошарке у граду додатно је појачана гостовањем репрезентације Југославије, која је 1968. одиграла припремни меч са „Борцем“ пред одлазак на Олимпијаду у Мексико. Цео приход од меча одвојен је за покривање хале. Сви у очекивали спектакл, али је утакмица била слаба. Осим Ћосића остали репрезентативци су играли испод просека, као и Радмило Мишовић у „Борцу“, „изгорео“ у жељи да селектору Жеравици покаже како је погрешно што га није уврстио у репрезентацију.⁵⁶²

Према очекивањима, „Борац“ је у друголигашкој конкуренцији био супериоран, док је „Железничар“ играо слабо, са катастрофално малом посећеношћу која је понекад била свега 50 гледалаца, што је код Чачана

560 С. Марковић, *Професор са Мораве*, 106-107.

561 З. М., „Друга кошаркашка лига – Исток : могло је и боље : ‘Борац’ – ‘Металац’ 80:57 (31:31)“, *Чачански глас*, 19. април 1968, 10; Аноним, „Сусрет старих кошаркаша ‘Борца’ и ‘Железничара’ : пријатан доживљај : ‘Железничар’ – ‘Борац’ 77:76 (31:31)“, *Чачански глас*, 19. април 1968, 10.

562 Аноним, „Кошаркашка репрезентација Југославије у Чачку“, *Чачански глас*, 1. мај 1968, 10; З. М., „Кошаркашка репрезентација Југославије у Чачку : частан пораз“, *Чачански глас*, 10. мај 1968, 10.

изазивало и осећај стида.⁵⁶³ Навијачи су зато масовно долазили на утакмице „Борца” и активно доприносили победама, при чему су наставили да изазивају инциденте. Тако је после једне завршене утакмице (коју је „Борац” добио) један малолетник ударио судију.⁵⁶⁴

Велике амбиције пренете су и на „Железничар”, који је оштро критикован у случају пораза са великом разликом, јер је на тај начин угрожаван и идентитет целог града.⁵⁶⁵ Међутим, управо у ово време „Железничар” је у први тим увео младог Драгана Кићановића, који је за пар година постао један од најбољих југословенских, а затим у зрелом добу и европских кошаркаша свога времена.

На крају првог дела првенства Друге лиге (Исток) „Борац” је био први на табели, упркос великом умору играча исцрпљених због трећег узаstopног такмичења у коме учествују (Прва лига – сезона 1967, Прва лига – сезона 1967/1968, Друга лига – сезона 1968).⁵⁶⁶

Радмило Мишовић није позван у репрезентацију која је отишла у на Олимпијаду, али је чачанска кошарка 1968. ипак доживела велико признање. Јуниорски репрезентативци Југославије Зејниловић и Ђукић постали су играчи „Борца” који су притом позвани и на Европско првенство у Шпанију, а Живковић и Видаковић добили су позив за припреме омладинске репрезентације Југославије (нису играли званичне утакмице).⁵⁶⁷

За то време Радмило Мишовић је изводио егзибиције на утакмицама у Чачку и стицао статус највеће спортске „звезде” у вароши.⁵⁶⁸ Свима је већ тада била позната његова способан да у сваком тренутку своју „такмичарску личност” контролише на утакмицама, што је и класична дефиниција свих „великих” спортиста способних да приказују „лепоту и шарм под притиском”.⁵⁶⁹

563 З. М., „Друга савезна кошаркашка лига : успех 'Борца' и неуспех 'Железничара'”, *Чачански глас*, 10. мај 1968, 10.

564 Аноним, „Друга савезна кошаркашка лига – Исток : дерби без сјаја: ['Борац' – 'Работнички' 80:79]”, *Чачански глас*, 17. мај 1968, 10.

565 З. М., „Друга савезна кошаркашка лига – Исток : зар је и то друголигаш”, *Чачански глас*, 21. јун 1968, 10; З. М., „Друга савезна кошаркашка лига – Исток : 'стотка' у локалном дербију : 'Борац' – 'Железничар' 106:68 (38:39)”, *Чачански глас*, 28. јун 1968, 10; Аноним, „Зар су то друголигаша : 'Металац' – 'Железничар' 61:41 (17:11)”, *Чачански глас*, 23. август 1968, 10.

566 Александар Брајовић, „Кошаркаши 'Борца' у првом делу Друге савезне лиге – Исток : без пораза”, *Чачански глас*, 4. јул 1968, 12; А. Б., „После малог предах : кошаркаши 'Борца' опет на окупу”, *Чачански глас*, 19. јул 1968, 10.

567 Аноним, „Са припрема 'Борчевих' кошаркаша : без четворице репрезентативаца”, *Чачански глас*, 2. август 1968, 10.

568 Аноним, „Источна група Друге савезне кошаркашке лиге : према очекивању : 'Борац' – 'Спартак' 94:77 (45:37)”, *Чачански глас*, 23. август 1968, 10.

569 R. Đulijanoti, *Sport...*, 30-31.

На такмичарски мање важним утакмицама простор су добијали и млађи играчи (јуниорски репрезентативци), којима је прорицано да ће бити међу најбољима у Југославији.⁵⁷⁰ Доминација „Борца“ у друголигашкој конкуренцији била је потпуна, пре завршетка такмичења „осигурали“ су прво место, што су новинари искористили да понове како је „Чачак град кошарке“. Следиле су квалификације за поновни улазак у Прву лигу, при чему нико није сумњао у сигуран успех.⁵⁷¹

На крају је и „Железничар“ обезбедио опстанак у Другој лиги победом у Крагујевцу. Током утакмице било је много инцидената. Домаћи играчи ударили су Стругарчевића који се потом ваљао на асфалту, што се поновило још једном, а тада су на терен улетели навијачи из Чачка, родитељи Стругарчевића, као и други гледаоци. Туча је једва избегнута, да би домаћи навијачи у другом полувремену судију погодили каменом у главу. „Желе“ је победио тек у продужецима.⁵⁷²

Потом је „Борац“ отишао у Славонски Брод (Хрватска) на квалификациони турнир за улазак у Прву лигу. Сви противници су побеђени (али без „китњасте“ и егзибиционе игре) и Чачак је поново могао да се поноси својим прволигашем.⁵⁷³ Тако је „Борац“ исте године започео ново такмичење, Прву савезну лигу (сезону 1968/1969. године). Међутим, стадион крај Западне Мораве још није био покривен.

Потврда кошаркашког квалитета Чачка и снови о југословенској титули (1968–1969)

Чачак је крајем шездесетих година био својеврсна опозициона средина, у којој су велики утицај и даље имали политички кадрови смењени после Брионског пленума (1966). Карактеристичан пример су избори за Савезну скупштину 1967. када је утврђен принцип предлагања више кандидата унутар Савеза комуниста (СК). Испоставило се да су Чачани на

570 З. М., „Источна група Друге савезне кошаркашке лиге : различита игра у два полувремена : 'Борац' – 'Мавров' 86:44 (42:26)", *Чачански њас*, 6. септембар 1968, 12.

571 Аноним, „Источна група Друге савезне кошаркашке лиге : у стилу прволигаша : 'Работнички' – 'Борац' 73:83 (25:42)", *Чачански њас*, 13. септембар 1968, 10.

572 З. М., „'Желе' обезбедио опстанак : 'Железничар' – 'Застава' 70:66 – 62:62 (30:40)", *Чачански њас*, 27. септембар 1968, 10.

573 Зоран Максимовић, „Разговор са тренером 'Борчевих' кошаркаша Александром Стефановићем пред квалификације за попуњавање Савезне лиге : оптимизам и надања : квалификације се играју 1, 2. и 3. новембра у Славонском Броду", *Чачански њас*, 25. октобар 1968, 10; Аноним, „'Борац' поново у Првој савезној кошаркашкој лиги : 'судар' првака на старту : 'Борац' – 'Марибор' 66' 65:53 (35:30)", *Чачански њас*, 8. новембар 1968, 8; Аноним, „'Борац' поново у Првој савезној кошаркашкој лиги : Чачанима је застајао дах : 'Борац' – 'Младост' 74:68 (31:31)", *Чачански њас*, 8. новембар 1968, 8; З. М., „'Борац' поново у Првој савезној кошаркашкој лиги : егзибиција прволигаша : 'Борац' – 'Работнички' 70:68 (40:31)", *Чачански њас*, 8. новембар 1968, 8.

нивоу локалних организација СК кандидовали партизанске народне хероје који су на изборима лако победили званичне представнике Комитета СК у граду. Слично се догодило и 1969. приликом избора за Скупштину Србије и Скупштину Југославије. Стари кадрови, који су у рату испољили јунаштво, важан услов да би неко могао да обавља функцију власти у предмодерном добу, убедљиво су поразили партијске „технократе”.⁵⁷⁴

Међутим, Чачак се брзо мењао, пре свега у погледу обима и садржаја индустријске производње, нових технологија, повећања броја запослених и све већим пословним повезивањем са Западом, што је све заједно имало снажан утицај на модернизацију града која је утицала на цело друштво, од масовног подизања станова, архитектуре града, образовне структуре становништва, до културе и друштвеног живота.⁵⁷⁵

Убедљиво највећа атракција у граду и даље је била кошарка, на коју локална политичка дешавања нису имала утицај, нити је стадион постао место директне демонстрације политичких ставова. Такав однос могао се тумачити само заобилазно, кроз константан отпор Београду.

Кошарка у то време није имала ни конкуренцију других колективних спортова. Одбојка и рукомет никада нису имали популарност у Чачку, фудбалери нису имали запажене успехе (експанзија фудбалских клубова у граду и околним селима уследила је тек од почетка седамдесетих), боксерски клуб је угашен крајем педесетих, а нови борилачки спортови постају популарни тек у следећој деценији.⁵⁷⁶ Покушај промоције бокса 1966. у режији чачанског песника Бранка В. Радичевића (председника Боксерског клуба „Црвена звезда” из Београда), који је свом родном граду омогућио гостовања екипе из престонице (имали су мечеве у Чачку као домаћем терену), није привукла Чачане.⁵⁷⁷

„Борац” се на почетку нове првенствене сезоне 1968/1969. поново суочио са старим проблемом, недостатком затвореног стадиона. Зато су првих неколико утакмица играли искључиво као гости док су чекали да се послови око покривања хале крај Мораве заврше. Појавио се страх да

574 М. Тимотијевић, „Први грађанин мале вароши’...”, 235-268.

575 М. Тимотијевић, *Модернизација балканској града...*, 180-204, 280-315.

576 С. Марковић, И. Поповић, *Град Чачак*, 514-515, 527, 532, 534-535, 543-544.

577 Аноним, „Чачани ће гледати најквалитетнији бокс” *Чачански глас*, 18. фебруар 1966, 8; Бранко В. Радичевић (1925-2001), песник „љубави, бахат и разметан”, био је одан свом завичају и родном Чачку. Смислио је реч „крајпуташ”, први писао о епитафима на сеоским надгробним споменицима, организовао песничку манифестацију „Дисово пролеће”, први „Сабор трубача у Гучи” и непрекидно писао о темама из српске националне историје, са снажним нагласком на село, што је било противно главним токовима културе у социјалистичкој Југославији (М. Timotijević, *Karneval u Guci*, 20-21). Попут филмског редитеља Младомира Пурише Ђорђевића, ни Бранко Радичевић није се идентификовао са кошарком.

Сл 68 – Радови на покривању „Борчевог” кошаркашког стадиона 1968. године

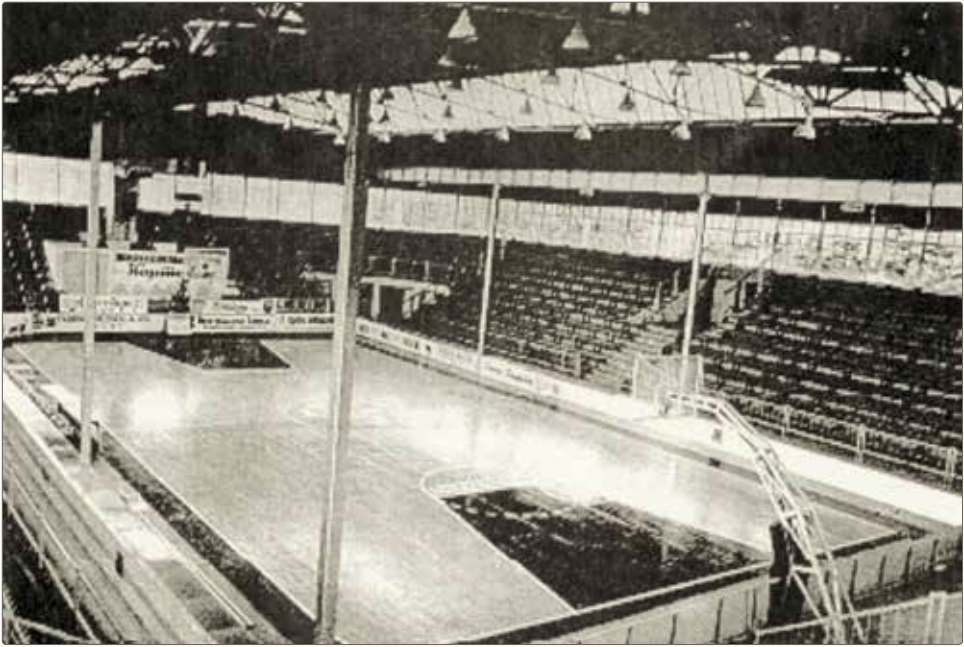
ће ти мечеви на крају одлучити и опстанак или испадање из Прве лиге.⁵⁷⁸ Почетак првенства био је лош, „Борац” је губио утакмице на гостовањима, да би као „домаћин” једну и победио у Ужицу.⁵⁷⁹

Покривање стадиона није било јефтино, цена је на крају износила 650.000 „нових” динара, али без трошкова увођења грејања и електроинсталација. Становници Чачка активно су помогли овај подухват новчаним прилозима, за клуб који је почетком 1968. дао двојицу репрезентативаца за Балканијаду у Измиру (Пурић и Ђукић). За град величине Чачка било су то озбиљни спортски успеси који „обавезују”.⁵⁸⁰

578 Аноним, „Савезна кошаркашка лига : пораз и победа Чачана : 'Борац' савладао 'Работничког' у Скопљу са 71:70, изгубио од 'Локомотиве' у Загребу 90:73”, *Чачански њас*, 29. новембар 1968, 10.

579 Аноним, „Савезна кошаркашка лига : пораз који не забрињава : 'Олимпија' – 'Борац' 98:72 (42:38)”, *Чачански њас*, 6. децембар 1968, 8; Аноним, „Укратко о свима : 'Борац' – 'Слован' 79:66 (36:37)”, *Чачански њас*, 6. децембар 1968, 8; Аноним, „Савезна кошаркашка лига : слаби Чачани : ОКК 'Београд' – 'Борац' 92:76 (44:32)”, *Чачански њас*, 13. децембар 1968, 10; Аноним, „Савезна кошаркашка лига : за утеху – добра игра : 'Раднички' – 'Борац' 83:78 (39:32)”, *Чачански њас*, 20. децембар 1968, 10. Наиме, љубљански „Слован” није желео да „Борцу” као главном конкуренту за опстанак из лиге изађе у сусрет, тако да је сусрет организован у Ужицу (З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (21)”, *Чачанске новине*, 1. април 2008, 26).

580 З. Максимовић, „У очекивању прекривања стадиона КК 'Борца' : завршетак радова у јануару”, *Чачански њас*, 1. јануар 1969, 16; З. Максимовић, „Успеси обавезују”, *Чачански њас*, 1. јануар 1969, 14; Аноним, „Пред наставак првенства у Савезној кошаркашкој

Сл. 69 – Хала крај Мораве после покривања и постављања паркета

Коначно је за 19. јануар 1969. (стицајем околности на празник Богојављење) заказана прва утакмица у покривеном стадиону у Чачку. Био је то меч „Борца” са „Црвеном звездом”, тада водећим тимом у првенству. Утакмица је најављена на насловној страни београдског „Спорта”, што пре тога никада није практиковано када је у питању Чачак. Све што се догађало изван Београда и других већих урбаних центара било је исувише „мало” да би заинтересовало југословенску јавност.⁵⁸¹ Иначе, филмски извештај који је снимљен са ове утакмице Телевизија Београд није емитовала.⁵⁸²

Међутим ни „Спорта” насловна страна није промовисала Чачане, јер је утакмица најављена великом фотографијом Владимира Цветковића, а не Радмила Мишовића. Надметање је смештено у фолклорни дискурс (ко ће боље заиграти народно коло „Моравац”), што је било сасвим супротно самопоимању Чачка у коме је већ тада постојала развијена рокенрол сцена, са организованим и масовним одласцима на „гитаријаде” у Београд где

лиги : сви на окупу : разговор са тренером 'Борца' Александром Стефановићем”, *Чачански глас*, 10. јануар 1969, 10.

581 Иг. „Велико интересовање у Чачку за сусрет кошаркаша 'Црвене звезде' и 'Борца' : ко ће боље заиграти 'моравац'?”, *Спорш*, 18. јануар 1969, 1.

582 Телевизија Београд није емитовала ни прилог који је снимљен на утакмици „Борац” – „Олимпија” 13. децембра 1969. године (НМЧ, Архивска збирка историјског одељења, К-519, Списак снимљених филмова за потребе Телевизије Београд за 1969. годину дописника Милана Микија Вучетића из Чачка).

Сл. 70 – Радмило Мишовић у продору ка кошу

се навијало за своје бендове (на концертима је тада постојала је форма „такмичења” као и на спортским турнирима).⁵⁸³

Чачане није требало посебно мотивисати да дођу на најављени меч. Још увек недовршену халу (играло се на асфалту) испунило је око 3.000 гледалаца, са ручном сиреном, чегртаљкама и великом жељом да присуствују победи домаћег тима. Навијање је почело пола сата пред почетак утакмице и није посустајало до друге половине другог полувремена када је и најзагриженијим присталицама „Борца” постало јасно да гостујући тим побеђује. Било је то истовремено и надметање између Владимира Цветковића и Радмила Мишовића за најбољег стрелца првенства. На крају је „Звезда” победила, али је Мишовић на овој утакмици био бољи од свог ривала, што је за Чачане била велика сатисфакција.⁵⁸⁴

Зато је 22. марта 1969. у Чачку побеђен београдски „Партизан”. Мишовић је био најефикаснији, додавао је лопту иза леђа и приређивао „комичне сцене” за противничке играче. Публика је била у „делиријуму”, скандирала је „Радмило! Радмило!”, а њихов идол је потврђивао додељену титулу „Маршала са Мораве”.⁵⁸⁵ Мишовићевој великој популарности допринела је и верност „Борцу” и родном Чачку из којих никада није отишао, чиме је

583 М. Тимотијевић, *Модернизација балканској прага...*, 435-436.

584 З. Максимовић, „Савезна кошаркашка лига : изостало потпуно славље : 'Борац' – 'Црвена звезда' 71:97 (35:40)”, *Чачански глас*, 24. јануар 1969, 10.

585 С. Марковић, *Радмило...*, 61-67.

постао „Бог сиромашне и скромне Србије и маленог Чачка, а против богатих престоничних клубова и играча”.⁵⁸⁶

Покривена хала заиста је додатно инспирисала Чачане да посећују кошаркашке мечеве „Борца” и присуствују „драматичним” победама, после који су играчи у екстази (театрално) умели да легну на асфалт (паркет је постављен тек у јесен 1969. године – прим. аут.).⁵⁸⁷ Међутим, када би домаћи тим био слабији од противника и на крају изгубио меч, навијачи би постали агресивни („вулкан”), уз сталну опасност да се све претвори у „велики скандал”. Нереди су спречавали Управа клуба и милиција, тако да се у највећем броју случајева све завршавало „тежим” испадима појединачно, укључујући и домаће играче на терену (гурање судија, ударање противничких играча...). Али само до завршетка утакмице, након чега се дешавало да навијачи упадну на игралиште и крену да ударају судије које је спасавала Управа клуба.⁵⁸⁸

Клуб је суштински толерисао агресивно понашање навијача, као и цео град који је волео кошарку, а још више победе свога тима. Проблеми су били само степен агресије и граница испада која се није смела прелазити. Звиждање, употреба сирене, чегрталки и хорски узвици „Судије у Мораву!” могли су да се толеришу, све док најављено насиље не би постало стварност. Тада би Управа клуба покушавала да заштити судије, а навијачи би им узвикивали да су „издајници”.⁵⁸⁹

Већину кошаркашке публике у Чачку чинили су „примарни” навијачи који су редовно долазили на утакмице и навијали за свој клуб, али и град. Била је то „фанатична публика” склона да негодује због одлука судија, али је ретко постајала „гомила која жели победу”, а никада „разуздана гомила” покретана само деструктивним поривима, нити су били „поларизована публика” која конфликте са стадиона преноси на улице и град.⁵⁹⁰

Навијачи су све више добијали на важности, не само у слављењу победе, већ и кроз јавни „осећај све горчине пораза” када су најчешће кривили

586 З. Антоновић, *Највеће победе Борца...*, 63-65.

587 Зоран Максимовић, „Савезна кошаркашка лига : паклени финиш : 'Борац' – 'Југопластика' 74:64 (30:34)”, *Чачански глас*, 31. јануар 1969, 10; З. Максимовић, „Савезна кошаркашка лига : све је добро – кад се добро сврши : 'Борац' – 'Работнички' 63:62 (30:27)”, *Чачански глас*, 14. фебруар 1969, 8.

588 Аноним, „Савезна кошаркашка лига : да ли су само судије криве? : 'Борац' – 'Олимпија' 59:69 (27:30)”, *Чачански глас*, 28. фебруар 1969, 10; Један од „ватрених навијача” из тог времена био је Слободан Мијатовић звани Бата Џо [отац познатог и успешног чачанског кошаркаша и трофејног тренера млађих селекција Србије Дејана Мијатовића] (З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (24)”, *Чачанске новине*, 22. април 2008, 26).

589 Зоран Максимовић, „Осврт : лажни пријатељи”, *Чачански глас*, 28. фебруар 1969, 10.

590 Ивана Миловановић, *Увод у социологију и социологију спорта* (Нови Сад : Факултет спорта и физичког васпитања, 2017), 228-233.

Сл. 72 – Прва петорка КК „Железничара” 1970. године (слева на десно): тренер Вучићевић, Миливоје Мариновић, Зоран Биорац, Милан Петронијевић, Драган Кићановић и Радош Вујошевић

На крају сезоне 1968/1969 „Борац” је заузео седмо место, а титулу је освојила „Црвена звезда”.⁵⁹⁶ Међутим, Чачани су велику сатисфакцију добили другом узастопном титулом најбољег стрелца Прве југословенске лиге коју је освојио Радмило Мишовић испред Крешимира Ћосића („Задар”) и Владимира Цветковића („Црвена звезда”).⁵⁹⁷ Мишовић је као најбољи стрелац првенства добио сат „Дарвил”.⁵⁹⁸

За Чачане је тада најважније било да коначно заврше халу и да је свечано отворе (по други пут) 1. октобра 1969. године, што је у то време био Дан града. За завршетак радова требало им је 400.000 „нових” динара. Планови су заправо били још амбициознији, нарочито у вези са формирањем нових кошаркашких клубова у граду, јер је интерес деце био велики. Суштински, у питању је било планирано проширење „базе играча”, при чему се отворено говорило да се у перспективи може очекивати освајање првенства Југославије у сениорској конкуренцији.⁵⁹⁹

После завршетка прволигашке сезоне 1968/1969. почело је такмичење Друге југословенске кошаркашке лиге која се и 1969. играла лети на отвореним

596 *Almanah...*, 28.

597 С. Марковић, *Радмило...*, 61.

598 Аноним, „Мишовићу 'Дарвил'”, *Сјорџ*, 27. април 1969, 1.

599 З. Максимовић, „Кошаркаши 'Борца' на летњем одмору : довршење хале у првом плану : разговор са тренером Александром Стефановићем”, *Чачански глас*, 4. јул 1969, 12.

Сл. 73 – Тим „Борца” 1970. године (стоје слева надесно): Живковић, Пурић и Дробњак; (чуче слева надесно): Мишовић и Зејниловић

теренима. „Железничар” је играо променљиво, „стари” играчи попут Ђелошевића били су при крају спортске каријере, а млади попут Драгана Кићановића још нису имали довољно искуства. За клуб је било најважније да је створена перспективна екипа и да се публика вратила на стадион.⁶⁰⁰ „Железничар” је на крају испао из Друге лиге, да би следеће 1970. играо Јужну групу Српске лиге у којој је доминирао Драган Кићановић, нова чачанска кошаркашка „звезда”.⁶⁰¹

Током лета 1969. „Хала крај Мораве” добила је паркет, семафоре и све што је потребно за регуларне прволигашке утакмице.⁶⁰² Пред нову прволигашку сезону 1969/1970. навијачи „Борца”

унапред су упозорени на нове прописе и оштре казне за ометање утакмица. Било је забрањено стајање око „баријера” које одвајају гледалиште од терена, улазак гледалаца и бацање било каквих предмета на терен. Цена карте била је 5,00 динара (један број „Чачанског гласа” коштао је пола динара), као и у претходној сезони. Како би се привукло што више публике улазнице су продаване по школама и предузећима.⁶⁰³ Просечна месечна плата у Југославији 1969. била је 990, а у Србији 948 динара.⁶⁰⁴ Као и у претходним

600 З. М., „Источна група Друге савезне кошаркашке лиге : први бодови за ’Железничар’ : ’Железничар’ – ’Иванград’ 68:60 (27:30)”, *Чачански глас*, 30. мај 1969, 10; Аноним, „Источна група Друге савезна кошаркашке лиге : ’Железничар’ са фењером : ’Железничар’ – ’Маврово’ 73:76 (47:38)”, *Чачански глас*, 4. јул 1969, 12; З. М., „Источна група Друге савезна кошаркашке лиге : шанса за опстанак : ’Железничар’ – ’Спартак’ 62:53 (26:24)”, *Чачански глас*, 5. септембар 1969, 10.

601 С. Марковић, Г. Оташевић, М. Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар...*, 151-154.

602 С. Марковић, *Професор са Мораве*, 114.

603 Аноним, „Пред прву утакмицу новог првенства у Хали крај Мораве : оштрије мере у новим пропозицијама”, *Чачански глас*, 7. новембар 1969, 10.

604 *Jugoslavija 1918–1988...*, 77.

сезонама навијачи су били бучни, а новитет је била огромна слика (цртеж) Радмила Мишовића која је истицана на мечевима.⁶⁰⁵

„Борац” је у сезони 1969/1970. на крају био осми од 12 клубова, а и у наредном првенству је играо на сличан начин.⁶⁰⁶ Чачани нису били у прилици да освоје Прву лигу, али се њихов Радмил Мишовић редовно борио за титулу најбољег стрелца, што ипак није било довољно да га селектор Жеравица позове у репрезентацију, о чему се јавно изјаснио.⁶⁰⁷ Био је то велики ударац за све Чачане који су Радмила доживљавали као свог аутентичног „народног хероја”, „Маршала са Мораве”.⁶⁰⁸

Ма колико Мишовић био квалитетан играч, а Чачак потпуно посвећен кошарци, на општејугословенском нивоу амбиције једног малог града нису могле да имају већи одјек. Било је то време великог ривалства београдске „Црвене звезде” и љубљанске „Олимпије”, Владимира Цветковића и Ива Данеуа, посредно Србије и Словеније, чији је кошаркашки савез водио утицајни политичар Стане Доланц, иначе организациони руководиоц Светског првенства у Љубљани 1970. и директни покровитељ кошаркаша Данеуа.⁶⁰⁹

605 Аноним, „Савезна кошаркашка лига : чудо се није догодило : 'Борац' – 'Олимпија' 76:95 (36:40)”, *Чачански глас*, 19. децембар 1969, 10.

606 *Almanah...*, 28-29.

607 Д. Петровић, „На тапету репрезентација и неки играчи”, *Сјорп*, 22. јануар 1970, 4.

608 С. Марковић, *Радмил*, 144; Идентификација Чачана са „Борцем” била је велика, што је појачано седамдесетих година XX века када је клуб два пута играо европски Куп „Радивоја Кораћа”, што је подстакло чачанског музичара и песника Борислава Бору Ђорђевића да напише навијачку песму: „Када је кошарку измислио Творац / Одмах је основао чачански 'Борац' / Нека сви забораве бодове крај Мораве / Све ће да буде како Бог заповеди / А он наређује да 'Борац' победи / Нека сви забораве бодове крај Мораве / Нама је Бог лично одредио правац / Да овде у Чачку играмо 'Моравац' / Нека сви забораве бодове крај Мораве / Биће нових Радмила, биће нових Кића / Чачак је колевка успешних младића / Нека сви забораве бодове крај Мораве (З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (28)”, *Чачанске новине*, 20. мај 2008, 26).

609 „Звезда” је у сезони 1968/69. после 14 година поново освојила првенство, а главни конкурент била је „Олимпија” која је оптуживала КСЈ да фаворизују Београђане и да им омогућују победе некоректним суђењем. Иако је пре завршетка такмичења „Звезда” осигурала прво место, последњи меч у Љубљани са „Олимпијом” претворио се у велики скандал. Домаћи кошаркаши покренули су кошкања са гостима што је покренуло масовни улазак публике на терен и огромну тучу каква се није памтила у Љубљани (В. Игњатовић, „Завршен први део савезне лиге : стара 'Звезда' на Новом Београду”, *Сјорп*, 3. фебруар 1969, 6; Е. Вуковић, „Црвена звезда” после 14 година првак”, *Сјорп*, 6. април 1969, 4; Д. Петровић, „Туча у Љубљани”, *Сјорп*, 20. април 1969, 10; А. Miletić, *Džez basket*, 444-445, 506-508). Стане Доланц (1925–1999), утицајни словеначки политичар у време социјалистичке Југославије, официр Контраобавештајне службе ЈНА, од 1970. члан ЦК СКЈ, а од 1982. Савезни секретар за унутрашње послове (министар полиције Југославије). Суштински био је „други човек” Југославије у последњој деценији Титове власти [В. Р., „Dolanc Stane”, *Jugoslovenski savremenici. Ko je ko u Jugoslaviji* (Beograd : Hronometar, 1970), 214; Bernard Nežmah, „Stane Dolanc (1925–1999): najtrša pest slovenskih komunistov”, *Mladina*, 20. decembar, 1999].

Сукоб је био озбиљан, тако да је на крају Данеу захтевао изостављање Цветковића из репрезентације (што је Жеравица морао да уради), а изнад њиховог личног сукоба налазила се и бојазан како би реаговала публика у Љубљани где је 1970. организовано Светско првенство на коме је Југославија освојила своју прву златну медаљу.⁶¹⁰

Међутим, Чачани се нису мирили са другоразредном позицијом. Символ таквог отпора постао је меч „Партизана” и „Борац” одигран у новобеоградској „Хали спортова” 17. јануара 1970. године. Пред 2.000 гледалаца, међу којима је било пуно Чачана, победио је „Борац” са великом разликом (92:108), а најбољи стрелац био је Радмило Мишовић (37 поена). Чачани су током целе утакмице хорски замерали селектору Жеравици зашто није Радмила Мишовића позивао у репрезентацију, а на терену је повремено било и напето (Копривица је искључен, а тренер Стефановић је добио техничку грешку).⁶¹¹

Зато је победа над „Партизаном” у Београду била велики тријумф Мишовића. Пред сам крај утакмице узео је лопту и дошао до угла игралишта, клекнуо на једно колена и наставио да тапка лопту по паркету. Био је то симбол победе на Жеравицом и Београдом, који су „бачени на колена”. На молбу тренера Мишовић је прекинуо свој тријумф и дошао до центра када је свиран крај утакмице. Потом је на паркет изашао песник Бранислав Брана Петровић (иначе ватрени навијач „Партизана”, али пореклом Чачанин), затражио микрофон и почео да рецитује своје песме о Чачку. Тада је настао „делиријум” у публици и цела сала се орила.⁶¹²

„Борац” никада у сениорској конкуренцији није успео да постане шампион Југославије. Најбољи пласман било је четврто место у сезони 1972/1973, а даљи успон клуба прекинуло је „отимање” најбољих играча у чему је предњачио београдски „Партизан” који је 1976. у доброј мери захваљујући играчима из Чачка (Фарчић, Ђукић, Кићановић) освојио своју прву југословенску титулу. „Борац” је два пута играо европски Куп „Радивоја Кораћа” (1973/1974, 1979/1980), али без успеха. Остао је прволигаш (са

610 Aleksandar Ostojić, „In memoriam – Ranko Žeravica (1929–2015) : košarka kao sudbina, *Vreme*, br. 1296, 5. novembar 2015; A. Miletić, *Džez basket*, 506-508.

611 З. Поповић, „Ни Чермак није помогао!”, *Сјорп*, 18. јануар 1970, 1; С. Марковић, *Радмило...*, 64.

612 С. Марковић, *Професор са Мораве*, 116-117. Песник Бранислав Петровић (1937–2002) рођен је у селу Бјелуша код Ивањице, основну школу завршио је у селу Слатина код Чачка у коме завршава и Гимназију, а Филолошки факултет у Београду. Био је „ватрени” навијач „Партизана” о чему је оставио низ записа, али и прави Чачанин, човек „који је лично познавао Мораву” [Бранислав Петровић, *Не убијте ишциу грозда* (Београд : Службени гласник, 2018), 69-76, 425-430, 475, 482].

мањим прекидима) до пред сам крај СФРЈ, доживео велику кризу током распада Југославије, да би од 1996. поново постао прволигаш (са мањим прекидима) и уврстио се међу значајне српске клубове (члан „АБА 2” лиге постаје 2017, да би 2020. ушао у „АБА 1” лигу). Суштински, „Борац” је и даље најуспешнији кошаркашки клуб јужно Београда.⁶¹³

„Железничар” је редовно играо Српску лигу, повремену Другу југословенску лигу, и никада није успео да се квалификује у виши ранг такмичења. Остали су „велики-мали” клуб Чачка, познат по стварању младих талентованих кошаркаша.

Кадети „Железничара” постали су 1973. прваци Југославије, што су поновили јуниори 1976, затим и јуниори „Борца” 1979. и пионири истог клуба 2001. године. Вицшампионске титуле, као и трећа и четврта места оба клуба на првенствима Југославије и Србије у свим млађим категоријама, веома су бројна и континуирано се понављају још од 1951. године.⁶¹⁴

Чачак је дао преко 20 кошаркашких репрезентативаца у свим категоријама, као и преко 40 репрезентативаца који нису били пореклом из Чачка, али су на почетку каријере (веома ретко на крају) играли за чачанске клубове.⁶¹⁵ Поред Радмила Мишовића и Драгана Кићановића, Чачак је дао и Желимира Жељка Обрадовића, најуспешнијег тренера на светском нивоу изван САД, једног НБА играча (Радисав Ђурчић) и једног тренера у НБА лиги (Дарко Рајаковић).⁶¹⁶

Успеси, трофеји, рекорди и каријере увек су важни у кошарци, као и у сваком другом спорту, али када је у питању Чачак никада нису били и одлучујући. Јер како је то јасно уобличио један навијач: „Код нас је кошарка нешто више од игре, овде је кошарка неки вид религије.”⁶¹⁷

613 А. Стефановић, *Кош на обали Мораве*, 39-67; З. Антоновић, *Највеће њобеде Борца...*, 132-160.

614 С. Марковић, Г. Оташевић, М. Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар...*, 89-108; З. Антоновић, *Највеће њобеде Борца...*, 100, 102.

615 Аноним „Чачански репрезентативци”, *Мајстори баскетџа*, бр. 1 (2012), [7-8]. Преглед броја репрезентативаца из 2012. године није потпун, јер је у последњој деценији значајан број играча из Чачка играо за репрезентацију Србије у свим категоријама, што се понавља у свакој новој генерацији

616 Милан Лишанчић, „Жељко Обрадовић (1-4)”, *Чачански џлас*, 29. април – 27. мај 2022; [Vladimir Nikitović], „Čačanin drugi Srbin koji će predvoditi NBA ekipu kao glavni trener” (<https://moravainfo.rs/cacanin-drugi-srbin-koji-ce-predvoditi-nba-ekipu-kao-prvi-trener/>), 11. 1. 2022; Милош Тимотијевић, „Прилози за историју кошарке у Чачку : 'Конан' [Радисав Ђурчић] из Чачка”, *Чачанске новине*, 19. април 2022, 26-27.

617 [Vladimir Nikitović], „Druženje navijača i košarkaša Borca: Košarka je u Čačku religija”, (<https://moravainfo.rs/druzenje-navijaca-i-kosarkasa-borca-kosarka-je-u-cacku-religija-video-galerija/>), 6. 10. 2022)

ОД ФИСКУЛТУРНИКА ДО „СПОРТСКИХ ЗВЕЗДА“ : КОШАРКА И ИЗГРАДЊА ЛОКАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА

Кошарка је у Југославији пре 1941. била прилично егзотичан „американски“ спорт који је стицајем околности током Другог светског рата почео активније да се игра. Међутим, тек после рата, у епохи социјализма, кошарка је, захваљујући примени модела масовног спорта совјетског типа, заиста допрла до многих младих људи, првенствено у градовима.

На њен даљи развој у Југославији одлучујући момент било је раскидање политичке повезаности са Стаљином 1948, окретање Западу и постепено попуштање директивног управљања друштвом, што је многим областима живота омогућило аутономију у развоју. Тако је и кошарка од физкултурне дисциплине под контролом званичне идеологије прерасла у засебан спорт који је због успеха репрезентације на међународним такмичењима омогућио и идентификацију младих људи.

На исти начин кошарка се развијала у Чачку, али са неколико особености које су условиле да она постане важно идентитетско упориште многих генерација. Стицајем околности чачански кошаркаши имали су у првој послератној деценији више спортских успеха него други колективни спортови у граду, нарочито фудбал, што је привукло публику, а омладини пружило пример за позитивну идентификацију. На тај начин масовност овог спорта, коју су произвели комунисти примењујући совјетски модел организације, условила је да резултатски успеси постану узор за стотине дечака и девојчица као начин за потврду

личности најпре у својој генерацији, а затим и у друштву одраслих људи, укључујући и маштање о „слави”.

Безлични „фискултурници”, уклопљени у масу вежбача разних дисциплина, брзо су превазиђени, а њихово место заузели су најпре спортски клубови, а потом истакнути појединци, „спортске звезде”. Митска слика спортског хероја коју је у Чачку имао Радмило Мишовић најбољи је пример таквог преображаја.

Спортски тренинзи, утакмице, навијање и праћење новинских извештаја постали су важни не само на нивоу свакодневице и испуњавања слободног времена, већ и као део изградње сопственог, групног и локалног идентитета. Физички напори и самоодрицање због спорта у то време нису доносили новац, чак ни велику славу, али су, када је у питању кошарка у Чачку, обезбеђивали статус у локалној средини која је и на тај начин појачавала разлику у односу на сеоско окружење, али и на околне градове у којима кошарка није имала резултатске успехе.

Заједничка искуства из ране младости често су доминантни утисци који учвршћују генерацијску повезаност и у познијем животном добу, која се у овом случају заснивала на заједничким спортским доживљајима. Тако су кошаркашки терени у Чачку постали простор за стварање личног идентитета и односа са спољашњим светом који је младим људима омогућавао не само да побољшају своје физичке способности, већ и да о себи развију схватање као посебном делу локалне заједнице током самопрезентације пред публиком. Демонстрирање слободе и креативности у кошарци постало је и саставни део локалног идентитета по којем се Чачак разликује од већине градова у Србији.

Међусобна надигравања кошаркаша, клупска такмичења унутар града, ривалитет са околним насељима и нарочито отпор доминацији екипа из Београда, имали су важну улогу у процесу дистинкције (повлачење границе према другима). Тако је Чачак у свести својих житеља веома рано постао „град кошарке”, што је идеја коју су потом годинама истрајно ширили спортски новинари.

Идентитет локалне заједнице конструисан је током процеса одбране заједничких спортских (кошаркашких) интереса, што је затим постало део памћења локалне заједнице. Стадиони и кошаркашке утакмице постали су простор у коме су стваране, а затим и потврђиване „посебне” културне вредности, од навијања за свој клуб и град, уживања у игри, до вербалне и физичке агресије према противницима и свих других облика локалне солидарности.

Све се одвијало у урбаном простору и епохи убрзане модернизације, при чему је сваки појединац могао да се укључи у локалну „спортску драму”,

наратив који је омогућавао осећај припадништва нечему много већем него што је „обичан” свакодневни живот.

Кошаркашки спектакл који се редовно понављао сваке сезоне у континуитету дужем од две деценије омогућио је све бројнијим становницима града учешће у узбудљивом друштвеном догађају који их је због природе самог спорта за тренутак измештао из реалности, што је повратно утицало на стварање посебног типа реаговања (хабитуса).

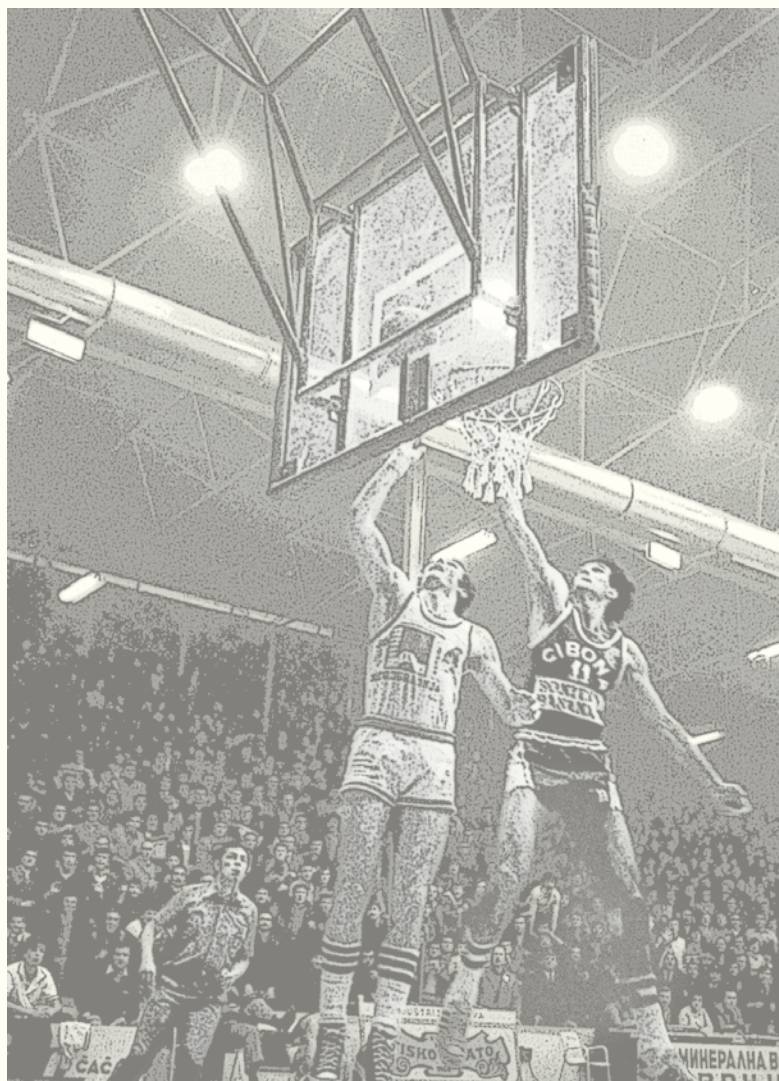
Дистинкција према другим градовима и селу, што је стара локална баштина („племићи”), добила је преко кошарке нови облик испољавања. Најпре је то било друштвено поље у коме су интелектуалци демонстрирали своју посебност, да би са ширењем популарности кошарка обухватила и друге друштвене слојеве, као облик практичног деловања који је стварао посебне менталне структуре, односно менталитет (временом стечене навике).

Спорт је на локалном нивоу отворио простор да се истакне регионални идентитет са својим културним обележјима (потреба одржања кошаркашких „квалитета“ Чачка и отпор „моћи” Београда). Такве карактеристике увек имају потенцијал да се каналишу у одговарајући покрет („регионализам”) који би још јаче истакао „посебности” и „права” одређеног подручја.

Када је у питању Чачак, регионални облик идентитета постојао је и за време социјализма, али је своју јавну промоцију у пољу политике добио тек током периода „транзиције”, као облик идентификације који истиче лидерство на подлози традиционализма, конзервативизма и опирања централној власти. Такав став Чачани су промовисали као јасан, саморазумљив и одавно потврђен, што се директно наслањало на менталне структуре конструисане у вишедеценијској „борби” кошаркаша.

Свакодневна политичка борба се због своје практичне природе увек наслања на већ раније уобличене поруке и симболе, а то је био одавно скуп припремљених правила и вредности који су путем кошарке добили посебно друштвено значење. На тај начин кошарка је надрасла све друштвене групе и слојеве и постала облик локалне самоперцепције и потврде особености у којој је у својству играча, тренера, спортских функционера, родбине, пријатеља и навијача учествовала већина становништва вароши која је постала „град кошарке”.

ГРАД И КОШАРКАШИ БИОГРАФИЈЕ

АЛЕКСАНДАР КЕРКОВИЋ (1922)

Сл. 74 – Александар Керковић

Стицајем околности Чачак је већ 1945. године створио две кошаркашке екипе, „Борац” и „Раднички” (тим „Фабрике хартије” који је основао Александар Цале Керковић, рођен 2. маја 1922. године).

Фамилија Керковић је пореклом из Мокре Горе и славе Никољдан. Александров деда Ђорђе и отац Радомир живели су у Ужицу. Отац је био војно лице, носилац Албанске споменице, и у браку са Милицом Цветковић добио је синове Александра и Љубомира и ћерке Радмилу и Слободанку. Александар се

родио у Краљеву, али је убрзо са породицом прешао у Чачак где је учио основну школу, а Гимназију у Горњем Милановцу и Чачку. Непосредно пред Други светски рат постао је близак комунистичком покрету, као и његов брат од стрица Саво Керковић (1909–1943), који је проглашен за народног хероја. Погинуо је на Гламочком пољу заједно са Ивом Лолом Рибаром.

Кошарка је током окупације Србије у Другом светском рату доживела експанзију. Од 1942. редовно се играло Првенство Београда, а Национална служба рада је ширила овај спорт по Србији као један од начина да се каналише енергија омладине.

Тако се 1942. и Александар Керковић упознао са кошарком, на принудном раду у месту Скела код Обреновца. На рад су га отерали Немци, а у логор у Смедеревској Паланци за преваспитавање комунистичке омладине квислиншка управа. Управо на предлог Керковића у овом логору су постављени први кошеви, а са њим је и у Скели и у Смедеревској Паланци било пуно Чачана (између осталих Бранко В. Радичевић и Младомир Пуриша Ђорђевић).

Када се после ослобођења Керковић вратио у Чачак, подигао је у „Фабрици хартије” кошаркашко игралиште, али радницима се није свидео нови спорт. Већ 1946. фабрички тим „Раднички” фузионисао се са „Борцем”. Керковић је за тај тим одиграо неколико утакмица, укључујући и први меч у Крагујевцу у лето 1945. године.

Александар Керковић се 1946. уписује на Медицински факултет у Београду, али исте године прелази на Државни институт за физкултуру (ДИФ), у прву генерацију студената, где је и дипломирао 1949. године.

Сл. 75 – Младомир Пуриша Ђорђевић и Александар Керковић у Заводу за принудно васпитање омладине у Смедеревској Палаци 1943. године. У позадини се види конструкција коша.

Александар и Бисенија Керковић преселили су се у Ниш где су радили на Вишој педагошкој школи (касније на Групи за физичку културу Филозофског факултета у Нишу). Александар Керковић магистрарао је 1966. на Високој школи за физичко васпитање у Београду („Третирање физичке културе у листу ‘Политика’ од 1945. до 1965.”), а докторат је одбранио

Сл. 76 – Александар Керковић и Срђа Калембер на Малом Калемегдану у Београду 1950. године

Прво радно место после завршетка студија добио је у Комитету за физичку културу ФНРЈ у Београду, на месту референта за спорт. Посећивао је југословенске републике и држао семинаре за разне спортове. Потом је радио као професор физичког васпитања у Гимназији и Учитељској школи у Шапцу (1951–1955), где је основао кошаркашки клуб и организовао одбојкашке утакмице и тениске мечеве.

Александар Керковић ожењено се 1947. са Бисенијом Марковић (1926–2010), која је рођена у Бресници код Чачку у учитељској породици. Гимназију је завршила у Чачку, а ДИФ у Београду. Заслужна је за развој женских спортова у Шапцу.

1974. на Филозофском факултету у Нишу („Физичка култура и слободно време”).

Године 1974. изабран је за вишег предавача, 1975. за ванредног професора, а 1977. за редовног професора. У више наврата био је управник Студијска група за Физичку културу Филозофског факултета у Нишу, у два

мандата продекан, да би 1987. у пензију отишао са места декана. И даље је остао ангажован на Филозофском факултету на последипломским студијама из области филозофије спорта.

Предавао је на катедри за Теорију и методiku физичког васпитања и рекреације и на катедри Спортских игара. Истовремено је на катедри Индивидуалних спортова организовао курсеве пливања и скијања. Био је ментор или председник комисије у више стотина дипломских радова.

Био је гостујући предавач на Медицинском факултету у Скопљу, на факултетима Универзитета у Приштини, Природословском факултету у Сплиту на предмету Социологија спорта. Имао је студијска усавршавања у САД и Швајцарској.

И након одласка у пензију наставио је да истражује и пише научне радове из области спорта и физичке културе. Члан је Академије духовних посвећеника Ф. М. Достојевског.

Активно је учествовао у формирању многих спортских клубова у Србији као спортиста, тренер или члан управе. Када је у питању кошарка, био је у контакту са играчима за национални тим 1949, тренирао је „Студент” из Ниша, али је ипак више био присутан у другим спортовима. Играо је на позицији фудбалског голмана, имао је позив за репрезентацију и био је првак Универзитета у Београду у скоку увис 1949. године.

Са супругом Бисенијом добио је сина Милана (1950) који је магистрирао из области спортског новинарства у Новом Саду. Био је директор и спортски новинар у Радио Нишу. Има два сина и две кћери. Александрова ћерка Јованка Керковић, удата Аранђеловић (1961), магистрирала је клавир на Факултету музичке уметности у Београду. Запослена је као ванредни професор на катедри за клавир Факултета уметности у Нишу. Има два сина.

Александар Керковић је написао 26 књига и више десетина научних чланака. Када је у питању чачанска кошарка незаобилазна је монографија „Радмило Мишовић” (1972), као и књига о фудбалском клубу „Тим 'Борца' био је комплетан” (1986).

Александар Керковић одликован је Орденом заслуга за народ са сребрним венцем (1969) и Орденом заслуга за народ са сребрном звездом (1975). Добитник је низа признања за допринос спорту.⁶¹⁸

618 Александар Керковић, *Дела. Том 1.* (Ниш : Факултет спорта и физичког васпитања, 2018), 311; Александар Милетић, „Кошаркашка каријера започета у логору”, *Полишика*, 16. октобар 2013, 22; Емилија Вишњић, „Из породичних албума : сачувао фотографије из радног логора у Скели”, *Чачански глас*, 27. децембар 2013, 19.

МИОЉУБ БОЛЕ ДЕНИЋ (1925–2014)

Сл. 77 – Миољуб Боле Денић

За сваки колективни спорт подједнако су важни играчи, тренери и функционери, а Боле Денић је у сва три поља дао немерљив допринос чачанском спорту и по много чему је „отац“ чачанске кошарке.

Денићи су велика и разграната породица, старином из Косовског Поморавља, одакле се у првој половини XIX века селе у ослобођену Србију. Денићев прадеда је у Крагујевцу био један од првих издавача књига у Краљевини Србији. Из те породице су касније изникли и сценографи позоришта и филма, архитекти, лекари и професори универзитета.

Његов отац, пуковник Милорад Ј. Денић (1882–1972), родио се у Крагујевцу (породична слава Ђурђиц – пренос моштију Св. Ђорђа). Био је учесник ослободилачких ратова 1912–1918, у којима се прославио у многим борбама, да би на крају рата са својом јединицом ушао у Клагенфурт. За своје заслуге одликован је Карађорђевоом звездом са мачевима IV реда, Белим орлом са мачевима IV реда, са једном Сребрном и чак три Златне медаље за храброст. После рата обављао је војне дужности у многим местима (Крушевац, Крагујевац, Штип, Марибор, Косовска Митровица, Сомбор). Оженио се са Анком Поповић, ћерком протојереја Владимира из познате породице из Заблаћа код Чачка, са којом је добио три сина.

Најстарији син Радивоје завршио је медицину и радио као гинеколог у Чачку (шеф гинекологије и акушерства у болници), средњи син Миољуб Боле такође је дипломирао медицину, а најмлађи Милорад Цица фармакологију и радио је у болницама у Сарајеву и Требињу, а живео у Дубровнику (бавио се истраживањем лекова, касније и трговином хемикалија на велико). Породица се због официрске службе Милорада Денића често селила, да би после његовог пензионисања сви живели у Београду.

Стицајем околности, Миољуб Боле Денић (8. јун 1925 – 13. новембар 2014) рођен је у Косовској Митровици. Основну школу и гимназију учио је у неколико градова тадашње Југославије (Сомбор, Нови Сад, Београд, Чачак).

Са кошарком се упознао у Београду још пре 1941. године. Заправо, најпре је почео да тренира фудбал у јуниорима БСК-а, али је после једне теже повреде ноге на инсистирање мајке напустио овај спорт. За повреду је био заслужан касније чувени фудбалски репрезентативац Иво Стевовић.

Сл. 78 – Кошаркашки клуб „Ск 1913” из Београда (некадашња Ск „Југославија), недеља, 12. април 1942. године (стоје слева надесно): Стефановић, Аксентијевић, Ненадовић, Неферовић, Димић, Ронац и Миољуб Боле Денић (чуче слева надесно): Вујичић, Остојић и Мађерух

Тако је стицајем околности Боле Денић кошарку почео да тренира у Трећој мушкој гимназији у Београду непосредно пред Други светски рат. Из тог времена потиче његово пријатељство са многим личностима које су касније обележиле југословенску кошарку (Бора Станковић, Александар Николић и Мија Стефановић).

Породица се на инсистирање мајке Анке непосредно пред бомбардовање Београда 6. априла 1941. сели у Заблаће код Чачка, а потом одлазе у Краљево. Најстарији син Радивоје већ је радио у чачанској болници, а отац Милорад је као високи официр заробљен у Сарајеву, где је било његово место мобилизације, и до краја рата остао је у логору у Немачкој. У јесен 1941, опет на инсистирање Анке Денић, породица се из Краљева сели у Београд.

Тако је Боле Денић поново са мајком живео у Београду, где је наставио да игра кошарку у клубу „Ск 1913” (предратна „Југославија”) у Кошаркашкој лиги Београда, заједно са многим другим личности које су обележили српски и југословенски спорт. Последња два разреда гимназије завршио је у Чачку, у време када је Национална служба рада Окупационе владе Милана Недића у граду поставила прве кошаркашке конструкције под управом Вељка Ронца (најпре у Пиварској улици у башти која је касније названа „Први мај”, а потом иза фудбалских терена поред Западне Мораве). Тада су Денића консултовали око изгледа и димензија терена, па је тим послом

одлазио и у Пожегу и Горњи Милановац. Кошарком су тада у Чачку почели да се баве многи дечаци, а међу њима су били Срећко Недељковић, касније истакнути кардиолог, као и Божо Продановић који је постао познати сликар. Међутим, овај спорт у Чачку и околини ипак није заживео за време окупације, као што је то био случај у неким другим деловима Србије.

Ослобођење земље Денић је дочекао у Заблаћу и већ крајем 1944. уписује Медицински факултет у Београду, али је одмах избачен са прве године студија због негативне „карактеристике“ која је стигла из Чачка. Било је то време револуционарног екстремизма, што Денића ипак није поколебало, па је следеће године наставио студије. Иначе, никада није постао члан Комунистичке партије, што му је ипак сметало у каријери, јер му између осталог нису дали пасош да отпутује на Олимпијаду у Риму 1960, што је била награда која му је додељена за развој кошарке у Чачку.

Боле Денић је као студент у Београду наставио да се бави кошарком у клубу „Металац“ (1946–1950), у коме је једно време био и тренер (1946–1948). „Металац“ (будући ОКК „Београд“) већ тада је играо је Прву југословенску лигу, а Денић је 1947. добио и позив да игра за репрезентацију, али ипак на крају није отишао на Европско првенство у Праг, што је додељено тада још младом и мало познатом Срђи Калемберу иза кога је стајала „Црвена звезда“. Док је био у „Металцу“ тренирао је и Радивоја Кораћа. Своја тренерска знања учио је посматрајући рад Жоржа Биснела, Едуарда Корија

Сл. 79 – Миољуб Боле Денић са јуниорима „Борца“ 1951. године

Сл. 80 – Миољуб Боље Денић и Душан Јаковљевић као „кошаркашки ветерани“ на стадиону „Борца“ у Чачку крајем шездесетих година XX века

(Американца, дописника и шефа агенције Јунајтед преса за Балкан), Александра Николића и Небојше Поповића.

Крајем 1950. Денић се пресељио из Београда у Чачак, где су му већ живели родитељи и одакле је била његова супруга Јелена, рођена сестра познатог чачанског фотографа Аца Симића. Исте године је као тренер јуниора КК „Борац“ био први у Србији и учествовао на завршном турниру за првака Југославије у Карловцу, што је био највећи успех кошарке у Чачку до тада.

Већ следеће године прешао је у сениорски тим. Првих пет година у „Борцу“ (1951–1955) Денић није био само тренер, већ и активни играч. „Борац“ је два пута уводио у Прву југословенску лигу (1952, 1954), „открио“ је таленат Радмила Мишовића већ 1958. када га је увео у

први тим, као и Слободана Цоње Копривице. Поседовао је тренерску лиценцу највишег ранга у тадашњој Југославији. Био је и иницијатор да КК „Борац“ добије нови стадион и учествовао је у његовом подизању од 1954. године.

Упоредо са бављењем кошарком завршио је студије медицине, што је била и његова основна професија. Дипломирао је на Светог Саву 27. јануара 1955, да би интерну медицину специјализирао 1960. када напушта кошарку. Потом специјализира медицину рада (1967) и кардиологију у Београду, а звање примаријуса добија 1976. године. Био је запослен у неколико здравствених установа у Чачку. Најпре је био лекар у Фабрици хартије (1955) где је оснивао Кардиолошку амбуланту (1960), да би касније био један од оснивача Службе медицине рада и покретач иницијативе да се подигне посебна зграда за ову установу, где је годинама обављао и дужности начелника и директора. Био је и дугогодишњи сарадник Интерног одељења чачанске болнице, први и дугогодишњи уредник подлиска „Здравство“ који је штампао „Чачански глас“. Поред тога био је и председник и секретар Подружнице Српског лекарског друштва у Чачку, као и члан Удружења кардиолога Југославије и Европског кардиолошког друштва.

Поред медицине и бављења кошарком одлично је свирао виолину и редовно је у свом стану организовао мале концерте класичне музике. Свирање је учио као београдски гимназијалац код данас непознатог „Шуце” и Мери Жежељ (касније доцента на Музичкој академији у Београду). Из тог времена потичу и његова познанства са личностима које су постале музичка елита Београда као што су то били професори клавира Душко Трбојевић и Андреја Прегер и виолиниста Трипо Симонути. Много година касније Денић их је из Београда доводио у Дом културе у Чачку где су одржавали концерте.

За своје пријатеље приређивао је мале концерте у свом стану код Хотела „Мораве” у Чачку. Свирао је кратке комаде за виолину уз клавирску пратњу једне Чачанке. За те прилике је на кућном компјутеру сам штампао свој музички програм чији графички изглед није заостајао иза оних у београдском „Коларцу”, а пре изведбе увек би дао кратак коментар или појашњење о композитору или делу које би свирао. Била је то мала музичка школа у Чачку.

Улазна врата његовог стана била су тапацирана још од раних ’70-тих година XX века. Звучна изолација није штитила станаре само од одјека италијанских опера, вилинских и клавирских концерата и Бетовенових симфонија које је редовно слушао, већ је имала за циљ и да свим присутнима омогући сигурност због неподобних изјава из жустрих дискусија које је често водио са пријатељима. Приватно Денић се није много либио

Сл. 81 – Миољуб Боле Денић, др Зоран Антоновић и Бора Станковић у Чачку 2009. године

да каже шта мисли у време када у земљи слободно изношење опозиционих идеја није била легитимна делатност као што је то данас. И поред свега, истински је волео и живео за Чачак. Два пута је одбио понуђен посао лекара у иностранству, један у болници у Женеви, а други у једној америчкој болници. Као лекар је '70-тих година водио пацијенте у САД на операције срца.

Говорио је енглески, а познавао француски и немачки језик. Као тренер „Борца” настојао је да своје играче едукује на много начина, тако да је користио гостовања у Београду да их води на представе у Народно позориште и да посете културно-историјске споменике свих градова у које су одлазили да играју кошарку. Са професором физичког васпитања Александром Ацом Пушом организовао је први одлазак ђака на Копаоник на скијање у време када тамо није било ни хотела ни жичара. Шегртима „Фабрике резног алата“ у Чачку био је вођа пута на едукативној екскурзији по Италији.

Са супругом Јеленом Лелом Симић добио је сина Срђана који је завршио медицину у Београду, да би у САД постао специјалиста интерне медицине, хематологије и онкологије. На крају каријере радио је као професор на Медицинском факултету у Уједињеним арапским емиратима, а данас живи у околини Чачка. Један Срђанов син, Владимир Денић, предаје молекуларну биологију на Харварду. Ђерка Весна завршила је Природно-математички факултет у Београду и живи у Њујорку.

За свој дугогодишњи рад у медицини и спорту Миољуб Боле Денић награђен је низом признања. Добитник је Повеље „Др Драгиша Мишовић”, дипломе Савеза лекарских друштава Југославије, Ордена заслуге за народ са сребрним зрацима, Златне значке Кошаркашког савеза Југославије и Награде за животно дело спортских новинара Чачка, као и низа других повеља и диплома. Пред крај живота боравио је у домовима за стара лица у Врњачкој Бањи и Кикинди, где је и преминуо. Сахрањен је на Чачанском гробљу.⁶¹⁹

619 Интервју са Срђаном Денићем из Чачка, сином Миољуба Денића, 23. мај 2022. године; А. Стефановић, *Кош на обали Мораве*, 92; А. Стефановић, *Чачански сјоршисџи говоре [1]*, 21-23; З. Антоновић, *Највеће победе Борца...*, 15-17, 21, 27-28; З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (8)”, *Чачанске новине*, 25. новембар 2007, 26; Милош Тимотијевић, „Један од 'очева' чачанске кошарке : Боле Денић”, *Чачански глас*, 29. јул 2022, 8.

**БРАЋА ДРАГИЋ (1927–2019)
и ГРАДИМИР ЈОВАНОВИЋ (1931–2005)**

Сл. 82 – Драгић Јовановић

Међу пионире чачанске кошарке после 1945. спадају и браћа Јовановићи, Драгић и Градимир. Кошарка је у то време била спорт који је привлачио интелектуалну омладину из урбаних средина, углавном ученике гимназија и студенте, као и децу из породица грађанског порекла. Браћа Јовановић су по свом пореклу, ужој породичној прошлости, сопственим интересовањима и каријери, по много чему припадала управо таквој друштвеној групи.

Породица Јовановић потиче из драгачевског села Ртију (славе Игњатијевдан). Драгић Јовановић доселио се у Пожегу крајем XIX или почетком XX века и оженио се са Пелагијом Терзић из Гугља, са којом је добио седморо деце. Један дечак и девојчица рано су умрли, а пет синова је преживело. Убрзо је и Драгић је преминуо, тако да је Пелагија

са својим синовима Миланом (који је касније постао кафеџија), Велимиром (месар), Милутином (обућар), Танасијем (лекар) и Павлом (учитељ) дошла у Чачак, где се удала за Милосава Пантића (славдио је Свету Петку), удовца без деце, који је имао воскарску радњу преко пута данашњег „Пролећа”. Милосав и Пелагија нису имали децу.

Најстарији Пелагијин син Милан Јовановић оженио се са Даницом Николић из Паковраћа, рођеном сестром Милосава Николића, оца Ђока Николића једног од пионира чачанске кошарке после 1945. године. Милан и Даница добили су ћерку Радмилу (1925–2015) и синове Драгића (24. мај 1927 – 25. мај 2019) и Градимира (18. јануар 1931 – 2005).

Сви Јовановићи су најпре живели са мајком и очухом, да би пред Други светски рат Милан и Павле направили велику кућу преко пута парка на крају Улице Веселина Миликића. Милан Јовановић био је успешан кафеџија и држао је локал „Занатлијска касина” у центру града, који му је после 1945. одузела нова власт. Кућа је срушена 1975. године да би се подигла нова стамбена зграда.

Већ у предратном периоду браћа Јовановићи била су укључена у соколску организацију. После 1945. почели су да играју кошарку у

„Борцу” у коме је њихов рођак Ђорђе Николић био играч и тренер. Учествовали су у првим акцијама уређивања кошаркашких терена и прављења табли и обруча (које су плаћали сопственим новцем), што је за тадашњи Чачак била потпуна новост.

Било је то време потпуног аматеризма у кошарци, која је у Чачку сваке године привлачила све више младих људи. Уопште није било важно ни да ли се поседује опрема. Играло се и босих ногу, као на сусрету „Борца” и „Црвене звезде” у Београду 1947. године, када је у чачанској екипи био и Драгић Јовановић. Један од већих успеха „Борца” у ово време била је квалификација за Сениорско првенство Србије у Београду 1948. године.

Почетком је 1949. у Чачку основан и КК „Железничар”, екипа која ће у наредним деценијама стварати низ талентованих играча важних не само у оквирима завичаја, већ истински значајних спортиста на нивоу Србије и Југославије.

Суштински, „Железничар” су створили некадашњи играчи „Борца” који су 1950. у већем броју дошли у нови клуб. „Желе” је сачувао топлину аматерског спорта, али су финансије увек биле проблем. Тако је и генерација Градимира Јовановића морала да кроз ентузијазам и жртвовање (као што је био случај и са његовим старијим братом Драгићем у „Борцу”) зарађује новац за клуб, чак и прикупљањем старог гвожђа. Терене, који су у то време били покривени шљаком, пред сваку утакмицу поливали су водом из чабрица како се не би подизала неподношљива прашина.

Сл. 84 – Драгић Јовановић

Сл. 83 – Градимира Јовановић

Драгић Јовановић активно је играо кошарку закључно са 1953. године, мада је и даље присутан у кошарци у улози делегата на утакмицама, све до средине шездесетих година. Градимира је наставио на наступа за „Железничар” који је 1954. играо на квалификационом турниру за улазак у Прву југословенску кошаркашку лигу, али није успео да буде бољи од ривала. На следећу прилику чекали су пуне две деценије. Градимира је кошарку играо не само док је био у Чачку, већ и као студент у Београду, све до краја 1957. године.

„Железничар” је у то време избегавао „школски” организовану кошарку која се игра по унапред утврђеним тактичким замислима (за разлику од градског ривала „Борца”). Најважнија је била сама игра, али и игранке на „Желовом” стадиону у вечерњим сатима. За спортисте је тада највећа награда био повећани углед у својој генерацији, а најважније су биле симпатије девојака. Због свог изгледа, понашања и спорта којим су се бавили, браћа Јовановићи су остала у најбољем сећању код чачанских девојака тог доба.

Сл. 85 – Петорка „Железничара” 1952. године (слева на десно): Новаковић, Павловић и Г. Јовановић; (доле слева на десно): Д. Јовановић и Рисимовић

Јовановићи су основну школу и Гимназију завршили у Чачку. Драгић је потом студирао у Београду, постао стоматолог и стекао звање примаријуса. Најпре је радио у Чачку, затим у Београду такође као стоматолог, али и професор у Школи за зубне техничаре. Са Добрилом Гермек, стоматологом по занимању, добио је два сина: Милана (електроинжењер) и Владимира (стоматолог). Градимир Јовановић такође је студирао у Београду и постао је ветеринар. За време студија редовно је возом путовао у Чачак да игра за „Желе”. По окончању факултета најпре је радио у Чачку, а потом у Београду. Стекао је звање магистра ветерине и радио као републички санитарни инспектор. Са супругом Надеждом, по занимању кардиологом, добио је сина Милутина (електроинжењер) који живи у Великој Британији.

Иначе, Драгић и Градимир нису једини у фамилији који су били везани за кошарку. Радослав Рашо Јовановић (1940–2004), њихов брат од стрица Павла, годинама је био клупски лекар КК „Борац”. Професионално је радио као лекар у чачанским предузећима, највише у „Церу” и „Слободи”.

Драгић Јовановић преминуо је у Београду и сахрањен је у породичној гробници у Чачку. Градимир је сахрањен у Београду.⁶²⁰

620 Интервју са Љубицом Војиновић из Чачка, 13-14. октобар 2022. године; интервју са Миланом Јовановићем из Београда, сином Драгића Јовановића, 17. октобар 2022. године; Милош Тимотијевић, „Пионери кошарке у Чачку: Браћа Драгић и Градимир Јовановић”, *Чачанске новине*, 15. новембар 2022, 26-27.

МИОДРАГ ЈЕЖО ПАНТЕЛИЋ (1927–2022)

Сл. 86 – Миодраг Пантелић

Међу пионире чачанске кошарке свакако спада и Миодраг Пантелић, који је цео свој живот остао везан за родни град. Породица Пантелић пореклом је из села Дучаловића у Драгачеву. Породична слава је Свети Никола. Вујица Пантелић био је обућар у Љубићу и са женом Јелисаветом добио је 16. маја 1927. сина Миодрага. Право Јелисаветино име било је Елза Делинч. Њен отац био је Чех пореклом из Брна, који је после доласка у Југославију променио презиме у Делинчић. Погинуо је као грађевински радник у Македонији.

Миодрагу је мајка умрла док је био мало дете, тако да га је однеговала тетка Јованка Делинч. Основну школу и Гимназију завршио је у Чачку. Породица је живела на неколико места у граду, а он је одрастао у кући народног хероја Ратка Митровића, чија је сестра Олга малог Миодрага сматрала за свога сина.

Кошарку је почео да игра одмах после ослобођења 1945. када постаје члан „Борца“. Био је члан екипе која је одиграла прву званичну утакмицу у Крагујевцу. Упоредо са играњем за сениоре „Борца“ Миодраг Пантелић постао је тренер женске екипе коју су чиниле његове школске другарице које су на утакмицама редовно навијале за мушки тим. Учествовао је у свим акцијама постављања првих кошера 1945. године. Учесник је свих утакмица и турнира које „Борац“ играо у то време. Миодраг Пантелић био је и у групи кошаркаша Чачка која је 1949. основала КК „Железничар“, за који је играо и почетком педесетих година.

Упоредо са спортом редовно је студирао. Дипломирао је 1953. хемију на Природно-математичком факултету у Београду, а докторирао 1965. на Пољопривредном факултету у Земуну. Боравио је на стручним усавршавањима из области биохемије у Савезној Републици Немачкој 1964. и у некадашњој Чехословачкој и Мађарској 1969. године. Специјалистичке студије из санитарне хемије завршио је 1975. године. Објавио је низ научних радова и књига.

Предавао је хемију у чачанској Гимназији (1953–1958), потом радио у фабрици „ЦЕР“ и „Техничко-ремонтном“ заводу, потом у Институту за воћарство (1961–1971) и тадашњем Медицинском центру, да би потом

предавао на Техничком факултету у Чачку (1976–1992), где је стекао звање редовног професора. Био је и шеф катедре и продекан за наставу на свом факултету. Предавао је хемију са хемијском технологијом. Бавио се и изучавањем радиоактивног материјала и токсикологијом на Фармацеутском факултету и Институту ВМА. Посебно је проучавао стање и проблеме у снабдевању становништва и привреде Чачка водом. Учествовао је у избору локације, пројектовању, изградњи, опремању и контроли квалитета воде система „Рзав”.

Миодраг се оженио са Јелицом Дробњаковић, чији је отац био официр Краљевине Југославије. Добили су ћерку Драгану која је завршила фармацију.

Био је добитник бројних признања: Златне значке СФРЈ (1985), Октобарске награде Чачка (1994), Децембарске награде Чачка (2015). Преминуо је 1. јануара 2022. године. Сахрањен је на гробљу у Чачку.⁶²¹

621 Интервју са Драганом Брковић из Чачка, ћерком Миодрага Јежа Пантелића, 5. мај 2022. године; А. Стефановић, *Чачански сјорписџи ѿворе* [1], 347-358; Miloš Timotijević, „Pioniri čačanske košarke: Miodrag Pantelić – Ježo”, Portal „Moravainfo” Čačak, (<http://moravainfo.rs/pioniri-cacanske-kosarke-miodrag-pantelic-jezo/>, 28. 6. 2022).

ЂОРЂЕ НИКОЛИЋ (1928–1993)

Сл. 87 – Ђорђе Николић

Прве године развоја кошарке у Чачку после Другог светског рата биле су одлучујуће за популарност овог спорта у граду на Западној Морави. Ентузијазам младих људи и љубав према новој игри можда се најбоље може видети на примеру Ђорђа Николића (2. јун 1928 – 30. децембар 1993), играча и у исто време првог тренера „Борца”.

Николићи потичу из села Паковраћа и славе Светог Николу. Милосав Николић, земљорадник, виноградар и трговац вином и ракијом, добио је троје деце са Станицом Петровић из Доње Горевнице. Најстарији син

Милан рођен је у Горевници, ћерка Милена у Паковраћу, а најмлађи син Ђорђе у Чачку где су купили кућу.

Ђорђе је основну школу и Гимназију завршио у Чачку, потом и Технолошки факултет у Београду, као и његов брат Милан и сестра Милена. Брат Милан играо је фудбал у чачанском „Борцу”.

Кошарку је почео да игра већ 1945. године. Био је један од оснивача „Борца”, да би до 1950. истовремено био и играч и тренер. Потом је прешао у новоосновани „Железничар” у коме је играо до краја 1952. године.

Ђорђе Николић је прву званичну кошаркашку утакмицу „Борца” играо са крагујевачком „Црвеном заставом” у Крагујевцу у коме је о свом трошку завршио тренерски течај већ 1945. године.

Било је то не само пионирско, већ и „херојско” време кошарке у Чачку, која је била непознат спорт, што је изискивало пуно импровизација. Када је 1946. у Чачак долазио београдски „Металац” на „Борчев” фудбалски терен (ту је организован меч, јер није било стадиона), морала је да се превезе кошаркашка конструкција са игралишта у „Фабрици хартије”. Превоз је организовао Ђоко Николић на воловским колима свога оца. На исти начин пренете су и кошаркашке табле у зграду Гимназије, што је било одлучујуће да се младе генерације средњошколаца укључе у ову игру.

Није било довољно само пребацити конструкције, јер су најпре морале да се негде направе. Ђоко Николић био је гарант да ће се трошкови рада платити његовом комшији столару Драгану Милошевићу Певцу, који је у Чачку правио прве табле за кошеве. Цео посао финансирани су тада мало „имућнији” кошаркаши Драгић Јовановић и Ђоко Николић.

Кошарка се захваљујући великој љубави тадашњих генерација и даље развијала, да би 1946. у Чачак дошао тренер Вељко Ронац, као први инструктор кошарке који је држао кратки курс. Исте године у Београду је организован и први курс за кошаркашке тренере на који је из Чачка отишао Ђорђе Николић, који је и даље паралелно играо и тренирао „Борац”.

Следеће 1947. „Борац” учествује на квалификацијама за првенство Србије у Београду, а крајем исте године, када је почела зима (кошарка се у то време играла лети, на отвореним теренима), „Борац” је у пријатељској утакмици одиграној у згради ДИФ-а у Београду победио једну селекцију млађих играча „Црвене звезде” (37:27), за коју су наступали тада познати играчи Борко Јовановић, Ђоко Андријашевић, Ђурчић и Кладарин. Био је то за Чачане велики подстрек да још боље тренирају, јер је „Црвена звезда” била југословенски првак.

Сениорски тим „Борца” постао је у лето 1948. првак „уже Србије” и на тај начин стекао право да учествује на турниру у Зрењанину, квалификацијама за одлазак у Београд где се на новом турниру одлучивао првак Народне Републике Србије.

Са доласком Бола Денића за тренера јуниора „Борца” 1950. мења се и ритам рада сениора. Нови тренер и нови играчи заменили су старију генерацију са Ђорђем Николићем која је отишла да игра у „Железничар”. Од 1953. Ђоко Николић није више активно играо кошарку ни за „Железничар”

После окончања играња кошарке најпре се запослио у Техничкој школи у Чачку, потом је радио у „Пивари” (која је тада била у центру града), затим Хемијској индустрији „1. мај” и на крају у „Литопапиру” где је био шеф лабораторије и директор једног ООУР-а (погона).

Ђорђе Николић се оженио са Милијаном Гавриловић из Пријевора код Чачак, која је завршила Хемијски факултет у Београду. Најпре је радила на ВМА у Београду, потом кратко на Агрономском факултету у Чачку, затим у „Фабрици хартије” и на крају у „Литопапиру”.

Добили су ћерку Ирену која се у младости бавила гимнастиком. Удала се за Ненада Бошковића (фамилија из Заблаћа) са којим је добила синове Небојшу (1978) и Милоша (1984) који су се у младости бавили борилачким спортовима. Небојшин син Страхиња је репрезентативац Србије у бејзболу, а млађи Богдан игра фудбал.

Ђорђе Николић је преминуо 30. децембра 1993. године. Сахрањен је на гробљу у Чачку.⁶²²

622 Интервју са Иреном Бошковић из Чачка, ћерком Ђорђа Николића, 8. септембар 2022. године; Милош Тимотијевић, „Први кораци у развоју кошарке у Чачку: Ђорђе Николић (1928–1993)”, *Чачанске новине*, 27. септембар 2022, 26-27.

БРАЋА АЛЕКСАНДАР (1929–2015) и СРЕЋКО ИКОДИНОВИЋ (1931–2003)

Сл. 88 – Александар Икодиновић

Први кораци у развоју кошарке у Чачку не могу се замислити без осврта на живот и рад Александра Икодиновића (26. децембар 1929 – 4 мај 2015) и његовог брата Срећка (8. март 1931 – 3. мај 2003).

Чачанска породица Икодиновић пореклом је из драгачевског села Тијања и славе Светог Николу. Милутин Икодиновић доселио се у Чачак 1911, најпре да „изучи занат трговца“, што је и постао, да би после велике економске кризе 1929. затворио радње и запослио се у

Војнотехничком заводу. Оженио се са Славком Протић, пореклом из свештеничке породице из Гуче. Имали су укупно четворо деце. Александар се родио 26. децембра 1929, а његов брат Срећко 8. марта 1931. године. Имали су и брата и сестру (близанце), али они су веома рано преминули. Непосредно по ослобођењу Југославије 1945. године Ацов и Срећков отац Милутин је „нестао“. Заувек је остало неразјашњено где га је нова власт ликвидирала у Чачку или на граници према Италији где се запутио због покушаја обнове бављења трговином. Тако је Славка Икодиновић остала сама са два малолетна сина и издржавала се шивењем.

Породица Икодиновић живела је у центру данашњег Чачка, где су браћа Ацо и Срећко завршили основну школу и Гимназију. Обојица су потом завршили студије географије на Природно-математичком факултету у Београду, али стицајем околности факултет је најпре уписао млађи брат Срећко.

Са кошарком су се упознали код Соколане, где су у лето 1944. почеле да се организују одбојкашке утакмице. Икодиновићи су се са осталом децом из краја „врзмали“ око Соколане где су најчешће играли фудбал, нешто ређе одбојку. Стицајем околности гледали су једну од првих кошаркашких утакмица у Чачку, између „Борца“ и екипе Шапца, коју је домаћи тим добио резултатом 4:2. Кошарка је у то време била потпуно другачији спорт од данашњег, а на импровизованим земљаним, неутаганим и неравним теренима, какав је био код Соколане, није било основних услова за игру. Међутим, за децу попут браће Икодиновић бављење спортом било је много више од игре, заправо начин живота, а клуб је доживљаван као део проширене породице, што је у њиховом случају имало додатно значење и вредност. Поред кошарке играли су и шах.

Сл. 89 – Срећко Икодиновић

Тако су Ацо и Срећко Икодиновић упознали кошарку коју су играли са једном фудбалском лоптом коју су убацивали у тада још примитивне конструкције коша. Није било ни адекватне опреме, па се играло у ципелама, често и босих ногу, а лопта се када је било кишно време квасила па је била тешка да би се са њом тренирало, а још теже играло у званичним утакмицама. Икодиновићи су већ 1945. постали део кошаркашке секције Спортског друштва „Борац“, да би касније играли и за сениорски тим.

Александар Икодиновић био је део екипе која је 1951. изборила улазак у Прву југословенску лигу. Међутим, он тада престаје са активним играњем кошарке, док је његов брат Срећко наставио да се бави спортом и био је првотимац и после 1955. године. Запамћен као оштар леворуки бек, човек који је давао ритам целом тиму и одлично шутирао веома тежак шут „хорог“. Када је престао активно да игра и даље је остао присутан у „Борцу“ до краја живота на много начина, да би током две сезоне био и председник клуба (1967–1968).

Ацо Икодиновић није остао привржен „Борцу“, а професионална каријера највише је била испуњена педагошким радом, најдуже у чачанској Гимназији (1971–1995), где је предавао географију и као резервни официр

Сл. 90 – Првомајска парада кошаркаша „Борца“ у Чачку 1950. године (слева надесно): Срећко Икодиновић, Душан Јаковљевић, Тришко Ацић, Александар Икодиновић и Владимир Вова Бондаренко

предмет Одбрана и самозаштита. Шездесетих година XX био је и на челу Центра за културу у Чачку и учествовао је у покретању манифестације „Дисово пролеће”. Са супругом Миленом, археологом из Народног музеја у Чачку, добио је сина Драгана.

Срећко Икодиновић предавао је географију у ОШ „Вук Караџић” у Чачку, Економској школи, да би у пензију отишао као директор Дома ученика. Са супругом Браниславом добио је сина Милутина и ћерку Невену, да би се као удовац оженио са Мирјаном (професор српског језика и књижевности у Економској школи), са којом није имао деце.⁶²³

623 Интервју са Драганом Икодиновића из Чачка, сином Александра Икодиновића, 3. мај 2022. године; З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (3)”, *Чачанске новине*, 20. новембар 2007, 26; Милош Тимотијевић, „Прилози за историју кошарке у Чачку : пионери кошарке у Чачку браћа Александар и Срећко Икодиновић”, *Чачанске новине*, 795, 24. мај 2022, 26-27.

ВЛАДИМИР ВОВА БОНДАРЕНКО (1930–1982)

Сл. 91 – Владимир Вова Бондаренко

Владимир Вова Бондаренко припада групи првих кошаркаша из Чачка. Играо је на позицијама бека и крила, у време када је кошарка била потпуно нови спорт у вароши на Западној Морави.

Породица Бондаренко пореклом је из Јекатеринослава, данашњег Дње-пропетровска у Украјини. Владимирови преци били су имућни људи руског порекла, који су током Октобарске револуције сина јединца Јоакима Бондаренка (1898–1957) послали у емиграцију. Најпре је боравио у Турској, а затим је прешао у Југославију. Радио је као административни радник на железници.

Са првом супругом Милком из Берана добио је 17. августа 1930. сина Владимира Вову Бондаренка. Супруга му је затим брзо преминула, а Јоаким се поново оженио. И друга супруга била је из Берана и звала се Милка (девојачки Гезовић), са којом добио ћерку Наталију 1938. године.

Владимир се родио у Косовској Митровици где је тада службовао његов отац. Породица се затим преселила у Београд и на крају 1937. године у Чачак. Живели су у данашњој Улици Краља Петра I. Владимир је основну школу и Гимназију завршио у Чачку. Близина Соколане код које се после 1945. организовано почела играти кошарка, утицала је и да се Вова Бондаренко определи за овај спорт. Поред кошарке играо је шах, стони тенис, а одлазио је и на радне акције.

Брзо је постао првотимац „Борца” и играо на свим важнијим утакмицама и турнирима. Тако је 1948. учествовао на сениорском првенству Србије које се у форми турнира организовало у Београду. Био је члан тима „Борца” који је 1951. изборио улазак у Прву савезну југословенску кошаркашку лигу. Следеће године био је прволигашки играч, а већ 1953. завршио је

Сл. 92 – Владимир Вова Бондаренко

Сл. 93 – Тим „Борца“ 1952. године
(Владимир Вова Бондаренко стоји четврти здесна налево)

активну каријеру и посветио се студијама ветерине у Београду, које је већ раније започео.

После завршетка студија најпре је радио у Прањанима, да би се 1963. запослио у Чачку – Ветеринарској станици и краће време у „Хидропродукту“. Заправо, цео свој живот провео је у Чачку.

Оженио се са Ангелином Даном Јокановић из Чачка, чији је отац био сарач. Са Ангелином је добио ћерке Јелену, која је завршила фармацију и ради као токсиколог, и Татјану која је микробиолог.

Вова Бондаренко је после завршетка играчке каријере редовно одлазио да гледа утакмице „Борца“, на које је водио и породицу, што је за све Чачане био велики друштвени догађај и место где се градио и потврђивао локални идентитет. Изненада је преминуо 25. маја 1982. године. Сахрањен је на гробљу у Чачку.⁶²⁴

624 Интервју са Јеленом Видојевић из Чачка, ћерком Владимира Воје Бондаренка, 2. јун 2022. године; Милош Тимотијевић, „Пионери кошарке у Чачку: Владимир Вова Бондаренко (1930–1982)“, Sistem Ozon Media - Radio Ozon FM, Čačanske novine, portal Ozonpress (<https://www.ozonpress.net/sport/pioniri-kosarke-u-cacku-vladimir-vova-bondarenko-1930-1982/>, 17. 6. 2022).

ДУШАН ДУЛЕ ЈАКОВЉЕВИЋ (1930–1995)

Сл. 94 – Душан Дуле Јаковљевић

Душан Јаковљевић (19. септембар 1930 – 30. август 1995) припада групи пионира чачанске кошарке која је већ 1945. играла у „Борцу” и увела овај тим у Прву југословенску кошаркашку лигу 1952. године.

Јаковљевићи су пореком из Љубића и славе Светог Николу. Учитељ Драгутин Јаковљевић оженио се са Марицом Ђукнић из Белановице, која је такође била учитељица. Најпре су живели на Руднику, где су и радили. По пресељењу у Чачак живели су на почетку данашње Церске улице. Имали су четворо деце – ћерке Љубину и Јованку, као и синове Стевана и Душана који је рођен у варошици Рудник на истоименој планини.

Старији син Стеван Јаковљевић припадао је скојевском покрету и умро је од туберкулозе 1939. године. Његова сахрана била је један од првих јавних масовних иступа комуниста и левичара у Чачку пред Други светски рат.

Драгутин Јаковљевић преминуо је већ 1942, тако да је Душан живео са мајком и две сестре. Основну школу и Гимназију завршио је у Чачку, где је код Соколане почео да игра и кошарку. За многе дечаке из његовог комшилука нова колективна игра била је спорт са којим су се снажно идентификовали. Поред тога био је учесник Свесавезног слета у Београду 1947. и великог Свескоколског слета у Прагу 1948. године.

Кошарка је ипак била много важнија, јер је са „Борцем” прошао све квалификације и такмичења да би играо Прву југословенску лигу најпре 1952, а затим и 1954. када је већ живео у Панчеву, али је и даље био везан за Чачак. У Панчеву је једно време играо и за домаћи „Динамо”. Био је и први тренер КК „Јасеница” из Смедеревске

Сл. 95 – Тим „Борца” на тренингу (Душан Јаковљевић други слева)

Сл. 96 – Публика „Борца“ (слева надесно): Душан Јаковљевић, Срђан Денић, Миољуб Боле Денић и Срећко Икодиновић, а иза њих је Александар Стефановић

Паланке. Управо у то време формирао је и породицу, тако да је напустио активно играње кошарке.

Поред спортске, Душан Јаковљевић је имао богату професионалну каријеру. Ветеринарски факултет у Београду уписао је 1949, у време када је још активно играо кошарку, и дипломирао 1956. године. На истом факултету је докторирао 1975. године.

По окончању студија најпре је радио у Ветеринарској станици у Ивањици (1956–1957), одакле је отишао у војску где је добио чин резервног ветеринарског официра. После ЈНА Јаковљевић долази у Чачак где је радио у Ветеринарској инспекцији Општине и Ветеринарској станици (1958–1963). Затим је био на функцији Општинског одбора ССРН (1963–1967), потом поново у Ветеринарској станици (1968), да би следеће две године био секретар Општинског комитета Савеза комуниста у Чачку (1968–1969). Потом одлази у Београд, где је радио у „ПКБ“ (1970–1975) на разним функцијама. Затим постаје помоћник директора Института за научна истраживања „ПКБ – Агроекономик“ (1975–1979), као и директор овог института (1979–1983).

Имао је и каријеру универзитетског предавача. За научног сарадника на Агрономском факултету у Чачку изабран је 1978, а за ванредног професора 1983. године. Објавио је више десетина научних текстова у многим часописима и зборницима радова. Био је члан многих домаћих и страних професионалних и научних удружења. Користио се француским и руским језиком.

Био је и помоћник председника Савезног комитета СФРЈ за пољопривреду (1983–1988), а затим и помоћник Савезног секретара за пољопривреду (1989–1992). Добио је и Орден заслуга за народ са сребрном звездом (1982), као и бројне плакете и дипломе.

Оженио се са Ренатом Виг из Панчева, са којом је добио синове Стевана (1954) који је завршио права и Сенишу (1957) који је економиста. Млађи син је играо кошарку за млађе категорије панчевачког „Динама“, а потом и за млађе екипе београдског „Партизана“.

Душан Јаковљевић преминуо је 30. августа 1995. у Београду, где је и сахрањен.⁶²⁵

⁶²⁵ Интервју са Сенишом Јаковљевићем из Београда, сином Душана Дуле Јаковљевића, 22. јун 2022. године; Милош Тимотијевић, „Пионири кошарке у Чачку : Душан Дуле Јаковљевић”, *Чачанске новине*, 26. јул 2022, 26.

АЛЕКСАНДАР СТЕФАНОВИЋ (1931–2023)

Сл. 97 – Александар Стефановић

Један од најзаслужнијих људи зашто је Чачак данас у правом смислу „град кошарке“ свакако је Александар Стефановић, који је у овом спорту провео читавих 75 година. Био је играч, тренер, делегат, функционер, професор физичког васпитања и педагог, спортски радник, новинар, публициста и по свему што је радио – прави Чачанин.

Стефановићи потичу из драгачевског села Горачића, у коме и данас живи фамилија која носи презиме

Стевановић. Славе Светог Николу. Пореклом су са тремеђе Херцеговине, Црне Горе и Санџака одакле се у XVIII веку досељавају у Драгачево. Током XIX века породица је носила презиме Стевановић, да би од Милована (1871–1934) презиме било преименовано у Стефановић, што је само његова грана породице задржала.

Милован Стефановић је са Крстином Радоњић (1871–1934) из Рогаче добио четири сина и четири кћерке. Један од његових синова, Радич Стефановић (1901–1969), већ са једанаест година долази у Чачак где је учио занат код трговца Белопавловића. Потом је са Ђорђем Павловићем и Радојицом Јовановићем отворио ортачку трговинску радњу на месту где се данас налази књижара „Службеног гласника“. Потом је отворио самосталну радњу у некадашњој Кнез Михаиловој улици (налазила се између данашњих робних кућа „Партизан“ и „Партизанка“, паралелно са Скадарском улицом,) где се бавио мануфактуром и бакалуком. После Другог светског рата комунисти су му одузели радњу, у којој је наставио да ради, али као запослени радник друштвеног трговинског предузећа „Стјеник“.

Радич Стефановић је 1929. саградио породичну кућу у улици која је касније носила назив Гепратова (1936–1946), да би је после Другог светског рата преименовали у Лоле Рибара (1946–1992), да би у последњих тридесет година то била Улица Светозара Марковића. Радич се 1930. године оженио са Ружом Ђирковић (1909–1947) са којом је добио три сина: Александра (31. октобар 1931), Радослава Рашка (1932–1990) и Слободана Боба (1936). Ружа је преминула у 38 години, тако да је Радич, кога су звали Бели, сам подизао три сина којима је пренео љубав према стицању образовања, читању књига, али и спорту.

Александар Стефановић је основну школу завршио у Чачку у Државној народној школи Војводе Степе, која је после Другог светског рата преименована у Основну школу „Милица Павловић”. Потом је похађао шест разреда Гимназије у Чачку, а затим завршио Фискултурну школу у Земуну. Добио је стипендију Комитета за физкултуру НР Србије, па се током школовања сам издржавао. Уписао је Факултет за физичку културу, али није добио стипендију, па је почео да ради. Касније се дошколовао уз посао. Вишу тренерску школу, одсек кошарка, завршио је у Сарајеву (1967), где је завршио и Факултет за физичку културу (1975). Поред тога похађао је семинаре за учитеље пливања и учитеље скијања. Школу новинарства завршио је у редакцији Југословенског спортског листа „Спорт”. Војску је служио у Школи резервних официра пешадије у Билећи (1956), а потом у Осијеку. Имао је чин резервног мајора ЈНА.

Спорт је у потпуности испунио живот Александра Стефановића. Најпре је тренирао фудбал у чачанском „Борцу” (1946). Међутим, већ следеће године почео је да тренира и кошарку као ученик Гимназије, која је у Чачку била средиште ширења овог спорта. Убрзо су и његова млађа браћа почела да тренирају кошарку. Александар је као ученик Гимназије био и учесник 11. свесоколског слета у Прагу (1948).

Кошарка је ипак била приоритетна, нарочито после одласка на школовање у Земун (1949). Тада је почео да игра за јуниоре КК „Партизана”, а годину дана касније и јуниоре КК „Црвене звезде” у коју га је довео Ладислав Демшар. Међутим, на позив Бола Денића враћа се у „Борац” који је следеће године постао прволигаш, што је поновљено 1954. године. Боле Денић је имао велико поверење у Александра Стефановића, међу првима га је вратио из Београда у Чачак и дао му велику слободу у игри, тако да је 1952. био први стрелац тима. Опроштајну утакмицу, пред одлазак у војску, одиграо је септембра 1956. године. Стефановић је током овог периода био и тренер јуниорске екипе „Борца”. Било је то време када су мушку кошарку играли само момци из Чачка, јер у екипи „Борца” у то време није било „странаца”, кошаркаша из других градова или са села.

Још док је био активан играч почео је да се бави тренерским послом. Најпре

Сл. 98 – Александар Стефановић као играч јуниора београдског „Партизана”

Сл. 99 – Бора Станковић, Александар Стефановић и Ранко Жеравица

је тренирао женску екипу, а потом пионире и јуниоре „Борца“. Тренер првог тима КК „Борца“ постао је после одласка Бола Денића и на том месту је провео више од једне деценије (1960–1970), са кратком паузом у сезони 1967/1968. Слободно се може рећи да Александар Стефановић има огромне заслуге за стварање победничке екипе „Борца“ која је 1966. ушла у Прву југословенску кошаркашку лигу, а Чачак потврдио да је заиста „град кошарке“. Заправо, заједно са Болом Денићем био је једна од „очева“ кошарке у Чачку.

Стефановић је у почетку тренерски занат учио управо од Денића, а потом и многих других тренера чији је рад пратио (Ранка Жеравице, Боре Ценића, Пиве Ивковића, Бате Ђорђевића, Мирка Новосела, Александра Николића). Никако не треба заборавити да је Стефановић био „сам свој мајстор“, јер је радио без било ког помоћника, не само тренера, већ и физиотерапеута, статистичара, масера и свега онога без чега је незамислива данашња кошарка. Имао је велике заслуге и у организацији посла завршетка покривања „Хале крај Мораве“ која је постала прави „кошаркашки храм“ Чачка. Водио је бригу и о домаћинском дочекивању новинара, дељењу поклона запосленима, стварању спомен-собе у просторијама „Борца“ и пропагандном материјалу за публику.

Први тим „Борца“ водио је на више од 300 утакмица, од којих 93 у Првој савезној југословенској лиги. Оно што је много важније јесте да је успео да селекује добру екипу „Борца“, нарочито чувену петорку: Копривица,

Мишовић, Пурић, Катанић и Дробњак. Афирмисао је и неколико кошаркаша који су постали сениорски репрезентативци Југославије (Предрага Катанића Катанца, Маринка Машка Пурића, Радивоја Жила Живковића, Јосипа Јола Фарчић, Драгана Ђукића), потом и јуниорске репрезентативце Југославије (Садик Зејниловић Дида), затим и кандидате за јуниорску репрезентацију, као и истакнуте прволигашке играче (Мирко Дробњак). За први тим „Борца” предложио је Радмила Мишовића још 1958, када је имао само 15 година, да би га касније најдуже тренирао. Од многих ствари које је започео као тренер „Борца” можда је најзанимљивија било стварање центара, јер је Чачак већ био познат по одличним бековима. У сваком случају, Стефановић је увек имао поверење у младе кошаркаше којима је давао прилику у тимовима које је водио. Није био заговорник „шаблонске” игре, тако да је допуштао импровизацију и маштовитост. Остао је познат по толеранцији и компромису, али и јасном ставу да је тренер екипе и да на крају он доноси коначне и извршне одлуке.

Међутим, већ 1970. напустио је тренерски посао који у његово време није био посебно плаћена делатност. Највећа награда било је активно учешће у једној динамичној игри, надметању са противницима и уживању у успеху, посебно открићу и обликовању младих кошаркаша. Стефановић је био прилично „засићен” кошарком у то време, тако да је сам инсистирао на својој смени. Није прихватио понуду КК „Борца” да постане професионални тренер, као што је одбио и сличне понуде из КСЈ-а у који су му нудили прилику да се бави тренерским послом и у иностранству. Једноставно није желео да остави породицу у Чачку, у коме је наставио да живи и ради. Међутим, увек је остао присутан у „Борцу” и то у сваком тренутку, јер њему као изузетно вредном

Сл. 100 – Тренер Александар Стефановић са тимом „Борца” који је 1965. године изборио улазак у Прву савезну лигу

Сл. 101 – Тренер Александар Стефановић посматра тренинг играча „Борца” на отвореном стадиону

човеку формално „радно време” није значило ништа, јер је непрестано делао. Имао је велики утицај да посао тренера започну Слободан Цоња Копривица, Никола Мишовић Рокли, Маринко Машко Пурић, Дејан Џоли Мијатовић, Рашко Бојић, Миле Милић, Иван Џајић и Дарко Рајакковић. Поред тога био је саветник у крушевачком „Напретку”, „Такову” из Горњег Милановца и у лучанској „Младости”. Тренирао је и „Драгачево” из Гуче и кошаркаше чачанске „Слободе”.

Поред играчке и тренерске кошаркашке каријере Александар Стефановић је оставио и неизбрисив траг као педагог. Одмах по завршетку физкултурне школе (1953) распоређен је за наставника у Тутин. Стицајем околности постао је наставник у чачанској Гимназији, у којој је радио од 15. новембра 1953. па све до 26. фебруара 1991. године. У истој школи радила су и његова браћа Радомир (Рашко) и Слободан (Бобо), као и Рашкова супруга Душица. Сви су се бавили кошарком.

Александар Стефановић је поред рада у Гимназији хонорарно предавао и у чачанским средњим школама: Шумарској (1955/1956), Медицинској (1959–1962) и Техничкој (1960/1961). Предавао је и на чачанској Вишој пољопривредној школи (1970–1972), Агрономском факултету (1978–1980) и Техничком факултету (1984–1988) и Педагошкој академији у Ужицу (1983/1984).

Ипак, његов рад је био најинтензивнији у Гимназији, где је основао Спортско друштво „Гимназијалац”, које је постизало запажене резултате на школским такмичењима. У сваком случају, Стефановић се није усмеравао само на држање обавезних часова, већ је по разредима организовао турнире у малом фудбалу, кошарци, одбојци, рукомету, водио ђаке на кросеве, организовао их да помогну подизање кошаркашке хале 1969. године. Његови ученици редовно су учествовали на слетовима поводом обележавања државних празника и другим пригодама. Кроз деценијски педагошки рад стекао је огромно искуство и велику подршку својих ученика. Педагошки рад није остао непримећен, па је на предлог Наставничког већа чачанске Гимназије, Просветни савет СР Србије 25. јуна 1985. Александру Стефановићу за изузетне резултате постигнуте у васпитно-образовном раду доделио звање педагошког саветника за физичко васпитање.

Упоредо са радом у просвети Александар Стефановић је и даље остао везан за спорт. Био је једно време и кондициони тренер ФК „Борца”, учествовао је у почецима развоја рукомета у Чачку (1958). Годинама је учио многе Чачане да скијају на Јелици, Руднику, Голији, Гочу, Копаонику, Похорју, Витранцу, Јахорини и Крањској гори. Пуне две деценије у Улцињу је учио пливању чачанске ђаке и децу предшколског узраста. У раној младости играо је тенис, а касније је на Западној Морави учествовао и у покушајима да се игра ватерполо.

Ипак, највише је био везан за кошарку захваљујући којој је присуствовао Олимпијади у Риму (1960), Светском кошаркашком првенству у

Сл. 102 – Александар Стефановић као делегат КСЈ са судијама Курилићем и Петровићем на финалној утакмици плеј-офа између „Цибоне” и „Задра” у Загребу 1986. године

Љубљани (1970), Европском кошаркашком првенству у Казерти и Напуљу (1969) и Београду (1975), Балканском шампионату кошаркаша у Сарајеву (1972), Зимским олимпијским играма у Сарајеву (1984) и другим великим такмичењима. Када је Чачак 1975. био домаћин 13. Балканског јуниорског кошаркашког првенства, место генералног секретара шампионата поверено је Александару Стефановићу. Био је и члан Извршног одбора Олимпијског комитета за школски спорт Србије, а обављао је и функцију секретара СОФК-а Чачка.

Читаве две деценије био је делегат на кошаркашким утакмицама (1973–1993), и уживао је велико поверење КСЈ. Тако је добио прилику да буде и делегат на мајсторици за првака Југославије у Загребу (1986), када је „Задар” победио домаћу „Цибону”, тада актуелног првака Европе.

Посебан сегмент каријере Александра Стефановића било је новинарство. Још док је био активан играч почео је да пише спортске извештаје за „Чачански глас”(1954), а тим послом се бави и данас. Први чланак за „Спорт” објавио је годину дана касније, а сарадња је настављена у следећих пола века, све до гашења овог листа (2016). Извештавао је за више од 25 новинских и електронских медија: ЈСЛ „Спорт”, „Вечерње новости”, „Дневник” и „Дело” (Љубљана), „Дневник” и „Мађар со” (Нови Сад), „Нова Македонија” (Скопље), „Ослобођење” (Сарајево), „Чачански глас”, „Рилиндија” и „Јединство” (Приштина), „Побједа” (Подгорица), „Ђиганто дел баскет” (Италија), „Франкфуртске вести” (Немачка), „Нишке новине”, ТВ Загреб, Радио Београд, Радио Нови Сад, Радио Чачак, ТВ Чачак, ТВ Галаксија 32, СОС канал, Радио М, Радио Џенарика, Танјуг. Годинама је на Радио Чачку уређивао и водио емисије „Данас и сутра на спортским теренима” (суботом) и „Извештаји и приче са спортских терена” (понедељком). Сарађивао је са стручним часописом „Физичка култура” који излази у Београду од 1950. године. За ТВ Чачак смислио је, уредио и водио 25 телевизијских емисија о чачанским спортским легендама (2009).

Највише је писао о фудбалском и кошаркашком клубу „Борац”. О фудбалском клубу написао је преко 1.750, а о кошаркашком преко 1.660 чланака, као и стотине чланака о другим спортским клубовима. Важно је истаћи да је са истим ентузијазмом извештавао са свих утакмица, како прволигашких, тако и са мечева у нижеразредним лигама. Поседовао је непресушну енергију и увек је писао и јавно говорио са великом сигурношћу и оптимизмом и јасном намером да афирмише клубове из свог завичаја.

Био је и званични спикер на утакмицама Фудбалског клуба „Борац”, Кошаркашког клуба „Борац”, коњичким тркама на хиподрому, мото-кросу на Јељену. Као новинар и извештач пратио је Фудбалски клуб „Борац” на базичним припремама, али и међународним такмичењима.

Сл. 103 – Александар Стефановић
као спортски репортер

Био је иницијатор оснивања Удружења спортских новинара града Чачка и Моравичког округа, потом и председник читавих дванаест година (2007–2018). Од оснивања Удружења спортских новинара Моравичког округа (2011) Стефановић је и председник ове организације. Пет година био је члан Извршног одбора и потпредседник Удружења спортских новинара Србије. Пет година провео је као члан жирија који је проглашавао најбољег спортисту Србије.

Александар Стефановић је аутор три књиге: „Кош на обали Мораве“ (1995), „Година јубилеја - то је чачанска кошарка“ (1996), „Чачански спортисти говоре 1“ (2021) и коаутор две књиге: „Спортски водич кроз Чачак“ (2004) и „Чачански спортисти говоре 2“ (2022). Био је први и дуго времена једини хроничар чачанске кошарке. Суштински, Стефановић је сам по себи био жива историја чачанске кошарке, коју су допуњавала и његова млађа браћа Радослав Рашко и Слободан Бобо Стефановић.

У свим јавним наступима истицао је важност своје породице, нарочито супруге. Александар Стефановић се 1957. оженио са банкарском службеницом Љиљаном Раилић (1935), која потиче из учитељске породице Раилић. Њен отац Радован (1899–1944) погинуо је за време рата, тако да је Љиљана (четврто најмлађе дете) живела са мајком Косаром (1900–1963) у Чачку, где је морала да се веома рано запосли у Служби друштвеног књиговодства. У пензију је отишла 1990. године.

Александар и Љиљана добили су 1959. ћерку Лидију, која је завршила Медицински факултет у Београду (1983). Посветила се здравственој нези деце и стекла звање примаријуса педијатра-пулмолога. Удала се за колегу Драгана Сагића, редовног професора радиологије на Медицинском факултету у Београду и лекара на клиници „Дедиње“, са којим је добила кћерку Јелену која је завршила Медицински факултет у Београду (2013). Специјализирала је анестезиологију и ради у Клиничком центру „Дедиње“. Удала се за колегу Стефана Лешановића (ортопед), са којим је 2018. добила кћерку Јулију.

Дуготрајан, истрајан и обиман рад Александра Стефановића није остао ненаграђен. Добио је многа признања: Орден рада са сребрним зрацима (1975), Повељу Кошаркашког савеза Југославије (1964), Златну плакету Кошаркашког савеза Југославије - на прослави 25 година кошаркашког

спорта и 20 година од оснивања КСЈ (1969), Златну значку КК „Борац“ (1975), Златну плакету ЈСЛ „Спорт“ (1985), Златну плакету Фудбалског клуба „Борац“ (1986), Награду за животно дело коју додељују спортски новинари Чачка (1992), Плакету Савеза Србије за бодибилдинг, фитнес, бодифитнес и аеробик (2007), Награду за дописника године Удружења спортских новинара Србије (2007), Децембарску награду Чачка (2010), Награду за животно дело коју додељује Удружење спортских новинара Србије (2011), Мајску награду Спортског савеза Србије (2012), Награду Удружења спортских новинара Чачка за вишедеценијски допринос развоју спорта у граду Чачку (2014), Плакету Фудбалског савеза града Чачка за значајан допринос афирмацији спорта (2017), Награду Удружења спортских новинара Чачка легенди чачанског спорта, спортског новинарства и педагошког умећа (2018), Златну плакету Кошаркашког савеза Србије, а у родном граду је проглашен за најуспешнијег професора физичког васпитања.

Са пуно добрих разлога и повода написано је много новинских и интернет текстова о Александру Стефановићу и снимљено неколико озбиљних радио и телевизијских емисија. Др Светислав Љ. Марковић, публициста, кошаркашки ентузијаста и професор на Катедри за машинство Техничког факултета у Чачку, објавио је и књигу о Александру Стефановићу, „Професор са Мораве“ (2019).

Александра Стефановића Чачани углавном знају по надимку Ацо Пуш, али су га озбиљно ословљавали са „професор“, јер је оставио неизбрисив траг у чачанској Гимназији. По свом пореклу, каријери и целокупном животу Стефановић је био један од живих спортских симбола Чачка. Александар Стефановић преминуо је 22. априла 2023 године. Сахрањен је на чачанском гробљу.⁶²⁶

626 Интервју са Александром Стефановићем из Чачка, 23. фебруар 2022. године; Светислав Љ. Марковић, *Професор са Мораве : [монографија о Александру Стефановићу]* (Чачак : Удружење спортских новинара града Чачка, 2019); З. Ј., „Просветна легенда Александар Стефановић : вечити прволигаш“, *Чачански глас*, 29. април 2022, 11; Милош Тимотијевић, „Професор са Мораве и један од очева чачанске кошарке (1)“, *Чачанске новине*, 22. новембар 2022, 26-27; Милош Тимотијевић, „Професор са Мораве и један од очева чачанске кошарке (2)“, *Чачанске новине*, 29. новембар 2022, 26-27; Милош Тимотијевић, „Професор са Мораве и један од очева чачанске кошарке (3)“, *Чачанске новине*, 6. децембар 2022, 26-27; Marko Ljubomirović, „Žoc, Kića i Maršal sa Morave – legende i mitovi čačanske košarke“, *Oko magazin RTS-a* (<https://www.rts.rs/page/sport/sr/story/37/kosarka/4094896/zeljko-obradovic-zoc-dragan-kicanovic-ki-ca-radmilo-misovic-marsal-sa-morave-legende-i-mitovi-cacanske-kosarke-cacak-borac-zelovo-morava-kosarka-dokumentarni-film-marko-ljubomirovic-okomagazin-rts.html>, 2. 10. 2020); Miroslav Nešić, „Sportski spomenar [intervju sa Aleksandrom Stefanovićem]“ (<https://www.rts.rs/page/radio/sr/story/23/radio-beograd-1/4339896/aleksandar-aca-stefanovic-kosarkas.html>, 25. 4. 2021).

ВИДОСАВ ВИДЕ НОВАКОВИЋ (1931–2002)

Сл. 104 – Видосав Виде
Новаковић

Један од пионира чачанске кошарке је и Видосав Новаковић (6. децембар 1931 – 29. новембар 2002), који је имао подједнако значајну улогу у оба градска клуба, „Борцу” и „Железничару”.

Фамилија Вида Новаковића потиче из Мрчајеваца, односно Доње Горевнице код Чачка и славе Ђурђиц. Пореклом су из Бреснице, а старином из Црне Горе. Видова прабаба Дмитра (1818–1878) удата за народног посланика Трифуна Новаковића (1810–1877), била је ћерка Јакова Обреновића (1767–1817) из Бруснице, полубрата кнеза Милоша Обреновића.

Видов деда Мијаило (Михаило) Новаковић (1850–1929), народни посланик (1897–1900) и председник мрчајевачке општине (1896–1900, 1901/1902), дошао је на мираз у Доњу Горевницу из Бреснице. Имао је три сина: Милорада, Бошка и Живка. Живко је по занимању био кафеџија и из првог брака имао је сина Грујицу, који је дипломирао агрономију у Будимпешти. У другом браку добио је сина Миодрага (Учу) који је био савезни фудбалски судија и уредник „Дечјих новина” у Горњем Милановцу, ћерку Дару (која је умрла у четвртој години) и најмлађе дете сина Видосава.

Виде Новаковић је основну школу завршио у Мрчајевцима (1942), а Гимназију у Чачку (1950). Студирао је права у Београду. Већ као средњошколац почео је да игра кошарку, добрим делом захваљујући дружењу са браћом Јовановић, Градимиром и Драгићем. Најпре је почео да тренира у „Борцу”, да би у „Железничар” прешао одмах по оснивању овог клуба.

Вођа те прве „Желове” екипе био је управо Виде Новаковић, кога су савременици упамтили као личност са одличним организационим способностима и неоспорним ауторитетом. Уживао је поштовање целог тима у коме је био играч, капитен и тренер. Обављао је и чак послове секретара клуба у коме се задржао од 1950. до краја 1957, пуних осам година.

Било је то време потпуног аматеризма у спорту, када је љубав према кошарци и дружењу била основни покретач за све акције. Виде је поред комплетне бриге о кошаркашком тиму „Железничара” био и иницијатор и организатор свих приредби и редовних игранки које су одржаване на „Желовом” игралишту, важном месту дружења младих генерација.

Сл. 105 – Љубомир Радивојевић
и Видосав Виде Новаковић као играчи
КК „Железничара“ 1952. године

После окончања каријере у „Железничару“ Видосав Новаковић се вратио у матични клуб „Борац“, у коме је од 1958. обављао послове секретара и „техничког организатора“. Био је иницијатор преласка Томислава Ћамиле Ђелошевића из „Железничара“ у „Борац“ почетком шездесетих и подизању амбиција клуба. Поред ангажовања у „Борцу“ Новаковић је био и кошаркашки судија, касније и делегат у оквиру КСС. Био је оснивач и Регионалног кошаркашког савеза у Чачку (1964).

Виде Новаковић је био играч и функционер у кошарци када ти послови нису доносили новац, тако да је за живот зарађивао као стално запослени службеник на железници. Живео је и бавио се кошарком у Чачку, а стално радно место било му је у Краљеву. Почетком седамдесетих година XX века напустио је Чачак и запослио се у Железници Србије у Београду. Радио је као новинар и уредник њиховог информативног листа „Пруга“.

Почетком осамдесетих година XX века поново мења посао и прелази у „Филмске новости“. Постаје члан Удружења филмских и телевизијских радника, да би 1983. био један од оснивача „Трајне радне заједнице самосталних филмских радника Филм и Тон“ (скраћено ФИТ), која постаје стециште многих филмских стваралаца. Бавио се филмском продукцијом и добио је многа признања у категорији документарног и туристичког филма. Био је један од оснивача Фонда за развој филмског стваралаштва.

У првом браку са Слободанком Ђином Мартић добио је ћерке Милеву и Мирјану, док у другом браку није имао деце.

Према политичком опредељењу био је „комуниста – идеалиста“, како су запамтили савременици, и настојао је да живи у складу са идеалима које је изабрао. Преминуо је на радном месту 29. новембра 2002. године, на

Сл. 106 – Радмило Мишовић и Видосав Виде Новаковић као функционер КК „Борца” и Слободан Копривица

„Дан Републике” (државни празник социјалистичке Југославије), који је те године званично и укинут. Иако је умро у Београду, према сопственој жељи сахрањен је без присуства родбине и пријатеља у породичној гробници у Доњој Горевници.⁶²⁷

627 С. Марковић, Г. Оташевић, М. Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар...*, 352-354; Милош Тимотијевић, „Пионери чачанске кошарке : Видосав Виде Новаковић (1931–2002)”, *Чачанске новине*, 20. децембар 2022, 26-27.

СЛАВОЉУБ КЕМПО СМИЉАНИЋ (1931–2004)

Сл. 107 – Славољуб Кемпо
Смиљанић

Педесете године XX века биле су веома важне за развој чачанске кошарке. Међу значајне играче тога доба, али и тренере млађих категорија, спадао је и Славољуб Кемпо Смиљанић (20. април 1931 – април 2004).

Смиљанићи из Чачка старином потичу са Златибора и славе Ђурђиц. После сеобе са Златибора у село Висабабу код Пожеге почели су да славе Светог Луку. Седморица браће Смиљанић долазе у Чачак почетком XX века, у коме су створили породице, капитал и углед. Поседовали су пекару, млин,

стругару, стовариште и подрум за пиће. После 1945. године сва имовина је национализована.

Милан Смиљанић, један од седморице браће, после рата је радио као обичан пекар. У браку са Милијаном Радивојевић (чији је најмлађи брат Љубомир Шаја Радивојевић касније постао познати кошаркаш) добио је двојицу синова: Славољуба и Михајла.

Живели су и расли у чувеној чачанској „кошаркашкој авлији“ преко пута градске поште (иза куће Пушељића), у којој је кошарку заволело пуно играча који су оставили траг у овој игри (Слободан Гордић, Слободан Цоња Копривица, Мирко Дробњак, Милан Курђубић, индиректно и Дуле Радовић).

Славољуб, кога су звали и Славко Кемпо, рано је почео да тренира кошарку у „Борцу“. Као и сви дечаци из његове генерације најпре се окушао у фудбалу. Једном приликом играо је (сасвим случајно у неформалној припремној утакмици) центарфора „Борца“ против подмлатка београдског „Партизана“ и дао пет голова. Фудбалом се успешно бавио његов млађи брат Михајло, који је био одличан бек „Борца. Звали су га Мали Кемпо. Прерано је преминуо 10. децембра 1987. године.

Славољуб Смиљанић био је и добар атлетичар и за своје време постигао солидне резултате у скоку увис. Играо је и одбојку, а савременици су запамтили да је поседовао одличне рефлексе и што је за сваку спортску екипу важно – ведар дух.

На крају се одлучио за кошарку (играо је на позицији бека). Није постигао много кошева, али је зато први у Чачку почео да „закуцава“ лопту

у кош (1951), што и није било чудно јер је имао одличан одраз због бављења атлетиком. Био је и одличан одбрамбени играч и организатор игре.

СТИЦАЈЕМ ОКОЛНОСТИ ИГРАО ЈЕ У ИСТО ВРЕМЕ КАДА ЈЕ ЊЕГОВ РОЂЕНИ УЈАК ЉУБОМИР ШАЈА РАДИВОЈЕВИЋ НАСТУПАО ЗА „ЖЕЛЕЗНИЧАР“, ТАКО ДА СУ ГРАДСКИ ДЕРБИЈИ ИМАЛИ И ЦРТУ ПОРОДИЧНОГ РИВАЛИТЕТА.

Још ДОК ЈЕ БИО ИГРАЧ ПОЧЕО ЈЕ ДА СЕ БАВИ ТРЕНЕРСКИМ ПОСЛОМ. БИО ЈЕ И ПРВИ ТРЕНЕР РАДМИЛУ МИШОВИЋУ У ПИОНИРИМА „БОРЦА“.

АКТИВНО ИГРАЊЕ КОШАРКЕ ПРЕКИНУЛЕ СТУДИЈЕ ИСТОРИЈЕ НА УНИВЕРЗИТЕТУ У СКОПЉУ ГДЕ ЈЕ УПОЗНАО ГЛОРИЈУ СТАНКОВИЋ (1932–2021) КОЈУ ЈЕ ОЖЕНИО И ПРЕСЕЛИО СЕ У ЊЕН РОДНИ НИШ. ТАКО ЈЕ СЛАВОЉУБ ПОСТАО НИШЛИЈА. ПРЕДАВАО ЈЕ ИСТОРИЈУ, А ЈЕДНО ВРЕМЕ ЈЕ БИО И ДИРЕКТОР СРЕДЊЕ МАШИНСКО-ТЕХНИЧКЕ ШКОЛЕ.

ЗА ВРЕМЕ СТУДИЈА У СКОПЉУ ИГРАО ЈЕ ЗА „РАБОТНИЧКИ“, А ПОСЛЕ ДОЛАСКА У НИШ ЈЕДНО ВРЕМЕ ЈЕ БИО ТРЕНЕР „СТУДЕНТА“. СЛАВОЉУБОВ И ГЛОРИЈИН СИН ЈЕДИНАЦ БРАТИСЛАВ ЗАВРШИО ЈЕ ГРАЂЕВИНСКИ ФАКУЛТЕТ, НИЈЕ СЕ БАВИО КОШАРКОМ, АЛИ ЈЕСТЕ СКИЈАЊЕМ И ТО НА ПОДСТИЦАЈ АЛЕКСАНДРА СТЕФАНОВИЋА.

СЛАВОЉУБ КЕМПО СМИЉАНИЋ УМРО ЈЕ У НИШУ, ГРАДУ ЗА КОЈИ СЕ ВЕЗАО ПОСЛЕ ЖЕНИДБЕ, ГДЕ ЈЕ И САХРАЊЕН 2004. ГОДИНЕ.⁶²⁸

628 Интервју са Братиславом Батом Смиљанићем из Ниша, сином Славољуба Кемпа Смиљанића, 25. октобар 2022. године; Милош Тимотијевић, „Zaboravljeni košarkaši Čačka: Slavoljub Kempo Smiljanić“, Portal „Moravainfo“ Čačak (<http://moravainfo.rs/zaboravljeni-kosarkasi-cka-slavoljub-kempo-smiljanic/> 11. 11. 2022).

МИЛОВАН ВУЛОВИЋ (1931–2019)

Сл. 108 – Милован Вуловић

Иако кошарку није почео да игра одмах после Другог светског рата, Милован Вуловић (Мишо Крас) (15. август 1931 – 26. фебруар 2019) припада групи пионира чачанске кошарке, као један од оснивача КК „Железничар”.

Вуловићи су у Чачак дошли између два светска рата из места Дуб (околина Бајине Баште) и славе Лазареву суботу. Старином су свештеничка породица пореклом са простора данашње Црне Горе.

Илија Вуловић био је трговац и са Љубицом из породице Тошић (грађевински предузимачи, дошли у Чачак средином XIX века, пореклом из Прилепа) добио синове Милована и Радмила (дуго је радио у „Водоводу”, где је једно време био и директор). Живели су у породичној кући Тошића у Обилићевој улици.

Милован је основну школу „ Степа Степановић ” (данашња „Милица Павловић”) и Гимназију завршио у родном Чачку. Покушао је да упише ДИФ у Београду, а затим је на наговор Рашка Стефановића уписао студије историје уметности у Скопљу, да би се после прве године пребацио у Београд где је и дипломирао.

Као и многи други Чачани у то време и Вуловић се са кошарком упознао у Гимназији, где су захваљујући сали и у зимско време могли да се баве овим спортом. Стицајем околности, почетком 1949, на предлог Микија Марковића, Милован Вуловић је био и оснивач КК „Железничара”.

Окупио је прву групу играча на помоћном терену ФК „Борца”, објаснио им правила кошарке и набавио прву лопту. Када су наступили први топли дани почели су да уређују игралиште код Железничке станице. Посекли су и почупали врбе и тополе, уклонили оборе, изравнали терен, посули га шљаком и поставили прве кошаркашке конструкције. Тако је настао култни спортски простор Чачка, „Желово” игралиште, а Мишо Вуловић је био истовремено играч, капитен и тренер прве кошаркашке екипе „Железничара”.

Брзо је напустио активно играње кошарке, али не спорт и клуб. Дуги низ година био је члан Председништва КК „Железничар”, председник техничке комисије, вођа првог тима и почасни председник. Никада није

био део неког другог клуба. Стицајем околности био је председник клуба 1973. у време када је београдски „Партизан“ уз подршку КСЈ „преузео“ кошаркаша Драгана Кићановића који је званично био члан „Железничара“, чему се Вуловић противио (није се слагао ни да пређе у „Олимпију“), што је била кулминација „кошаркашког рата“ Чачка и Београда.

Вуловић се после завршетка студија историје уметности најпре на кратко запослио у пиротском Музеју, да би од 1961. радио у Народном музеју у Чачку. На месту директора ове установе провео је више од три деценија (1962–1996). Никада није био члан Савеза комуниста.

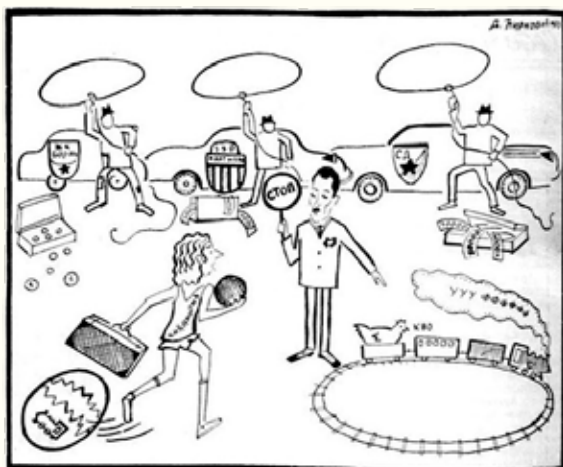
Бавио се најразличитијим темама, укључујући и историју спорта. Објавио је књигу „Знамења слободе : споменици буна, устанака и ослободилачких ратова“ (1994) и коаутор је прве монографије о КК „Железничару“ (1999), као и још 20 мањих радова различите врсте и садржине. Године 1969. покренуо је и уредио првих двадесет пет томова „Зборника радова Народног музеја“, једног од најстаријих и најквалитетнијих музејских часописа у Србији.

Одликован је Орденом рада са сребрним венцем. Добитник је Октобарске награде Града Чачка и Златне плакете КК „Железничар“ поводом 50 година постојања клуба.

Милован Вуловић је у браку са Олгом Ђирковић (1934–2021) из Чачка добио сина Душана (1963), архитекту по образовању, аутора многих пројеката који су реализовани у Чачку и другим градовима. Душан је био играч „Железничара“ и председник је клуба у последњих 20 година. Душанов син Илија (1993)

Сл. 109 – Милован Вуловић са играчима КК „Железничар“

Сл. 110 – Карикатура Драгана Ђирковића посвећена Миловану Вуловићу и проблему преласка кошаркаша Драгана Кићановића из КК „Железничар” у друге клубове

такође је играо у „Железничару”, завршио је Факултет физичке културе и тренутно је технички директор КК „Железничара”.

Милован Вуловић преминуо је у Чачку 26. фебруара 2019. и сахрањен је на Чачанском гробљу.⁶²⁹

629 Интервју са Душаном Вуловићем из Чачка, сином Милована Вуловића, 20. фебруар 2023. године; С. Марковић, Г. Оташевић, М. Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар...*, 17, 195; Зорица Лешовић Станојевић, „Портрет старог Чачанина: Мишо Крас – темељни стуб културног живота града”, *Чачански њас*, 8. март 2019, 22.

ЉУБОМИР ШАЈА РАДИВОЈЕВИЋ (1932–2018)

Сл. 111 – Љубомир Радивојевић

Прве генерације кошаркаша Чачка овај спорт су доживљавали као забаву у слободно време, што се све претварало у продужену игру и дружење које је повезивало људе до њихове смрти. Већина њих је стекла и високо образовање и оставила значајан траг у свом граду. Међу такве особе свакако спада и Љубомир Радивојевић „Шаја“ (14. јануар 1932 – 31. март 2018), који је најпре био фудбалер, потом успешан кошаркаш, а затим професор математике, шахиста и писац.

Радивојевићи су пореклом из Рожаца (са Главаја) и славе зимски Аранђеловдан. Љубомиров отац Драгић држао је под закуп Сандића механу у Пријевору, у коме се 25. децембра 1931. родио Љубомир, који је био једнаесто дете Велике и Драгића Радивојевића. Рођење деце у то време није се одмах пријављивало државној администрацији, тако да је Љубомиров долазак на свет званично регистрован 14. јануара 1932. и то је био и остао његов званичан датум рођења.

Крајем 1932. Драгић Радивојевић са породицом долази у Чачак где је добио посао болничара у Чачанској болници, а Велика Радивојевић почела је да ради у „Фабрици хартије“. Љубомир је основну школу (1942) и Гимназију завршио у Чачку (1952), а затим уписао Природно-математички факултет у Београду, где је студије математике завршио 1962. године.

Спорт је био главни „кривац“ за продужено студирање. Радивојевић је најпре почео да игра фудбал у ФК „Борцу“, потом и на студијама у екипи САСК-а, фудбалској екипи ПМФ-а. Из „фудбалских дана“ понео је надимак Ловрија, потом је у фамилији добио надимак Шаља који је преименован у Шаја када је почео да игра кошарку.

Иако је најпре био фудбалер, кошарка је за Радивојевића брзо постала основни спорт, тако да је за КК „Железничар“ играо укупно седам сезона (1951–1957), да би последњу годину играчке каријере провео у редовима КК „Борца“ (1958). За „Борац“ је играо и пар утакмица у лето 1959. године. Било је то време када су такмичарско-резултатски аспекти спорта били у другом плану у односу на игру и дружење. Ипак, било је и одређених успеха, јер је Радивојевић био у тиму КК „Железничара“ који је 1954. постао првак Српске лиге, али није успео да у квалификацијама уђе у Прву југословенску

Сл. 112 – Игачи КК „Борца“ на „Желовом“ игралишту 1958. године (слева надесно): Љубомир Радивојевић, Свето Ђерамилац, Никола Мишовић, Мићо Ковачевић и Бранко Цицварић

лигу. Са „Борцем“ 1958. није успео да на турниру у Београду, у конкуренцији београдског „Железничара“, новосадске „Војводине“ и крагујевачке „Заставе“ (која је била прва), оствари пласман у Прву југословенску лигу.

Био је веома смирен играч, али је повремено испољавао буран темперамент, као на утакмици „Железничара“ и крагујевачког „Радничког“ (47:42) у Чачку 1955. године. Тада је нокаутирао судију незадовољан његовом одлуком да га искључи из игре, па следећих 10 месеци није могао да игра. Пошто се кошарка у то време играла на отвореним теренима у пролећним и летњим данима, суспензију је највећим делом издржао током зимске паузе.

Такви догађаји нису били чести, а кошаркаши у Чачку били су популарнији него други спортисти, како по елеганције игре, тако и по образовању, па су стадиони и утакмице били значајни друштвени догађаји и прилика за дружење и упознавање младих људи, момака и девојака. Тако је и Љубомир Радивојевић на „Желовом“ игралишту упознао своју будућу супругу Радмилу Ковачевић, која је касније завршила економију и радила у СДК-а. Њен отац Крста Ковачевић пре рата био је краљев гардиста који је 1943. отишао из Југославије и остатак живота провео у Канади. Радмилина мајка Зорка, пореклом из Врања, живела је са две ћерке у Чачку.

Сл. 113 – Љубомир Радивојевић, Неле Стојковић и Видосав Новаковић испред Павиљона „Цвијете Зузорић“ у Београду

Љубомир Радивојевић је са Радмилом добио два сина, Павла (1958–2019) и Миодрага (1963). Обојица су завршила Грађевински факултет у Београду, с тим да је млађи дипломирао на смеру геодезије. Старији син Павле бавио се кошарком и био је у генерацији КК „Железничара“ која је 1976. освојила јуниорску титулу првака Југославије.

Одмах по дипломирању Љубомир Радивојевић почиње да ради у Планском одељењу „Фабрике хартије“ у Чачку, где остаје две године (1961–1963), да би 1963. постао професор математике и нацртне геометрије у чачанској Гимназије, где је без прекида радио све до пензионисања 14. јануара 1997. године. Генерације чачанских гимназијалаца памте га пре свега као доброг професора,

који је између осталог водио и шаховску секцију. Поред тога непрекидно је писао и објављивао приче у „Чачанском гласу“, које су потом преточене у неколико књига – „Гарсон је имао душу“ (2012), „Доброта душе“ (2014) и „Омаж Русима професорима чачанске Гимназије“ (2015).

Љубомир Радивојевић никада није напустио кошарку. Имао је положен испит за кошаркашког тренера и судију (међу првима у Чачку) и неколико година био је делегат на утакмицама. Седамдесетих и осамдесетих година XX века био је и у управи КК „Борца“. Савременици су забележили да је био „доживотни кошаркашки залуђеник, болесник и баскет зависник“. КК „Железничар“ доделио му је 1999. „Повељу захвалности“ поводом 50 година од оснивања клуба.

Љубомир Радивојевић Шаја преминуо је 31. марта 2018. и сахрањен је на гробљу у Чачку.⁶³⁰

630 Интервју са Миодрагом Радивојевићем из Чачка, сином Љубомира Шаје Радивојевића, 22. јул 2022. године; С. Марковић, Г. Оташевић, М. Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар...*, 354-355; Miloš Timotijević, „Ljubomir Šaja Radivojević – košarkaš, profesor Gimnazije, šahista, pisac“, Portal „Moravainfo“ Čačak (<http://moravainfo.rs/ljubomir-saja-radivojevic-kosarkas-profesor-gimnazije-sahista-pisac/>, 29. 7. 2022).

РАДОМИР РАШКО СТЕФАНОВИЋ (1932–1990)

Сл. 114 – Радомир Стефановић

Чачку. Потом је уписао француски језик на Филолошком факултету у Београду, али се брзо пребацио на факултет у Скопљу, где је завршио студије књижевности.

Радомир је у Скопље отишао због девојке Душанке Душице Ивановић (28. септембар 1935 – 12. фебруар 2021), која му је касније постала супруга. Душанка је била ћерка официра Ђура Ивановића (пореклом из Црне Горе), који је погинуо у Чачку почетком Априлског рата 1941. године. Његова удовица Даница остала је са троје деце у Чачку. Душанка је завршила Хемијски факултет, а синови Милорад и Радомир војну школу (постали су пуковници ЈНА).

Радомир и Душанка Стефановић почели су да играју кошарку за „Борац“ већ као гимназијалци. Рашко је имао и солидну каријеру у свом „Борцу“, јер је био део екипе која је учествовала на завршном турниру за јуниорског првака Југославије у Карловцу 1950, а потом и сениорског тима који је 1952. играо Прву савезну југословенску лигу, што је био велики успех за тадашњи Чачак. Док је студирао у Скопљу играо је за тим свог Универзитета на турнеји у Грчкој и Турској.

Радомир Стефановић је већ од 1953. престао активно да игра кошарку, али је зато постао кошаркашки судија, да би касније као новинар писао извештаје са утакмица за „Чачански глас“, београдски „Спорт“ и спортске листове из Загреба. Преносио је и утакмице „Борца“ на Радио Чачку, а био је дописник Радио Загреба.

Био је члан СОФК-а за Чачак (Савез организација за физичку културу) шездесетих и члан Управе кошаркашког клуба „Борац“ седамдесетих година

XX века у време највећих успеха (четврто место у Првој лиги и учешће у европском Купу „Радивоја Кораћа“). Као технички референт (председник Техничке комисије) „Борца“ организовао је и прославу 30 година постојања клуба и сарадњу са другим клубовима у Југославији, посебно сарајевском „Босном“ и загребачком „Цибоном“.

Радомир Стефановић се већ 1959. запослио као професор књижевности у ОШ „Вук Караџић“, да би 1962. прешао у чачанску Гимназију (где је хемију предавала и његова супруга Душица), у којој био и директор од 1986. па до смрти 1990. године.

За двадесет осам година рада у Гимназији оставио је снажан утисак код многих генерација ученика као професор књижевности и новинарства. Сви су га запамтили по господственом држању и одевању и пријатељском, али и озбиљном односу према ученицима. Чачански рокенрол песник Борислав Бора Ђорђевић увек је истицао како га је заправо Рашко Стефановић научио да „чита и пише“ (на концертима је понекад изводио Рашка на бину и јавно му захваљивао). Предавао је књижевност и будућем певачу Мирославу Илићу, будућем спортском новинару Петру Цоку Лазовићу и многим другим успешним јавним личностима.

Био је посвећен ученицима који су били на новинарском смеру, усмеравао рад у гимназијској „Разгласној станици“ и водио их на утакмице „Борца“ са најбољим југословенским тимовима како би се учили извештавању.

Сл. 115 – Тим „Борца“ који је у сезони 1972/1973. заузео четврто место у Првој југословенској лиги (највећи успех у историји клуба). Стоје слева надесно: тренер Лазар Лечић, Дробњак, Кићановић, Радић, Катанић, Радивојевић, Качаревић и технички референт клуба Радомир Стефановић; (чуче слева надесно): Мишовић, Копривица, С. Стругаревић, Драшовић, Д. Стругаревић и Ивановић

Када су ученици ишли у школу суботом изборио је скраћење часова како би могли да гледају мечеве „Борца”.

Рашко и Душица Стефановић добили су два сина, Братислава (1959) и Душана (1965), који су једно време били учитељи скијања.

Радомир Рашко Стефановић преминуо је изненада 7. јуна 1990. после повратка са сахране колеге Микице Милошевића. Следећег дана и он је сахрањен на Чачанском гробљу.⁶³¹

631 Интервју са Братиславом Стефановићем из Чачка, сином Душице и Радомира Рашка Стефановића, 18. децембар 2022. године; Светислав Љ. Марковић, *Професор са Мораве : [монографија о Александру Стефановићу]* (Чачак : Удружење спортских новинара града Чачка, 2019); Бошко Ђаловић, „Реквијем за Рашка Стефановића”, *Чачански глас*, 14. јун 1990, 8; З. Ј., „Просветна легенда Радомир Рашко Стефановић : складне целине лепореког професора”, *Чачански глас*, 13. мај 2022, 11.

МИЛУТИН КОВАЧЕВИЋ – МИЋО ГУС (1933–2014)

Сл. 116 – Милутин Ковачевић

Чачанска кошарка сигурно не би имала такав успех у последњих седам деценија без људи који су се посветили овом спорту 50-их година XX века. Један од најистакнутијих играча из тог периода био је Милутин Ковачевић (Мићо Гус).

Чачанска породица Ковачевић пореклом је из села Дучаловића у Драгачеву. У Чачак су дошли после Првог светског рата. Стара породична слава је Свети Никола, али су у Чачку по имању на коме живе почели да славе Светог Саву. Породичну кућу, која и данас постоји, подигли су 1927. на почетку Циганмале, преко пута кафане „Цар Лазар”.

Исидор Ковачевић био је пекар. Оженио се са Цветом Баралић из Атенице са којом је добио два сина. Старији Душан завршио је права и радио је као судија у Београду, а млађи Милутин постао је један од најистакнутијих спортиста Чачка педесетих година XX века. Милутин Ковачевић остао је познат по надимку Мићо Гус. Наиме, старији брат Душан имао је надимак Гусан, па је млађи брат називан Гушче-Гусо-Гус.

Милутин Ковачевић (19. новембар 1933 – 27. фебруар 2014) основну школу и Гимназију завршио је у родном Чачку, а затим је уписао студије архитектуре. Међутим, спорт је био важнији, па се пребацио на ДИФ. На крају је радио као наставник физичког васпитања најпре у Основној школи „Милица Павловић” у Чачку, потом Основној школи у Трнави, а затим у Школи ученика у привреди (ШУП) у Чачку.

Кошарком је почео да се бави већ крајем четрдесетих година XX века, када се овај спорт у Чачку тек развијао. Био је члан јуниорске екипе КК „Борац” која је на првенству Југославије у Карловцу заузела пето место.

Сл. 117 – Милутин Ковачевић као играч КК „Борца” на турниру и италијанском граду Вијаређо 1955. године

Сл. 118 – Милутин Ковачевић (први слева) са играчима „Борца“ на карневалу у италијанском граду Вијаређо 1955. године

У сениорску екипу „Борца“ улази 1952. и у њој је провео читаву деценију (са прекидом због одласка у војску), све до краја сезоне 1962. године. Био је члан екипе која је 1952. и 1954. играла у Првој савезној југословенској кошаркашкој лиги и постепено је постао један од најважнијих играча. Почео је да игра са првом и „најславнијом“ генерацијом кошаркаша „Борца“, а потом и са много познатијима као што су Копривица, Трипковић, Мишовић, Ђелошевић који су „прославили“ Чачак. Заправо, читаву своју младост Мићо Ковачевић посветио је игрању кошарке за „Борца“. Каријеру је завршио 1962. као капитен екипе на квалификацијама за улазак у Прву лигу, када „Борца“ није успео да се врати у „најквалитетније“ југословенско кошаркашко такмичење.

После завршетка играчке каријере постао је кошаркашки тренер у КК „Железничар“ (1964–1968), када су за овај тим играли Марјановић, браћа Јоксић и многи други. Ковачевића је са места тренера „Железничара“ заменио Прево Вучићевић. Док је радио у ШУП-у тренирао је и тим ове чачанске

Сл. 119 – Тим „Борца“ 1961. године (горе слева надесно): Милутин Ковачевић, Драшковић, Трипковић. В. Нешовановић, Јањушевић и Мартић; (доле слева надесно): Мишовић, Цицварић, Бугарчић, З. Нешовановић, Стефановић и Качар

средње школе, када је за њу као ученик наступао Радосав Раде Шљивић, један од највећих играча КК „Железничар“. Тренирао је и кошаркаше у Гучи.

Мићо Ковачевић је редовно одлазио на летње кошаркашке семинаре, организоване на Корчули. Spreмао се за дуготрајни тренерски рад, поседовао је харизму, али ипак није наставио тим путем.

Због успеха у кошарци уживао је и поштовање у своме граду, тако да га је „Чачански глас“ прогласио за најуспешнијег спортисту за 1959. годину, на подручју читавог данашњег Моравичког округа, у време када „Борац“ није више био у Првој кошаркашкој лиги.

Савременици су Мића Ковачевића запамтили као поштеног, али и „оштрог“ човека, који је имао понос, али и својеглавог како у кошарци, тако и у животу, што је имало и своју цену. Са супругом Витодрагом, девојачки Стамболић из фамилије из Брезове, добио је сина Слободана (1964) који живи и ради у Чачку.

Последње деценије свог живота провео је далеко од кошарке. Волео је кафану „Цар Лазар“ која се налази преко пута његове родне куће. Још више је волео пецање. Гајио је и голубове.

Преминуо је 27. фебруара 2014. године. Сахрањен је на Чачанском гробљу.⁶³²

632 Интервју са Слободаном Ковачевићем из Чачка, сином Милутина Ковачевића, 11. мај 2022. године; З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (7)“, *Чачанске новине*, 18. децембар 2007, 26; Милош Тимотијевић, „Заборањени кошаркаши Чачка : Милутин Ковачевић – Мићо Гус“, *Чачанске новине*, 27. децембар 2022, 26-27.

БРАНКО ЦИЦВАРИЋ (1935–1993)

Сл. 120 – Бранко Цицварић

Бранко Цицварић спада међу кошаркаше који су дали велики допринос овом спорту у Чачку током педесетих и шездесетих година XX века.

Породица Цицварић пореклом је из Никојевића код Ужица и славе Светог Николу. Јован Цицварић био је учитељ и са Олгом Смиљанић, из познате свештеничке породице са Златибора, добио је два сина. Старији Милоје Миша Цицварић постао је пилот у цивилном ваздухопловству и летео је за ЈАТ. Био је у браку са познатом певачицом црногорских народних песама Ксенијом Цицварић, девојачки Брацовић.

Млађи син Бранко Цицварић (21. октобар 1935 – 28. јул 1993), рођен је у месту Стратинска, које је данас део Бањалуке, где је његов отац био учитељ. Када је почео рат у Југославији 1941. избегли су у село Миоковце код Чачка, где је Јован постављен за учитеља. Тако је Бранко основну школу похађао у местима где је његов отац радио. Гимназију је завршио у Чачку, а 1955. уписује студије књижевности у Београду.

Сл. 121 – Играчи КК „Борца“ испред Пећке патријаршије 1958. године, пред утакмицу са тимом „Будућности“ из Пећи (слева надесно): Радивојевић, Јањушевић, Денић, Андре Симон (није кошаркаш), Качар, Стефановић, Јековић, Нешовановић и Бранко Цицварић

Кошарку је почео да тренира са јуниорима „Борца“ које је водио Боле Денић, да би од 1953. постао члан сениорске екипе. Дуго је играо, закључно са сезоном 1965. године (са паузом због одласка у војску 1962), када је „Борац“ на квалификацијама у Иванграду постао члан Прве савезне југословенске кошаркашке лиге. Играо је на позицијама крила и центра, без обзира што није имао потребну висину. Није постигао много поена, али јесте оне које је требало и био је веома захвалан играч кога су сви тренери ценили. На пуно утакмица био је најбољи играч „Борца“. Одиграо је и једну сезону у „Железничару“ (1968) у време када је овај тим водио Предраг Прево Вучићевић, да би након тога дефинитивно завршио кошаркашку каријеру.

Сл. 122 – Бранко Цицварић

Супруга Мирослава Мира потиче из трговачке породице Савковић, која је из Горњег Милановца дошла у Чачак. Њен рођени брат Радомир Рапо Савковић играо је кошарку за „Железничар“ и „Борац“. Мирослава је као правница радила у „Фабрици резног алата“, Вишој техничкој школи и Техничком факултету у Чачку. Добили су две ћерке, Марију и Драгану.

Бранко Цицварић је због кошарке дуго студирао, али је завршио студије књижевности. Као војник завршио је Школу резервних официра и са тим знањем је у чачанској Гимназији 30 година предавао предмет Одбрана и друштвена самозаштита.

Изненада је преминуо 28. јула 1993. године. Сахрањен је на Чачанском гробљу.⁶³³

633 Интервју са Мирјаном Цицварић, удовицом Бранка Цицварића, 1. јун 2022. године; З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (6)“, *Чачанске новине*, 4. децембар 2007, 26; Милош Тимотијевић, „Заборављени кошаркаши Чачка – Бранко Цицварић (1935–1993)“, Sistem Ozon Media - Radio Ozon FM, *Čačanske novine*, portal Ozonpress (<https://www.ozonpress.net/sport/zaboravljeni-kosarkasi-cacka-branko-cicvaric-1935-1993/>, 10. 6. 2022).

БРАЋА ПРЕДРАГ (1936–1994) и МИЛАН КУРЋУБИЋ (1955)

Сл. 123 – Предраг Курђубић

Чачак је познат по породицама које су у више генерација давале добре кошаркаше. Једна од таквих фамилија су и Курђубићи из чачанске Палилуле, од којих потичу браћа од стричева Предраг (14. септембар 1936 – 5. мај 1994) и Милан (27. септембар 1955).

Породица Курђубић старином је из ивањичког краја и славе Аранђеловдан. Ристо Курђубић, трговац стоком, долази у Чачак почетком XX века. Имао је синове Рада и Божидара. Старији Раде је са супругом Кајом добио ћерку Владанку и сина Предрага, кога су сви у фамилији звали Драган.

Предраг Курђубић је основну школу и Гимназију завршио у Чачку, а студије социологије на Филозофском факултету у Београду.

Кошарку је почео да игра у „Борцу”, где је био и тренер јуниора који су били вицешампиони Србије. Већину тих дечака је довео у „Железничар” у коме је био не само играч, већ и тренер. Од 1959. био је само тренер сениора и

Сл. 124 – Предраг Курђубић са јуниорима „Железничара” (слева надесно): Петровић, Савковић, Лазовић, Спасовић, Милић, Ђусловић, Шарић, Ивковић, Кузмановић и Лазаревић

Сл. 125 – Милан Курђубић

увео је низ новина, попут одласка на припреме (Ивањица, Сисевац код Параћина) и додатних оптерећења тела на тренинзима врећема са песком на ногама и стомаку. Држао је и предавања о новим начинима организовања одбране и напада. Међутим, 1962. Курђубић престаје да буде тренер.

Већ као средњошколац почео је да се бави новинарством и објављивао је чланке у „Чачанском гласу“ у коме је потом радио као професионални новинар (1960–1966). Написао је низ текстова о кошаркашким утакмицама, играчима и навијачима који нису били обични репортерски извештаји, већ и својерсна анализа спорта који је постао део индентитета Чачка.

После одласка из „Чачанског гласа“ заспослио се као комерцијални директор у горњомилановачким „Дечијим новинама“ и на том послу је остао све до смрти. „Дечије новине“ су у то време постале један од најзначајнијих издавача у Југославији са разноврсном, модерном и динамичном делатношћу. Ипак, није напустио Чачак, већ је свакога дана путовао до Горњег Милановца. У Чачку је имао свој сто у кафани „Таково“ и круг својих пријатеља.

Као и његова сестра Владанка ни Предраг никада није оформио породицу. Преминуо је 5. маја 1994. у Чачку. Сахрањен је на гробљу у Атеници.

Милан Курђубић (Чачак, 27. септембар 1955), син Божидара Курђубића и Амелије Рицардо (Rizzardo). Из ове фамилије чачанских Италијана потичу и мајке познатих кошаркаша Слободана Цоње Копривице и Славка Кемпа Смиљанића. Тако је Милан Курђубић и са стране своје мајке, као и брата од стрица Предрага, био упућен на кошарку. Важан је и крај у коме се родио и одрастао, у близини „кошаркашке авлије“ (иза Пушељића куће, преко пута главне градске Поште), у којој су ову игру заволели многи дечаџи. Касније је сатима тренирао на спортском полигону ОШ „Милица Павловић“ са другим дечаџима међу којима је најпознатији постао Драган Кићановић. Иначе, Милан је завршио ОШ „Вук Караџић“, а потом и Техничку школу у Чачку.

Миланова сестра Светлана није се бавила кошарком, а њен син Душан Дуле Радовић био је кошаркаш и тренутно је успешан тренер. Водио је низ екипа у Србији и Пољској. Душанов старији син Петар Радовић (2007), члан „Младости“ из Чачка, позван је 2022. на припреме кадетске кошаркашке репрезентације Србије.

Милан Курђубић је кошарку почео да игра са 15 година за кадете „Железничара“, а потом и за сениорски тим. Први тренер био му је Прево Вучићевић. Био је део екипе која је 1976. била првак Друге савезне лиге (Исток).

Сл. 126 – Тим „Железничара“ који је био првак Друге лиге (стоје слева надесно): тренер Вучићевић, Ковачевић, Медојевић, Тимотијевић, Ранитовић, Јовашевић, Марић и др Дмитровић; (чуче слева надесно): Милан Курђубић, Петронијевић, Бохињац, Зоћевић, Шљивић и Андрић

После „Жела“ Милан Курђубић прелази у „Борца“ у коме је играо читаву деценију (1977–1987), са прекидом због одласка у војску (1981). Припадао је генерацији играча „Борца“ који су 1984. заузели шесто место у Првој савезној кошаркашкој лиги Југославије.

Милан Гари Курђубић, који је био и капитен „Борца“, званично се и свечано опростио од активног играња кошарке марта 1987. године пред почетак утакмице (није улазио у игру) са „Партизаном“.

Иако никада није био лидер екипе, увек је био ослонац целог тима, што је другим кошаркашима омогућавало да играју опуштеније и сигурније. Савременици су запамтили да је био „задужен“ за добро расположење у друштву. Био је одличан стрелац, познат по шутирању „тројки“, али и особа веома бурног темперамента, што му је делимично омело спортску каријеру и сметало у животу.

Милан Курђубић је са супругом Божаном добио ћерку Ивану и сина Александра. Ћерка је играла кошарку, а сада живи у Холандији и има две ћерке. Син Александар има два сина. Старији Лука тренира кошарку, а млађи Сергеј фудбал.⁶³⁴

634 Интервју са Миланом Курђубићем из Чачка, 2. септембар 2022. године; С. Марковић, Г. Оташевић, М. Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар...*, 355-356; Милош Тимотијевић, „Legende čačanske košarke: Braća Predrag i Milan Gari Kurćubić“, Portal „Moravainfo“ Čačak (<http://moravainfo.rs/legende-cacanske-kosarke-braca-predrag-i-milan-gari-kurcubic/>, 9. 9. 2022).

СЛОБОДАН БОБО СТЕФАНОВИЋ (1936)

Сл. 127 – Сlobодан Бобо Стефановић

Чачак сасвим сигурно није град кошарке само због резултата „Борца”, „Жела” и других клубова, мада ни они нису изостали (посебно у млађим категоријама), као и такмичарских успеха кошаркаша на појединачном нивоу у земљи и свету, већ и због људи који су осим бављења спортом на много других начина оставили дубок траг у животу свог родног места. Једна од таквих личности је и Сlobодан Бобо Стефановић (27. фебруар 1936), рођени брат Александра и Радомира Стефановића.

Сlobодан је основну школу и Гимназију завршио у Чачку, а студије енглеског језика на Филозофском факултету у Београду. Током служења војске био је у Артиљеријској школи за резервне официре у Задру.

Кошарку је почео да игра у пионирском тиму „Борца” 1951. на игралишту код Соколане. Брзо је постао део јуниорског тима. Међутим, већ 1954. био је део екипе која је на турниру у Иванграду (Беране) изборила узлазак у Прву југословенску кошаркашку лигу. Добио је надимак Гуштер, јер је мало улазио у игри (сунчао се на клупи као гуштер). Било је то време када је „Борац” у недостатку свог терена наступао на „Желовом” игралишту. Прву лигу играли су само једну сезону, да би се у следећој деценији упорно трудили да клубу поврате прволигашки статус, јер се у самосвести Чачана већ тада усталило да су „град кошарке”.

У то време спортисти нису били професионалци, тако да је Бобо играње кошарке ускладио са студијама енглеског језика, што је захтевало додатни напор, попут вишесатног путовања

Сл. 127 – Куп-утакмица ОКК „Београд” – „Борац” (55:52) одиграна у старој сали ДИФ-а (Делиградска улица у Београду) 1959. године (слева надесно): Трајко Рајковић, Сlobодан Копривица, Бобо Стефановић и Ранко Триповић

возом из Београда до Чачка и натраг. Било је то време потпуног аматеризма и великог ентузијазма који је подразумевао жртвовање, јер је клуб надокнађивао само трошкове путовања. Од 1957. па све до краја кошаркашке каријере (читавау деценију) био је и капитен КК „Борца”.

Учествовао је у многим важним и преломним утакмицама, укључујући и чувени квалификациони турнир за улазак у Прву лигу у Иванграду (Беране) 1965. године. Било је то остварење давно постављеног циља, чиме је Чачку у следеће две деценије омогућено да се налази на мапи најзначајнијих кошаркашких центара Југославије. Повреда рамена условила је да се после 1966. опрости од активног играња кошарке. Није постао спортски функционер, а за заслуге у развоју спорта добио је и Медаљу рада (1975).

Стефановић се поред кошарке бавио и гимнастиком, одбојком, рукометом, скијањем, атлетиком, па и балетом у КУД „Абрашевић”. Завршио је и курс за кошаркашког тренера, али се није посветио овом послу.

Заправо, већ тада је имао стално занимање по коме је постао познат у Чачку. После доласка из војске 1961. запослио се као наставник енглеског језика у ОШ „Милица Павловић” у Чачку, где је био и први тренер Драгану Кићановићу који је играо за школски тим. Од 1970. ради као професор енглеског језика у чачанској Гимназији, где је предавао и дактилографију и теорију превођења.

Започео је и наставу енглеског језика у ОШ „Вук Караџић” и ОШ „Филип Филиповић”. Од 1972. био је спољни сарадник Просветно-педагошког завода у Чачку, помагао је у настави енглеског језика у Гимназији у Горњем Милановцу и Школском центру у Гучи.

Од 1992. био је стални судски тумач за енглески језик, потом заменик директора Гимназије (1994–1997) и вршилац дужности директора Гимназије (1997). Предавао је енглески језик и на Вишој техничкој школи у Чачку (1995–2002) и преводио текстове за многа чачанска предузећа. Пензионисао се 28. фебруара 2001. после 40 година стажа током којег је хиљадама младих људи дао основе енглеског језика, тако да је с правом добио и надимак Бобо Енглез.

Сл. 129 – Слободан Бобо Стефановић као гитариста оркестра „Кумови” из Чачка 1973. године

Међутим, Бобо Стефановић је познат и као музичар. Већ као дечак узимао је часове гитаре код наставника музике Станка Холечека, који му је био и наставник кларинета у Нижој музичкој школи. Потом је био члан Народног, Дувачког и Великог класичног оркестра КУД „Абрашевић”. Одлазак на студије условио је престанак бављења музиком, да би 1970. почео да свира, али у КУД „Дуле Милосављевић ’Желе’”, а затим је 1973. учествовао у формирању оркестра „Кумови” који био активан све до 1990. године. Осим у Чачку и западној Србији свирали су и широм некадашње Југославије, па и у иностранству. После разлаза „Кумова” свирао је у многим другим чачанским оркестрима („Стари град”, „Свилен конач чачански”, „Невен”, „Прим”, „Палилулац”). Већ од 1963. био је члан Удружења музичара џеза и забавне музике Србије и Удружења естрадних уметника Србије „Мелос”. Написао је и књигу „Чачански акорди” (2011) о музици, музичарима, певачима и оркестрима свога града (публиковао Народни музеј у Чачку коме је годинама поклањао многе предмете за разне збирке).

Слободан Стефановић се 1961. оженио са Ангелином Живодер (30. мај 1938) из Чачка са којом је 7. августа 1962. добио синове близанце Зорана и Драгана. Син Зоран био је члан јуниорске екипе „Борца” која је 1979. освојила титулу шампиона Југославије. Касније је играо кошарку за „Борац”, потом и „Црвену звезду”, у Сарајеву (где је студирао физичко васпитање) за „Железничар” и „Игман”, а тренирао је и неколико кошаркашких тимова. Предаје физичко васпитање у чачанској Гимназији. Зоранова ћерка Вела, која је завршила Факултет организационих наука, живи и ради у Паризу, а ћерка Тина живи и ради у Сан Дијегу (САД). Завршила је биомедицински инжењеринг у Њујорку на Институту за технологију. Сада је мастер кинезиологије и помоћни одбојкашки тренер.

Други син Драган завршио је Природно-математички факултет, Одсек за туризам. Бавио се фолклором, играо је у АКУД „Бранко Крсмановић” и пропутовао свет. Ради као менаџер у једној књижарској фирми у Новом Београду. Његов старији син Вук живи у САД и власник је плесног клуба у Стамфорду код Њујорка. Други син Лука живи у Београду. И он се баве плесом.⁶³⁵

635 Интервју са Слободаном Бобом Стефановићем из Чачка, 3. март, 13. и 16. мај, 1. октобар 2022. године: Светислав Љ. Марковић, *Професор са Мораве : [монографија о Александру Стефановићу]* (Чачак : Удружење спортских новинара града Чачка, 2019); А. Стефановић, *Чачански сјорџисџи говоре [1]*, 433-443; 3. Ј., „Просветна легенда Слободан Бобо Стефановић : учење уз гитару”, *Чачански џлас*, 6. мај 2022, 11; Милош Тимотијевић, „Прилози за историју чачанске кошарке : Слободан Бобо Стефановић – кошаркаш, педагог, музичар”, *Чачанске новине*, 24. јануар 2023, 26-27.

АЛЕКСАНДАР АЦО ЈАЊИЋ (1936–2008)

Сл. 130 – Александар Јањић

Кошаркашки тренери који раде са младим играчима најчешће имају одлучујући утицај на њихову каснију спортску каријеру. Један од таквих тренера који је оставио значајан траг у чачанској и српској кошарци је и Александар Јањић (3. фебруар 1936 – 6. фебруар 2008).

Пошто му је отац Вукашин био железнички службеник Александар Јањић је стицајем околности рођен у Прељини (као пето од шесторо деце). Основну школу завршио је у Пријевору код Чачка, нижу гимназију у Врању и Чачку, средњу фискултурну у Земуну, а потом је уз рад завршио Вишу педагошку школу, смер Фискултура, у Београду.

Јањић је радио као наставник физичког васпитања у школама „Ратко Митровић” и „Вук Караџић” у Чачку и „20. октобар” у Београду, одакле је отишао у пензију.

Кошарку је почео да игра у Чачку, где је био првотимац „Железничара” (1958–1963). Потом се бавио тренерским послом, али искључиво са млађим категоријама играча, најпре у чачанском „Железничару”, а када се преселио у Београд и у „Партизану”.

Тако су прве кошаркашке „коракe” код њега научили касније познати играчи попут Саше Ђорђевића у Београду или Андрића и Шљивића у Чачку.

Са кадетима „Железничара” освојио је првенство Југославије јануара 1973. године на турниру у Сплиту (заједно са Ратком Јоксићем). Кадете „Железничара” водио је и 1974. када су постали прваци Србије. Спремио је и јуниорски тим „Железничара” који је 1976. освојио првенство Југославије, али га није водио на турниру.

Ацо Јањић је у браку добио једну ћерку. Преминуо је у Београду 6. фебруара 2008. где је и кремиран.⁶³⁶

636 С. Марковић, Г. Оташевић, М. Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар...*, 366-367.

СЛОБОДАН РИЦА ГОРДИЋ (1937–2022)

Сл. 131 – Слободан Гордић

Први Чачанин који је постао кошаркашки репрезентативац Југославије, а затим освајао и низ медаља, био је Слободан Гордић. Његова породица пореклом је из Ужица, у коме су се родила и његова два старија брата. Слободан је рођен у Чачку 28. септембра 1937, као и његова млађа сестра. Њихов отац Жарко био је грађевински инжењер, а мајка Косара домаћица.

Гордић је основну школу завршио у Чачку, а одрастао је у чувеној „кошаркашкој авлији“ која се налазила преко пута главне градске Поште (иза куће Пушељића). На том игралишту у свет кошарке увео га је комшија Слободан Цоња Копривица. Дружио се и са Славком Кемпом Смиљанићем, чија је мајка

мазала кошаркашке кожне лопте „шниром“ да не би пукле, јер нових није било у једном веома сиромашном друштву.

Гордић је са дванаест година покушао да се упише у пионире КК „Борац“, али су га вратили са тренинга уз савет да се не бави кошарком. Он ипак није одустао, а кошаркашки успон је доживео после четрнаесте године када се породица због школовања старије браће преселила у Београд, где је завршио Другу мушку гимназију. За Чачак су га везивале лепе успомене и надимак. Најпре је то било Ацкоња, Ацке, па Аскер, потом и Рица.

Никада се није наљутио на Чачане јер су га у раној младости „шкартирали“. Често је долазио у Чачак где је прихватан као прави „племић“ (поносни староседелац), а он се тако и понашао и није се погордио због спортских успеха.

А они нису били мали. Кошарком је почео да се бави са Радивојем Кораћем, јер су били комшије, а потом су седели у истој клупи у средњој школи. Играли су на теренима на којим је касније подигнута зграда Телевизије Београд. Играо је на позицији крила и са 192 центиметра имао је изграђен шут који је упућивао често из „немогућих“ позиција. Први тренер у јуниорској екипи био му је Тодор Лазић, а у сениорској категорији Бора Станковић који је 1955. подмладио тим ОКК „Београд“.

Сл. 132 – Репрезентативци Југославије из ОКК „Београда“ (слева надесно):
Слободан Гордић, Радивој Кораћ, Миодраг Николић и Трајко Рајковић

Управо са тимом КК „Београд“ Слободан Гордић је освојио неколико првенстава Југославије (1958, 1960, 1963. и 1964), као и два Купа Југославије (1960. и 1962). Са својим клубом играо је и два полуфинала Купа европских шампиона. За ОКК „Београд“ наступао је у периоду од 1954. до 1967. године (девет прволигашких и три јуниорске сезоне), док је 1965. провео на служењу војног рока. Иначе, из војске су га „извадили“ да игра чувену утакмицу у Београду против Реал Мадрида у Купу европских шампиона. Пола 1960. године провео је као играч „Партизана“, али се потом вратио у стари клуб. На 156 прволигашких утакмица за ОКК „Београд“ постигао је 2.296 кошева (14,7 поена по утакмици). Три пута био је трећи, три пута други и једном први стрелац ОКК „Београда“ (1966).

За репрезентацију Југославије дебитовао је 23. децембра 1958. године у пријатељској утакмици против Италије у Пезару. За репрезентацију је играо у периоду од 1958. до 1966. године (укупно 113 утакмица и још четири меча за „Б“ тим). Постигао је 504 поена и још 22 за „Б“ репрезентацију. Учествовао је на Олимпијским играма у Риму (1960) и Токију (1964), Светском првенству у Бразилу (1963), европским првенствима у Турској (1959), Југославији (1961), Пољској (1963), СССР-у (1965), медитеранским играма (1959) и балканијадама (1959, 1961, 1962, 1963, 1964. и 1966).

Освојио је златну медаљу на Медитеранским играма 1959. у Бејруту (прва медаља коју је Југославија освојила на било ком такмичењу), сребрну медаљу на Европском првенству у Београду 1961. (што је прва медаља коју је уопште освојила наша репрезентација на било ком ФИБА такмичењу), затим сребрну медаљу на Светском првенству у Бразилу 1963. (што је такође прво одличје у овом такмичењу наших кошаркаша – победили су СССР и САД, али су изгубили од домаћина Бразила), потом бронзану

медаљу на европском првенству у Вроцлаву (Пољска) 1963. и сребрну у Москви 1965. године. Освајао је медаље и на свим балканијадама (пет златних и једна сребрна).

Био је учесник првих највећих успеха наше кошаркашке и великих „митских“ утакмица, попут Европског првенства у Београду 1961. када су наши кошаркаши први пут играли пред 12.000 домаћих навијача, или Светског првенства у Бразилу 1963. када су са домаћином играли пред 20.000 људи. Иначе, после повратка са овог такмичења на београдском аеродрому сачекало их је 30.000 наших навијача, што је био „невероватан“ догађај за то доба.

Гордић је био актер и првих мечева наше репрезентација са најбољим тимовима САД. На Олимпијским играма у Риму 1960. Југославија није успела да освоји медаљу, али то је била прва олимпијада на којој је наша репрезентација уопште учествовала. Играли су и против тима САД из кога је касније у НБА прешло чак седам играча, међу којима је био и славни Оскар Робертсон.

Није то био последњи Гордићев меч са НБА играчима. После неуспеха САД на Светском првенству у Бразилу 1963, када их је добила и репрезентација Југославије, Американци су у нашу земљу послали кошаркашку „казнену експедицију“ састављену од НБА звезда, како би демонстрирали своју спортску супериорност. Крајем маја и почетком јуна 1964. одигране су укупно четири меча америчких НБА „звезда“ и комбинованих тимова у Југославији. Две утакмице играле су у Београду, а по једна у Загребу и Карловцу. У селекцији „Београда“, састављеној од играча из нашег главног града, играо је и Слободан Гордић.

Успеси Слободана Гордића у репрезентацији и на клупском нивоу заиста су били велики, али то је требало потврдити и у родном Чачку. Остало је запамћено да је са ОКК „Београдом“ у родном Чачку добио домаћи „Борац“ 1966. године, када је дао 40 кошева. Те вечери Гордић је заправо сам добио „Борац“, играјући на позицији крила и углавном шутирајући „хорог“ десном руком. У то време у ОКК „Београду“ биле су допуштене и егзибиције. Гордић је тако умео да изненада шутне преко главе и повремено је и погађао, док је шут „хорог“ из корнера за њега био уобичајен.

Иначе, Гордић је 1965. и 1965. одиграо две утакмице у саставу чачанског „Борца“. Прву против бугарског „Хаскова“, а другу против америчке универзитетске екипе МИТ из Масачусетса.

Од 1967. Гордић није више играо у Југославији. Најпре је био члан француског кошаркашког клуба „Виши“ (1967/1968), где је био први стрелац тима, а потом се сели у Белгију где је играо за „Мехелен“ (1968–1970), „Бател Мехелен“ (1970–1972) и „Макаби Брисел“ (1972–1976). Играо је и за

екипу „Европе“ у ревијалној утакмици против Реал Мадрида. Када је престао да се професионално бави кошарком наставио је да игра рекреативно у нижеразредним белгијским екипама, све до педесет треће године живота.

Гордић је од ране младости био посвећен кошарци, са чиме се није слагао његов отац Жарко, грађевински инжењер, који је сматрао да његов син треба да заврши школу. Дешавало се да Жарко „упадне“ на тренинг свога сина који због кошарке није имао времена за учење гимназијског школског градива. ОКК „Београд“ је зато Слободану обезбедио и учење на приватним часовима, које је он упорно избегавао. Жарко је покушавао и да му забрани одлазак на гостујуће утакмице због школских потреба, али без већих успеха.

Међутим, у време када је Гордић играо кошарку у домаћем првенству, потом и иностранству, плате нису биле такве да је могао да се обезбеди пристојан живот. Зато се у Бриселу већ 1973. запослио у предузећу „Grand Bazar“ (трговачки ланац). Најпре је радио као обичан неквалификовани радник (почео је од „нуле“ по сопственим речима), да би после низа година и напредовања постао један од директора и са тог места отишао у пензију 1996. године.

Остао је да живи у Белгији, где се и оженио и добио ћерку (ради као менаџер у „Икеи“) која је у младости покушавала да игра кошарку. Има једну унуку и два унука.

После краће болести Слободан Гордић је преминуо у Бриселу 23. новембра 2022. године.⁶³⁷

637 *Кошаркашка енциклопедија...*, 270; Miroslav Nešić, „Sportski spomenar [intervju sa Slobodanom Gordićem]”, (<https://www.rts.rs/page/radio/sr/story/23/radio-beograd-1/2015416/sportski-spomenar.html>), 30. 8. 2015); Miloš Timotijević, „Slobodan Rica Gordić, prvi Čačanin koji je igrao za košarkašku reprezentaciju Jugoslavije”, Portal „Moravainfo” Čačak (<http://moravainfo.rs/slobodan-rica-gordic-prvi-cacanin-koji-je-igrao-za-kosarkasku-reprezentaciju-jugoslavije/>), 25. 4. 2022).

НИКОЛА РОКЛИ МИШОВИЋ (1937–2008)

Сл. 133 – Никола Мишовић

Мало је породица у Србији које су толико везане за кошарку попут Мишовића из Чачка. Најпознатији у јавности целе бивше Југославије свакако је Радмило, најталентованији је вероватно био Петар, кошарку је играла и Милева, а Ана је била веома успешна, као и њен син Дејан Мијатовић, који је као тренер освојио низ медаља са млађим категоријама кошаркашке репрезентације Србије. Међутим, све је заправо почело од најстаријег брата у породици, Николе Роклија Мишовића (31. март 1937 – 1. новембар 2008), који је први заволео кошарку.

Мишовићи су за данашње прилике стара чачанска породица која слави Свете Козму и Дамјана (Врачеви). Старином потичу из Нове Вароши, где су живели крајем XVIII века. Због сукоба са локалним Турцима продају имање и селе се у новоосновану Ивањицу у Кнежевини Србији крајем прве половине XIX века, где брзо постају имућна породица. Почетком XX века Никола Мишовић (1884–1935) сели се у Трстеник, где је 1906. за жену узео Јелисавету Савету Катић (1889–1934). Добили су сина Јована и кћи Ану.

Породица Катић била је веома богата и утицајна. Трговац Стеван Катић (1808–1873) имао је важну улогу у поновном избору Милоша Обреновића за владара Србије на Светоандрејској скупштини 1858. године. Стеванов син Петар (1839–1916), таст Николе Мишовића, био је трговац, народни посланик и сенатор. Гимназију је завршио у Чачку. „Кућа Катића”, саграђена у моравском стилу са примесама оријенталне архитектуре, проглашена је за културно добро велике вредности и један је од важних симбола Трстеника. Књижевник Добрица Ћосић је у својим романима употребио породицу Катић као модел за приказивање историјског развоја Србије и изношење својих властитих интимних ставова према животу, човеку, нацији и смислу постојања.

Пошто је Никола Мишовић 1913. на јавној лицитацији добио посао изградње здања Гимназије у Чачку, одлучили су да се преселе из Трстеника. У Чачку су 1913. купили кућу официра Пантића подигнуту поред цркве, у којој и данас живе потомци Мишовића. После Првог светског рата изградњу Гимназије преузело је друго предузеће, а Никола Мишовић је купио многа имања од своје куће до Западне Мораве, као и са друге стране реке на Сувом

Сл. 134 – Никола Мишовић као тренер женске екипе „Борца”
(излет на Плитвичким језерима 1967. године)

Брегу. Подигли су стругару, отворили циглану, саградили млин. Поседовали су плацеве у вароши, многе економске зграде и канцеларије. Кућа Мишовића била је испуњена луксузним предметима, поседовали су два клавира, угошћавали утицајне људе, међу њима и епископа Николаја Велимировића.

Обезбедили су образовање своме сину Јовану (6. јануар 1911 – 30. децембар 1961), који је после Гимназије у родном граду у Београду завршио Трговачку школу. Одлично је говорио француски, служио се немачким, свирао виолину и клавир. Његова сестра Ана (22. мај 1908 – 2. јануар 1991) свирала је клавир, школовала се у Француској и удала за Николу Трохара са којим није имала деце.

Јован је у Чачку релативно рано остао без оба родитеља. Оженио се са Чачанком Милицом Стефановић (1913–1992), рођеном у Смедереву од оца Стевана и мајке Милеве. Миличин рођени брат био је Ратомир Ратко Стефановић (1915–1943), механичар, предратни члан КПЈ, командир Друге чачанске партизанске чете 1941, касније командир чете Друге пролетерске бригаде. Погинуо је у бици на Пљевљима 6. децембра 1943. године. Према усменом предању породице Стефановић, они су по женској линији у одређеној фамилијарној вези са Шантићима из Херцеговине.

Комунисти су 1945. одузели Мишовићима имање, плацеве, предузеће и у кућу им уселили станаре. Узели су им све луксузно покућство и оба клавира. Према сазнањима породице Мишовић један њихов клавир

налази се у Шабачкој гимназије, све са плочицом власника. Одузету имовину никада нису повратили.

Кућа им није одузета и у њој су Јован и Милица наставили да живе са своје петоро деце: Николом (1937–2008), Петром (1938–2001), Аном – Цуцом (1946–2011), Милевом – Мимицом (1949–2010) и Радмилом (1943), који су се сви са мање или више успеха бавили кошарком.

Никола Мишовић кошарку је најпре почео да игра на терену код Соколане у близини њихове куће. Ту је као дечак враћао лопту старијим кошаркашима, највише Срећку Икодиновићу. Убрзо је у овај спорт укључио и своју млађу браћу и сестре. Никола је најпре активно тренирао у подмлатку „Борца“, да би 1953. прешао у „Железничар“ у коме остаје до 1958. године. Био је сасвим солидан кошаркаш и са „Желом“ је 1954. играо чувене квалификације за улазак у Прву савезну кошаркашку лигу организоване у Чачку, што ипак није помогло домаћем клубу. Иначе „Железничар“ је у то време, једну сезону, носио назив „Омладинац“.

Основну школу завршио је у родном Чачку, уписао Техничку школу, завршио занат и похађао Вишу тренерску школу на ДИФ-у у Београду. Једно краће време, од 1956. до 1960, радио је у чачанском предузећу „Цер“ и активно играо кошарку. Потом одлази у војску (Вараждин), а по повратку у Чачак почео је да се бави тренерским послом

Надимак Рокли добио је по чувеном кошаркашу Тулиу Роклицеру (Tulio Roklicer, 1926–2006) из Задра, који је педесетих година играо за „Црвену звезду“ и репрезентацију Југославије. Никола Мишовић је имао идентичан шут као Роклицер, па је по њему добио надимак који га је пратио до краја живота

Кошаркашке утакмице у Чачку у то време биле су важни друштвени догађаји, а стадиони места за организовање игранки на којима је са разгласа пуштана домаћа и страна забавна музика. Зато су кошаркаши били веома популарни у својој генерацији, што је била највећа награда коју је у то време могао да добије неки спортиста. Никола Мишовић одлично је певао још као средњошколац у КУД „Дуле Милосављевић“, а касније је учествовао на музичким фестивалима и такмичењима изводећи италијанске канцоне, домаћу забавну музику и народне песме у Суботици, Титограду (данашња Подгорица) и Карловцу. Одлично је свирао усну хармонику. У Чачку је 1959. на кошаркашком игралишту учествовао у тада веома популарној радио-емисији „Микрофон је ваш“, а једне сезоне добио је „Жуту мајицу“ за „Песму лета“. Често је певао на игранкама које су организоване на „Желовом“ терену.

Много је волео голубарство, што је касније наставио његов млађи брат Радмило. Са братом Пером често је ловио рибу на Западној Морави и повремено скакао „ласту“ са Железничког моста. Никола је једном приликом скочио и у Неретву са познатог моста у Мостару.

Сл. 135 – Јуниори КК „Борца”, прваци Југославије 1979. године (горе слева): тренер Никола Мишовић, Јован Тољић, Жељко Обрадовић, Петар Марковић, Драган Реџевић, Радован Јовановић, Марко Ивановић и лекар др Зоран Антоновић; (чуче слева): Зоран Радисавчевић, Мито Ковачевић, Балша Балшић, Милош Силађи, Зоран Стефановић и Владимир Исо Хаџић

Због везаности за Чачак, али и великих породичних обавеза (највише због бриге о болесном млађем брату Петру), Никола Мишовић се после краткотрајног враћања из „Жела” у „Борац” 1958. није одлучио да остане у ОКК „Београду”, где је дошао на позив Боре Станковића који је окупљао квалитетне играче и стварао „шампионски тим”. Никола се сасвим кратко задржао у Београду и брзо вратио у родни Чачак и „Желе” (1959), што му је касније Станковић стално „пребацивао” када би се срели.

Никола је једну сезону провео у „Железничару” у време када је његов млађи брат Радмило почео да игра за „Борац”. Потом је отишао у војску и на крају сезоне 1963. године престао да активно игра кошарку. Између осталог и због смрти оца, јер су му као најстаријем брату следовале многе породичне обавезе.

Тренерску лиценцу добио је 1963. и најпре се запослио у „Железничару”, да би 1964. оформио женску екипу „Борца” са којом није успео да се квалификује за Прву савезну југословенску лигу. У „Борцу” је све било подређено мушком тиму, тако да девојке нису добијале подршку за напредовање. Клуб и град нису поседовали довољно новца, као и амбиција, да имају две екипе у Првој савезној лиги. То је и био један од разлога зашто Никола Мишовић после 1968. није више тренирао женске екипе.

СТИЦАЈЕМ ОКОЛНОСТИ ПОНОВО ЈЕ НАКРАТКО ПОЧЕО ДА ИГРА КОШАРКУ ЗА „БОРАЦ“ НА КВАЛИФИКАЦИЈАМА У ИВАНГРАДУ (БЕРАНЕ) 1965, КАДА ЈЕ ТИМ ИЗ ЧАЧКА ПОНОВО ПОСТАО ПРВОЛИГАШ. ИСКУСТВО И СИГУРНОСТ КОЈЕ ЈЕ ПОСЕДОВАО БИЛИ СУ ВЕОМА ВАЖНИ. И СЛЕДЕЋЕ 1966. ОДИГРАО ЈЕ НЕКОЛИКО УТАКМИЦА ЗА „БОРАЦ“ У ПРВОЛИГАШКОЈ КОНКУРЕНЦИЈИ.

ИПАК, ПОСАО ТРЕНЕРА БИО ЈЕ ПРИОРИТЕТНИЈИ, ПА ЈЕ ОТИШАО У КОМШИЈСКУ „СЛОГУ“ ИЗ КРАЉЕВА, ДА БИ 1969. ВОДИО ПРВОЛИГАШКИ ТИМ „МАРИБОР 66“. КОШАРКАШКИ САВЕЗ ЈУГОСЛАВИЈЕ И БОРА СТАНКОВИЋ ПОЗВАЛИ СУ ГА ДА 1972. ПРИСУСТВУЈЕ ОЛИМПИЈАДИ У МИНХЕНУ У ЦИЉУ ТРЕНЕРСКОГ УСАВРШАВАЊА.

БИО ЈЕ И ПОМОЋНИК ПРВОМ ТРЕНЕРУ „БОРЦА“ СЛОБОДАНУ МИЋОВИЋУ У СЕЗОНИ 1971/1972. ГОДИНЕ, А КАСНИЈЕ ПОМОЋНИК И СЛОБОДАНУ ЦОЊИ КОПРИВИЦИ. ПОТОМ ПОНОВО ОДЛАЗИ У КРАЉЕВАЧКУ „СЛОГУ“. ВОДИО ЈЕ „БОРАЦ“ КАО ПРВИ ТРЕНЕР У СЕЗОНИ 1975/1976. ГОДИНЕ. ЗАТИМ ЈЕ 1976. ОТИШАО У НИШ ГДЕ ЈЕ ТРЕНИРАО „СТУДЕНТ“. ВРАЋА СЕ У ЧАЧАК И 1979. СА ЈУНИОРИМА „БОРЦА“ ОСВАЈА ЈУГОСЛОВЕНСКУ ТИТУЛУ. БИО ЈЕ И ТРЕНЕР ЖЕНСКЕ ЕКИПЕ „АГРОС“ СА КИПРА (2000/2001). ПОТОМ ЈЕ ЗАВРШИО СА АКТИВНИМ БАВЉЕЊЕМ КОШАРКОМ У КОЈОЈ ЈЕ ПРОВЕО ПОЛА ВЕКА.

ПУНО ЈЕ РАДИО СА МЛАДИМ ИГРАЧИМА У МНОГИМ ГРАДОВИМА У ВРЕМЕ КАДА СУ ТРЕНЕРИ БИЛИ И ПЕДАГОЗИ И ПРАТИЛИ ШКОЛСКИ УСПЕХ СВОЈИХ ИГРАЧА. ТАКО ЈЕ ТРЕНИРАО МНОГЕ ТАЛЕНТОВАНЕ КОШАРКАШЕ И РЕПРЕЗЕНТАТИВЦЕ: ДРАГАНА ЂУКИЋА, ЈОСИПА ФАРЧИЋА, ЖЕЉКА ОБРАДОВИЋА, САДИКА ЗЕЈНИЛОВИЋА, ДРАГАНА ТОДОРИЋА, ДРАГАНА АРСИЋА И МНОГЕ ДРУГЕ.

НИКОЛА СЕ ОЖЕНИО СА ЕМИЛИЈОМ БЛАГОЈЕВИЋ (1951), ЋЕРКОМ ЧАЧАНСКОГ СУДИЈЕ И АДВОКАТА ПРЕВИСЛАВА ПРЕДА БЛАГОЈЕВИЋА, КОЈОЈ ЈЕ ЈЕДНО ВРЕМЕ БИО И ТРЕНЕР У „БОРЦУ“. ЕМИЛИЈА ЈЕ ЗАВРШИЛА МЕДИЦИНУ, А ЗА ВРЕМЕ СТУДИЈА ЈЕДНО КРАЋЕ ВРЕМЕ (ДО ПОВРЕДЕ) ИГРАЛА ЈЕ И ЗА „ЦРВЕНУ ЗВЕЗДУ“. СПЕЦИЈАЛИЗИРАЛА ЈЕ МЕДИЦИНУ РАДА И РАДИЛА У ИСТОИМЕНОЈ УСТАНОВИ У ЧАЧКУ.

НИКОЛА И ЕМИЛИЈА ДОБИЛИ СУ ТРИ ЋЕРКЕ: ИВОНУ (1973), ИРЕНУ (1979) И ИСИДОРУ (1988). ИВОНА И ИРЕНА ИГРАЛЕ СУ КРАЋЕ ВРЕМЕ ЗА „БОРАЦ“, А ИСИДОРА ЈЕ ИМАЛА ДОБРУ КОШАРКАШКУ КАРИЈЕРУ У КЛУБОВИМА „ГРАДАЦ“, „МОРАВАЦ“, „КАРАБУРМА“ И „ВОЖДОВАЦ“ И ИГРАЛА ЈЕ НИЗ ПРВОЛИГАШКИХ СЕЗОНА.

НИКОЛА МИШОВИЋ ПРЕМИНУО ЈЕ 1. НОВЕМБРА 2008. ГОДИНЕ. САХРАЊЕН ЈЕ У ЧАЧКУ.⁶³⁸

638 Интервју са Емилијом Мишовић из Чачка, удовицом Николе Роклија Мишовића, 19. и 22. август 2022. године; З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (15)“, *Чачанске новине*, 19. фебруар 2008, 26; Miloš Timotijević, „Zaboravljeni košarkaši Čačka: Nikola Mišović Rokli, igrač i trenerska legenda“, Portal „Moravainfo“ Čačak (<http://moravainfo.rs/zaboravljeni-kosarkasi-cacka-nikola-misovic-rokli/>, 27. 8. 2022).

ПРЕДРАГ ПРЕВО ВУЧИЋЕВИЋ (1937–2002)

Сл. 136 - Предраг Вучићевић

Предраг Прево Вучићевић (18. април 1937 – 8. новембар 2002), један је од најзначајнијих кошаркашких тренера из Чачка не само зато што се тим послом бавио више од две деценије, већ пре свега због поверења које је указао многим младим кошаркашима који су касније имали важну улогу у југословенској кошарци.

Породица Вучићевић води порекло из села Остре где су се доселили почетком XIX века „однекуд из Аустрије” (са подручја северно од Саве и Дунава) и славе Светог Николу. Сам Предраг рођен је у Куманову 1937, јер је његов отац Адам Вучићевић био командант пука у том месту, док је мајка Вукосава

потицала из ужичке свештеничке породице.

Када је Југославија ушла у Други светски рат 1941. породица се вратила у Остру, да би потом дошли у Чачак где су имали своје имање у центру града. Тако је Предраг основну школу и два разреда гимназије завршио у Чачку, а затим је прешао у Геодетску школу у Београду, где је и матурирао. Радио је као геометар у Државном заводу за осигурање и реосигурање (касније ЗОИЛ „Дунав”). Његова рођена сестра Мирослава Мира Вучићевић годинама је предавала енглески језик у чачанској Гимназији.

Вучићевић је већ 1948. почео да тренира у чачанском „Борцу”. Први тренер био му је Мићо Трифуновић. Било је то време када су у кошарку „крочили” Никола Мишовић и Ђоко Милошевић, али Прево се више дружио са дечацима из „Жела”, Рајком Илићем и Драганом Курђубићем, па је 1951. под њиховим утицајем прешао у КК „Железничар” у коме је остао до краја живота.

Од 1951. до 1963. био је играч КК „Железничара, али без већих успеха. Од 1960. до 1963. Прево је у „Желу” истовремено био играч, капитен и тренер екипе. Као играч никада се није посебно истицао, да би као тренер оставио неизбрисив траг у историји чачанске кошарке.

Екипу „Железничара” преузео је 1967. када је била у Српској лиги, да би 1968. постао тренер првог тима и на том месту је остао пуне двадесет две првенствене сезоне, све до 1989. када је у педесет другој години

Сл. 137 – Екипа „Железничара“ у сезони 1974/1975. године (стоје слева надесно): тренер Предраг Вучићевић, Милан Курђубић, Бранимир Јовашевић, Бранко Ковачевић, Владан Тимотијевић, Драган Вуковић, Драган Цветковић и Радослав Шљивић; (чуче слева надесно): Милан Петронијевић, Стефан Стругаревић, Милош Бохињац, Зоран Радисавчевић и Слободан Зошевић

живота напустио тренерски посао. У том периоду на „клуби“ чачанског „Жела“ имао је само један мали прекид (1969), када је тим кратко време водио Милутин Ковачевић (Мићо Гус), да би га Вучићевић брзо заменио. Прево је 1970. „Желе“ увео у Другу југословенску кошаркашку лигу у време када је у свом тиму поверење указивао многим младим кошаркашима. Увек је сматрао да је основни посао тренера да ствара нове играче, док је менаџерско врбовање, куповину или „отимање“ кошаркаша из других клубова доживљавао као својеврсну „срамоту“.

Никада није напустио „Железничар“, иако је имао многе понуде клубова из Београда, Сарајева, Ваљева, Новог Сада, па и иностранства. Остао је у свом Чачку у коме је запамћен као човек који је имао велико поверење у младе играче. Међу њима су најпознатији Драган Кићановић који је за први тим „Жела“ заиграо већ са петнаест, као и Радисав Ђурчић (једини Чачанин који је играо у НБА) кога је Прево већ са седамнаест године увео међу сениоре.

Са првим тимом „Железничара“ освојио је 1975/1976. прво место у Источној групи Друге савезне југословенске кошаркашке лиге (нису успели у квалификацијама за улазак у Прву лигу). Поред тренирања сениора, често је водио и млађе селекције „Железничара“. Са јуниорима је 1969. освојио прво место у Србији. Два пута је водио и железничку

Сл. 138 – Предраг Вучићевић на рукама навијача „Железничара“ после победе над градским ривалом „Борцем“ 1981. године

репрезентацију Југославију на европским првенствима, најпре у Вроцлаву (1976), потом и у Бресту (1980). На турниру југословенских република и покрајина 1976. у Осијеку био је селектор репрезентације Србије. Бирао је за председника Стручног савета КСС и члана Председништва Удружења кошаркашких тренера Србије, а био је и председник тренерске организације Региона Краљево.

Пуно је радио на што бољем организовању „Железничара“ и успешно сарађивао са својим помоћником тренером Ацом Јањићем, да би потом постепено у рад укључивао и своје ученике (Петронијевић, Бохињац, Биорац).

Вучићевић је преобразио КК „Железничар“ не само својим тренерским радом, већ и организацијом посла, чиме је клуб „извукао“ из уских организационих оквира оснивача у коме су годинама „главну реч“ имали ислужени железнички службеници. На тај начин дао је нови живот „Желу“, при чему је задржао постојећу традицију. После завршетка тренерске каријере и даље је остао у кошарци, којој је био посвећен до краја живота. Између осталог, био је први директор КК „Железничар“. Бавио се и угоститељством.

Предраг Прево Вучићевић искрено је волео свој Чачак, поседовао харизму и знао да привлачи и мотивише људе. Многе генерације чачанских дечака имале су у њему великог кошаркашког учитеља. Остало је запамћено

да је умео да ужива у животу и да је зато професионалне амбиције стављао у други план, иако је поседовао велики таленат. Нису га много занимали слава, признања и велики материјални напредак.

Мајску награду СОФК-а Србије за значајна достигнућа у области физичке културе добио је 1988. године Поводом пола века постојања клуба КК „Железничар” 1999. уручена му је „Златна плакета”, да би му „Чачански глас” 2001. доделио Награду за животно дело. Традиционални чачански турнир у баскету основан 1988, од 2003. носио његово име. Највеће признање је свакако неизбрисиво сећање свих дечака из Чачка које је увео у свет кошарке.

Са супругом Зорицом, по образовању правницом, добио је ћерку Катарину (1978).

Предраг Прево Вучићевић преминуо је на Митровдан 8. новембра 2002. у Чачку, где је и сахрањен.⁶³⁹

639 Интервју са Катариницом Ивановић из Чачка, ћерком Предрага Прева Вучићевића, 4. мај 2022. године; С. Марковић, Г. Оташевић, М. Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар...*, 364-366; З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (67)”, *Чачанске новине*, 31. март 2009, 26-27; Милош Тимотијевић, „Легенде чачанске кошарке : Предраг Прево Вучићевић”, *Чачанске новине*, 19. јул 2022, 26-27.

СЛОБОДАН ЦОЊА КОПРИВИЦА (1939–1992)

Сл. 139 – Слободан Копривица

Иако је живео само педесет три године, Слободан Цоња Копривица спада међу најзначајније спортисте Чачка у другој половини XX века. Цео свој живот посветио је кошарци, коју је волео као мало ко у граду на Западној Морави.

Отац Коста, по занимању официр Краљевине Југославије, био је пореклом из Велимља (Бањани), данас у општини Никшић у Црној Гори. Крсна слава братства је Свети Никола. Мајка Марија потицала је из чачанске породице Rizzardo, пореклом из Порденонеа из североисточне Италије, која се најпре доселила у Јагодину, а потом у Чачак где се бавила аутопнеуматичима (браћа Умберто и Серђо), као и део фамилије који је остао у старој домовини (брат Тулио). Поред сина Слободана, Коста и Марија имали су и ћерке Биљану, радила је у Завичајном одељењу Библиотеке у Чачку, и Наду запослену у ЗОИЛ „Дунав”.

Слободан Копривица рођен је 3. септембра 1939. и одрастао је у чувеној „кошаркашкој авлији” иза Пушељића куће у Чачку из које су изашли многи познати спортисти Чачка. Иако се већ у најранијој младости бавио кошарком (већ са тринаест година био је у пионирима, а затим и јуниорима КК „Борца”), његова спортска каријера најпре је започела у фудбалу. Већ са четрнаест година био је центарфор у сениорима ФК „Борац”, али је због бројних неуспеха тима у коме је играо често критикован, па је напустио фудбал. Заправо, Копривица се у дечачком добу „ломио” да ли ће се бавити атлетиком, фудбалом, рукометом или кошарком. Требало би напоменути да је одлично играо и стони тенис.

Управо у то време тренер КК „Борца” Боле Денић подмлађивао је тим, тако да је Копривица 1955. укључен у сениорску екипу, у који су убрзо ушли и Лаћо Трипковић и Радмило Мишовић. Њима се неколико година касније придружују и Ђамила Ђелошевић и Јоле Фарчић и они су чинили основу „Борца” који је шездесетих година XX века постао стабилан и озбиљан прволигашки клуб.

За разлику од многих других успешних играча Копривица је играчку каријеру потпуно посветио „Борцу”, у коме је касније дуго био и тренер. Најдуже је носио дрес са бројем „13” и према незваничној статистици

за „Борац” је одиграо преко 1.500 утакмица, од тога око 700 званичних мечева. Иако је имао понуде да оде из Чачка, он то као играч никада није урадио. Најпре је почео као кошгетер, да би потом био један од најбољих дефанзиваца и организатора игре „Борца”. Није постизао пуно поена, али је зато испољавао велику енергију у свим утакмицама уз демонстрирање велике интелигенције и менталне чврстине у игри. Био је одличан у тандему са Радмилом Мишовићем коме је редовним асистенцијама омогућавао поентирање.

Активно је играо кошарку све до 1975, када је напунио 38 година живота, али и тада је спадао међу физички најспремније играче клуба. Млађе селекције „Борца”, као и женску екипу овог клуба, тренирао је од 1970, потом је од 1972. био помоћник првом тренеру у сениорској екипи (у време док је још био активан играч), да од 1975. постао професионалан тренер до краја живота.

Заправо, Копривица је у „Борцу” већ од првенства 1972/1973. постао помоћни тренер Лазару Лечићу, иако је још активно играо у екипи. У то време је са „Борцем” освојио четврто место у Првој југословенској кошаркашкој лиги (1972/1973), што је највећи успех овог клуба у сениорској конкуренцији.

Сл. 140 – Слободан Копривица као играч КК „Борца”

Први тренер „Борца” постао је 1974, да би 1975/1976. накратко тренирао словеначког друголигаша „Марибор”, где је поверење дао Петеру Вилфану, који је касније имао сјајну каријеру. Брзо се вратио у Чачак и свој „Борац”. Био је и помоћник чувеном Александру Николићу када је водио „Борац” (1978–1980), потом опет први тренер све до 1984, да би једну сезону тренирао краљевачку „Слогу” (1985/1986) у којој је у сениорски тим увео седамнаестогодишњег Влада Дивца, чији таленат у „Борцу” (на препоруку самог Копривице) пре

Сл. 141 – Слободан Копривица, Небојша Марковић и Ранко Трипковић у оркестру чачанског „Абрашевића“

одласка у Краљево није препознат. Копривица је тренирао и играче као што су Жељко Обрадовић, Марко Ивановић, Горан Грбовић, Владимир Андрић и многе друге који су имали одличне каријере.

После „Слоге“ Копривица је тренирао кошаркаше „Колубаре“ из Лазареваца, па „Варде“ Вишеграду, онда је отишао у љубљански „Слован“, да би у сезони 1988/1989. поново водио „Борац“ који тада испада из Прве лиге. Месец дана водио је и шпански тим „ТДК Манреса“ у време када је у њему играо Обрад Шаранчић. На крају каријере тренирао је кошаркаше „Јавора“ из Ивањице. Иако је био веома посвећен играчима на сваки начин, са њима је повремено долазио и у оштре сукобе.

Основну школу, Музичку школу и Гимназију завршио је у Чачку. Активно бављење кошарком омело је планове студија, али је зато похађао Вишу тренерску школу.

Сл. 142 – Слободан Копривица за време стручног усавршавања у Чикагу

Сл. 143 – Слободан Копривица као тренер

Настојао је да се стално усавршава као тренер, редовно је похађао семинаре, тако да је 1977. био у Илиноису (САД), на кампу са Божидаром Маљковићем и Душаном Ивковићем. Био је и тренер младе репрезентације Југославије на једном турниру у Софији.

За дугогодишњи допринос спорту добио је Орден заслуга за народ са сребрним зрацима, многе плакете и признања попут Дипломе СОФК-а Чачак из 1979. за залагање на унапређењу физичке културе и спорта.

Поред кошарке свирао је кларинет и саксофон у КУД „Абрашевић” у Чачку, а бавио се и риболовом.

Са супругом Мирјаном, девојачки Аћимовић, која је такође била кошаркашица у „Борцу”, добио је синове Косту (1987) и Филипа (1989), који су тренирали кошарку. Коста је тренутно кошаркашки тренер у Шангају, а Филип живи у Чачку.

Живео је веома здраво и није имао теже спортске повреде, нити се жалио на болести. Ипак, због слабог срца повећали су се здравствени проблеми, да би на крају и преминуо од срчаног удара 19. маја 1992. на клиници у Сремској Каменици. Сахрањен је на гробљу у Чачку.⁶⁴⁰

640 Интервју са Мирјаном Копривица Марковић из Чачка, удовицом Слободана Џоње Копривице, 7. март, 27. јул 2022. године; А. Стефановић, *Кош на обали Мораве*, 93; З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (48)”, *Чачанске новине*, 11. новембар 2008, 26-27; Милош Тимотијевић, „Прилози за историју кошарке у Чачку : Слободан Џоња Копривица”, *Чачанске новине*, 17. мај 2022, 26-27.

НИКОЛА КИЦА ЈЕКОВИЋ (1939)

Сл. 144 – Никола Јековић

Чачанска кошарка је шездесетих година XX века дала велики број талентованих играча. Међу одличне шутер тога доба спадао је и Никола Јековић, који би данас највероватније добио и титулу најбољег „шестог играча“, као што се то ради у Америци.

Јековићи потичу из села Вранића код Чачка и славе Ђурђевдан. Љубинко Јековић (1900–1976) оженио се са Софијом Новитовић из Атенице са којом је добио троје деце: Радмилу (1934), Николу (1939) и Станка (1941–2005). Породица се из

Вранића преселила у Кључку улицу у Чачку, када је Љубинко добио посао у „Фабрици хартије“.

Тако је Никола Јековић одрастао у крају са пуно деце која су се од малена бавила неким спортом, највише фудбалом. Међутим, Никола се одлучио за кошарку, како због друштва, тако и због близине „Желовог“ терена. Вежбао је и код своје куће где је имао кош без табле, што је условило да изгради невероватно прецизан шут. Као и многи други чачански кошаркаши тога доба и он је играо рукомет („Младост“).

Кошарку је почео да тренира у „Железничару“ 1955. године. Припадао је генерацији Прева Вучићевића и Аца Јањића. Тренирао га је Предраг (Драган) Курђубић, на чији савет је 1957. прешао у „Борац“ са којим је исте године учествовао на првенству Србије.

Већ 1959. тренер Боле Денић уврстио га је у први тим „Борца“ у коме је играо закључно са 1968. годином. Носио је дрес са бројем „9“ и упамћен је као изузетно прецизан

Сл. 145 – Никола Јековић и Радмила Мишовић у Димитровграду 1965. године

стрелац, кошаркашки „снајпериста”. Играо је у време Радмила Мишовића, Цоње Копривице, касније Ђамиле Ђелошевића и Машка Пурића, познатих чачанских кошаркаша и одличних стрелаца, тако да уопште није било лако доћи у прилику да се уђе у игру.

На кошаркашку каријеру Николе Јековића изразито негативно је утицао одлазак у војску (ЈНА), у којој је провео две године (1961–1963), од тога шест месеци на полуострву Синај у мировној мисији раздвајања израелских и арапских војних снага. Тада је био капитен одбојкашке и кошаркашке репрезентације наше војске на том подручју.

По повратку у „Борац” био је део тима који се 1965. квалификовао за Прву југословенску кошаркашку лигу, што је поновљено и 1968. године, од када чачански тим постаје стабилан прволигаш. Управо те године Николина мајка Софија погинула је прелазећи пругу, што га је тешко погодило. Једно време престао је да тренира, а две године касније и да игра кошарку.

После прекида спортске каријере није се више везивао за кошарку. После завршетка ОШ „Милица Павловић” у Чачку није имао континуирано школовао, већ се оспособио за ВКМ мајстора. Од 1959. званично је запослен у чачанском предузећу „Литопапир” у коме је 1980. имао и тешку повреду шаке. Пензионисао се 1997. године.

Иако се није ангажовао у кошарци, није потпуно напустио спорт. Био је тренер женске екипе „Литопапира” читаве две деценије (1980–2000).

Сл. 146 – Екипа КК „Борца” 1964. године (стоје слева надесно): Копривица, Оцокољић, Бугарчић, Мишовић, Јовановић, Стефановић и Пурић; (чуче слева надесно): Фарчић, Андрић, Цицварић, Ђелошевић и Јековић

Никола Јековић је у браку са Миленом Павловић (1953–2019) добио ћерку Софију (1974), која се удала и има два сина. Стицајем околности Никола је остао једини кошаркаш и спортиста у својој породици.

Када је напустио кошарку (1970) почео је активно да се бави голубарством. Првих година редовно је одлазио и на такмичења, касније због обавеза то није могао да ради, али јато никада није распродао. Никола и данас има голубове које са љубављу гаји испред свога стана код „Фабрике хартије” Чачку.⁶⁴¹

641 Интервју са Николом Јековићем из Чачка, 19. октобар 2022. године; З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (17)”, *Чачанске новине*, 4. март 2008, 27; Милош Тимотијевић, „Заборављени кошаркаши Чачка : Никола Јековић”, *Чачанске новине*, 8. новембар 2022, 26-27.

РАНКО ЛАЋО ТРИПКОВИЋ (1939–2018)

Сл. 147 – Ранко Трипковић

Чачански кошаркаши старије генерације нису били само спортисти, већ личности које су на много животних поља оставиле траг у родном граду. Један од таквих људи свакако је и Ранко Лаћо Трипковић (6. јун 1939 – 26. јун 2018).

Ранков отац Стеван рођен је 1904. у селу Злодолу које се налази између Бајине Баште и Ужица. У Чачак се доселио са свега тринаест година и почео да ради у угоститељским објектима. Касније је био конобар. Оженио је Чачанку Наталију Милошевић, чији је отац био столар, са којом је 1939. добио сина Ранка. Живели су у чачанској Палилули. Наталија се убрзо разболела и преминула, а Стеван је узео за жену Ленку Пропадовић, са којом није имао деце. Тако је Ранка одгајила маћеха, коју је доживљавао и поштовао као праву мајку.

Основну школу и Гимназију Трипковић је завршио у родном граду. Иако није ишао у Музичку школу одлично је свирао кларинет и познавао ноте. Завршио је Вишу техничку школу. Међутим, спорт је био много важнији (не само кошарка, већ и рукомет којим се веома успешно бавио).

Кошарку је почео да тренира средином педесетих у „Борцу”. Већ као јуниор показивао је велики таленат, што је уочио и његов тренер Боле Денић који га је 1957. увео у први тим. Било је то време када се „Борац” трудио да поврати прволигашки статус, што није било лако. Трипковић је био висок за тадашње кошаркашке стандарде, иако није имао пуна два метра. Ипак, годинама је успешно играо на позицији центра. Заправо, био је тада једни прави центар „Борца”, са елегантним скок-шутотом, како су запамтили савременици.

Сл. 148 – Ранко Трипковић и Немања Ђурић (ОКК „Београд”)

Крајем педесетих година XX века тадашњи веома талентовани младићи Цоња Копривица, Ранко Трипковић и Радмило Мишовић постали су носици игре „Борца“. Када им се потом из „Жела“ придружио Ђамила Ђелошевић, а касније појавио и Јоле Фарчић, „Борац“ је имао тим који је с правом претендовао да се врати у Прву савезну лигу. Чачак је у то време заиста „живео“ за кошарку која је постала и део идентитета младих генерација.

Коначно, после више неуспеха, „Борац“ је на квалификацијама у Иванграду (Беране) 1965. изборио улазак у Прву савезну лигу. Трипковић је потом играо три сезоне у Првој лиги и званично се опростио од кошарке на ревијалној утакмици „Борца“ и репрезентације Југославије одиграној у Чачку 30. априла 1968. године. Био је то први свечани испраћај било код играча „Борца“ до тада.

Иако се званично опростио од кошарке 1968, он је ипак већ 1969. поново заиграо за „Борац“, јер је тренеру Александру Стефановићу недостајао искусни центар. Било је у плану да наступа и 1970, али то се није десило и Трипковић је дефинитивно напустио кошарку коју је са прекидима играо скоро петнаест година.

Управо у то време, 15. октобра 1967, Трипковић се оженио са Мирјаном Симеуновић. Њен отац био је железничар (доселили су се из Лајковца у Јездину

Сл. 149 – Ранко Трипковић, Слободан Копривица (на мотору) и Миодраг Марјановић (иза Копривице) испред Хотела „Београд“ у Чачку средином шездесетих година XX века

Сл. 150 – Слободан Стефановић и Ранко Трипковић као чланови оркестра „Кумови“ 1974. године

код Чачка). Добили су двоје деце, ћерку Татјану (1968) и сина Александра (1970) који је, као и отац, играо кошарку, најпре у „Железничару“, а потом у „Борцу“. Био је део тима који је 1996. поново изборио улазак у Прву лигу. После тога напушта активно играње, а његова два сина близанца, Тадија и Виктор (2009), тренирају кошарку у чачанској „Младости“.

Трипковић је после окончања кошаркашке каријере радио на месту грађевинског инжењера у неколико чачанских предузећа: „Ратко Митровић“, „Хидроградња“, СИЗ „Становања“, „Домис“, Велимировић инжењеринг“ и „Рамарк“. Није пуно учествовао у раду кошаркашких форума, али је 1989.

био у комисији која је требало да утврди стање у „Борцу“ када је клуб доспео у велику кризу.

Цео живот активно се бавио музиком и свирао кларинет у чачанском оркестру „Кумови“ са такође некадашњим кошаркашом „Борца“ Бобом Стефановићем.

Ранко Лаћо Трипковић преминуо је 26. јуна 2018. године. Сахрањен је на гробљу у Чачку.⁶⁴²

642 Интервју са Александром Сашом Трипковићем из Чачка, сином Ранка Лаћо Трипковића, 12. август 2022. године; 3. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (15)“, *Чачанске новине*, 19. фебруар 2008, 27; Милош Тимотијевић, „Заборављени кошаркаши Чачка : Ранко Лаћо Трипковић (1939–2018)“, *Чачанске новине*, 20. септембар 2022, 26–27.

МИОДРАГ МАРЈАНОВИЋ МАРЈАН (1940)

Сл. 151 – Миодраг Марјановић

Мало је кошаркаша који су у својој каријери објединили искуство играча, тренера и судије у спорту којим су се бавили. Један од таквих је и Миодраг Марјановић Марјан

Марјановићи су пореклом из села Висибаве код Пожеге и славе Светог Стефана. Миљко Марјановић (1915–2007) оженио се са Живком Михаиловић (1922–2008) из истог села са којом је 13. маја 1940. добио сина јединца Миодрага.

Миодрагов отац био је радник на железници, тако да се породица преселила у Чачак одмах после његовог рођења. У Чачку је завршио основну школу, а затим уписао Гимназију коју завршава у Горњем Милановцу. Дипломирао је на Грађевинском одсеку Више техничке школе у Чачку.

Већ са четрнаест година постао је члан КК „Борца” и играо је за млађе категорије овог клуба од 1954. до 1957. године. Са јуниорима „Борца” био је вицешампион Србије 1957, када дебитује у сениорском тиму за који је одиграо три пријатељске утакмице. Већ у новембру 1957. прелази у КК „Железничар”, у коме је играо све до 1968. године, када одлази на служење војног рока. Највећи успех клуба било је друго место у Јужној групи Српске лиге 1959, када је „Железничар” једини пут у историји био испред „Борца” на крају првенства. Крајем 1962. и почетком 1963. године Марјановић је као гостујући играч поново наступао за „Борца” у припремној зимској лиги, али није званично постао њихов играч.

За први тим КК „Железничар” из Чачка Марјановић је за једанаест

Сл. 152 – Миодраг Марјановић током тренинга на „Желовом” терену

година одиграо око 400 сениорских утакмица. Био је изузетан стрелац, са веома изграђеним шутотом до кога је дошао истрајним тренинзима. Умео је да на појединим утакмицама постигне преко 40 па и 50 поена, у време када није постојала „тројка“. Током две играчке сезоне (1963. и 1966) био је не само играч, већ и тренер „Железничара“. Запамћен је по великој енергији коју је уносио у игру, а није бежао ни од конфликта.

На „вечитој листи“ најуспешнијих кошаркаша КК „Железничар“ из Чачка прво место припада Драгану Кићановићу, друго Радисаву Ђурчићу, једином Чачанину који је играо у НБА (за „Далас“) и освојио Евролигу (са „Макабијем“), а треће Миодрагу Марјановићу који се, иначе, осим кошарке бавио атлетиком и рукометом (играо је за горњомилановачки „Омладинац“).

Марјановић је после доласка из војске најпре размишљао да игра за КК „Борац“, али се ипак одлучио да постане кошаркашки судија. Напустио је КК „Железничар“ 1969.

године када је у овом тиму све важнију улогу добијао његов касније најпознатији и најславнији играч Драган Кићановић.

Испит за кошаркашког судију положио је већ 1962, али је ретко судио. Судија републичког ранга постао је 1966, да би до 1969. судио на око 200 утакмица. Испит за судију савезног ранга положио је 1970. и већ у октобру те године дебитовао је у Првој савезној кошаркашкој лиги Југославије за жене, а затим у мушкој Првој лиги, која је у то време највероватније била најјача у Европи. Био је то велики успех, јер је Миодраг Марјановић први судија из унутрашњости Србије који је судио Прву савезну кошаркашку лигу Југославије. Испит за интернационалног ФИБА судију положио је у Бургасу у јулу 1977, као први српски

Сл. 153 – Миодраг Марјановић и Томислав Белошевић почетком шездесетих година XX века

кошаркашки „судија интернационалац” који је живео изван Београда и Новог Сада. Судијским послом престао је да се бави 1986. године.

После завршетка кошаркашке каријере у Чачку Марјановић се преселио у Ариље, где и данас живи. Професионалну каријеру провео је као инжењер све до пензије 2006. године. Осим посла, у Ариљу је био и тренер у кошаркашком клубу „Клик”, у чијем је оснивању учествовао.

Миодраг се оженио са Радмилом Топаловић (1950), са којом је добио сина Миљана (1972) и кћерке Маријану (1973) и Јелену (1977). Миљан је имао запажену играчку кошаркашку каријеру у Југославији, затим и Румунији, а потом и као тренер. Миљан се оженио са Катарином Крцић, са којом је добио ћерку Сару (1997) и сина Јована (2003) који је играо кошарку у ариљском „Клику”, сарајевским „Спарсима” и „Чачку 094”.

Миодрагова ћерка Маријана удала се за кошаркаша ариљског „Клика” Миша Милутиновића са којим је добила ћерку Ему (1998) и сина Уроша (2000) који такође игра кошарку у „Клику”.

Миодрагова ћерка Јелена (1977) удала се за кошаркаша Жељка Бојовића, који је играо са „Клик” из Ариља, ОКК „Београд” и тимове из Чешке, Мађарске, Румуније, Бугарске, Француске и Исланда. Добили су сина Данила (2008) који игра кошарку у чачанској „Младости”, ћерку Дуњу (2011) која такође тренира кошарку и ћерку Касију (2020).⁶⁴³

Сл. 154 – Миодраг Марјановић као судија на „Желовом” терену

643 Интервју са Миодрагом Марјановићем Марјаном из Ариља, 15. март 2022, 6. март 2023. године; С. Марковић, Г. Оташевић, М. Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар...*, 356-361; Светислав Љ. Марковић, „Миодраг Марјановић је у кошарци био готово све: играч, тренер, судија, делегат, контролор, инструктор”, *Чачанске новине*, 12. мај 2020, 14-17; Милош Тимотијевић, „Легенде чачанске кошарке: Миодраг Марјановић Марјан, 11 сезона првотимац Железничара”, *Чачанске новине*, 7. фебруар 2023, 26-27.

ТОМИСЛАВ БЕЛОШЕВИЋ ЋАМИЛА (1941–2012)

Сл. 155 – Томислав Белошевић
на „Желовом” игралишту

Мало је особа које су у јавности Чачка добиле епитет „легенде”, нарочито ако је у питању кошарка. Иако се око оваквих тема редовно воде велике расправе, за Томислава Белошевића Ћамилу постоји потпуни концензус.

Породица Белошевић пореклом је из села Васиљевића код Ковиља у близини Ивањице. Породична слава је Свети Александар Невски (Лесендровдан). У Чачак долазе између два светска рата. Ђорђе Белошевић био је „содаџија”, а затим је радио у „Пивари”. Из првог брака имао је две ћерке, Љубицу и Бранку, а из другог са Грозданом Ђумић (родом из Паковраћа)

троје деце: Веру, Томислава и Слободанку. Живели су у близини „Фабрике хартије” и Железничке станице у Чачку.

Томислав Белошевић (23. фебруар 1941 – 15. фебруар 2012) рано је почео да се бави спортом и као већина дечака из свог краја играо је фудбал на земљаним теренима поред „Фабрике хартије” који су били пуни гаражи и угља. Пошто је као голман морао више да се испрља него други играчи, често је био гарав по лицу, тако да су га друга деца прозвала Ћамила, јер је им је личио на локалног чистача ципела.

Кошарку је активно почео да тренира у КК „Железничару” са непуних петнаест година, иако му отац није дозвољавао да се превише бави спортом, па је Томислав понекад искакао кроз прозор да би отишао на игралиште. Први тренер био му је Предраг Курћубић (1936–1994), који је инсистирао да његови играчи буду и добри ученици. Томислав Белошевић је основну школу завршио у Чачку, најпре у „Вуку Караџићу”, а затим у „Миличи Павловић”. Потом је завршио графички смер у Школи ученика у привреди, ванредно средњу Економску школу, а потом и Вишу економску школу (смер комерџијалисте). Није успео да заврши факултет. Као и многи спортисти из тог доба волео је да игра шах.

Већ као јуниор КК „Железничара” показао је велики таленат. За сениоре „Железничара” играо је у два наврата. Најпре од 1958. до 1961. године, при чему се нарочито истицао у локалним дербијима са „Борцем”. Имао је велики кошаркашки потенцијал, тако да „Железничар” није желео лако да се одрекне свог најбољег играча. Белошевић је 1962. најпре накратко

Сл. 156 – Томислав Белошевић на „Борчевом“ стадиону крај Западне Мораве

приступио београдском „Радничком“, али се брзо вратио у свој родни град где је постао члан „Борца“ који се из Српске лиге квалификовао у Другу југословенску лигу, с циљем враћања у Прву савезну лигу. Тако је „Борац“ постао тим „наде“ за све Чачане. Његов прелазак из „Железничара“ у „Борац“ тешко је пао тадашњим навијачима „Жела“, што му многи никада нису опростили (називали су га именом највећег српског издајника – Вука Бранковића). Било је то време велике узлазне каријере Белошевића који је по својим квалитетима био раван Радмилу Мишовићу, повремено и бољи. Београдски новинари извештавали су још док је играо у „Железничару“ како је Белошевић заправо „провинцијски Кораћ“.

Међутим, ривалитете унутар „Борца“, нарочито неспоразуми са Слободаном Цоњом Копривицом, потом и тренером Александром Стефановићем, на крају су условили да напусти екипу која је у то време ушла у Прву савезну кошаркашку лигу Југославије.

Договори о преласку у београдски „Партизан“ и сплитску „Југопластику“ нису успели, тако да се вратио у „Железничар“ у коме је играо три непуне сезоне (1967–1969), са паузом док је служио војску. Међутим, „Железничар“ је тада био само у Српској лиги, а његови навијачи никада свом Ђамили нису опростили што је играо за „Борац“. Ипак, без обзира на све, Белошевић остао је у Чачку упамћен као велики кошаркаш са брзим продором, изграђеним скок-шутотом и способношћу да реализује пуно погодака, што су сви ценили. Нагли прекид играња кошарке у двадесет осмој години живота додатно је појачао веома раширено уверење да његов таленат никада није потврђен на прави начин и да је Чачак неправедно изгубио једну велику „спортску звезду“.

После завршетка кошаркашке каријере Ђелошевић је радио у неколико чачанских предузећа: „Литопапиру“, „Траншпеду“ и „Металсервису“, да би после одласка у пензију основао сопствену фирму „Актер“, коју је водио до краја живота.

Оженио се са Зденком Цветић, ћерком познатог адвоката Велимира Цветића из Јездине код Чачка, која је била професор биологије у чачанској Гимназији. Добили су ћерку Мају, потом и два сина, близанце Владимира и Александра.

Томислав Ђелошевић је преминуо 15. фебруара 2012. у болници у Београду. Сахрањен је на Чачанском гробљу.⁶⁴⁴

Сл. 157 – Томислав Ђелошевић на „Зимском турниру“ у Београду 1962. године

644 Интервју са Зденком Ђелошевић из Чачка, удовицом Томислава Ђелошевића Тамиле, 18. мај 2022. године; С. Марковић, Г. Оташевић, М. Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар...*, 362-363; З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (19)“, *Чачанске новине*, 11. март 2008, 27; Милош Тимотијевић, „Прва чачанска кошаркашка легенда : Томислав Ђелошевић Тамила“, *Чачанске новине*, 7. јун 2022, 26-27.

РАНКО ЂОПИЦА БУГАРЧИЋ (1941–2021)

Сл. 158 – Ранко Бугарчић

Ранко Бугарчић звани Ђопица (9. септембар 1941 – 15. август 2021), играо је на позицији високог крила, повремено центра, и остао упамћен као кошаркаш који је све решавао техником и интелигенцијом, а не снагом.

Бугарчићи су пореклом из села Кулиноваца поред Чачак и славе Светог Николу. Десимир Бугарчић се између два светска рата преселио у Чачак, у део града који носи назив Циганмала. Радио је као столар у Задрузи „Будућност”, после рата „Југославији”, „Сими Сараги” и Школи ученика у привреди, где је предавао ученицима. Са супругом Миланком, из фамилије Велисављевић из Атенице, добио је

синове Ранка (1941) и Бошка (1946). Детињство су провели у свом крају, заједничком дворишту са комшијама, што је створило пријатељства до краја живота. Као сви други Циганмалци и Ранко је остао везан за свој крај града који је ритуално обилазио при сваком доласку у Чачак, од кафане „Цар Лазар” до кафане „Пролетер”.

Основну школу и Гимназију завршио је у Чачку и као одличан ђак добио многе награде. Кошарку је упознао на „Желовом” игралишту почетком педесетих година XX века док је једном приликом са братом чекао мајку да им купи ципеле. Касније су често преко кукурузишта одлазили од куће да би са вршњацима на „Желовом” играли кошарку (али тек када старији окончају своје утакмице) која је већ тада у Чачку имала велику популарност.

Убрзо је постао члан јуниорске екипе „Борца”, да би од 1958. играо за сениорски тим, у време када је тренер Миољуб Боле Денић подмладио екипу. Носиоци игре и даље су били Мићо Ковачевић и Бранко Цицварић, уз Слободана Стефановића, Ђорђа Милошевића и нешто млађег Слободана Копривицу којима се убрзо прикључио Ранко Трипковић. Међу млађе играче спадали су Ранко Ђопица Бугарчић, Брацо Драшковић, Никола Јековић, Стојан Качар, Светомир Ђерамилац (Свето Дивљак, касније много познатији као дугогодишњи рукометаш београдске „Црвене звезде”), као и Никола Мишовић, који је накратко прешао из „Железничара” у „Борац”, па се потом поново вратио у „Желе”. Био је то тим „Борца” у који је потом

ушао и Радмило Мишовић, а из „Жела” дошао и Љубомир Радивојевић, што је екипи дало сигурност неопходну за планирани повратак у Прву савезну југословенску лигу, такмичење које је по „природи ствари” припадало Чачанима који су већ тада своју варош доживљавали као „град кошарке”.

Због обавеза приликом школовању у Београду где је уписао Правни факултет, Бугарчић већ почетком шездесетих није играо за „Борац”. После факултета се оженио са Јеленом Филиповић, чији је отац био пореклом из Добоја. Са супругом и сином Зораном (1965) из Београда одлазе у Добој, где је Ранко добио посао. У том периоду играо је за добојску „Слогу” две године у Босанско-херцеговачкој лиги. У Добоју се родио и млађи син Миленко (1968). Потом се накратко са породицом вратио у Чачак и добио посао у Општини и одмах укључио у рад КК „Борца”. Потом се дефинитивно сели у Београд где је у многим спортским форумима (КСЈ, КСС, КСБ) био неформални „кошаркашки амбасадор” Чачка.

Професионална каријера Ранка Бугарчића била је веома богата. Години-нама је радио у савезним и републичким органима СФРЈ и СРЈ (највише у Кабинету председника Југославије Јосипа Броза Тита у последњој деценији његовог живота), потом је био директор Меморијалног комплекса посвећеног Титу („Бели двор”, комплекс у Ужичкој улици, Меморијалног центра

Сл. 159 – Ранко Бугарчић (стоји четврти здесна) као играч „Борца”, Мики Спасић (стоји шести здесна) и Драган Ђировић (чучи први здесна)

Сл. 160 – Јосип Броз Тито и Ранко Бугарчић

Ј. Б. Тита), као и директор Музеја историје Југославије. Имао је функције у Кошаркашком савезу Београда. Био је члан Извршног одбора и председник Пропагандне комисије (1975/1976), Генерални секретар (1977/1978) и секретар Председништва КСБ (1979). После пензионисања био је делегат КСБ.

Млађи Ранков брат Бошко Бугарчић такође је играо кошарку, као и Ранков млађи син Миленко који је прошао све селекције КК „Партизан“, укључујући и први тим. Ранко Бугарчић преминуо је у Београду 15. августа 2021. године где је сахрањен.⁶⁴⁵

645 Интервју са Миленком Бугарчићем из Београда, сином Ранка Бугарчића, 8. јун 2022. године; Милош Тимотијевић, „Забрављени кошаркаши Чачка : Ранко 'Ћопица' Бугарчић (1941–2021)“, *Чачанске новине*, 5. јул 2022, 26-27.

БРАЋА РАТКО (1941) и АЛЕКСАНДАР ЈОКСИЋ (1943–1993)

Сл. 161 – Ратко Јоксић

Чачанска кошарка позната је по браћи и рођацима који су се истовремено бавили овим спортом. Међу њима посебно место припада браћи Ратку (18. септембар 1941) и Александру Јоксићу (28. фебруар 1943 – 7. јануар 1993).

Породица Јоксић пореклом је из села Липнице код Чачка и славе Светог Николу. Већ као дете Јосип Јоксић (1911–1969) дошао је у Чачак 1918. где је био трговачки помоћник у радњи Алексића. На селу му је остало да живи петоро браће. Јосип се у Чачку оженио са Милијаном Васовић (1921–2012) родом из Граба у Драгачеву

са којом је добио два сина, Ратка (1941) и Александра (1943).

Ратко Јоксић рођен је Улици Кнеза Милоша у Чачку, где је завршио основну школу „Вук Караџић”, Гимназију и Вишу техничку школу (машински смер). Једно време радио је као професор математике у Школи ученика у привреди у Чачку, а на ДИФ-у у Београду завршио је тренерску школу.

Кошарком је почео да се бави још у основној школи, да би га друг Миодраг Марјановић довео у КК „Железничар” за чији је сениорски тим играо дванаест сезона, од 1958. до 1971. године, с тим да је у сезони 1966. играо за КК „Борац”. Била је то прва прволигашка сезона овог клуба после 1954, када је Ратко Јоксић одиграо укупно седамнаест утакмица.

Тренер је постао случајно, када је у „Железничару” почео да ради са млађим категоријама играча којима је показивао основе кошарке. Посао је радио добро, тако да је после завршетка играчке каријере почео да тренира кадете „Железничара” са којима је у јануару 1973. освојио првенство Југославије. Био је то први такав успех у Чачку.

Потом је тренирао низ сениорских екипа, почев од „Драгачева” из Гуче, „Слоге” из Краљева, „Колубаре” из Лазаревца, „Борца”, „Шибенке”, до Ужица и многих других тимова у Југославији. У „Борцу” је најпре био помоћни тренер професору Александру Николићу (1978–1980), а затим и први тренер (1985–1988). Био је и тренер „Б” репрезентације Југославије (1989).

Увек је био окренут раду са младим играчима, тако да је 1990. основао Школу кошарке „Чачак” из које је настао клуб „Ју 32” који је касније променио име у „Младост”. Учествовао је и у стварању чачанског кошаркашког клуба „Ча 94”.

Сл. 162 – Кадетска екипа КК „Железничара“, првак Југославије по повратку у Чачак са турнира у Сплиту, фебруар 1973. године (слева надесно): тренер Јањић, Јосиповић, Југовић, Зоћевић, Цветковић, Лисица (чучи), Јовашевић, тренер Ратко Јоксић, Андројић (држи пехар), М. Цветковић, Д. Цветковић, Ковачевић, Шљивић, Радосављевић и вођа пута Бојановић

Јоксић је имао веома успешну тренерску каријеру у иностранству. Најпре је 1993. отишао у Бугарску где је радио са млађим категоријама играча у клубу „Буба баскет“ у Софији и ЦСКА из Софије.

На позив Душана Дуде Ивковића са њим одлази у Русију 2003. у московски ЦСКА. Био је две године у Ивковићевом стручном штабу и четири са Еторео Месином.

У овом периоду Јоксић је са ЦСКА из Москве освојио две титуле шампиона Европе (Евролига) у сениорској конкуренцији (2006. и 2008) и две вицешампионске титуле (2007. и 2009), а једном је био трећи (2004). Истовремено је водио и јуниоре московског ЦСКА са којима је освојио три јуниорске Евролиге (2004, 2005. и 2006) и једно треће место. Формирао је многе руске кошаркаше који су касније били репрезентативци и играчи НБА лиге, попут Шведа, Курашова и многих других.

Каријеру у Русији завршио је 2009. године, када поново одлази у Бугарску у „Левски“ из Софије са којим је освојио првенство (2014) и куп (2014) и четири вицешампионске титуле. Са женским тимом овог клуба такође је био успешан.

Сл. 163 – Александар Јоксић

После 2014. враћа се у Србију и раду са млађим категоријама играча.

Са супругом Љиљаном (1946) добио је две ћерке. Ивана (1971) је завршила студије биологије, а Драгана (1974) математике. Обе су играле за чачански женски кошаркашки клуб „Градац” у време када је био прволигаш.

Александар Ацо Јоксић (28. фебруар 1943) рођен је у Чачку где је завршио основну школу, а средњу финансијску у Београду, што му је и била професија до краја живота. Радио је у болници у Чачку, потом „Чачанској банци”, а хонорарно је водио финансије свога клуба.

Кошарку је почео да игра уз старијег брата Ратка. За КК „Железничар” играо је од 1958. до краја 1969. године. Није мењао клуб и запамћен је по доброј кошаркашкој техници.

Његова ћерка Ксенија (1974) успешно је играла кошарку за ЖКК „Градац” из Чачка, а потом београдски „Партизан”.

Александар Јоксић преминуо је 7. јануара 1993. године. Сахрањен је у Чачку.⁶⁴⁶

Сл. 164 – Ратко Јоксић као тренер сениорске екипе „Борца” 1990. године

646 Интервју са Ратком Јоксићем из Чачка, 8. фебруар 2023. године; С. Марковић, Г. Оташевић, М. Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар...*, 363-364; Владимир Дуба, „Душан Дуда Ивковић и Ратко Јоксић друговали скоро шест деценија – од глумарења до голубарења и највише кошарке”, *Чачански Ђлас*, 5. новембар 2021.

СТОЈАН КАЧАР (1941)

Сл. 165 – Стојан Качар

Модерно доба донело је професионализацију и специјализацију спортиста, који се од ране младости посвећују само једној дисциплини која постаје њихово основно занимање. Некадашњи кошаркаши Чачка имали су сасвим другачију играчку и професионалну каријеру. Бавили су се са по неколико спортова, стицали средње, више и високо образовање, остваривали професионалну каријеру и водили интензиван друштвени живот. Један од таквих личности је и Стојан Качар.

Качари потичу из места Стрмен код Сиска (Република Хрватска) и славе Светог Игњатија Богоносца. Милан

Качар (1897–1967) је као аустроугарски војних пребегао на српску страну после битке на Церу 1914. и заувек остао у Србији. Родно место Стрмен тешко је страдало у Другом светском рату, а тамошњи Срби доживели су геноцид у оближњем усташком логору Јасеновац.

Милан је као државни порески службеник после Првог светског рата радио на подручју Македоније. Ту је упознао Емилију Константиницу (1912–1974) из Крушева, чији је отац Христо био Цинцарин, а мајка Мари Гркиња. Милан и Емилија венчали су се у Прилепу, а ћерка Радмила (1936–2017) рођена им је у Битољу. Она је постала економиста и предавала је књиговодство у Економској школи у Чачку. Удала се у породицу Стојиљковић и бавила се атлетиком (скок увис).

Стојан Качар рођен је 8. маја 1941. у Фочи, где му је отац тада радио као државни службеник. Свега двадесет дана по његовом рођењу морали су да побегну у Србију због прогона усташа и настанили су се у Чачку, где је Стојан завршио основну и средњу Шумарску школу, потом и Вишу вођарску, а затим Пољопривредни факултет у Земуну. Отац му је после Другог светског рата радио у Чачку, где је био шеф у Управи прихода.

Као и већина Палилулаца из Чачка и Стојан Качар волео је дружење и спорт. Већ у основној школи почео је да се бави гимнастиком. Вежбали су у Соколани. Лети је са друговима носио џакове са брашном у чачанском предузећу „Житопромет” и тако зарађивао за џепарац. Као гимнастичар вежбао је на „коњу” и био део репрезентације Југославије која је 1957.

учествовала на „Спартакијади“ у Источном Берлину. Бавио се атлетиком и као сестра Радмила скакао је увис.

Кошарку је почео да активно игра 1959. на позив тренера „Борца“ Бола Денића, који је зими своје играче тренирао у чачанској Соколани. У „Борцу“ је играо четири сезоне (1959–1962) у време када је клуб имао неколико неуспешних покушаја да се квалификује у Прву југословенску лигу. Потом је за време студија играо у ОКК „Београду“ (1962). Екипу, у којој је прва звезда био Радивоје Кораћ, напустио је јер су га заменили непосредно пред једну утакмицу на турниру у Вијаређу у Италији. Сео је у воз без карте, новца и пасоша и уз много среће допутовао до Београда.

Потом је играо одбојку за „Јединство“ из Старе Пазове (1964), да би следеће две сезоне провео у ЈНА у Карловцу, где је био инструктор скијања и такмичио се у војничком вишебоју.

По окончању служења војног рока вратио се у Београд и запослио у Институту за заштиту земљишта на Топчидеру и уписао постдипломске студије. На позив кошаркаша из Чачка долази у КК „Железничар“ у коме игра пет сезона (1967–1971). Било је то време када су своје каријере завршавали Миодраг Марјановић и Томислав Ђелошевић Ђамила, а започињао Драган Кићановић. „Железничар“ је тада успео да се квалификује за Другу савезну кошаркашку лигу.

У то време није се могло живети само од спорта, тако да је Качар по доласку из Београда у Чачак 1967. најпре радио као новинар-репортер у „Радио Чачку“ (емисије о селу), потом у ПИК „Чачку“, где је од 1968. постао технички директор хидросистема за наводњавање. Возио је и мотор, не само због спорта, већ и природе посла. После једног пада сломио је ногу, тако да је 1971. прекинуо активно играње кошарком. Међутим, и после завршетка

Сл. 166 – Стојан Качар у чачанској Соколани

играчке каријере остао је везан за кошарку и чачанске клубове. Тако је 1984. био на челу Стручног штаба „Борца”.

Качар је највећи део живота провео у Чачку, у коме су педесетих и шездесетих година поред кошаркашких утакмица главна забава биле игранке, посебно оне на „Желовом” терену. Свирала се забавна музика, а Стојан је умео да свира и бубњеве. На једној забави је упознао и своју будућу супругу Милену Глинтић (1941). Она је завршила Медицински факултет, специјализирала педијатрију и била начелник Дечјег диспанзера у Чачку.

Стојан и Миленка Качар добили су две ћерке. Александра (1968) се у младости бавила каратеом, завршила је Медицински факултет, специјализирала неурофизиологију и ради на Неуролошкој клиници у Београду. Председница је Удружења за клиничку неурофизиологију Србије. Има ћерку Софију. Катарина Качар (1973) у младости се бавила кошарком у „Железничару”, завршила је медицину, специјализирала неурорадиологију, радила у многим београдским клиникама и објавила низ научних радова. Тренутно ради у Кувајту.⁶⁴⁷

647 Интервју са Стојаном Качаром из Чачка, 29. децембар 2022. године; Милош Тимотијевић, „Zaboravljeni košarkaši Čačka: Stojan Kačar”, Portal „Moravainfo” Čačak (<http://moravainfo.rs/zaboravljeni-kosarkasi-cacka-stojan-kacar/> 27. 1. 2023).

РАДМИЛО МИШОВИЋ (1943)

Сл. 167 – Радмило Мишовић

Вишедеценијска играчка и спортска каријера, верност родном граду, пет првенстава југословенске кошаркашких лиге у којима је био први стрелац, признање ривала и јавности да је један од најквалитетнијих кошаркаша Југославије, као и упорно избегавање селектора да га позове у репрезентацију, условили су да Радмило Мишовић на много начина постане симбол кошарке у Чачку и најпопуларнији спортиста града.

Мишовићи су старином из Нове Вароши (славе Свете Козму и Дамјана – Врачеве), одакле се селе у Ивањицу, затим накратко у Трстеник, да би 1913.

дошли у Чачак. Осим Радмила у ужој фамилији овим спортом бавила су се са више или мање успеха и његова браћа и сестре: Никола (1937–2008), Петар (1938–2001), Ана – Цуца (1946–2011) и Милева – Мимица (1949–2010).

Радмило Мишовић, рођен 14. марта 1943, завршио је Основну школу „Филип Филиповић”, у то време смештену у згради Гимназије. Уписао је занат, да би потом ванредно завршио Економску школу. Међутим, бављење спортом било је много важније, тако да се на послу металостругара у „Техничко-ремонтном заводу” сасвим кратко задржао. Заправо, Радмило Мишовић се увек бавио оним што је најбоље умео, а то је била кошарка.

Већ 1951. почео је да игра за пионирски тим „Борца”. За избор овог спорта одлучујући су били утицај породице и друштва из краја, али и близина кошаркашких терена код Соколане. Прву званичну утакмицу одиграо је 1952. против комшијског „Железничара”, када је дао и први кош. Први тренер био му је Славољуб Кемпо Смиљанић. Потом је на његов развој одлучујуће утицао Боле Денића, када је Радмило почео да игра и за јуниорски тим „Борца”. У прво време узор му је био кошаркаш Борис Кристанчић, нарочито у дриблингу. Касније је изградио сопствени стил игре и веома карактеристичан прецизан шут по којем је био препознатљив, као и дрес са бројем „11” који је увек носио. Осим невероватног природног талента, иза свега су стајали велики рад и потпуна посвећеност кошарци. Пре свега шуту, јер Радмило никада није био велики одбрамбени играч.

Иначе, кошарка није једини спорт којим се Мишовић бавио. Веома успешно је играо рукомет за чачанске клубове „Ремонт” и „Младост”, затим фудбал у чачанској „Слободи”, а тренирао је и гимнастику. У раној

Сл. 168 – Радмило Мишовић

фази своје каријере (1959–1964) био је добар рукометаш, пре свега одличан стрелац, као и многи други кошаркаши из Чачка (Копривица, Трипковић, Марјановић), тако да је његова спортска каријера сасвим лако могла да се окрене на другу страну.

За сениорски тим „Борца” први пут је заиграо у децембру 1958. на турниру у Ужицу, са свега петнаест година. Тренер му је од 1960. био Александар Стефановић, са којим је одлично сарађивао и у наредним годинама. Радмило Мишовић је потом у следеће две деценије (1958–1978) веома успешно наступао за чачански „Борац” и постао не само најпрепознатљивији симбол овог клуба, него и кошарке у Чачку. Највећи успеси „Борца” подударају се са играчком каријером Радмила Мишовића.

Сл. 169 – Радмило Мишовић

Према незваничној процени, на свим Радмиловим мечевима присуствовао је око милион гледалаца (на подручју читаве Југославије). Постигао је приближно 10.000 кошева у свим првенственим и куп-утакмицама. За дванаест сезона у Првој савезној лиги Југославије одиграо је 249 утакмица и постигао 6.669 кошева (просечно 26,8 по мечу). На 178 одиграних утакмица у Првој лиги био је и најбољи стрелац „Борца”. Кошарка је колективан спорт, тако да су у Радмиловом успеху учествовали сви његови саиграчи, највише Слободан Цоња Копривица са којим се одлично слагао, а потом и тренери који су у њега имали неограничено поверење.

Радмилова шутерска доминација у то време била је неприкосновена. Пет пута је био најбољи стрелац Прве лиге: 1968. (645 коша – просечно 30,7 по утакмици), 1969. (625 – просечно 28,4 по утакмици), 1971. (645 – просечно 29,3 по утакмици), 1972. (662 – просечно 31,5 по утакмици) и 1974. (821 – просечно 32,5 по утакмици). На „вечној листи” Прве југословенске кошаркашке лиге Мишовић је други стрелац (први је Винко Јеловац). Према броју титула најбољег стрелца Прве југословенске лиге испред њега је само Радивоје Кораћ (7 првенстава), иза њега Дражен Петровић (4 првенства),

Сл. 170 – Радмило Мишовић

а затим Драган Кићановић и Бранко Скроче (3 првенства). Радмило је у три наврата био и најбољи извођач слободних бацања у Првој лиги. Поред тога био је и тренер јуниора „Борца” (1967), као и женске екипе „Борца” (1969), али се касније није окренуо овом послу.

Када се пореде сви ривали, Мишовић је највише кошева дао београдском „Партизану” (укупно 688 на 22 утакмице, просечно 31,3 по мечу). Стицајем спортских околности, а највише због политике београдских тимова који су на сваки начин настојали да преузму најбоље играче из мањих клубова, победе „Борца” над „Партизаном” и „Црвеном звездом” посебно су памћене.

И сам Мишовић је непуна три месеца, од октобра до средине децембра 1963, био члан београдског „Партизана”, за који је тренирао и играо пријатељске утакмице. Наиме, у то време кошарка је још увек била „летњи спорт”, па је од јесени до пролећа следеће године била „зимска пауза”. „Партизанови” играчи нису га срдачно примили, јер им је био озбиљна конкуренција, а он није подносио усамљенички живот у Београду. Брзо се вратио својој породици, пријатељима и Морави. До краја каријере остао је веран Чачку.

Није погрешно, јер је у завичају био неприкосновена „звезда” и на великом броју утакмица био одлучујући стрелац за свој клуб, што је доносило још већу популарност и поштовање у целом Чачку који се поистовећивао са успесима „Борца”. То је највећим делом био идентитет пркоса и отпора

према доминацији великих градова Југославије, првенствено Београда, а то је појачавало унутрашњу солидарност Чачана којима је Мишовић својим играма и успесима потврђивао да су макар у кошарци „метропола“, а не „нека тамо“ обична српска варош.

Јер, како је то објаснио Бора Ђорђевић, једини прави „народни херој“ Чачка био је Радмило Мишовић. Зато није ни чудо што су га за звали „Маршал“ (титула коју је носио Јосип Броз Тито, доживотни председник социјалистичке Југославије). Чачани су имали свог аутентичног идола изван поља политике, кога су ипак највише волели да зову по крштеном имену – Радмило. Надимци нису били потребни.

Сл. 171 – Радмило Мишовић

Сл. 172 – Радмило Мишовић (опроштајна утакмица у Чачку против сарајевске „Босне“ 1978. године)

Иако је био невероватан таленат и изузетан стрелац, Мишовић није остварио репрезентативну каријеру какву је свакако заслужио. Наиме, 27. октобра 1962. селектор Ранко Жеравица окупио је у Зрењанину „Б“ репрезентацију Југославије и позвао Радмила Мишовића који тада имао деветнаест година. Била је то прилика да се афирмишу млади играчи на турниру у Букурешту (поред Југославије учествовале су екипе Румуније, Мађарске и Украјине, тада у саставу СССР-а), како би се селектовали за први сениорски тим. Међутим, Жеравица није Радмила уводио у игру, што га је револтирало, па је настао вербални сукоб. Последице су биле озбиљне, јер га Жеравица није више звао у репрезентацију. Тако је, стицајем околности, Радмило Мишовић „одиграо“ само три утакмице за „Б“ репрезентацију Југославије. Затим је на 11. балканским играма у Софији 1966. био у тиму Југославије који је освојио златну медаљу. Међутим, ни тада на пет утакмица није забележио ниједан кош, јер због болести није ни улазио у игру.

Сукоб са Жеравицом био је потпун, тако да Мишовић није играо за Југославију ни када је репрезентација играла пријатељске утакмице у Чачку. Прва кошаркашка међународна утакмица у Чачку (када је у питању мушка репрезентација), организована је у фебруару 1970. године. У тада још увек новој Хали крај Мораве Југославија се састала са Аргентином и пред око 3.500 Чачана победила минималним резултатом (70:68). Сви су очекивали да Жеравица у тим уведе Радмила, који је у зимском капуту

седео на клупи за резервне играче. Према званичном објашњењу Мишовић је био болестан, а Југославија је играла без најбољих играча који су редовно позивани у репрезентацију. Чачанска публика била је изразито незадовољна. Међутим, неправедно изостављање из репрезентације додатно је допринело Мишовићевој популарности у родном граду.

„Маршал” је по избору београдских „Вечерњих новости” 1971. био у најбољој петорци првенства, у коју су осим њега уврштени Љубодраг Симонић, Никола Плећаш, Дамир Шолман и Петар Сканси. Исте године у Чачку је организован и Првомајски ТВ кошаркашки турнир, а Мишовић је одбио да игра за „ТВ екипу”. На исти начин је поступио и 16. априла 1974. када је одбио да буде део тима „Истока” југословенске лиге која је играла против „Запада” (екипе састављене од најбољих играча првенства, подељене по географској локацији клубова). Тада је јасно саопштио да неће играти због болести, али и да је здрав на исти начин би поступио: „...сматрам да мени као играчу од 31 године не треба указивати поверење, пошто је моје време већ прошло”. Ипак, у лето 1978, на крају своје играчке каријере, учествовао је на такмичењу у извођењу слободних бацања под називом „ТВ кош”. Телевизија је организовала преносе из Палате спортова на Новом Београду у оквиру недељног поподнева, тада вероватно најгледаније телевизијске емисије у Југославији. У финале су се пласирали Крешимир Крешо Ћосић и Радмило Мишовић, који је на крају био и победник у надметању.

Све је то условило да његово свечано опраштање од кошарке у Чачку буде велики спектакл. У суботу, 4. новембра 1978, падобранци Аеро-клуба из Краљева спустили су на средишњи чачански трг кошаркашку лопту којом је играна утакмица између „Борца” и сарајевске „Босне”, клуба „побратима”. Пред меч је организован велики „културно-уметнички програм” са оркестром, деца су певала и рецитовала песме посвећене Радмилу Мишовићу, дељене су плакете, целом догађају присуствовале су најзначајније личности из тадашњег друштвено-политичког живота Чачка и региона, изнад града је пролетео спортски авион на чијим крилима је са доње стране великим ћириличним словима било исписано „РАДМИЛО МИШОВИЋ”. После утакмице у Хотелу „Београд” настављена је свечаност коју је водио новинар Петар Лазовић. Чачак у својој модерној историји никада пре нити после овог догађаја није имао спектакуларнију јавну свечаност посвећену некој личности.

Међутим, то није био потпуни крај играчке каријере Радмила Мишовића. После једногодишње паузе прихватио је позив „Железничара” за који је играо у сезони 1979/1980. (15 утакмица, 259 кошева). Однос Чачана према њему није се променио ни када је играо за „Желе” и редовно је доживљавао овације. Након 1980. није више активно играо кошарку.

После завршетка играчке каријере наставио је да ради у „Борцу” на разним функцијама. Још док је био играч имао је место „референта спортске дворане”, „директора” КК „Борац”. Био је то заправо начин да му се клуб одужи, јер у то време држава је имала рестриктиван однос према професионалним играчима. У „Борцу” је био запослен све до 31. августа 2010. када званично одлази у пензију. Покретао је разне иницијативе с циљем побољшања статуса „Борца” у граду и кошарке уопште. Радмило Мишовић је са Зораном Биорцем и Миланом Пецом Петронијевићем још 2011. био један од иницијатора да се у Чачку формира Музеј кошарке.

За своје вишедценијско бављење кошарком добио је многа јавна признања: Октобарску награду Чачка (1973), као први спортиста коме је уопште уручено ово признање; Орден рада са сребрним венцем (1975); трофеј „Златна левица” (1977) Удружења клубова Прве лиге; Повељу КК „Борца” (1995), највише признање овог клуба; Децембарску награду града Чачка (2008); Повељу за животно дело у области спорта (2009) Удружења спортских новинара Чачка. Проглашен је и за најбољег спортисту Града Чачка у XX веку.

О Радмилу Мишовићу написано је на стотине новинских чланака, снимљене су многе телевизијске емисије и написане две књиге: Александар Керковић, „Радмило Мишовић” (1972); Светислав Љ. Марковић, „Радмило” (2013).

Чачани се слажу да га огромна слава никада није променила, па је као најпопуларнији спортиста Чачка увек позиван за најразличитије „друштвено-политичке” акције, како се то некада говорило. Од тога шта спортисти мисле како треба организовати помоћ за изградњу водовода (1972), преко одавања поште преминулом Титу у Хали крај Мораве (1980), до дневно-политичке страначке борбе на локалном нивоу после 1990. године. Није био за тадашњу опозицију, да би 1999. био на челу удружења „Патриотских снага”, када је током ратних дејстава обилазио мобилисане Чачане. Страначко сврставање створило је проблеме са локалном самоуправом другачијих политичких опредељења, што се одразило и на КК „Борац”, који је после 2000. био у веома тешкој ситуацији. Мишовић је био и народни посланик из Чачка на листи Странке српског јединства (од 2000. до 2003). После избора 2003. повукао се из политичког живота. Од 2007. до 2009. био је и члан Управног одбора Кошаркашког савеза Србије (КСС). Међутим, није био задовољан радом КСС, пре свега односом према клубовима као што је „Борац”, па је дао оставку.

Мишовић је имао два велика хобија. Најпре голубарство, које наследио од оца Јована и старијег брата Николе, као и пецање на Западној Морави. Због свега онога што је чинио његов живот у Чачку, а то су између осталог

били и голубови, Радмило се 1963. брзо вратио из Београда, из кога су код њега често долазили браћа Пива и Дуда Ивковић, чувени кошаркашки тренери и голубари. Иначе, Дуда Ивковић је имао посебну клаузулу уговора са свим клубовима које је тренирао у земљи и иностранству да му обезбеде услове за гајење голубова од којих се никада није одвајао. Радмило је играо кошарку у неко друго време. Када је престао да се бави овим спортом, радници чачанске „Хидроградње” и „Електромораве” подигли су му викендицу за пецање у Видови (наспрам Међувршја). Био је то поклон Чачка за крај каријере. Пецањем је престао да се бави пре више од једне деценије, а голубовима још 2000. године. Исто важи и за дружење („боемију”) по кафанама, по чему је био познат у младости.

Радмило Мишовић се 6. августа 1970. венчао са Весном Марковић, која је такође играла кошарку за „Борац”. Кум на венчању био је Душан Радоњић Ђука, фудбалер „Борца”. Радмило и Весна живели су у породичној кући Мишовића код цркве и добили две ћерке. Ана (1972) живи у Београду, Јована (1978) у Чачку. Као и свих претходних осам деценија, суграђани Радмила сваког дана редовно сусрећу на улици у центру града.⁶⁴⁸

648 Александар Керковић, *Радмило Мишовић* (Чачак : Савез организација за физичку културу Чачка, Кошаркашки клуб Борац, 1972); *Košarkaška enciklopedija...*, 281; Светислав Љ. Марковић, *Радмило : [монографија о Радмилу Мишовићу]* (Чачак : Удружење Мајстор баскета, 2013); А. Стефановић, *Кош на обали Мораве*, 95; А. Стефановић, *Чачански сјорџисџи џоворе [1]*, 5-16; Marko Ljubomirović, „Žoc, Kića i Maršal sa Morave – legende i mitovi čačanske košarke”, *Око magazin RTS-a* (<https://www.rts.rs/page/sport/sr/story/37/kosarka/4094896/zeljko-obradovic-zoc-dragan-kicanovic-kica-radmil-misovic-marsal-sa-morave-legende-i-mitovi-cacanske-kosarke-cacak-borac-zelovo-morava-kosarka-dokumentarni-film-marko-ljubomirovic-okomagazin-rts.html>, 2. 10. 2020); Милош Тимотијевић, „Radmilo Mišović, najveća košarkaška legenda Čačka”, *Portal „Moravainfo” Čačak* (<http://moravainfo.rs/radmilo-misovic-najveca-kosarkaska-legenda-cacka/>, 30 9. 2022).

ЈОСИП ЈОЛЕ ФАРЧИЋ (1945)

Сл. 173 – Јосип Фарчић

Чувена изјава Крешимира Ћосића да се најбоља репрезентација Југославији прави од центара из Далмације и бекова из Чачка, потпуно се уклапа у каријеру Јосипа Фарчића.

Породица Фарчић пореклом је са Корчуле. Пре Другог светског рата упутили су се на рад у Македонију, одакле су их протерали Бугари 1941. године, па су отишли у Славонију.

Тако је Јосип Фарчић, пореклом из Далмације, рођен 1. јануара 1945. у Сарвашу, насељу у Осичко-барањској жупанији данашње Републике Хрватске.

Породица је после њега добила још два сина и три ћерке, али се они нису бавили спортом.

Јосип Фарчић је као најстарије дете у породици постао подофицир ЈНА, са чиним водника. Стицајем околности крајем 1962. распоређен је у Чачак, што је одлучујуће утицало на његову спортску каријеру. У Чачку је добио надимак Јоле, да би га касније Београђани прекрстили у Фаре.

Наиме, управо у то време КК „Борац“ активно је трагао за квалитетним центром како би конкурисао за улазак у Прву савезну југословенску лигу. Тако су 1963. тренер екипе Александар Стефановић и један од најзначајнијих играча Слободан Копривица једне вечери на чачанском корзоу приметили високог момка кога нису познавали. Када су му пришли у упитали га ко је и одакле је, он им је одговорио: „Војна тајна“.

У питању је ипак била само шала. Одмах су успоставили добру комуникацију и исте вечери отишли у фискултурну салу Гимназије у Чачку да оцене да ли Фарчић, висок 205 цм, има осећај за кошарку коју никада пре тога није играо. Испоставило се да је сваки шут који је упутио према кошу био и погодак, што је било огромно изненађење, јер пре тога тако нешто никада није радио. Било је јасно да су пронашли човека који има велики таленат, али ништа више од тога.

Према речима самог Фарчића кошаркашки учитељи Стефановић и Копривица били су невероватно упорни и од њега створили кошаркаша и то са таквом упорношћу би и од обичног „дрвета“ исто урадили. Свако јутро пре него што би отишао на посао имао је индивидуални тренинг, а онда увече са осталим играчима.

На почетку је све било помало смешно, јер није имао добру координацију покрета у трчању, а слободна бацања је изводио једном руком и то левом. Потом је почео да копира Радивоја Кораћа и слободна бацања шутирао „из колена”. Пошто је имао велико стопало (број 50), за њега није било могуће набавити патике, па су му правили кожне, заправо неку врсту ципела.

На припремном турниру у Куманову јануара 1964. Фарчић одиграо је прву званичну утакмицу за КК „Борац”. Одмах је постао стандардни играч, стамени леворуки центар који из игре шутира једном руком.

КК „Борац” је имао велике амбиције у то време, да би 1965. на квалификацијама у Иванграду (Беране) обезбедио улазак у Прву савезну лигу. Међу играчима који су то изборили био је и Јосип Фарчић. Добре игре нису остале незапажена, па је 1966. одиграо четири утакмице за репрезентацију Југославије током припрема за такмичења, али није уврштен у први тим.

Улазак у друштво прволигашких тимова донео је за „Борац” нова искушења. Фарчић је као војно лице био у систему ЈНА која је имала свој клуб. То је био разлог што је већ у пролеће 1967. почео да игра за „Партизан”, пошто је добио прекоманду из чачанског гарнизона за Београд. Био је то само први у низу прелазака играча „Борца” у „Партизан” започет још 1954. одласком браће Ђурића.

Сл. 174 – Александар Стефановић и Јосип Фарчић

Фарчић је у „Партизану” играо читаву деценију (1967–1977), са којим је у сезони 1975/1976. освојио и прву првенствену титулу за овај клуб, заједно са још два играча из Чачка, Драганом Ђукићем и Драганом Кићановићем. За „Партизан” је одиграо укупно 314 утакмица у свим такмичењима и постигао 3.643 коша (просечно 11,6 по мечу). За репрезентацију Југославије играо је 1975. на Балканијади у Румунији (на седам утакмица постигао је 29 кошева) и освојио златну медаљу.

Фарчић је у „Партизану” играо читаву деценију (1967–1977), са којим је у сезони 1975/1976. освојио и прву првенствену титулу за овај клуб, заједно са још два играча из Чачка, Драганом Ђукићем и Драганом Кићановићем. За „Партизан” је одиграо укупно 314 утакмица у свим такмичењима и постигао 3.643 коша (просечно 11,6 по мечу). За репрезентацију Југославије играо је 1975. на Балканијади у Румунији (на седам утакмица постигао је 29 кошева) и освојио златну медаљу.

За разлику од многих других играча који су отишли из Чачка за Београд, Фарчић је после завршетка каријере у „Партизану” поново дошао у

„Борац”, за који је играо у сезони 1977/1978. године. Већ у септембру 1977. на припремној утакмици између репрезентације Југославије и „Борца” (128:118), Фарчић је играо за Чачане. „Борац” је те године био сасвим солидан и на крају је заузео пето место, што му је омогућило да 1978/1979. игра европски Куп „Радивоја Кораћа”.

Међутим, он те сезоне није играо у Чачку. Кошаркашку каријеру је окончао играјући за београдски „ИМТ” до 1981. године.

У међувремену је завршио и војну школу, постао официр и пензионисао се са чином потпуковника ЈНА. Са супругом Велинком Вером није добио децу. Данас као пензионери живе у Дражевцу поред Београда и узгајају цвеће. Чачак никада није заборавио, јер је за њега он био и остао први кошаркашки завичај.⁶⁴⁹

649 Интервју са Јосипом Фарчићем из Београда, 1. јун 2022. године; *Košarkaška enciklopedija...*, 269; Милош Тимотијевић, „Легенде чачанске кошарке : Јосип Јоле Фарчић”, *Чачанске новине*, 16. август 2022, 26-27.

МАРИНКО МАШКО ПУРИЋ (1946–2003)

Сл. 175 – Маринко Пурић

Чачак је рано постао истински „град кошарке”, што је ка „игри испод обручева” привукло на стотине дечака и девојчица. Било је то време искреног аматеризма и неизмерне занесености према овом спорту, али и велике конкуренције. Уопште није било лако и једноставно постати првотимац „Борца”, нарочито на бековској позицији. Они који су успели у својој амбицији, захваљујући пре свега таленту, раду и упорности, заувек су и обележили чачанску кошарку. Један од таквих играча био је и Маринко Машко Пурић (3. мај 1946 – 20. јануар 2003).

Пурићи потичу из села Радијевића код Нове Вароши. Старином су из ширег подручја југозападне Србије и славе Светог Стефана. Маринко је рођен у Чачку (отац фотограф Бранислав Брана Пурић 1920–1974, мајка Зорка Лијескић 1922–2007). Од 1951. Пурић живи у кући у близини цркве, преко пута Мишовића.

Место становања је на неки начин и одредило његову каснију спортску каријеру, јер је било потпуно „нормално” да се као комшија Мишовића и „Моравац” бави кошарком. У раној младости био је изузетан играч са кликерима, касније и билијара. Већ 1956. почео је да игра за пионире „Борца”, а за сениоре 1963. године. Постао је стандардни првотимац, поуздани бек. Играо је у великој генерацији коју у којој су најпознатији и најдуговечнији играчи били Радмило Мишовић и Слободан Копривица.

Његов таленат брзо је уочен, тако да је позиван на припреме репрезентације Југославије. Међутим, у сениорској репрезентацији дебитовао је тек на Балканским играма 1968. године када је освојио златну медаљу (Измир – Турска). Поред Пурића у репрезентацији је тада био и Драган Ђукић. Они су својим квалитетом, залагањем и играма у потпуности задовољили тренера репрезентације Ранка Жеравицу. Била је то комбинована екипа Југославије у којој су играли Капичић, Плећаш, Чермак, Јеловац, Шолман, Симоновић, Маројевић, играчи који су у то време убедљиво освајали медаље за Југославију. Конкуренција је била велика, тако да Чачани, без обзира на квалитет, нису успели да замене некога из „старог” тима.

Сл. 176 – Маринко Пурић

Сл. 177 – Маринко Пурић и Љубодраг Дуци
Симоновић

Пурић је показивао оштрину у игрању, како у вођењу лопте, тако и додавању и поентирању. Имао је изражену поноситост и отворено је улазио у сукобе са опонентима. Био је веома озбиљан и ћутљив човек, који се у друштву скоро никада није смејао. У својој спортској каријери имао је проблем што су га касно позвали у репрезентацију, да би га у „невреме“ позвали у војску 1972/1973. (служио је ЈНА заједно са Драганом Џајићем), у сезони када је „Борац“ заузео четврто место у првенству. И данас су сви убеђени да би „Борац“ постао првак Југославије да је те сезоне Пурић био у тиму.

По повратку из ЈНА поново је постао истакнути првотимац „Борца“, да би у јулу 1978. коначно завршио играчку каријеру која је трајала од пионирских дана. Укупно двадесет две године са преко 500 одиграних утакмица. У први мах остао је у „Борцу“ као тренер кадета. Уписао је Вишу тренерску школу, али није је завршио. Успео је да са јуниорима „Борца“ заузме треће место на првенству Југославије 1981. године у Сплиту, што је био велики успех. Испред „Борца“ су били домаћа „Југопластика“ и „Задар“. Треће место са јуниорима „Борца“ поново је освојио у сезони 1999/2000.

Сениорски тим „Борца“ преузео је у јесен 1984, када је заменио Слободана Копривицу. До краја сезоне успешно је водио екипу која је ушла и у плеј-оф. Ипак, није наставио да се бави тренерским послом по завршетку сезоне 1985. године. На ту одлуку није могао да утиче ни

Сл. 178 – Маринко Пурић (стоји други слева) као тренер КК „Борца” 1985. године

Ранко Жеравица који га је саветовао да ипак остане тренер. Касније, пред крај живота, Пурић је био помоћник Дејану Мијатовићу првом тренеру „Борца” (2000–2003).

Пурић је играо у епохи када кошаркаши нису добијали велике материјалне награде. Зато је после завршене средње Техничке школе морао да паралелно игра кошарку и да ради у фабрици „Слобода”. Сваког дана је одлазио на посао, излазио на тренинге, да би се потом поново враћао на радно место, а увече је поново ишао на тренинге. Савременици су запамтили да га је красио изражени осећај за испуњавање дужности, што је показивао до последњих дана живота.

Маринко Пурић се 1977. оженио са Зорком Селаковић (1951), која је такође била кошаркашица „Борца” (1966–1974). Спортску каријеру је окончала када је уписала Правни факултет. Маринко и Зорка 1977. добијају ћерку Селену, која је завршила Медицински факултет и сада ради као анестезиолог у Универзитетској дечкој клиници у Београду. Млађа ћерка Ивана (1980) завршила је Технолошко-металуршки факултет (хемијско инжењерство) и живи и ради у Њујорку, где води козметичку компанију. У браку са дизајнером Каримом Рашидом добила је ћерку Киву (2013). Старија ћерка Селена добила је ћерку Галу (2016). Обе ћерке, Селена и Ивана, после основних студија одбраниле су и магистарске радове.

Сл. 179 – Тим „Борца” 2001. године (горе слева): спортски директор Радић, Илић, Јевђић, Радовановић, Јоровић, Нишавић, Николић, помоћни тренер Маринко Машко Пурић, тренер Мијатовић и лекар др Антоновић; (доле слева): економ Лекић, Крстовић, Мариновић, Марковић, Мијушковић и Дујовић

Захваљујући чињеници да је био врхунски спортиста и кошаркашки репрезентативац, Пурићу је признато пет година радног стажа, тако да је 2001. отишао у пензију. Живот је изгубио у саобраћајној несрећи 20. јануара 2003. у месту Дићи поред Љига, када је путовао на преглед на Универзитетску клинику у Београд. Сахрањен је у Чачку.⁶⁵⁰

650 Интервју са Зорком Пурић из Чачка, удовицом Маринка Машка Пурића, 22. новембар 2022. године; *Кошаркашка енциклопедија...*, 289; З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (29)”, *Чачанске новине*, 27. мај 2008, 27; Милош Тимотијевић, „Прилози за историју чачанске кошарке : Маринко Машко Пурић”, *Чачанске новине*, 31. јануар 2023, 26-27.

ПРЕДРАГ КАТАНИЋ (1947–2014)

Сл. 180 – Предраг Катанић

Чачак је увек био познат по одличним кошаркашким бековима, прецизним шутерима, а центарске позицији није лако попуњавао домаћим играчима. Један од првих квалитетних центара „Борца” био је Предраг Катанић (2. фебруар 1947 – 14. мај 2014), иако за данашње појмове није имао претерану висину (199 цм) за позицију на којој је играо.

Катанићи су чувена и разграната фамилија пореклом из Бреснице и Бечња, која је дала велики број познатих високих официра и свештеника у последњих 200 година. Старином су из Херцеговине и славе Ђурђевдан.

Предраг Катанић рођен је у Бресници као друго дете свештеника Радојка Р. Катанића (Бечањ 1919 – Београд 1947) и Љубице Марић (Мршинци 1923 – Крњево 2006). Радојко је завршио богословију у Битољу, а предавач му је био владика Николај Велимировић, тада епископ охридски. Потом је постављен за свештеника у селу Бресници у храму Светог апостола Јеванђелисте Марка, задужбини генерала Марка Катанића (1830–1907).

Свештеник Радојко Катанић говорио је и читао на неколико страних језика, поседовао је солидну библиотеку са књигама не само на српском, већ и на немачком, енглеском, француском и руском језику. Била је ту и књига коју је Михаило Пупин посветио и поклонио епископу Николају Велимировићу, а он затим уступио Радојку. Поред љубави ка читању знао је и да свира виолину.

Због наизглед не тако опасне упале увета изненада је преминуо 1947. у болници у Београду. Породица је била потпуно изненађена. Недуго затим, у четвртој години живота, преминуо је и први Радојков син Василије (1949).

Након смрти супруга и старијег сина Љубица Катанић се враћа у своју фамилију у Слатину. Тако је Предраг живео на селу све док није завршио четврти разред основне школе. Бригу о њему водила је баба Милка, за коју је остао везан до краја живота.

Љубица се у међувремену преудала за Панту Живановића из Крњева код Велике Планае и са њим је живела у Кучеву, где је био управник железничке станице. После завршетка четвртог разреда основне школе Предраг

Сл. 181 – Предраг Катанић као члан репрезентације Југославије

Катанић се сели код мајке и очуха у Кучево, где је и завршио основну школу, да би потом уписао Техничку школу у Чачку. Мајка и очух остали су да живе у Крњеви, где су 1956. добили сина Ненада.

Тако је Предраг Катанић практично живео сам у Чачку, прилично усамљен, мада је имао бројну родбину у околини града. Напорни дани у раној младости помогли су му да изгради снажну вољу, по којој је био познат као зрео човек и која му је донела остварење многих амбиција којима је тежио. Занимање оца и презиме су утицали да је већ у раној младости добио два надимка: Поп и Катанац.

Друштво у Чачку повукло га је ка спорту. Најпре према фудбалу и рукомету, а затим дефинитивно ка кошарци и „Борцу“, у коме је провео највећи део каријере. Већ као средњошколац поседовао је висину, тако да су га брзо учили стари чачански кошаркаши Виде Новаковић, Александар Стефановић и Слободан Копривица. У сениорском екипи „Борца“ почео је да игра већ 1965, да би 1966. имао малу незгоду (сломио је руку), што му ипак није омело каријеру. Исте године играо је за младу репрезентацију Југославије на „Купу Босфора“ у Турској.

Иако је имао висину и снагу, био је пре свега играч технике и интелигенције, познат по „хорог“ шуту десном, али и левом руком. У Чачку се још памти његов шут којим је побеђена „Црвена звезда“ у Чачку 1973. године (81:79) и то у последњој секунди. Касније је још неколико пута био главни јунак овако драматичних завршница.

У Првој савезној југословенској лиги играо је једанаест сезона за „Борац“, на укупно 232 утакмице и постигао је 1.781 кош (просечно 7,7 по утакмици). Требало би рећи да је то било време када је југословенска лига била можда и најјача у Европи.

На крају каријере играо је за чачански „Железничар“ (1978–1980), који је тада био члан Друге савезне југословенске лиге. Оиграо је укупно 43 утакмице и дао 668 кошева.

Сл. 182 – Предрaг Катанић

Катанићева каријера трајала је укупно петнаест година, све до 33. године његовог живота, чиме је оставио велики траг у чачанској кошарци.

Када се преселио у Београд играо је на два турнира за репрезентацију ветерана СР Југославије (Србија и Црна Гора).

Непосредно по завршетку играчке карије кратко време био је тренер млађих категорија „Борца”. Вишу тренерску школу завршио је на Факултету за физичку културу у Београду.

Међутим, није остао у тренерском послу. После средње завршио је Вишу техничку школу у Чачку, што је одредило и његово професионално занимање по окончању спортске каријере. Наиме, пошто се рано оженио (1969) био је принуђен да паралелно са играњем кошарке има и стално запослење како би издржавао породицу.

Најпре је радио у чачанском предузећу „Литопапир”, у почетку као руководилац погона за амбалажу, а потом и као комерцијални директор. Затим је 1985. почео да ради у испостави краљевачког предузећа „Папир-промет”

у Чачку, да би већ 1986. прешао у Београд у коме је до 1990. радио у фирми „Центротабак” која је пословала у оквиру дуванске индустрије. Од 1990. почиње приватни посао и целу породицу сели у Београд. Ни тада није заборавио Чачак и „Борац” који је помагао као приватни предузетник.

Предраг је у браку са Даницом Вукићевић добио ћерку Наташу (1970) и сина Марка (1977). Са другом супругом Мирјаном Савовић није имао деце. Ћерка Наташа завршила је Филолошки факултет, одсек за енглески и немачки језик, да би потом и магистрала. Син Марко дуго се бавио кошарком. Почео је најпре у млађим селекцијама „Партизана” и „Шампиона”, а као сениор играо је за „Младост” из Земуна, „Милиционар”, „Иву” из Шапца, „Нову Пазову” и „Раднички” са Црвеног крста у Београду. Након окончања спортске каријере завршио је факултет и бави се прометом некретнина. Маркова ћерка Марија (2011) тренира кошарку, док је ћерка Тамара (2019) још дете, али сви верују да ће наставити породичну традицију.

Предраг Катанић је био маркантан човек господственог држања и елеганције у одевању. Волео је да се дружи са својим Чачанима, поседовао је ведрину, духовитост и велику животну енергију. Знао је да свира гитару, добро је певао и као многи Чачани волео да пеца. Пред крај живота имао је проблема са здрављем, али се одлично борио са веома тешком болешћу коју је у први мах савладао, да би десет година касније, 14. маја 2014. преминуо у Београду. На лични захтев сахрањен је на Чачанском гробљу.⁶⁵¹

651 Интервју са Марком Катанићем, сином Предрага Катанића, 1. август, 21. новембар 2022. године; *Košarkaška enciklopedija...*, 275; С. Марковић, Г. Оташевић, М. Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар...*, 316; Милош Тимотијевић, „Из историје чачанске кошарке : Предраг Катанић (1947–2014)”, *Чачанске новине*, 13. децембар 2022, 26-27.

МИРКО ДРОБЊАК (1948)

Сл. 183 – Мирко Дробњак

Чачански кошаркашки клуб „Борац“ имао је пуно сјајних играча, али је само центар Мирко Дробњак играо највише утакмица у Првој југословенској савезној лиги.

Мирко потиче из породице Дробњак која је пореклом из села Пријевора код Чачка и славе Светог Јоакима и Ану. Отац Бојан преселио се у Чачак 1945. и оженио се са Милунком Пешовић, родом из села Озрема код Горњег Милановца. Бојан је радио у грађевинском предузећу „Каблар“, а Милунка у „Слободи“. Добили су два сина, Гојка који је био официр и каријеру завршио са чином пуковника, и Мирка, чувеног

кошаркаша „Борца“, који се родио 28. августа 1948. године.

Основну и Средњу техничку школу Мирко је завршио у родном граду. Најпре је почео да тренира фудбал у „Борцу“, одакле га је „одстранио“ тренер Шкоба Филиповић јер није имао таленат за овај спорт.

Кошарку је почео да игра лично касно, тек са седамнаест година. Наиме, иза Пушељића куће у Чачку налазило се велико заједничко двориште („авлија“), у коме је био постављен и један кош. Двориште је делила и породица Слободана Копривице, а његов ујак из Италије послао им је гумену лопту „Пенсилванија“, једну од првих која је дошла у Србију, што је за то време била посебна привилегија. Међу дечацима који су играли кошарку био је и Мирко Дробњак, али они су могли под кош тек пошто би игру завршили старији дечаци. Поштовао се ред.

Стицајем околности гледао је један тренинг „Борца“ на коме је било само девет играча. Нису имали десетог како би попунили два тима, па су му

Сл. 184 – Мирко Дробњак

понудили да игра са њима, али само ако „закуца“ лопту у кош, што је он и учинио. Имао је снажан осећај сигурности када се нашао на терену, као да већ десет година тренира кошарку. Сутрадан је дрско, и без званичног позива, дошао на тренинг „Борца“.

Први тренер био му је Александар Стефановић, којег је ценио као спор-тског педагога. Када су у питању кошаркаши ценио је Радивоја Кораћа, јер је код њега све било једноставно и ефикасно, као и код Радмила Мишовића.

Надимак Кобац добио је од професора Стефановић, јер је са 202 цм био у то време истакнути центар. Наиме, средином 60-их година у чачанском „Борцу“ почела је да тренира једна одлична генерација јуниора коју је водио некадашњи играч „Железничара“ и „Борца“ Владе Ивковић. Овај подмладак био је основа тима „Борца“ који је 1967. постао јуниорски вице-шампион Југославије.

Дробњак имао је ту срећу да је, чим је почео да тренира кошарку, ушао у први тим „Борца“ који баш 1966. године постаје стабилан прволигаш велике Југославије. Прву званичну утакмицу одиграо је у Карловцу против њиховог „Железничара“. У то време није био део прве петорке, али је после годину дана постао први центар екипе. „Сменио“ је Веља Нешовановића у првом тиму, преузео од њега број „15“ и са тим дресом је отишао и у „пензију“.

Имао је урођен осећај за шут, али је на њему истрајно радио. Тренирао је по два-три сата шут са једнога места, са две лопте и пет-шест дечака који враћају лопте. У то време утакмице су се још играле на отвореном терену, на асфалтној подлози, што је кошарци давало једну другачију димензију, а публици нарочити амбијент.

Било је то време изузетне популарности кошарке у Чачку и огромног интересовања јавности за све утакмице, што је било условљено и квалитетом играча и утакмица. Зато су кошаркаши били поштовани у Чачку, што им је доносило многе привилегије, али не и материјалну накнаду у данашњем смислу.

Већ 1968. године Дробњак је званично почео да ради у грађевинском предузећу „Каблар“ у Краљеву, где је путовао сваког дана возом и враћао се у Чачак. Од 1972. па до пензије 2008. радио је у осигуравајућем друштву „Дунав“ у Чачку. За све то време редовно је тренирао и играо кошарку, што је био велики напор и напрезање.

Мирко Дробњак играо је за КК „Борац“ у низу тринаест година (1966–1979). Потом је прешао у комшијски КК „Железничар“ у коме је играо две сезоне (1979–1981), да би се у „Борац“ поново вратио 1981. године и одиграо једну сезону у Првој савезној лиги. Потом је као ветеран прешао у „Младост“ из Лучана, где је две године био играч и тренер, али касније се није посветио овом позиву. Док је био у „Младости“ тренирао

Сл. 185 – Тим „Борца“ 1975. године (горе слева): тренер Копривица, Шаранчић, Мирко Дробњак, Урошевић, Катанић, Јојић и Биорац; (доле слева): Пурић, Арсић, Мишовић, Павловић, Д. Стругаревић и Бокић

је Жељка Танасковића (1967), који је касније као одбојкаш имао изузетне репрезентативне успехе.

Свечано и симболично се опростио од кошарке на утакмици „Борца“ са сарајевском „Босном“ 7. септембра 1985. године. Био је то турнир поводом четири деценије од оснивања „Борца“ на коме су осим домаћина учествовали „Босна“, „Цибона“ (клубови „побратими“) и „Раднички“ из Београда.

За укупно шеснаест година проведених у „Борцу“ Дробњак је одиграо све утакмице свога клуба и није изостао ни са једног тренинга. Никада није доживео повреду, нити је био болестан. Међу свим играчима КК „Борца“ он је рекордер по броју одиграних сезона у Првој југословенској савезној лиги. Играо је укупно 14 првенстава и на 296 утакмица постигао 3.347 кошева. По много чему то је изузетно кошаркашко постигнуће, јер су на нивоу целе некадашње Југославије само Ђерђа, Марцелић, Маровић, Ражнатовић и Логар играли на више првенстава. Када се рачунају утакмице у свим лигама најбољи стрелац „Борца“ је Радмило Мишовић, а Мирко Дробњак је други.

Било је то време велике конкуренције међу играчима на југословенском простору, тако да и поред несумњивих квалитета Дробњак никада није позван да игра за репрезентацију Југославије. Тренери су га 1972. и 1973. године оценили као шестог, односно седмог играча првенства. Играо је за „Исток“ 1975. на утакмицама „Исток – Запад“ југословенске лиге, где су

Сл. 186 – Мирза Делибашић уручује поклон Мирку Дробњаку на опрштајној утакмици у Чачку

у репрезентацији „Истока” били играчи из Србије, Македоније и Црне Горе, а „Запада” из Босне и Херцеговине, Хрватске и Словеније. Управо су 1974. и 1975. биле врхунац његове каријере.

Увек је играо чврсто и оштро, што су знали сви противнички играчи. Посебно оштар био је у дуелима против Драгана Капичића из „Црвене звезде”, али у принципу никога није „штедео”. Оштрину, непосредност и снагу испољавао је и у свакодневном животу. Нема много „стажа” као кошаркашки функционер. Две године био је технички руководилац КК „Борца”, а потом и председник Скупштине КК „Борац”.

Награду за животно дело уручило му је Удружења спортистских новинара Града Чачка.

Оженио се 1972. године. Са супругом Драгицом, девојачки Војиновић, добио је ћерку Јелену (1972) и сина Ивана (1975). Јелена је била талентована атлетичарка, државни рекордер у трчању на 100 метара са препонама и завршила је Факултет за физичко васпитање. Син Иван је завршио вишу тренерску школу и 2001. године са пионирима чачанског „Борца” освојио првенство СР Југославије (Србија и Црна Гора). И касније је имао успехе са кадетима и јуниорима. Јеленини синови Вук и Урош баве се тенисом.

Мирко Дробњак се као пензионер бави пчеларством, а у слободно време игра шах и чита.⁶⁵²

652 Интервју са Мирком Дробњаком из Чачка, 5. август 2022. године; А. Стефановић, *Чачански спортистички говоре* [1], 401-410; З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац...: златне године чачанске кошарке (45)”, *Чачанске новине*, 21. октобар 2008, 27; Милош Тимотијевић, „Легенде чачанске кошарке: Мирко Дробњак”, *Чачанске новине*, 6. септембар 2022, 26-27; Miroslav Nešić, „Sportski spomenar [intervju sa Mirkom Drobnjakom]” (<https://www.rts.rs/page/radio/sr/story/23/radio-beograd-1/4518380/-mirko-drobnjak-kosarkas.html>, 26. 9. 2021).

ДРАГАН ЂУКИЋ

Сл. 187 – Драган Ђукић

Када је у питању кошарка, Чачак је одувек био познат по одличним бековима. Један од играча који се није уклапао у ово правило био је центар Драган Ђукић.

Ђукићи су пореклом из Пећи у Метохији, старином из Црне Горе. Блиски су рођаци са чувеним режисером Радивојем Лолом Ђукићем. Вукман Ђукић, официр ЈНА, и његова супруга Стана добили су четворо деце – синове Драгана и Жижу и ћерке Биљану и Нацу. Драган је рођен 1949. и кошарку је почео да игра у Чачку за КК „Железничар”.

У то време „Желе” је водио Миодраг Марјановић који је са Ђукићем пуно радио. Проводили су „дане и ноћи” тренирајући. Драган Ђукић је тако за КК „Железничар” одиграо две сезоне (1966/1967). Већ у почетком 1967. КК „Борац” је желео да доведе Ђукића, што је изазвало љутњу „Желоваца”. На крају је Ђукић ипак прешао у „Борац” и за нови тим наступио у септембру 1967. године.

За КК „Борац” играо је три сезоне (1967–1970) у време када су Чачани озбиљно спремали свој тим да можда и освоји првенство Југославије. Ђукић је био велико појачање, што су потврдиле и његове игре за јуниорску репрезентацију Југославије на Балканском првенству у Румунији (Хунедоари) 1967. године (златна медаља) и на Европском првенству у Шпанији (Виго) 1968. године (сребрна медаља). Исте године позван је да игра за сениорску репрезентацију Југославије на Балканском првенству у Турској (Измир), где је освојио златну медаљу.

Све је то била потврда да је Чачак добио квалитетног центра, што су показивале и првенствене утакмице, нарочито оне са „Задром”, у којима је Ђукић био равноправан играч са Крешимиром Ђосићем.

Међутим, београдски клубови имали су већу политичку и сваку другу друштвену моћ, тако да је Ђукић прешао у КК „Партизан” крајем 1970. у коме је играо укупно шест сезона (1971–1976) и на 139 утакмица постигао укупно 841 кош (просечно 6,1 по мечу). Било је то време када је КК „Партизан” постепено правио шампионски тим, у коме су играчи из Чачка (Фарчић, Ђукић, Кићановић) имали важну улогу. Коначно, КК „Партизан” је у сезони 1975/1976. освојио своје прво кошаркашко првенство Југославије. Чачани то никада нису успели.

Сл. 188 – Драган Ђукић као играч „Партизана”

Драган Ђукић је на Балканском првенству 1975. у Румунији (Букурешт) освојио златну медаљу и после тога није позиван да игра за репрезентацију за коју је на укупно 10 утакмица постигао 37 кошева. У Првој савезној кошаркашкој лиги Југославије одиграо је осам првенстава и на 173 утакмице постигао укупно 1.072 коша.

Ђукић је имао доста проблема са кичмом, што му је омело каријеру, али су други здравствени проблеми били озбиљнији. Трагично је окончао свој живот почетком осамдесетих година XX века.⁶⁵³

653 *Košarkaška enciklopedija...*, 268; С. Марковић, Г. Оташевић, М. Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар...*, 315; З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (24)”, *Чачанске новине*, 22. април 2008, 27; Милош Тимотијевић, „Легенде чачанске кошарке : Драган Ђукић”, *Чачанске новине*, 2. август 2022, 26-27.

САДИК ДИДА ЗЕЈНИЛОВИЋ (1949–2020)

Сл. 189 – Садик Зејниловић

Међу многим талентованим кошаркашима Чачка с краја шездесетих година XX века посебно место заузима Садик Дида Зејниловић (29. јун 1949 – 29. септембар 2020).

Дидина породица потиче из Берана (Иванграда). Његов отац Раиф Зејниловић био је официр ЈНА на служби у Македонији, где је и упознао своју будућу супругу Софију Палачеву која је била пореклом из Егејске Македоније у саставу Грчке. Наиме, словенско становништво Егејске Македоније масовно је подржавало партизански комунистички покрет како за време Другог светског рата, тако и током грађанског рата у Грчкој (1946–1949). Пошто су комунисти изгубили рат, преживели борци су емигри-

рали у Југославију, а међу њима је била и Софија Палачева. Тако се Садик Зејниловић родио у Струмици 1949. године, одакле му родитељи долазе у Чачак. Поред њега добили су и сина Сафета.

Садик је у Чачку завршио основну школу и Гимназију и као одличан ђак уписао и завршио Технолошки факултет у Београду.

За „Борац“ је почео да игра са седамнаест година, да би 1968. био у јуниорској репрезентацији Југославије која је на Европском првенству у шпанском Вигу освојила сребрну медаљу. Тако је Садик Зејниловић са Драганом Ђукићем у Чачка донео прво европско одличје. Била је то веома јака екипа у којој су поред Чачана Ђукића и Зејниловића наступали Винко Јеловац, Драгиша Вучинић, Зоран Славнић, Михајло Мановић, Љубодраг Симоновић, Дамир Шолман, Жарко Зечевић, Иван Сарјановић, Станислав Визјак и Фрањо Луковић. Тренер је био Слободан Пива Ивковић.

Сви су очекивали узлазну каријеру Зејниловића који је остао запамћен по изванредном и високом скок-шуту и одличној прецизности. Међутим, у то време у „Борцу“ је била велика конкуренција на позицији бека, тако да није добијао довољно времена да игра на утакмицама. Ипак, Зејниловић није променио клуб, мада су му „Работнички“ и Лазар Лечић нудили добре услове у Скопљу (играње и наставак студија технологије). Дида је ипак одлучио да остане у Чачку. Привремено је напустио кошарку када је уписао студије технологије у Београду, да би брзо наставио да игра за „Борац“,

Сл. 190 – Јуниори „Борца“ 1965. године (горе слева надесно): Мићо Видаковић, Зоран Јока, Предраг Катанић, Синиша Церовић, Владимир Туцо Андрић, Садик Дида Зејниловић и Стево Стругарчевић; (доле слева надесно): Зоран Кривокапић, браћа Матовић и Драган Скако Стругарчевић

а онда је нагло потпуно престао да игра кошарку у 23. години живота, што је била велика штета за спорт Чачка. Према његовом схватању бродови су били измишљени да би пловили, никако да стоје у луци, тако да није желео да седи на клупи за резервне играче.

По завршетку судија запослио се у чачанском предузећу „Цер“ и оженио се са Милом Мрав са којом није имао децу. Нису опстали у браку, а Дида се преселио у Бечеј и запослио у фирми „Фадип“, поново оженио и добио ћерку Софију. На крају се вратио у Чачак и пензију дочекао у „Церу“ пред само гашење ове фирме.

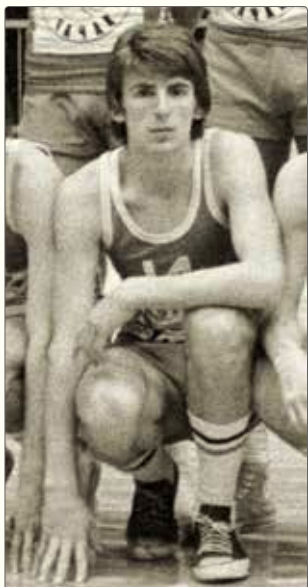
Преминуо је у Чачку, где је и сахрањен 29. септембра 2020. године.⁶⁵⁴

Сл. 191 – Радмило Мишовић и Садик Зејниловић

⁶⁵⁴ Интервју са Милом Мрав из Чачка, бившом супругом Садика Диде Зејниловића, 22. август 2022. године; З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (24)“, *Чачанске новине*, 22. април 2008, 27; Милош Тимотијевић,

МИЛАН ПЕЦА ПЕТРОНИЈЕВИЋ (1950)

Сл. 192 – Милан Петронијевић

Епитет „легенда“ обично се наводи за особе које су неприкосновени ауторитет у области којом се баве. У контексту модерног друштва спорт је омогућио да многи појединци јавно демонстрирају играчке вештине, физичке способности и психолошку прибраност (у сталној напетости супарништва са ривалима), што обезбеђује посебан статус у друштву. Тако је традиционални епитет „легенда“, што је увек прича о особи која је урадила нешто несвакидашње, добио нови живот, јер су спортисти добили значајну улогу у уобичавању колективног искуства (модерног предања) којим се потврђују и преносе вредности одређене заједнице.

Један од људи који у Чачку са правом носе епитет легенде свакако је и Милан Пецa Петронијевић, који је за пола века бављења кошарком у Чачку, најпре као играч, а потом тренер и функционер, оставио неизбрисиво спортско наслеђе.

Породица Петронијевић пореклом је из Пријевора код Чачка. Спадају у најстарије фамилије овог села и славе Светог Николу. Момир Петронијевић оженио се са Јулком Богосављевић из истог села и 1949. преселио се у Чачак где су му се родила деца. Ђерка Светлана завршила је математику коју је преко 30 година предавала у Машинској школи. Син Милан родио се 14. новембра 1950. док су становали у Обилићевој улици. Као и многи будући кошаркаши Чачка ишао је у Основну школу „Милица Павловић“, а потом је завршио Гимназију. Вишу економску није окончао, највише због активног бављења спортом.

Најпре је волео фудбал, тако да је кошарку почео да тренира тек са петнаест година код Миодрага Марјановића и убрзо постао члан првог тима КК „Железничар“. Било је то време када је чувени тренер Предраг Прево Вучићевић подмладио тим „Железничара“.

Тако је почетак тренерске каријере Прева Вучићевима истовремено био и почетак кошаркашке Петронијевићеве каријере у КК „Железничар“

„Заборављени кошаркаши Чачка : Садик Дида Зејниловић (1949–2020)“, *Чачанске новине*, 11. октобар 2022, 26-27.

Сл. 193 – Јуниорска екипа „Железничара“ из Чачка, првак Србије 1970. године (слева надесно): тренер Вучићевић, Милан Пеца Петронијевић, Спасовић, Рашковић, Биорац, Вуковић, Кићановић, Мићовић, Лукић, Тимотијевић, Дмитровић и Кривокапић

за који је одиграо укупно дванаест првенстава (1967–1979). Због висине је најпре почео као центар, да би касније играо као крило, бек и плејмејкер.

Упоредо са играњем за сениорски тим, Петронијевић је 1969/1970. са јуниорима „Железничара“ освојио прво место у Србији и био је први стрелац на завршном турниру који је организован у Чачку. „Желе“ је победио „Партизан“ и „Раднички“ из Београда, потом и „Слогу“ из Краљева. Претходно су на полуфиналном турниру у Ужицу победили домаћу „Слободу“ и „Црвену звезду“. Била је то прва титула коју је освојио „Желе“.

Са сениорима „Железничара“ освојио је 1976. прво место у Другој савезној кошаркашкој лиги Југославије и учествовао је на квалификацијама за улазак у Прву лигу. Иако нису успели, кошаркаши „Железничара“ потврдили су да је кошарка заиста најважнији спорт у Чачку.

У својој дванаестогодишњој играчкој кошаркашкој каријери Милан Петронијевић је постигао око 3.400 кошева за „Желе“. Поред Миодрага Марјановића, Драгана Кићановића, Радослава Шљивића и Радисава Ђурчића уврштен је у „Желову“ „идеалну петорку“.

После играчке каријере најпре је био секретар „Железничара“ (1978–1989), затим и тренер. Заправо, тренерским послом почео је да се бави још 1972. док је био играч, када је радио са млађим категоријама играча.

Сл. 194 – Милан Петронијевић

Био је и полазник тренерског курса у Кални код Књажевца 1974, на којем су присуствовали касније веома познати и успешни тренери Божа Маљковић и Бато Ђорђевић (отац Саше Ђорђевића).

Петронијевић је заменио Прева Вучићевића на месту тренера првог тима „Железничара“ и тај посао обављао је у више наврата (1989–1993, 1998–2007. и 2008–2010). „Паузе“ у тренирању „Жела“ проводио је најпре као помоћни тренер у „Борцу“ (1993–1997), а затим и први тренер (1997/1998). Имао је и стални радни однос у КК „Борац“ (1993–2002). Од 2002. до 2015. поново је у „Железничару“.

Водио је и тим „Борца“ на карневалској манифестацији „Кошаркашки маратон“ јула 1994. године, када су пуна 24 сата играли са „Железничарем“ који је тада водио Милош Бохињац. На крају је „Борац“ „победио“ (1677:1658).

Тренерски рад са млађим категоријама кошаркаша „Железничара“ (које је водио упоредо са тренирањем сениорских екипа) донео му је

највише успеха. Тренирао је млади тим „Железничара” који је 1982. играо финале Купа Југославије. Исте године јуниори „Железничара” под његовим вођством били су трећи у Србији, кадети су 1986. били финалисти првенства Србије, а јуниори су 1988. постали прваци Србије и вицешампиони Југославије. Милан Петронијевић тренирао је око 1.000 дечака из Чачак и на тај начин оставио заиста неизбрисив траг у историји спорта свога града. Међу младим играчима које је тренирао био је и Радисав Ђурчић, једини Чачанин који је играо у НБА.

После пола века проведених у кошарци, у пензију је отишао 2015. године. Проглашен је за „тренера године” у Чачку (1988). Од спортских новинара Чачка 2011. добио је и награду „за вишедеценијски рад на терену и око терена”, а 2022. „Награду за животно дело”. Пре више од једне деценије (2011), заједно са Радмилом Мишовићем и Зораном Биорцем, покренуо је идеју да се у Чачку оснује Музеј кошарке.

Милан Петронијевић оженио се са Снежаном Ковачевић, која је успешно играла кошарку за „Борац”, а потом и за „Вождовац” из Београда. Активно играње је напустила због студија права које је завршила у Београду.

Милан и Снежана добили су двоје деце. Ђерка Јелена постала је фармацеут и успешно је играла кошарку за чачански „Градац”. Син Душан једанаест година је играо кошарку за чачански „Железничар”. Данас ради као информацијски инжењер. Душан се оженио са Јеленом Томашевић, која је такође играла кошарку и са којом је добио две ћерке.

Као и претходних седам деценија, Милан Пеца Петронијевић, кога сви знају као упорног, доследног и принципијелног човека, са својом најближом фамилијом живи у породичној кући у Улици Цара Лазара и брине се о унукама за које се нада да ће постати спортисти.⁶⁵⁵

655 Интервју са Миланом Пецом Петронијевићем из Чачка, 16. септембар 2022. године; С. Марковић, Г. Оташевић, М. Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар...*, 367-368; З. Антоновић, „Борац, Борац, Борац... : златне године чачанске кошарке (33)”, *Чачанске новине*, 24. јун 2008, 27; Милош Тимотијевић, „Легенде чачанске кошарке : Милан Пеца Петронијевић”, *Чачанске новине*, 4. октобар 2022, 26-27.

РАДИВОЈЕ ЖИЛ ЖИВКОВИЋ (1950)

Сл. 195 – Радивоје Живковић

Кошарка у Чачку дуго је била искључиво спорт градских момака, друштвено поље у коме се демонстрирала и потврђивала припадност урбаном начину живота. Први играч из околине града био је Радивоје Живковић (11. октобар 1950).

Породица Живковић пореклом је из села Трнавe код Чачка и славе Аранђеловдан. Павле Живковић (1922–2006) се оженио са Анком Спасојевић из Горачића (1931–1986) са којом је добио три сина: Радивоја (1950), Милоша (1954–2005) и Драгослава Драгана (1959).

Радивоје Живковић је основну школу завршио у родној Трнави, а средњу Машинску уписао је у Чачку, где га је као веома високог момка брзо уочи тренер „Борца“ Александар Стефановић који га је 1967. и увео у кошарку. Био је потпуни почетник у овом спорту, али је упорним радом постао одличан кошаркаш.

За сениоре „Борца“ играо је пет година (1968–1972). Доминирао је својом висином (208 цм) на позицији центра, тако да је већ 1968. позван на припреме омладинске репрезентације са којом је 1969. на Балканијади освојио златну медаљу.

Следеће 1970. године на европском првенству у Грчкој са јуниорима Југославије заузео је четврто место. На овом такмичењу давао је просечно 5,1 поена по утакмици. Исте године проглашен је за спортисту године у Чачку, а Ранко Жеравица га је уврстио у шири списак кандидата за сениорску репрезентацију.

Радивоје Живковић имао је укупно 19 наступа за јуниорску репрезентацију (134 поена), 21 за „Б“ репрезентацију Југославије (149 поена) и 64 за „А“ репрезентацију Југославије (253 поена). Са сениорском репрезентацијом освојио је златну медаљу на Медитеранским играма (1975) и две златне медаље на Балканским играма (1974. и 1976).

Све је то условило да се за њега заинтересују престонички клубови. Тако је већ

Сл. 196 – Радивоје Живковић као играч „Борца“

1972. потписао уговор са београдском „Црвеном звездом”, али без одобрења матичног клуба, тако да је морао да паузира годину дана и пропусти једну такмичарску сезону. Истовремено, није могао да игра ни за репрезентацију Југославије.

Тек од јесени 1973. стекао је право да наступа за „Звезду” у којој је играо до 1981. године. „Звезда” је настојала да створи шампионски тим, па је из Чачка хтела да преузме Живковића и Кићановића, који је ипак отишао у „Партизан”. Тако је Радивоје Живковић постао део прве петорке „Звезде” са Славнићем, Капичићем, Симоновићем и Вучинићем.

Са „Црвеном звездом” освојио је 1973/1974. Куп „Рајмунада Сапортеа” (Куп купова), као и Куп Југославије у сезони 1974/1975. године.

Одиграо је укупно 203 утакмице за „Црвену звезду”, постигао 2.838 поена (просечно 13,9 по утакмици). За укупно 12 сезона које је играо у Првој лиги постигао је 2.926 кошева (просечно 11,9 по утакмици).

На крају каријере одиграо је и једну сезону за чачански „Железничар” (1984/1985) у Другој савезној лиги и на 20 утакмица постигао око 400 кошева.

Напоредо са бављењем кошарком Живковић је на Факултету за физичку културу студирао и дипломирао (једно време био је и асистент за кошарку), да би од 1988. постао тренер кошарке у Швајцарској, где и данас живи са супругом Вером (1951) и синовима Миланом и Петром.⁶⁵⁶

Сл. 197 – Радивоје Живковић као играч „Црвене звезде”

656 Интервју са Драгославом Драганом Живковићем из Чачка, братом Радивоја Живковића, 20. фебруар 2023. године; *Košarkaška enciklopedija...*, 299; С. Марковић, Г. Оташевић, М. Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар...*, 317; *Žeravica svetske košarke : kazivanje Ranka Žeravice*, 167-168.

ЗОРАН ЦОКО АНТОНОВИЋ (1951)

Сл. 198 – Зоран Антоновић

Кошарку као спорт заједно чине играчи, тренери и функционери. Међутим, без хроничара овог спорта наша знања о кошарци не би постојала, посебно на локалном нивоу. Један од људи који је као играч, а затим лекар екипе и на крају хроничар кошарке, оставио значајан траг у Чачку је и доктор Зоран Антоновић (20. мај 1951).

Антоновићи су пореклом из околине Неготина и славе Никољдан. Зоранов прадеда Бранко био је зидар и са два сина отишао је из завичаја. Један син је остао у Аранђеловцу, а други, Чедомир Антоновић, доселио се у Чачак где је

радио као колар. Оженио се 1920. са Цветом Ђорђевић из Горњег Милановца са којом је добио сина Светозара (1921–2014). Живели су најпре на Косовском венцу, да би потом купили кућу преко пута кафане „Цар Лазар”.

Светозар се оженио са Станојком Бискуповић (1926–1972) из села Горачића са којом је добио сина Зорана који је основну школу и Гимназију завршио у Чачку, а Медицински факултет у Београду. Најпре је две године радио у Хитној помоћи, а потом је специјализирао хирургију и до пензије као хирург радио у Чачанској болници. Читаву деценију предавао је хирургију у Медицинској школи у Чачку.

Са кошарком се упознао у раној младости непосредно после Европског првенства у Београду 1961. када је Југославија освојила сребрну медаљу. Убрзо после тога отац је купио телевизор, тако да су редовно пратили кошаркашке утакмице, док је у дворишту и комшилуку код омладине владала права еуфорија покренута овим спортом.

На прву кошаркашку утакмицу одвео га је 1962. комшија Мићо Ковачевић, тада чувени чачански кошаркаш, који је имао велики утицај да се Антоновић посвети кошарци коју је почео да тренира у „Железничару”, да би му узор у спортској и професионалној каријери брзо постао Боле Денић, кошаркаш и успешни лекар.

Зоран Антоновић постао је 1966. члан јуниора „Борца” (први тренер био му је Слободан Копривица) са којима је 1967. у Београду освојио вицешампионску титулу Југославије. Тренер им је био Радмило Мишовић.

Већ 1968. постао је члан сениорског тима „Борца“ који је играо Прву југословенску лигу. После почетка студија медицине 1970. напустио је активно играње кошарком.

Спремао се да постане кошаркашки судија, али није се посветио овом позиву. Сасвим случајно постао је најпре клупски лекар ФК „Слободе“ из Чачка, а затим и КК „Борца“ у време када је тим води професор Александар Николић и на том послу остао неколико такмичарских сезона (1978–1982).

Потом је исти посао обављао у ФК „Ремонт“ у Чачку (1982–1984), да би се поново вратио у „Борац“ почетком новог века и на том послу остао читаве две деценије (2000–2020).

Увек је имао потребу да бележи догађаје, тако да је пуно писао о историји здравства и хирургије у Чачку, потом о фудбалу, али ипак највише о кошарци. Десетине новинских чланака које су објавиле „Чачанске новине“ (2007–2009. и 2020/2021) незаменљива су хроника чачанске кошарке, што је на крају једним делом преточено у књигу „Највеће победе Борца : мала сентиментална историја једног великог клуба : 75 година Кошаркашког клуба Борац“ (2022).

Зоран Антоновић оженио се са Јулијаном Глишић (1966) пореклом из Трепче код Чачка, која је завршила медицину и постала пнеумофтизиолог. Добили су ћерку Милицу (1992) која је постала инжењер информатике и ради у Немачкој, као и сина Ђорђа (1994), такође инжењера информатике, који је запослен у Београду. Деца су као и мајка у младости тренирала карате, али не и кошарку.⁶⁵⁷

Сл. 199 – Владимир Андројић и Зоран Антоновић

657 Интервју са Зораном Цоком Антоновићем из Чачка, 13. јануар 2023. године; А. Стефановић, *Чачански сјоршисџи џоворе* [1], 327-340.

МИЛОШ БОХИЊАЦ (1951)

Сл. 200 – Милош Бохињац

Милош Бохињац Бокелџа спада међу оне играче КК „Железничар” који су у више-деценијској спортској каријери постигали одличне резултате како у играчкој, тако и тренерској каријери.

Бохињци потичу из Љутомера у Марибору. У Чачак је најпре дошла Мицика Бохињац која се још пре Другог светског рата удала у фамилију Бисенић. Њен брат Јаков дошао је после рата, док је сестра Аница остала у Словенији. Имали су још једног брата, али он је умро још као мало дете.

Јаков Бохињац радио је као машиниста у „Сточару”. Оженио се са Миланком Вујовић из Трнаве са којом је 17. августа 1951. добио сина јединца Милоша, који је у

Чачку учио у ОШ „Вук Караџић”, потом у Гимназији, али Вишу економску није завршио због посвећености спорту још од најраније младости.

Најпре почео да тренира фудбал у млађим категоријама ФК „Борца” код тренера Драгана Бојовића Патка. Кошарком је почео да се бави доста касно, тек у Гимназији. Одлучујући су били одласци са друштвом на баскет на „Желово” игралиште.

Први тренер у „Железничару” био му је Миодраг Марјановић, а затим до краја каријере Предраг Вучићевић који га је у тим увео 1968. године. После неколико успешних утакмица у јуниорском тиму уврштен је у сениорску екипу „Железничара” за коју је играо укупно 12 сезона (1970–1982).

Био је најбољи стрелац екипе у сезони 1975/1976. када је КК „Железничар” освојио прво место Друге лиге, али није успео да се пласира у Прву кошаркашку лигу. Према доступној статистици Милош Бохињац је за „Железничар” постигао око 2.600 кошева. Једна од занимљивости је и потпуно необичан учинак на Европском првенству железничких репрезентација у Бресту 1980. године, када је у утакмици против Грчке постигао чак 127 поена.

Још док је активно играо кошарку почео је да тренира млађе категорије КК „Железничара”. Са јуниорима је 1981. био пети, а 1984. четврти у Срби, да би 1988. заузео друго место у Југославији. Много раније, и стицајем

Сл. 201 – Милош Бохињац

и живи у Словенији, а Бојана енглески и шпански језик и живи у Чикагу. Милош Бохињац са супругом Мирјаном живи у Чачку.⁶⁵⁸

разних околности, седамдесетих година XX века тренирао је и Жељка Обрадовића у екипи његове основне школе.

Касније је тренирао и сениорске тимове КК „Железничара“ (1993–1996), КК „Борца“ (1996/1997), КК „Јавора“ из Ивањице (1997–1999) и КК „Металца“ из Ваљева (1999–2001).

Професионално је радио у Служби друштвеног књиговодства (СДК) у Чачку седамнаест година, а од 2002. до 2020. био је запослен у КК „Железничар“ као директор клуба.

Са супругом Миленом, девојачки Марковић из Семедражи код Горњег Милановца (која је једно време тренирала рукомет), добио је две ћерке. Мирјана је завршила шпански и енглески језик

⁶⁵⁸ Интервју са Милошем Бохињцем Бокелџом из Чачка, 7. септембар 2022. године; С. Марковић, Г. Оташевић, М. Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар...*, 369-370; А. Стефановић, *Чачански сјорџисџи џоворе [1]*, 297-310.

ДРАГАН КИЋАНОВИЋ (1953)

Сл. 202 – Драган Кићановић

Спорт је незамислив без надметања и борбе за освајање трофеја. У модерно доба број медаља и постигнутих рекорда постао је једини критеријум успешности сваке екипе и појединца. Малим земљама као што је била Југославија (данас још мања Србија) никада није било лако да се равноправно такмиче са бројнијим, организованијим и богатијим нацијама, које су поред осталог имале старију и развијенију спортску културу. Још теже је било учествовати на међународним такмичењима ако живите у малом граду попут Чачка.

Међутим, када је у питању кошарка, све је изгледало другачије. Југославија је седамдесетих година XX века била спортска „велесила“, Чачак у правом смислу град кошарке, а Чачанин Драган Кићановић, према свим показатељима, успешан кошаркаш на планетарном нивоу. И то не само по квантитативним подацима које у први план истиче савремена спортска култура усмерена на слављење обарање рекорда и постизање изузетних резултата, већ и кроз лепоту игре која је осликавала један другачији однос према кошарци, спорту и животу.

Породица Кићановић пореклом је из села Рајца на Јелици у близини Чачка (славе Аранђеловдан), одакле се Драганов деда Вук пресилио у Чачак. Драган Кићановић родио се 17. августа 1953. године у Кључкој улици, где су му тада живели родитељи са којима се касније сели у Дубровачку улицу. Ужа породица и шира фамилија углавном је радила на железници (деда, стриц, отац). Отац Милан најпре је био маневриста, потом магационер на Железничкој станици, а мајка Јованка Јока трговац. Драган је њихов син јединац коме је отац Милан док је имао само три године кући донео легитимацију пријатеља и члана КК „Железничар“ из Чачка.

Драган је учио у Основној школи „Милица Павловић“, потом је завршио Техничку школу (грађевински смер) и на крају Вишу економску школу. Међутим, суштински, највише се бавио кошарком, потом и руководећим функцијама у спортским савезима.

Попут већине дечака и Кићановић је најпре желео да буде фудбалер. Узор му је био Шекуларац. У детињству су га звали Лаћо, касније Кићан, ређе Кићо. Вредно је тренирао две године у „Борцу“ (код тренера Микија

Сл. 203 – Екипа „Железничара“ 1970. године (слева надесно): Петронијевић, Спасовић, Биорац, Кићановић, Вуковић, Мићовић, Дмитровић, Бохињац, Лукић, Тимотијевић и Кривокапић

Стојановића), поседовао је таленат, али је приликом једног пада сломио руку и дуго времена провео у гипсу. У то време поред фудбала занимљиви су му били одбојка, рукомет, чак и тенис, па и шах.

Међутим, када је напустио фудбал активно је почео да се бави кошарком у основној школи где му је први тренер био Слободан Стефановић, наставник енглеског језика и познати кошаркаш „Борца“. Кићановића је већ тада са друговима интензивно играо баскет, да би свој таленат показао на такмичењу основних школа у Чачку организованом на „Желовом“ игралишту, када је примио и победнички пехар, први трофеј у животу.

Тада га је уочио тренер „Железничара“ Прево Вучићевић, позвао у клуб и брзо увео у јуниорски тим. Према званичним подацима у „Железничару“ почиње да игра 1966. године. Захваљујући тренеру Вучићевићу, као и старијим играчима „Железничара“ који су га 1968. пријатељски прихватили у сениорској екипи, Кићановићев таленат брзо је дошао до изражаја.

У то време је још увек играо и за школске екипе, тако да је у првом разреду средње школе играо на првенству Србије за техничке школе у Крушевцу, кад су заузели треће место. Као и свим младим кошаркашима Чачка у то доба, највећи спортски узор био му је Радмило Мишовић који је био на врхунцу каријере. Због успешних игара у континуитету, Кићановићу су већ 1970. „пророковали“ да ће бити „други Радмило“.

Кићановић је 1970. као члан „Железничара“ био и јуниорски првак Србије. Био је то први трофеј који је „Желе“ освојио у својој историји. Касније су „Желовци“ имали пуно успеха у млађим категоријама. Истовремено, он је играо и за сениорски тим „Жела“ који се исте године квалификовао за улазак у Другу савезну југословенску лигу.

Већ тада Кићановић је био одличан стрелац. Са лакоћом је постигао преко 20, потом и 40 поена по утакмици. За први тим „Железничара“ играо је на укупно пет првенстава (1968–1972) и постигао око 1.700 кошева. Највише поена на једној утакмици дао је 1970. против екипе „Црвене звезде“ из Гњилана, чак 91 поен. Била је то Српска лига, Јужна група.

У сезони 1971. Кићановић је имао је просек од 30,5 поена по утакмици, 1971/1972. постигао је укупно 628 кошева на 19 утакмица (просечно 33 по мечу). Требало би имати у виду да у то време нису постојала „тројке“, које су по правилима ФИБА уведене тек у сезони 1984/1985. године, када је Кићановић већ престао да игра кошарку.

Огроман кошаркашки квалитет који поседовао Драган Кићановић брзо је уочен, тако да га је 1971. Мирко Новосел позвао да игра за кадетску

Сл. 204 – Драган Кићановић и Радмило Мишовић као део екипе „Борца“

Сл. 205 – Драган Ђукић („Партизан”), Радмило Мишовић, Маринко Пурић („Борац”) и Драган Кићановић („Партизан”)

репрезентацију Југославије. Стицајем околности Новосел је Кићановићу потом био тренер и јуниорској, затим и сениорској репрезентацији. Оно што је битно, Новосел је допустио слободу и маштовитост у игри младим играчима као што су били Кићановић и Делибашић, што им је помогло да се формирају у одличне кошаркаше.

Управо та 1971. Година била је одлучујућа за Кићановића, јер је са кадетима Југославије освојио Европско првенство организовано у Горици (Италија). Била је то веома талентована генерација којој су Чачак и „Желе” те године дали Драгана Кићановића и Зорана Биорца, што је био велики успех за цео град. Први стрелац тима био је Мирза Делибашић (17,2 поена по мечу), други Драган Кићановић (15), док је Зоран Биорац био пети (6,4).

Исте 1971. године Драган Кићановић је освојио и Балканско првенство за јуниоре организовано у Измиру (Турска). Тренер је опет био Мирко Новосел. Исте године, у истом граду, Кићановић је био и члан сениорске кошаркашке репрезентације Југославије која је освојила златну медаљу на Медитеранским играма.

Тако је Кићановић 1971. године освојио три златне медаље у кадетској, јуниорској и сениорској конкуренцији. Такав спортски успех у Чачку још није поновљен. Оно што је важно, он је тада већ као играч „Железничара” постао и члан сениорске репрезентације Југославије.

Таленат који је поседовао потврђивао је сваке сезоне на свим такмичењима. Године 1972, као члан јуниорске кошаркашке репрезентације

Југославије, освојио је златну медаљу на европским првенству организованом у Задру. Први стрелац тима био је Мирза Делибашић (16,3 поена по мечу), а други Драган Кићановић (12,9).

Била је то његова четврта златна медаља коју је освојио као играч из Чачка. Свима је било јасно да после укупно седам сезона у „Желу“ (две у јуниорима и пет у сениорима), Кићановићу „природно“ следује прелазак у већи клуб.

Тако је Кићановић 1972. године прешао из „Железничара“ у „Борац“. Заправо, административно посматрано била је то само „позајмица“ за једну сезону. „Борац“ је спремао тим да освоји југословенски шампионат, а долазак Кићановића само је појачао амбиције. Управо у тој „Кићановићевој сезони“ 1972/1973. „Борац“ је освојио четврто место у Првој лиги, што је највећи успех овог клуба у целокупној историји. Те године сваку утакмицу „Борца“ у Чачку пратило је неколико хиљада људи, а понекад је толико остајало и испред хале. Цео град је био у еуфорији, а Кићановић је био први стрелац „Борца“.

Већ на почетку каријере свима је било јасно да се ради о изузетном стрелцу, што је повећало пристисак „великих“ клубова да га одведу из Чачка. По завршетку првенства 1972/1973, Кићановић је формално опет био само играч „Железничара“, а не „Борца“, што је отворило „врата“ за арбитражу Кошаркашког савеза о томе коме заправо треба да „припада“ тако квалитетан играч. У све се умешао и београдски „Партизан“ који се спремао да створи своју шампионску екипу, јер у ранијим сезонама никада није освојио првенство Југославије. После великих полемика и отворених протеста из Чачка (јер су се кршили сви прописи), Кићановић је на крају ипак прешао у „Партизан“, што Чачани тада нису могли да му опросте, као што му многи нису опростили ни што је из „Жела“ прешао у „Борац“.

Међутим, Кићановић је већ од јесени 1973. био у Београду где је почео да игра за „Партизан“. Као и већини Чачана прелазак у Београд није му пријао. Недостатак друштва „лечио“ је непрекидним дуготрајним тренинзима, што је само појачало квалитет који је поседовао. Убрзо је постао „љубимац“ публике свога клуба, одлично се уклопио у нову средину.

У клубу су већ били играчи који су пре њега из Чачка дошли у Београд (Јосип Фарчић и Драган Ђукић), тако да је све на неки начин имало и обресе завичајног клуба. Такву традицију негује и савремени „Партизан“ у коме су Чачани добро заступљени на свим функцијама, од играча, преко тренера до управе.

Драган Кићановић је са „Партизаном“ постигао огромне успехе. У периоду од 1973. до 1981. одиграо је укупно 238 утакмица и дао 6.592 коша (просечно 27,7 по мечу). Освојио је три првенства Југославије (1976,

Сл. 206 – Драган Кићановић као гост у матичном клубу „Железничар“ 1974. године (стоје лева надесно): члан Управе клуба Вуковић, Виторовић, Бохињац, Ранитовић, Медојевић, Мариновић, Марић, тренер Вучићевић и члан Управе клуба Лабовић; (чуче лева надесно): Петронијевић, Кићановић, Курћубић, Зоћевић, Стругаревић, Шљивић и Ковачевић

1979. и 1981). Нарочито је било важно освајање прве титуле 1976. године. Поред тога, освојио је и Куп Југославије (1981), а на међународном плану два „Купа Радивоја Кораћа“ (1978. и 1979) који је у то време био европско такмичење. Био је и три пута најбољи стрелац Прве лиге: 1975/1976 (775 кошева; просечно 30 по утакмици), 1977/1978 (894; 34,4) и 1978/1979 (743; 33,8). Када се посматрају све утакмице које је одиграо у Првој југословенској лиги (1972–1981), Кићановић је играо у 193 утакмице и постигао укупно 5.460 кошева (просечно 28,3 по утакмици).

Чачани су ценили свог земљака и његов успех, али нису могли да му опросте одлазак у Београд и „издају“ родног града. Навијачи „Борца“ били су убеђени, као и „цео“ град уосталом, да би са Кићановићем сигурно освојили бар једну шампионску титулу. Вероватно су били у праву. Зато Кићановићева гостовања са „Партизаном“ у Чачку нису била једноставна.

Када је децембра 1973. први пут као кошаркаш „Партизана“ играо против „Борца“, публика му је некоректно добацивала. Све је било на ивици озбиљног инцидента, а милиција са шлемовима опколила је терен. „Борац“ је на крају тријумфовао (114:111), што је задовољило домаће навијаче. Временом, тензије су смањене, али нису нестале.

Повремено је ипак играо за „домаће“ клубове. Када је 1977. у Чачку гостовао московски „Спартак“, том приликом је „Борац“ у овој пријатељској

утакмици појачао Кићановић, који је у тандему са Мишовићем бриљирао, а публика је тражила да се врати у родни град. Исте године „Желе” је, појачан са Кићановићем и Далипагићем, играо утакмицу са репрезентацијом Румуније. Следеће 1978. играо је за „Борац” и на опроштајној утакмици Радмила Мишовића. Међутим, Кићановић је остао у „Партизану” веома дуго (1973–1981) и по правилу одлично играо против „Борца”, што се Чачанима није допадало.

Тако је у родном граду и поред огромних успеха могао да буде само „други” кошаркаш (први је заувек био и остао Радмил Мишовић), а када би играо баскет на „Желовом” терену сви су били силно мотивисани да га победе и покажу да за разлику од „света” у завичају важи другачија хијерархија.

За то време репрезентативна каријера Драгана Кићановића ишла је само узлазном линијом, са изузетним успесима у светским оквирима. За сениорску репрезентацију Југославије на првенству Европе 1973. у Барселони освојио је златну медаљу. На овом такмичењу није добио већи простор за игру, тако је био тек осми стрелац тима. Била је то прва златна медаља коју је Југославија уопште освојила на европским првенствима. Исте године освојио је и златну медаљу на Балканским играма организованим у Турској.

Следеће 1974. са репрезентацијом Југославије осваја сребрну медаљу на првенству света у Порторику, на коме је био и МВП играч и најбољи стрелац своје екипе (просечно 19,9 поена по мечу). Исте године освојио је и златну медаљу на Балканским играма организованим у Грчкој.

Потом је 1975. са репрезентацијом Југославије освојио златну медаљу на првенству Европе организованом у Београду. Кићановић је на овом такмичењу био најбољи стрелац своје екипе (просечно 13,7 поена по мечу). Исте године освојио је и златну медаљу на Балканским играма организованим у Румунији.

Затим 1976. на Олимпијским играма у Монреалу са репрезентацијом Југославије осваја сребрну медаљу. Био је други стрелац свога тима (просечно 15,8 поена по мечу). Исте године освојио је и златну медаљу на Балканским играма организованим у Бугарској.

Кићановић је и 1977. на првенству Европе у Лијежу са репрезентацијом Југославије освојио златну медаљу. Био је први стрелац екипе (просечно 20,3 поена по мечу), а „одбојка” са Славнићем у мечу са СССР-ом је највероватније најпознатији детаљ са свих утакмица које је Југославије икада одиграла.

Потом је 1978. на првенству света у Манили са репрезентацијом Југославије освојио златну медаљу. Био је други стрелац свога тима (просечно 18,9 поена по мечу).

После три узастопне медаље на европским првенствима, Југославија је на такмичењу организованом у Италији 1979. освојила бронзану медаљу. Кићановић је био први стрелац своје екипе (просечно 19,5 поена по мечу).

Сл. 207 – Кићановић као гостујући играч „Борца” на опрштајној утакмици Мишовића 1978. године (слева надесно): Шаранчић, Кићановић, Дробњак, Мишовић, Урошевић и тренер Копривица

Затим је на Олимпијским играма у Москви 1980. репрезентација Југославије освојила златну медаљу. Кићановић је био други стрелац свога тима (просечно 23,6 поена по мечу). Остала је упамћена његова повреда у сусрету са Италијом (ударац Дина Менегина) после које су га изнели са терена, тако да је златну олимпијску медаљу уместо њега примио Зоран Славнић. Иначе ово је једина златна медаља коју је Југославија освојила на олимпијадама, што је у Москви било олакшано због неучешћа репрезентације САД и многих других западних земаља које су бојкотовале такмичење у комунистичком СССР-у.

Драган Кићановић био је најбољи стрелац (просечно 18,7 поена по мечу) репрезентације Југославије која је 1981. на првенству Европе у Чехословачкој освојила сребрну медаљу.

Затим је опет као најбољи стрелац Југославија (просечно 21,8 поена по мечу) освојио бронзану медаљу на првенству света у Колумбији 1982. године.

На крају репрезентативне каријере са Југославијом заузео је седмо место на првенству Европе организованом у Француској 1983. године. Кићановић је на овом такмичењу био трећи стрелац екипе (просечно 14,8 поена по мечу). Првенство је обележила и велика туча играча Италије и Југославије, а један од актера догађаја био је и Кићановић (сукоб са Дином Менегином).

Био је то крај доминације „златне генерације” југословенске кошарке у којој је Драган Кићановић био једна од највећих „звезда”.

Управо у ово време Кићановић је завршавао и своју играчку каријеру у клупској кошарци. После одласка из „Партизана“ играо је за Италијански „Скаволини“ (1981–1983), са којим је 1983. освојио ФИБА Сапорте куп (Куп купова). Потом је отишао у париски „Расинг“ (1983/1984), након чега се опрашта од активног играња.

Поред освојених трофеја на репрезентативном и клупском нивоу, добио је и друга признања. За европског „играча године“ проглашен је два пута (1981. и 1982), а за најбољег спортисту Југославије 1982. године. У анкети спортских новинара Србије 1995. проглашен је за „спортисту века“, а у „Кућу славних“ кошаркаша ФИБА уврштен је 2010. године.

Према свим показатељима Драган Кићановић је имао импресивну играчку каријеру. За први сениорски тим репрезентације Југославије играо је укупно 13 година (1971, 1973–1983). Дуже од њега једино су играли Ћосић, Данеу, Далипагић и Радовановић. Био је укупно седам пута најбољи стрелац репрезентације Југославије, бољи од њега били су само Радивој Кораћ и Дражен Петровић. Одиграо је укупно 239 утакмица за све категорије репрезентације Југославије и постигао 3.585 поена (више од ње дали су само Дражен Петровић и Дражен Далипагић). Само на 216 утакмица сениорске репрезентације Југославије од 1973. до 1983. године Кићановић је постигао 3.330 поена и био победник у 180 утакмица. Када се посматрају и други статистички подаци он је међу прва три или првих пет кошаркаша „свих времена“ када је у питању репрезентација Југославије.

Низ медаља је изузетан. Са Олимпијских игара има две медаље (по једну златну и сребрну); са светских првенстава три медаље (по једну златну, сребрну и бронзану); са европских првенстава пет медаља (три златне и по једну сребрну и бронзану); са Медитеранских игара има једну златну, а са балканских игара четири златне медаље. Поред тога има златне медаље са шампионата Европе у кадетској и јуниорској категорији, као и јуниорског првенства Балкана.

Укупно тринаест златних, три сребрне и две бронзане медаље. Осамнаест одличја за тринаест такмичарских година (1971–1983). По свим показатељима (репрезентативним, клупским и личним трофејима) Кићановић је један од најбољих европских кошаркаша XX века.

Победе су увек биле важне, али је начин ка који су постизане био много значајнији. Кићановић је био један од кошаркаша чија је игра промовисала слободу, спонтаност и креативност, што је постао индивидуални израз југословенске кошаркашке традиције и још више локалне чачанске школе која је дала низ одличних бекова изразито прецизног шута. Није било довољно бити само снажан и упоран, већ и интелигентан, спретан и спреман за преузимање ризика, чиме се надмудрују јачи, искуснији и организованији противници.

Тако је Кићановић постао и део популарне културе у доба социјалистичке Југославије. Његовој препознатљивости нарочито је допринела телевизија. Већ од почетка седамдесетих поседовање телевизора постао је део свакодневице највећег броја домаћинстава, нарочито у градовима. Директни преноси кошаркашких утакмица и велики успеси репрезентације у којој је Кићановић био један од најважнијих играча увели су га у „митски круг” југословенских хероја-спортиста. На популарност је утицало и надметање у домаћем кошаркашком првенству, а „Партизанов” тандем Кићановић-Далипагић („Кића-Праја”) постао је симбол овог клуба који им је донео прве титуле.

Сви су били изненађени када је Кићановић 1984. прекинуо активно играње, у 31. години живота. Ипак, то и није било тако чудно, јер је имао осамнаест година кошаркашког „стажа” (1966–1984). Међутим, завршетак играчке каријере није значио опроштај од кошарке. Драган Кићановић је управо 1984. постао директор КК „Партизана” и на тој позицији остао скоро читаву деценију (1984–1991). Суштински, он је био један од твораца шампионске екипе која је имала огромне успехе, нарочито генерације која 1987. освојила првенство Југославије у конкуренцији тада европски моћних домаћих југословенских клубова. Следеће 1988. „Партизан” је на Фајнал фору Купа шампиона био трећи у Европи, да би 1992. освојили и европску титулу са младим тренером Жељком Обрадовићем (рођеним Чачанином), кога је управо Драган Кићановић и убедио да прекине играчку и започне тренерску каријеру. „Партизан” је 1989. освојио и „Куп Радивоја Кораћа”, тада европско такмичење, а у земљи Куп Југославије. Управо у доба „директоровања” Драгана Кићановића створен је „култ” КК „Партизана”, чији су успеси једно време поистовећивани са српском кошарком.

Поред тога био је и две године (1995–1996) директор репрезентације Савезне Републике Југославије (Србија и Црна Гора), која је на првенству Европе у Атини 1995. године освојила златну медаљу, вероватно емотивно најважније одличје српске кошарке, јер је земља била пре тога четири године била под спортским санкцијама и избачена са свих такмичења. Био је и члан Председништва и Извршног одбора Југословенског кошаркашког савеза, као и Кошаркашког савеза Србије.

Драган Кићановић је имао и истакнуту каријеру изван ужег поља такмичарског спорта. Био је министар спорта у Влади Републике Србије (1991/1992). Биран је два пута за председника Олимпијског комитета Савезне републике Југославије (Србија и Црна Гора), на чијем челу је провео читаву деценију (1996–2005). На крају је био и генерални конзул Републике Србије у Трсту (2013–2018).

Поред медаља које је освојио на многим такмичењима, уручена су му и бројна признања. Добио је Орден заслуга за народ са златним венцем,

Октобарску награду Београда, Октобарску награду Чачка, Мајску награду СОФК Србије (1974), Седмојулску награду СР Србије, Златну значку Кошаркашког савеза Србије (2008), Златну плакету КК „Железничара” из Чачка, Специјалну награду Спортског савеза Србије. За почасног грађанина Чачка проглашен је 2014. године.

Можда је највеће признање које је добио било преименовање „Желовог” терена код Железничке станице у Чачку по његовом имену (2017). Уосталом, Кићановић је изабран у „идеалну петорку” КК „Железничар” поред Миодрaга Марјановића, Милана Пеце Петронијевића, Рада Шљивића и Радисава Ђурчића.

Драган Кићановић је више од две деценије веома повучен човек. Власник је једног дела Хотела „Олимп” на Златибору од 2000. године.⁶⁵⁹

Сл. 208 – Драган Кићановић са освојеним медаљама

659 Интервју са Драганом Кићановићем из Чачка, 4. октобар 2022. године; *Košarkaška enciklopedija...*, 275; А. Стефановић, *Кош на обали Мораве*, 95; Z. Čobović, M. Raičević, M. Bogdanović, *60 zlatnih godina*, 91; С. Марковић, Г. Оташевић, М. Вуловић, *Кошаркашки клуб Железничар...*, 314, 368-369; А. Стефановић, *Чачански сјорџисџи џоворе [1]*, 47-56; Милош Тимотијевић, „Историја чачанске кошарке: Драган Кићановић [1]”, *Чачанске новине*, 18. октобар 2022, 26-27; Милош Тимотијевић, „Историја чачанске кошарке: Драган Кићановић (2)”, *Чачанске новине*, 25. октобар 2022, 26-27; Милош Тимотијевић, „Историја чачанске кошарке: Драган Кићановић (3)”, *Чачанске новине*, 1. новембар 2022, 26-27; Marko Ljubomirović, „Žoc, Kića i Maršal sa Morave – legende i mitovi čačanske košarke”, *Oko magazin RTS-a* (<https://www.rts.rs/page/sport/sr/story/37/kosarka/4094896/zeljko-obradovic-zoc-dragan-kicanovic-kica-radmilo-misovic-marsal-sa-morave-legende-i-mitovi-cacanske-kosarke-cacak-borac-zelovo-morava-kosarka-dokumentarni-film-marko-ljubomirovic-okomagazin-rt.html>, 2. 10. 2020); https://archive.fiba.com/pages/eng/fa/p/rpp/q/Dragan%20KICANOVIC/pid/3617/_/players.html (21. 2. 2023).

ПОРЕКЛО ИЛУСТРАЦИЈА

- Сл. 1 – „Политика”, 18. април 1923.
- Сл. 2 – Simović Slobodan S., Pavlović Petar D. *Košarka na prostorima bivše Jugoslavije do maja 1945. godine*. Banja Luka : Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, 2013.
- Сл. 3 – *Basket-Ball : њо најновијим американским и француским њравилима* (Београд : Спортски савез Србије, 1924.
- Сл. 4 – Simović Slobodan S., Pavlović Petar D. *Košarka na prostorima bivše Jugoslavije do maja 1945. godine*. Banja Luka : Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, 2013.
- Сл. 5 – Simović Slobodan S., Pavlović Petar D. *Košarka na prostorima bivše Jugoslavije do maja 1945. godine*. Banja Luka : Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, 2013.
- Сл. 6 – „Време”, 1. октобар 1940.
- Сл. 7-8 – Деловодни протокол Соколског друштва Чачак, Историјско одељење Народног музеја у Чачку
- Сл. 9 – Simović Slobodan S., Pavlović Petar D. *Košarka na prostorima bivše Jugoslavije do maja 1945. godine*. Banja Luka : Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, 2013.
- Сл. 10 – *Almanah Košarkaškog saveza Jugoslavije : 1945–1988*. Beograd : Košarkaški savez Jugoslavije, 1989.
- Сл. 11 – Čobović, Zlatko, Raičević, Miodrag, Bogdanović, Milan. *60 zlatnih godina: istorija muške košarkaške reprezentacije Srbije i Crne Gore*. Beograd : Evro : KSSCG, 2005.
- Сл. 12 – Приватна архива Драгана Икодиновића из Чачка
- Сл. 13 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 14 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 15 – Приватна архива Драгана Икодиновића из Чачка
- Сл. 16 – Приватна архива Јелене Видојевић из Чачка
- Сл. 17 – Приватна архива Драгана Икодиновића из Чачка
- Сл. 18 – Стефановић, Александар. *Кош на обали Мораве*. Чачак : Кошаркашки клуб Борац, 1995.
- Сл. 19 – Приватна архива Драгана Икодиновића из Чачка
- Сл. 27 – Приватна архива Драгана Икодиновића из Чачка
- Сл. 21 – Приватна архива Слободана Боба Стефановића из Чачка
- Сл. 22 – Приватна архива историчара Горана Давидовића из Чачка
- Сл. 23 – Приватна архива историчара Горана Давидовића из Чачка
- Сл. 24 – „Чачански глас” 6. новембар 1951.
- Сл. 25 – Приватна архива Јелене Видојевић из Чачка
- Сл. 26 – Приватна архива Ирене Бошковић из Чачка
- Сл. 27 – Приватна архива Милана Јовановића из Београда
- Сл. 28 – Приватна архива Слободана Боба Стефановића из Чачка

- Сл. 29 – Приватна архива Слободана Боба Стефановића из Чачка
- Сл. 30 – Приватна архива Слободана Ковачевића из Чачка
- Сл. 31 – Збирка фотографија Историјског одељења народног музеја у Чачку
- Сл. 32 – Приватна архива Слободана Боба Стефановића из Чачка
- Сл. 33 – Приватна архива Слободана Боба Стефановића из Чачка
- Сл. 34 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 35 – Приватна архива Зденке Ђелошевић из Чачка
- Сл. 36 – Приватна архива Слободана Боба Стефановића из Чачка
- Сл. 37 – Збирка фотографија Историјског одељења Народног музеја у Чачку
- Сл. 38 – Марковић, Светислав Љ., Оташевић, Гвозден, Вуловић, Милован.
Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019. Чачак : КК Железничар, 2020.
- Сл. 39 – Приватна архива Миодрага Марјановића из Ариља
- Сл. 40 – Приватна архива Миодрага Марјановића из Ариља
- Сл. 41 – Приватна архива Слободана Боба Стефановића из Чачка
- Сл. 42 – Приватна архива Слободана Боба Стефановића из Чачка
- Сл. 43 – Марковић, Светислав Љ., Оташевић, Гвозден, Вуловић, Милован.
Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019. Чачак : КК Железничар, 2020.
- Сл. 44 – Приватна архива Миодрага Марјановића из Ариља
- Сл. 45 – Приватна архива Зденке Ђелошевић из Чачка
- Сл. 46 – „Чачански глас”, 4. август 1961.
- Сл. 47 – „Чачански глас”, 2. март 1962.
- Сл. 48 – Приватна архива Зденке Ђелошевић из Чачка
- Сл. 49 – Приватна архива Слободана Боба Стефановића из Чачка
- Сл. 50 – Приватна архива Миодрага Марјановића из Ариља
- Сл. 51 – Приватна архива Мирјане Копривица Марковић из Чачка
- Сл. 52 – Приватна архива Слободана Боба Стефановића из Чачка
- Сл. 53 – Приватна архива Слободана Боба Стефановића из Чачка
- Сл. 54 – „Чачански глас”, 18. јун 1965.
- Сл. 55 – Приватна архива Емилије Мишовић из Чачка
- Сл. 56 – Приватна архива Слободана Боба Стефановића из Чачка
- Сл. 57 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 58 – „Чачански глас”, 20. мај 1966.
- Сл. 59 – „Чачански глас”, 3. јун 1966.
- Сл. 60 – „Чачански глас”, 12. август 1966.
- Сл. 61 – „Чачански глас”, 23. септембар 1966.
- Сл. 62 – „Чачански глас”, 1. октобар 1966.

- Сл. 63 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 64 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 65 – Приватна архива породице Трипковић из Чачка
- Сл. 66 – Збирка фотографија Историјског одељења Народног музеја у Чачку
- Сл. 67 – Марковић, Светислав Љ., Оташевић, Гвозден, Вуловић, Милован.
Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019. Чачак : КК Железничар, 2020.
- Сл. 68 – Збирка фотографија Историјског одељења Народног музеја у Чачку
- Сл. 69 – Хала крај Мораве после покривања и постављања паркета (Александар Стефановић, *Кош на обали Мораве* (Чачак : Кошаркашки клуб Борац, 1995)
- Сл. 70 – Збирка Рашка Бојића, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ Чачак
- Сл. 71 – „Чачански глас“, 25. април 1969.
- Сл. 72 – Марковић, Светислав Љ., Оташевић, Гвозден, Вуловић, Милован.
Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019. Чачак : КК Железничар, 2020.
- Сл. 73 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 74 – Приватна архива Александра Керковића из Ниша
- Сл. 75 – Приватна архива Александра Керковића из Ниша
- Сл. 76 – Приватна архива Александра Керковића из Ниша
- Сл. 77 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 78 – <http://www.okkbeograd.org.rs>
- Сл. 79 – Приватна архива историчара Горана Давидовића из Чачка
- Сл. 80 – Збирка фотографија Историјског одељења Народног музеја у Чачку
- Сл. 81 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 82 – Приватна архива Милана Јовановића из Београда
- Сл. 83 – Приватна архива Милана Јовановића из Београда
- Сл. 84 – Приватна архива Милана Јовановића из Београда
- Сл. 85 – Приватна архива Милана Јовановића из Београда
- Сл. 86 – Приватна архива породице Пантелић из Чачка
- Сл. 87 – Приватна архива Милана Јовановића из Београда
- Сл. 88 – Приватна архива Драгана Икодиновића из Чачка
- Сл. 89 – Приватна архива Драгана Икодиновића из Чачка
- Сл. 90 – Приватна архива Јелене Видојевић из Чачка
- Сл. 91 – Приватна архива Јелене Видојевић из Чачка
- Сл. 92 – Приватна архива Јелене Видојевић из Чачка
- Сл. 93 – Приватна архива Јелене Видојевић из Чачка
- Сл. 94 – Приватна архива Драгана Икодиновића из Чачка
- Сл. 95 – Приватна архива Синише Јаковљевића из Београда

- Сл. 96 – Приватна архива Синише Јаковљевића из Београда
- Сл. 97 – Марковић Светислав Љ. *Професор са Мораве : [монографија о Александру Сћефановићу]*. Чачак : Удружење спортских новинара града Чачка, 2019.
- Сл. 98 – Марковић Светислав Љ. *Професор са Мораве : [монографија о Александру Сћефановићу]*. Чачак : Удружење спортских новинара града Чачка, 2019.
- Сл. 99 – Марковић Светислав Љ. *Професор са Мораве : [монографија о Александру Сћефановићу]*. Чачак : Удружење спортских новинара града Чачка, 2019.
- Сл. 100 – Приватна архива Слободана Боба Стефановића из Чачка
- Сл. 101 – Збирка фотографија Историјског одељења Народног музеја у Чачку
- Сл. 102 – Марковић Светислав Љ. *Професор са Мораве : [монографија о Александру Сћефановићу]*. Чачак : Удружење спортских новинара града Чачка, 2019.
- Сл. 103 – Марковић Светислав Љ. *Професор са Мораве : [монографија о Александру Сћефановићу]*. Чачак : Удружење спортских новинара града Чачка, 2019.
- Сл. 104 – Марковић, Светислав Љ., Оташевић, Гвозден, Вуловић, Милован. *Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019*. Чачак : КК Железничар, 2020.
- Сл. 105 – Марковић, Светислав Љ., Оташевић, Гвозден, Вуловић, Милован. *Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019*. Чачак : КК Железничар, 2020.
- Сл. 106 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 107 – Приватна архива Слободана Ковачевића из Чачка
- Сл. 108 – Марковић, Светислав Љ., Оташевић, Гвозден, Вуловић, Милован. *Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019*. Чачак : КК Железничар, 2020.
- Сл. 109 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 110 – „Чачански глас”, 24. август 1973.
- Сл. 111 – Марковић, Светислав Љ., Оташевић, Гвозден, Вуловић, Милован. *Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019*. Чачак : КК Железничар, 2020.
- Сл. 112 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 113 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 114 – Приватна архива Синише Јаковљевића из Београда
- Сл. 115 – Стефановић Александар *Кош на обали Мораве*. Чачак : Кошаркашки клуб Борац, 1995.
- Сл. 116 – Приватна архива Слободана Ковачевића из Чачка
- Сл. 117 – Приватна архива Слободана Ковачевића из Чачка
- Сл. 118 – Приватна архива Слободана Ковачевића из Чачка
- Сл. 119 – Приватна архива Слободана Боба Стефановића из Чачка
- Сл. 120 – Приватна архива Мирјане Цицварић из Чачка
- Сл. 121 – Приватна архива Слободана Боба Стефановића из Чачка
- Сл. 122 – Приватна архива Мирјане Цицварић из Чачка

- Сл. 123 – Марковић, Светислав Љ., Оташевић, Гвозден, Вуловић, Милован.
Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019. Чачак : КК Железничар, 2020.
- Сл. 124 – Марковић, Светислав Љ., Оташевић, Гвозден, Вуловић, Милован.
Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019. Чачак : КК Железничар, 2020.
- Сл. 125 – Приватна архива Милана Курђубића из Чачка
- Сл. 126 – Приватна архива Радосава Шљивића из Чачка
- Сл. 127 – Приватна архива Слободана Боба Стефановића из Чачка
- Сл. 128 – Приватна архива Слободана Боба Стефановића из Чачка
- Сл. 129 – Приватна архива Слободана Боба Стефановића из Чачка
- Сл. 130 – Марковић, Светислав Љ., Оташевић, Гвозден, Вуловић, Милован.
Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019. Чачак : КК Железничар, 2020.
- Сл. 131 – <http://www.okkbeograd.org.rs>
- Сл. 132 – <http://www.okkbeograd.org.rs>
- Сл. 133 – Приватна архива Емилије Мишовић из Чачка
- Сл. 134 – Приватна архива Емилије Мишовић из Чачка
- Сл. 135 – Приватна архива Емилије Мишовић из Чачка
- Сл. 136 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 137 – Приватна архива Радослава Шљивића из Чачка
- Сл. 138 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 139 – Приватна архива Мирјане Копривица Марковић из Чачка
- Сл. 140 – Приватна архива Мирјане Копривица Марковић из Чачка
- Сл. 141 – Приватна архива Мирјане Копривица Марковић из Чачка
- Сл. 142 – Приватна архива Мирјане Копривица Марковић из Чачка
- Сл. 143 – Приватна архива Мирјане Копривица Марковић из Чачка
- Сл. 144 – Приватна архива Николе Јековића из Чачка
- Сл. 145 – Приватна архива Николе Јековића из Чачка
- Сл. 146 – Приватна архива Николе Јековића из Чачка
- Сл. 147 – Приватна архива породице Трипковић из Чачка
- Сл. 148 – Приватна архива породице Трипковић из Чачка
- Сл. 149 – Приватна архива Мирјане Копривица Марковић из Чачка
- Сл. 150 – Приватна архива Слободана Боба Стефановића из Чачка
- Сл. 151 – Приватна архива Миодрага Марјановића из Ариља
- Сл. 152 – Приватна архива Миодрага Марјановића из Ариља
- Сл. 153 – Приватна архива Миодрага Марјановића из Ариља
- Сл. 154 – Приватна архива Миодрага Марјановића из Ариља
- Сл. 155 – Приватна архива Зденке Белошевић из Чачка

- Сл. 156 – Приватна архива Зденке Ђелошевић из Чачка
- Сл. 157 – Приватна архива Зденке Ђелошевић из Чачка
- Сл. 158 – Приватна архива Миленка Бугарчића из Београда
- Сл. 159 – Приватна архива Миленка Бугарчића из Београда
- Сл. 160 – Приватна архива Миленка Бугарчића из Београда
- Сл. 161 – Марковић, Светислав Љ., Оташевић, Гвозден, Вуловић, Милован – *Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019* – Чачак : КК Железничар, 2020.
- Сл. 162 – Марковић, Светислав Љ., Оташевић, Гвозден, Вуловић, Милован – *Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019* – Чачак : КК Железничар, 2020.
- Сл. 163 – Марковић, Светислав Љ., Оташевић, Гвозден, Вуловић, Милован – *Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019* – Чачак : КК Железничар, 2020.
- Сл. 164 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 165 – Приватна архива Стојана Качара из Чачка
- Сл. 166 – Приватна архива Стојана Качара из Чачка
- Сл. 167 – Приватна архива породице Мишовић из Чачка
- Сл. 168 – Збирка Рашка Бојића, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ Чачак
- Сл. 169 – Збирка Рашка Бојића, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ Чачак
- Сл. 170 – Збирка Рашка Бојића, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ Чачак
- Сл. 171 – Збирка Рашка Бојића, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ Чачак
- Сл. 172 – Збирка Рашка Бојића, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ Чачак
- Сл. 173 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 174 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 175 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 176 – Збирка Рашка Бојића, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ Чачак
- Сл. 177 – Збирка Рашка Бојића, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ Чачак
- Сл. 178 – Збирка Рашка Бојића, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ Чачак
- Сл. 179 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 180 – Приватна архива Марка Катанића из Београда
- Сл. 181 – Приватна архива Марка Катанића из Београда
- Сл. 182 – Приватна архива Марка Катанића из Београда
- Сл. 183 – Збирка Рашка Бојића, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ Чачак
- Сл. 184 – Збирка Рашка Бојића, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ Чачак
- Сл. 185 – Збирка Рашка Бојића, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ Чачак
- Сл. 186 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 187 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 188 – <https://www.partizanopedia.rs>

- Сл. 189 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 190 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 191 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 192 – Приватна архива Радослава Шљивића из Чачка
- Сл. 193 – Марковић, Светислав Љ., Оташевић, Гвозден, Вуловић, Милован – *Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019* – Чачак : КК Железничар, 2020.
- Сл. 194 – Марковић, Светислав Љ., Оташевић, Гвозден, Вуловић, Милован – *Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019* – Чачак : КК Железничар, 2020.
- Сл. 195 – Збирка Рашка Бојића, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис” Чачак
- Сл. 196 – Збирка Рашка Бојића, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис” Чачак
- Сл. 197 – Збирка Рашка Бојића, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис” Чачак
- Сл. 198 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 199 – Збирка Рашка Бојића, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис” Чачак
- Сл. 200 – Марковић, Светислав Љ., Оташевић, Гвозден, Вуловић, Милован – *Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019* – Чачак : КК Железничар, 2020.
- Сл. 201 – Марковић, Светислав Љ., Оташевић, Гвозден, Вуловић, Милован – *Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019* – Чачак : КК Железничар, 2020.
- Сл. 202 – Čobović, Zlatko, Raičević, Miodrag, Bogdanović Milan. *60 zlatnih godina: istorija muške košarkaške reprezentacije Srbije i Crne Gore*. Beograd : Evro : KSSCG, 2005.
- Сл. 203 – Марковић, Светислав Љ., Оташевић, Гвозден, Вуловић, Милован. *Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019*. Чачак : КК Железничар, 2020.
- Сл. 204 – Збирка Рашка Бојића, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис” Чачак
- Сл. 205. Збирка Рашка Бојића, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис” Чачак
- Сл. 206 – Марковић, Светислав Љ., Оташевић, Гвозден, Вуловић, Милован. *Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019*. Чачак : КК Железничар, 2020.
- Сл. 207 – Приватна архива др Зорана Антоновића из Чачка
- Сл. 208 – Марковић, Светислав Љ., Оташевић, Гвозден, Вуловић, Милован. *Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019*. Чачак : КК Железничар, 2020.

СПИСАК ИЗВОРА И ЛИТЕРАТУРЕ

АРХИВСКИ ИЗВОРИ

- Народни музеј Чачак (НМЧ), Архивска збирка Историјског одељења, К-519, Списак снимљених филмова за потребе Телевизије Београд, дописника Милана Микија Вучетића из Чачка

ШТАМПА

- *Време*, 1924–1941.
- *Ибарске новосћи*, 1954–1970.
- *Полиџика*, 1919–1969.
- *Правда*, 1919–1941.
- *Слободни јлас*, 1945–1950.
- *Сјорџ*, 1952–1970.
- *Чачанске новине*, 2007–2023.
- *Чачански јлас*, 1950–2022.

ИНТЕРВЈУИ

- Интервју са Александром Сашом Трипковићем из Чачка, сином Ранка Лаћа Трипковића, 12. август 2022. године
- Интервју са Александром Стефановићем из Чачка, 23. фебруар 2022. године
- Интервју са Братиславом Батом Смиљанићем из Ниша, сином Славољуба Кемпа Смиљанића, 25. октобар 2022. године
- Интервју са Братиславом Стефановићем из Чачка, сином Душице и Радомира Рашка Стефановића, 18. децембар 2022. године
- Интервју са Драганом Брковић из Чачка, ћерком Миодрага Јежа Пантелића, 5. мај 2022. године
- Интервју са Драганом Икодиновића из Чачка, сином Александра Икодиновића, 3. мај 2022. године
- Интервју са Драганом Кићановићем из Чачка, 4. октобар 2022. године
- Интервју са Драгославом Драганом Живковићем из Чачка, братом Радивоја Живковића, 20. фебруар 2023. године
- Интервју са Душаном Вуловићем из Чачка, сином Милована Вуловића, 20. фебруар 2023. године
- Интервју са Емилијом Мишовић из Чачка, удовицом Николе Роклија Мишовића, 19. и 22. август 2022. године
- Интервју са Зденком Ђелошевић из Чачка, удовицом Томислава Ђелошевића Ђамиле, 18. мај 2022. године

- Интервју са Зораном Цоком Антоновићем из Чачка, 13. јануар 2023. године
- Интервју са Зорком Пурић из Чачка, удовицом Маринка Машка Пурића, 22. новембар 2022. године
- Интервју са Иреном Бошковић из Чачка, ћерком Ђорђа Николића, 8. септембар 2022. године
- Интервју са Јеленом Видојевић из Чачка, ћерком Владимира Вове Бондаренка, 2. јун 2022. године
- Интервју са Јосипом Фарчићем из Београда, 1. јун 2022. године
- Интервју са Катарином Ивановић из Чачка, ћерком Предрага Прева Вучићевића, 4. мај 2022. године
- Интервју са Љубицом Војиновић из Чачка, 13-14. октобар 2022. године
- Интервју са Марком Катанићем, сином Предрага Катанића, 1. август и 21. новембар 2022. године
- Интервју са Миланом Јовановићем из Београда, сином Драгића Јовановића, 17. октобар 2022. године.
- Интервју са Миланом Курђубићем из Чачка, 2. септембар 2022. године
- Интервју са Миланом Пецом Петронијевићем из Чачка, 16. септембар 2022. године
- Интервју са Миленком Бугарчићем из Београда, сином Ранка Бугарчића, 8. јун 2022. године
- Интервју са Милом Мрав из Чачка, бившом супругом Садика Диде Зејниловића, 22. август 2022. године
- Интервју са Милошем Бохињцем Бокељом из Чачка, 7. септембар 2022. године
- Интервју са Миодрагом Марјановићем Марјаном из Ариља, 15. март 2022. године
- Интервју са Миодрагом Радивојевићем из Чачка, сином Љубомира Шаје Радивојевића, 22. јул 2022. године
- Интервју са Мирјаном Копривица Марковић из Чачка, удовицом Слободана Цоње Копривице, 7. март и 27. јул 2022. године
- Интервју са Мирјаном Цицварић, удовицом Бранка Цицварића, 1. јун 2022. године
- Интервју са Мирком Дробњаком из Чачка, 5. август 2022. године
- Интервју са Николом Јековићем из Чачка, 19. октобар 2022. године
- Интервју са Ратком Јоксићем из Чачка, 8. фебруар 2023. године
- Интервју са Сенишом Јаковљевићем из Београда, сином Душана Дула Јаковљевића, 22. јун 2022. године
- Интервју са Слободаном Бобом Стефановићем из Чачка, 3. март, 13. и 16. мај и 1. октобар 2022. године
- Интервју са Слободаном Ковачевићем из Чачка, сином Милутина Ковачевића, 11. мај 2022. године
- Интервју са Срђаном Денићем из Чачка, сином Миољуба Денића, 23. мај 2022. године
- Интервју са Стојаном Качаром из Чачка, 29. децембар 2022. године

ИНТЕРВЈУИ ДОСТУПНИ НА ИНТЕРНЕТУ

- Nešić, Miroslav. „Sportski spomenar [intervju sa Aleksandrom Stefanovićem]”, (<https://www.rts.rs/page/radio/sr/story/23/radio-beograd-1/4339896/aleksandar-aca-stefanovic-kosarkas.html>, 25. 4. 2021).
- Nešić, Miroslav. „Sportski spomenar [intervju sa Mirkom Drobnjakom]” (<https://www.rts.rs/page/radio/sr/story/23/radio-beograd-1/4518380/-mirko-drobnjak-kosarkas.html>, 26. 9. 2021).
- Nešić, Miroslav. „Sportski spomenar [intervju sa Slobodanom Gordićem]”, (<https://www.rts.rs/page/radio/sr/story/23/radio-beograd-1/2015416/sportski-spomenar.html>, 30. 8. 2015)
- Ljubomirović, Marko. „Žoc, Kića i Maršal sa Morave – legende i mitovi čačanske košarke”, *Oko* magazin RTS-a (<https://www.rts.rs/page/sport/sr/story/37/kosarka/4094896/zeljko-obradovic-zoc-dragan-kicanovic-kica-radmilo-misovic-marsal-sa-morave-legende-i-mitovi-cacanske-kosarke-cacak-borac-zelovo-morava-kosarka-dokumentarni-film-marko-ljubomirovic-oko-magazin-rt.html>, 2. 10. 2020).

ЕЛЕКТРОНСКИ ИЗВОРИ

- <http://moravainfo.rs>
- <https://istorijacacanskekosarke.blogspot.com>
- <https://www.fiba.basketball>
- <https://www.ozonpress.net>
- <https://zapisisazapadnemorave.blogspot.com>

СТАТИСТИКЕ

- *Statistički godišnjak FNRJ 1954*. Beograd : Savezni zavod za statistiku, 1954.
- *Statistički godišnjak FNRJ 1961*. Beograd : Savezni zavod za statistiku, 1961.
- *Statistički godišnjak Jugoslavije 1971*. Beograd : Savezni zavod za statistiku, 1971.
- *Statistički godišnjak Jugoslavije 1981*. Beograd : Savezni zavod za statistiku, 1981.
- *Statistički godišnjak Jugoslavije 1991*. Beograd : Savezni zavod za statistiku, 1991.
- *Jugoslavija 1918–1988. Statistički godišnjak*. Beograd : Savezni zavod za statistiku, 1989.

ЛИТЕРАТУРА

- *Almanah Košarkaškog saveza Jugoslavije : 1945–1988*. Beograd : Košarkaški savez Jugoslavije, 1989.
- Антоновић, Зоран. *Највеће њобеде Борца : мала сеншменшална исшорија једној великој клубу : 75 година Кошаркашкој клубу Борац*. Чачак : Народни музеј Чачак, 2022.
- В. Р., „Dolanc Stane”. *Jugoslovenski savremenici. Ko je ko u Jugoslaviji*, 214. Beograd : Hronometar, 1970.
- Basan, Mišel i Kofman, Vensan i Žoa, Domink. „Deset teza za sociološku teoriju urbane dinamike”, *Urbana sociologija*, ur. Mina Petrović, Sreten Vujović, 227-238. Beograd : Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2005.
- *Basket-Ball : њо најновијим американским и француским ѡправилима*. Beograd : Спортски савез Србије, 1924.
- *Basketball in Europe*. Niš : FIEP Europe, History of Physical Education and Sport Section, Association of Pedagogues of Physical Education and Sport FIEP; Leposavić : University of Pristina, Faculty of Sport and Physical Education, 2017.
- *Basketball je ime košarka dobio u Zagrebu : 60 godina Košarkaškog saveza Zagreb : 1945–2005*, ur. Kruno Sabolić. Zagreb : Košarkaški savez Zagreba : Ars media, 2005.
- Берић, Драгана и Коцић, Миодраг. *Кошарка : теорија и методика*. Ниш : Факултет спорта и физичког васпитања, 2010.
- Berk, Piter. *Istorija i društvena teorija*. Beograd : Equilibrium, 2002.
- Berk, Piter. *Osnovi kulturne istorije*. Clio, Beograd, 2010.
- *Блајо Народној музеја : исшраживања 2002–2012*. Народни музеј : Чачак, 2012.
- Вожовић Ратко. „Igra ili ništa : igra - temelj c(k?)kulture”. *Kultura : časopis za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku* 140 (2013), 79-99.
- Вожовић, Ратко. „Od slobodnog vremena do dokolice”. *Kultura : časopis za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku* 120 (2008), 101-122.
- Божовић, Ратко Р. *Социлоија и сшорш*. Универзитет Црне Горе : Подгорица, 2009.
- Божовић, Ратко. „Умјетност игре”. *Зборник Машице сршске за друшшвене науке* 91 (1991), 33-51.
- Branković, Zoran. *Kako je Čačak zavoleo rokenrol*. Čačak : Dom kulture, 2013.
- Brombarže, Kristijan. „Fudbal: navijačka strast”, u: *Identitet (I) : pojedinac, grupa, društvo*, pr. Katrin Halpern, Žan-Klod Ruano-Borbalan, 276-382. Beograd : Clio, 2009.
- Burdije, Pjer. *Distinkcija : društvena kritika suda*. Podgorica : CID, 2013.
- Бурке [Берк], Питер. „Историја догађаја и повратак наративног”, *Исшориски часошис XLV–XLVI (1998–1999)*, 333-347.
- Vujović, Sreten i Petrović, Mina. „O klasičnoj i novoj urbanoj sociologiji”, *Urbana sociologija*, ur. Mina Petrović, Sreten Vujović, 13-29. Beograd : Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2005.
- Vučetić, Radina. *Koka-kola socijalizam : amerikanizacija jugoslovenske popularne kulture šezdesetih godina XX veka*. Beograd : Službeni glasnik, 2012.
- Galić, Mlađen B. *Pedagogija sporta*. Beograd : M. Galić, 2003.

- Gidens, Entoni. *Posledice Modernosti*. Beograd : Filip Višnjić, 1998.
- Goubert, Pierre. „Lokalna povjest”. *Scrinia Slavonica* 1 (2001), 421-432.
- Давидовић, Горан и Павловић, Лела. *Историја Чачка : хронологија од праисторије до 2000. Године*. Чачак : Међуопштински историјски архив, 2009.
- Дарчевић, Žarko Daba. *Pod crveno-belim obručima, treće dopunjeno izdanje*. Mladenovac : Društvo za afirmaciju kulture Presing, 2020.
- Дарчевић, Žarko. *Priče o jugoslovenskoj košarci : 1945–1991*. Mladenovac : Presing izdavaštvo, 2019.
- Ђорђевић, Иван. „Владе Дивац – недокончана транзициона бајка”. *Гласник Етнографској инститиути* LV/1 (2007), 61-75.
- Ђорђевић, Иван. „Производња 'другости' : етнографске белешке са фудбалског терена”. *Етноантрополошки проблеми* 2 (2017), 566-581.
- Ђорђевић, Иван. „Утеривање патриотизма : антрополошка анализа конструисања културне кошаркашке репрезентације Србије у спортској штампи”. *Културне паралеле: свакодневна култура у постсоцијалистичком периоду. Зборник Етнографској инститиути САНУ 25*, ур. Драгана Радојичић, 85-96. Београд, САНУ, 2008.
- Ђорђевић, Иван. „Чија је ово игра? Један поглед на улогу фудбала у конструкцији националног идентитета”. *Етноантрополошки проблеми* 1 (2014), 83-103.
- Ђулијаноти, Ričard. *Sport : kritička sociologija*. Beograd : Clio, 2008.
- Žeravica svetske košarke : kazivanje Ranka Žeravice, пр. Milutin Luta Pavlović. Beograd : Službeni glasnik ; Novo Miloševo : Fondacija „Ranko Žeravica”, 2022.
- Žirarde, Raul. *Politički mitovi*. Zemun : Biblioteka XX vek; Beograd : Plato, 2000.
- Zimel, Georg. „Veliki gradovi i duhovni život”, u: *Sociologija grada*, пр. Sreten Vujović., 103-114. Beograd : Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1988.
- Ištvančić, Živan. *William A. Wieland i počeci košarke u Kraljevini SHS : (1923–1924)*. Bela Crkva : Narodna biblioteka, 2013.
- Јевтић, Милош. *Домаће праилишће Пурише Ђорђевића*. Београд : Београдска књига, 2009.
- Јелић, Перо. „Почеци кошарке у Југославији (1923–1940)”, *Годишњак за друштвену историју* 1-3 (2003), 125-140.
- Јовановић, Мирослав и Радић, Радивој. *Криза историје : српска историографија и друштвени изазови краја 20. и почетка 21. века*. Београд : Удружење за друштвену историју, 2009.
- Кајоа, Роже. *Igre i ljudi : maska i zanos : drugo izdanje*. Beograd : Nolit, 1979.
- Castells, Manuel. *Moć identiteta*. Zagreb : Golden marketing, 2002.
- Керковић, Александар. *Дела. Том 1*. Ниш : Факултет спорта и физичког васпитања, 2018.
- Керковић, Александар. *Радмило Мишовић*. Чачак : Савез организација за физичку културу Чачка, Кошаркашки клуб Борац, 1972.
- Керковић, Александар. *Тим „Борца” био је комљешан*. Чачак : Фудбалски клуб „Борац”, 1986.

- Kertis, Džon. „Sistem vlasti”, u: *Enciklopedija društvenih nauka, tom 2 (N-Ž)*, pr. Adam Kuper, Džesika Kuper, 1257-1260. Beograd : Službeni glasnik, 2009.
- Копривица, Часлав. *Ното Махитус : елементи философије сѳорѳа*. Београд : Центар за изучавање традиције Укронија, 2018.
- Kosanić Podunavac, Jelena i Milovanović, Bojan. *Radomir Šaper : kako se stvarala jugoslovenska košarka*. Beograd : Košarkaška fondacija, 2005.
- *Košarkaška enciklopedija : muške reprezentacije : 1946–2000*, ur. Milan Tasić. Beograd : Košarkaški savez Jugoslavije, 2001.
- Kreft, Lev. *Levi horog : filozofija sporta u devet eseja*. Beograd : Orion art, 2013.
- Кречмар, Скот и Дајерсон, Марк и Луелин, Метју и Гливс, Џон. *Историја и филозофија сѳорѳа и физичке активносѳи*. Нови Сад : Факултет спорта и физичког васпитања, 2020.
- Kuljić, Todor. *Kultura sećanja: teorijska objašnjenja upotrebe prošlosti*. Beograd : Čigoja štampa, 2006.
- Lais, Mario. „Sport“, *Leksikon savremene kulture : teme i teorije, oblici i institucije od 1945. do danas*, pr. Ralf Šnel, 645-647. Beograd : Plato Books, 2008.
- Levi, Giovanni. „O mikrohistoriji”. *Scrinia Slavonica* 7 (2007), 479-497.
- *Leksikon yu mitologije* [ur. Iris Adrić, Vladimir Arsenijević, Đorđe Matić]. Beograd : Rende; Zagreb : Postscriptum, 2005.
- Maze, Kaspar. *Bezgranična zabava : uspon masovne kulture 1850–1970*. Beograd : Službeni glasnik, 2008.
- Mamford, Luis. *Grad u istoriji : njegov postanak, njegovo menjanje, njegovi izgledi*. Zemun : Book ; Novi Beograd : Marso, 2001.
- Марковић, Предраг Ј. *Београд између Исѳока и Заѳага : 1948–1965*. Београд : Службени лист СРЈ, 1996.
- Марковић, Светислав Љ. „Прилог историји чачанског спорта”, *Зборник рагова Народној музеја XXXVII* (2007), 265-310.
- Марковић, Светислав Љ. и Оташевић, Гвозден и Вуловић, Милован. *Кошаркашки клуб Железничар 1949 : 1999 : 2019*. Чачак : КК Железничар, 2020.
- Марковић, Светислав Љ. и Поповић, Илија В. *Град Чачак*. Чачак : Град Чачак : Регионални центар за таленте Чачак, 2021.
- Марковић, Светислав Љ. *Професор са Мораве : [монографија о Александру Сѳефановићу]*. Чачак : Удружење спортских новинара града Чачка, 2019.
- Марковић, Светислав Љ. *Радмилу : [монографија о Радмилу Мишовићу]*. Чачак : Удружење Мајстор баскета, 2013.
- Марковић, Светислав Љ. *Сѳорѳски водич кроз Чачак 2004*. Чачак : Прозор, 2004.
- Mijatov, Nikola. *Sport u službi socijalizma : jugoslovensko iskustvo 1945–1953*. Beograd: Čigoja štampa : Institut za savremenu istoriju, 2020.
- Никола, Мијатов. „Почеци социјалистичког спорта у Лесковцу 1945–1953.”, *Лесковачки зборник* 59 (2019), 395-404.
- Никола, Мијатов. „Југословенски спорт у служби јачања одбрамбене моћи земље 1945–1950.”, *Војно-историјски гласник* 1 (2017), 156-172.

- Мијатовић, Слађана. „Телесно вежбање и спорт у Србији у периоду од 1945. до 2007. године”, у: *Телесно вежбање и сѝорш у Србији : (1857–2007) : 150 ѝодина орѝанизованоѝ шѝлесноѝ вежбања и сѝорша и 125 ѝодина соколсѝива у Србији*, ур. Стефан Илић, 167-194. Београд : ДТА, 2008.
- Miler, En Friderike. „Burdije, Pjer (1930–2002)”, *Enciklopedija društvenih nauka. Tom 1, (A-M)*, пр. Adam Kuper i Džesika Kuper, 89-93. Београд : Službeni glasnik, 2009.
- Miletić, Aleksandar. *Džez basket*. Београд : Laguna, 2013.
- Milovanović, Ivana i Radenović, Sandra. „Savremene tendencije u sociologiji sporta: od konstituisanja do 'razmrvljene' discipline”. *Sociologija* 2 (2020), 237-254.
- Миловановић, Ивана. *Увод у социологију и социологију сѝорша*. Нови Сад : Факултет спорта и физичког васпитања, 2017.
- Mladenović, Ivica. „Naučno-istorijski aspekti korišćenja analize diskursa u društvenim istraživanjima”, *Sociologija* 1 (2017), 5-23.
- Naumović, Slobodan. *Upotreba tradicije u političkom i javnom životu Srbije na kraju dvadesetog i početkom dvadeset prvog veka*. Београд : Institut za filozofiju i društvenu teoriju : Filip Višnjić, 2009.
- Pavlović, Petar D. i Simović, Slobodan i Grgić, Zrinko i Pantelić, Kristina. „International basketball activity in the Kingdom of Yugoslavia”, *Sport science* 3 (2010), 95-102.
- Park, Robert Ezra. „Grad – predlozi za istraživanje ljudskog ponašanja u gradskoj sredini”, *Urbana sociologija*, ур. Mina Petrović, Sreten Vujović, 78-100. Београд : Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2005.
- Paunić, Stanislav M. *Geneza i razvoj košarke*. Kovin : Ženski košarkaški klub „Kovin”, 2007.
- Петровић, Бранислав. *Не убиѝи ѝѝицу грозга*. Београд : Службени гласник, 2018.
- Petrović, Mina. *Društvo i gradovi : između lokalnog i globalnog*. Београд : Љогоја штампа : Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta, 2014.
- Пешић, Милена М. „Развој појма дискурса као инструмента критичке друштвене анализе”, *Социолошки ѝреѝлег*, vol. LIV, no. 4, (2020), 1260-1278.
- Popović, Ilija V. *Opština Čačak : geografska proučavanja*. Čačak : Litopapir, 1996.
- Pušić, Ljubinko. *Grad, društvo, prostor : sociologija grada*. Београд : Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1997.
- Radenović, Sandra. *Sport i društvo : sociologija sa sociologijom sporta, treće dopunjeno i izmenjeno izdanje*. Београд : Univerzitet Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, 2021.
- Radović, Ranko. *Forme grada : osnove, teorija i praksa*. Novi Sad : Stylos ; Београд : Orion art, 2003.
- Радош, Јово. *Филозофија и сѝорш*. Сомбор : Учитељски факултет; Бачка Паланка : Логос, 2005.
- Ristivojević, Marija. „Grad kao izвориште kulturnih identiteta”, у: *Кулѝурни иденѝиѝеѝи као немаѝеријално кулѝурно наслеђе : зборник радова са научноѝ скуѝа Кулѝурни иденѝиѝеѝи у XIX веку*, 57-72. Београд : Српски генеалогски центар : Одељење за етнологију и антропологију Филозофског факултета, 2011.
- Senn, Alfred Erich. „American Lithuanians and the politics of basketball in Lithuania, 1935 – 1939.”, *Journal of Baltic Studies*, Vo.19, 2 (1988), 146-156.

- Simović, Slobodan S. i Pavlović, Petar D. *Košarka na prostorima bivše Jugoslavije do maja 1945. godine*. Banja Luka : Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta, 2013.
- Skemblem, Grejam. *Sport i društvo: istorija, moć i kultura*. Beograd : Clio, 2007.
- Spasić, Ivana i Backović, Vera. *Gradovi u potrazi za identitetom*. Beograd : Univerzitet, Filozofski fakultet, Institut za sociološka istraživanja, 2017.
- Spasić, Ivana. „Terenski rad u filozofiji” : Gerc i Burdije kao sagovornici”, *Sociologija* 3 (2012), 401-422.
- Spasić, Ivana. „Distinkcija na domaći način : diskursi statusnog diferenciranja u današnjoj Srbiji”, *Nasleđe Pjera Burdijea : pouke i nadahnuća*, prir. Miloš Nemanjić, Ivana Spasić, 137-171. Beograd : Institut za filozofiju i društvenu teoriju : Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, 2006.
- Spasić, Ivana. „Habitus”, *Sociološki rečnik*, pr. Aljoša Mimica, Marija Bogdanović, 174. Beograd : Zavod za udžbenike, 2007.
- Spasić, Ivana. *Sociologija svakodnevnog života*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2004.
- Станковић, Бора. *Игра мој живоїна : из разјовора са Александром Милеїићем*. Београд : Беоштампа : КСС, 2016.
- Stanković, Vladimir. *Koš po koš: istorija učešća Jugoslavije/Srbije na evropskim prvenstvima*. Beograd : Više od sporta, 2015.
- Stanković, Vladimir. *Koš po koš: istorija učešća Jugoslavije/Srbije na olimpijskim igrama*. Beograd : Više od sporta, 2016.
- Стефановић, Александар и Милић, Милош. *Чачански сїорїисїи їоворе. 2*. Чачак : Удружење спортских новинара Чачка, 2022.
- Стефановић, Александар. „Развој кошарке у Чачку”, у: *Вишевековна исїорїја Чачка и околине*, 788-810. Београд : Удружење Чачана, 1995.
- Стефановић, Александар. *Кош на обали Мораве*. Чачак : Кошаркашки клуб Борац, 1995.
- Стефановић, Александар. *Чачански сїорїисїи їоворе [1]*. Чачак : Удружење спортских новинара Чачка, 2021.
- Stojković, Branimir. „Grad kao okvir zavičajnog identiteta”. *Kultura : časopis za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku* 122/123 (2009), 41-53.
- Timotijević, Miloš. *Karneval u Guči : sabor trubača 1961–2001*. Čačak : Legenda : Narodni muzej, 2005.
- Тимотијевић, Милош. „’Први грађанин мале вароши’ : значај председника општине у локалној елити власти током социјализма – пример Чачка”, *Зборник рагова Народної музеја ХХХІХ* (2009), 235-268.
- Тимотијевић, Милош. „Град у унутрашњости : облици, простори и границе приватног и јавног у 20. веку”, у: *Приватни живої код Срба у двадесетом веку*, ур. Милан Ристовић, 579-611. Београд : Clio, 2007.
- Тимотијевић, Милош. „Град, спорт и идентификација: ривалство кошаркашких клубова из Чачка и Краљево (1945–1991)”, у: *Публицисїика у развоју груїшва и државе II, научни скуї, Свеסקа резимеа*, ур. Љубодраг П. Ристић, 31. Краљево

: Народни музеј; Београд : Институт за политичке студије : Правни факултет Универзитета, 2022.

- Тимотијевић, Милош. „Кошарка у Чачку 1940–1951”. *Зборник радова Народног музеја* LI/ LII (2021/2022), 299-341.
- Тимотијевић, Милош. „Спорт и идентитет града: једно интимно сведочанство о Чачку и кошарци”, у: Зоран Антоновић, *Највеће њобеге Борца : мала сентиментална историја једног великог клуба : 75 година Кошаркашког клуба Борца*, 162-165. Чачак : Народни музеј Чачак, 2022.
- Тимотијевић, Милош. „У лавиринту унутрашњих граница : положај Чачка у територијалној подели Србије 1804–2009. године”, *Зборник радова Народног музеја* XXXVIII (2008), 233-284.
- Тимотијевић, Милош. *Модернизација балканског града (1944–1989) : компаративна анализа развоја Чачка и Београда у епохи социјализма*. Чачак : Народни музеј Чачак, 2012.
- Тимотијевић, Милош. *Соколи Чачка 1910–1941*. Чачак : Народни музеј, 2006.
- Тимотијевић, Милош. *Чачак у доба социјализма : (1944–1990) : фотодокументација као репрезентивна историјска моћ*. Чачак : Народни музеј Чачак, 2013.
- Тимотијевић, Мирослав. *Таковски усџанак - српске Цветице : о јавном заједничком сећању и заборављању у симболичној историји званичне репрезентативне културе*. Београд : Историјски музеј Србије : Филозофски факултет, 2012.
- Томпсон, Пол. *Глас прошлости : усмена историја*. Београд : Сlio, 2012.
- Тош, Џон и Ланг, Шон. *Устрајање за историјом : циљеви, методи и нови правци у истраживању савремене историје*. Београд : Сlio, 2008.
- Ћелстали, Кнут. *Прошlost nije više што је некад била : увод у историографију*. Београд : Геопоетика, 2004.
- Fink, Eugen. *Osnovni fenomeni ljudskog postojanja*. Београд : Nolit, 1984.
- Hermsdorf, Klaus. „Region”, у: *Leksikon savremene kulture : teme i teorije, oblici i institucije od 1945. do danas*, пр. Ralf Šnel, 589-591. Београд : Plato Books, 2008.
- Hobsbaum, Erik. „Kako se tradicije izmišljaju”, *Izmišljanje tradicije*, ур. Erik Hobsbom, Terens Rejndžer, 6-25. Београд : Библиотека XX век, 2002.
- Huizinga Johan. *Homo ludens : o podrijetlu kulture u igri*. Загреб : Naprijed, 1992.
- Љобовић, Златко и Раичевић, Мiodrag и Богдановић, Milan. *60 zlatnih godina: istorija muške košarkaške reprezentacije Srbije i Crne Gore*. Београд : Evro : KSSCG, 2005.
- Љоловић, Ivan. *Divlja književnost : etnolingvističko proučavanje paraliterature : drugo, dopunjeno izdanje*. Земун : Библиотека XX век; Београд : Љогоја штампа, 2000.
- Љоловић, Ivan. *Vreme znakova 1971–1987*. Нови Сад : Књижевна заједница Новог Сада, 1988.
- Дженкинс, Рићард. „Habitus”, *Enciklopedija društvenih nauka. Tom 1 (A-M)*, пр. Adam Kuper и Дзесика Купер, 450-451. Београд : Службени гласник, 2009.
- Дџонстон, R. Дџ. „Region”, у: *Enciklopedija društvenih nauka, Tom 2 (N-Ž)*, пр. Adam Kuper, Дзесика Купер, 1182-1184. Београд : Службени гласник, 2009.

ИМЕНСКИ РЕГИСТАР

А

Адрић Ирис 9
Азањац Добривоје 38, 51,
53, 60
Аксентијевић 166
Алагић Страхиња 110
Албић Слободан Биска 125
Алексић 253
Андријашевић Ђорђе 53, 177
Адрић Владимир Туцо 13,
115, 120, 122, 239, 286
Андројић Владимир 118,
216, 220, 236, 254, 294
Анзуловић В. 120, 131, 134
Антоновић Бранко 293
Антоновић Ђорђе 294
Антоновић Зоран 5, 17, 18,
32, 38, 44, 51-52, 56-57, 59,
69, 72, 76, 78, 80, 83, 89, 92,
95, 109, 113, 115, 118, 120-
124, 135, 137, 141, 146, 149,
153, 169-170, 180, 211, 213,
228-229, 237, 240, 243, 249,
274, 282, 286, 290, 293-294
Антоновић Милица 294
Антоновић Светозар 293
Антоновић Чедомир 293
Арас Д. 120
Арсенијевић Владимир 9
Арсић Драган 229, 281
Аћимовић Мирјана 237
Аџић 43
Аџић Бошко, 53
Аџић Трипко 46, 49, 51, 53,
77, 179

Б

Балшић Балша 228
Баралић Цвета 209
Басан Мишел 7
Бацковић Вера 7
Белопавловић 186
Берић Драгана 22
Берк Питер 5, 6, 13
Бећковић 3. 91
Бећковић Мирослав 116
Биорац Зоран 118, 151, 232,
266, 281, 288-289, 298, 300
Бисенић 295

Бискуповић Станојка 293
Биснел Жорж 167
Бјегијевић Муса 53
Благојевић Емилија 119, 229
Благојевић Превислав
Предо 229
Богдановић Милан 17, 90,
105, 307
Богдановић Марија 11
Богдановић Милић 117
Богосављевић Јулка 287
Божовић Д. 39
Божовић, Ратко 3, 4, 8, 55
Бојан Миловановић 130
Бојановић 254
Бојић Рашко 17, 190
Бојовић Данило 246
Бојовић Драган Патак 295
Бојовић Дуња 246
Бојовић Жељко 246
Бојовић Касија 246
Бокић 281
Бондаренко Владимир Вова
46, 49, 60, 179, 181-182
Бондаренко Јелена 182
Бондаренко Јоаким 181
Бондаренко Милка 181
Бондаренко Наталија 181
Бондаренко Татјана 182
Бохињац Аница 295
Бохињац Бојана 296
Бохињац Јаков 295
Бохињац Милош 216, 231-
232, 289, 295-296, 298, 302
Бохињац Мирјана 296
Бохињац Мицика 295
Бошковић Богдан 177
Бошковић Д. 72
Бошковић Ирена 177
Бошковић Милош 177
Бошковић Небојша 177
Бошковић Ненад 177
Бошковић Страхиња 177
Брајовић Александар 135, 143
Бранковић Вук 248
Бранковић Зоран 40
Брацковић Ксенија 212

Брковић Драгана 175
Броз Јосип Тито 37, 48, 251-
252, 263, 266
Бромарже Кристијан 10, 123
Бугарчић Бошко 108, 250,
252
Бугарчић Десимир 250
Бугарчић Зораном 251
Бугарчић Миленко 251-252
Бугарчић Ранко 93, 211, 239,
250-252
Булут Младен 114
Бурдије Пјер 8, 11, 12, 41, 48,
60, 63

В

Вајленд Вилијам 24-25
Васовић Милијана 253
Велетанић Сенка 135
Велимировић Николај 226,
275
Велисављевић Миланка 250
Виг Рената 185
Видаковић Мићо 122, 143,
286
Визјак Станислав 285
Вилфан Петер 9, 235
Виторовић 302
Вишњић Емилија 32, 164
Војиновић Драгица 282
Војиновић Љубица 173
Вујичић 166
Вујовић Миланка 295
Вујовић Сретен 6
Вујошевић Радош 151
Вукићевић Даница 278, 288,
298
Вуковић Драган 231
Вуковић Е. 153
Вуковић, члан управе
„Железничара“ 302
Вуловић Душан 201
Вуловић Илија 200-201
Вуловић Милован 17, 47, 57,
92, 152, 155, 197, 200-202,
205, 216, 220, 246, 255, 278,
281, 284, 290, 292, 307
Вуловић Радмило 200

- Вучетић Милан Мики 112, 147
 Вучетић Радица 18, 37, 112
 Вучинић Драгиша 285, 292
 Вучићевић Адам 230
 Вучићевић Вукосава 230
 Вучићевић Зорица 233
 Вучићевић Катарина 233
 Вучићевић М. 39
 Вучићевић Мирослава Мира 230
 Вучићевић Предраг Прево 151, 210, 213, 215-216, 230-233, 238, 287-288, 295, 298, 302
- Г**
 Гавриловић Љубица 28-29
 Гавриловић Милијана 177
 Гавровић Ружа 54
 Гајић Моцо 38
 Галић Млађен 57
 Гезовић Милка 181
 Гермек Добрила 173
 Геџ Александар 36, 53
 Гиденс Ентони 7
 Главоњић Љиљана 119
 Гливс Џон 10, 21
 Глинтић Милена 258
 Глишић Јулијана 294
 Гојгић 108
 Гордић Жарко 221, 224
 Гордић Косара 221
 Гордић Слободан 109, 127, 198, 221-224
 Гоџић 36
 Грбовић Горан 236
 Грѓић Зринко 29
 Губер Пјер 6
- Д**
 Дабић Момчило 121
 Давидовић Горан 17-18, 38, 44, 112, 132
 Дајерсон Марк 10, 21
 Далипагић 9, 305-306
 Дамјанов П. 137
 Данеу Иво 106, 117, 153-154, 305
 Дапчевић Жарко 17, 78
- Дашић Војо 71, 77
 Делибашић Мирза 9, 282, 300-301
 Делинч Елза Јелисавета, погледати Пантелић Јелисавета
 Делинч Јованка 174
 Демшар Ладислав 36, 187
 Денић Весна 170
 Денић Владимир 170
 Денић Јелена 168, 170
 Денић Милорад Ј. 165-166
 Денић Миољиб Боле 51-53, 59-60, 64, 73-75, 93, 95, 165-170, 177, 184, 187-188, 212-213, 234, 238, 250, 257, 259, 293
 Денић Радивоје 165-166
 Денић Срђан 170, 184
 Дивац Владе 9, 235
 Димић 166
 Дмитровић 288, 298
 Дмитровић Љубиша 216
 Доланц Стане 153
 Драшковић Брацо 83, 211, 250
 Драшовић 207
 Дробњак Бојан 279
 Дробњак Гојко 279
 Дробњак Иван 282
 Дробњак Јелена 282
 Дробњак Милунка 54
 Дробњак Мирко 152, 188-189, 198, 207, 279-282, 304
 Дробњаковић Јелица 176
 Дуба Владимир 254
 Дујовић 274
 Дуњић Свето 41-42, 71
- Ђ**
 Ђелошевић Александар 249
 Ђелошевић Бранка 247
 Ђелошевић Вера 247
 Ђелошевић Владимир 149
 Ђелошевић Ђорђе 247
 Ђелошевић Љубица 247
 Ђелошевић Маја 249
 Ђелошевић Слободанка 247
 Ђелошевић Томислав
 Ђамила 91, 99-103, 106, 114,
- 118, 121-122, 125-126, 129-130, 133, 136, 140, 152, 196, 210, 234, 239, 242, 245, 247-249, 257
 Ђерђа 281
 Ђорђевић Бато 188, 289
 Ђорђевић Борисав Боро 40, 153, 207, 263
 Ђорђевић Иван 9-10
 Ђулијаноти Ричард 5, 8, 9, 12-13, 19, 49, 54, 56-57, 63, 66, 73, 86, 91, 107, 118, 130, 143
 Ђорђевић Младомир
 Пуриша 41, 145, 162-163
 Ђорђевић Аша 220
 Ђорђевић Цвета 293
 Ђукић Биљана 283
 Ђукић Вукман 283
 Ђукић Драган 118, 133, 136, 143, 146, 154, 189, 229, 269, 271, 283-285, 300-301
 Ђукић Жижа 283
 Ђукић Наџа 283
 Ђукић Радивоје Лола 283
 Ђукић Стана 283
 Ђукнић Марица 183
 Ђумић Гроздана 247
 Ђуновић 108
 Ђурђић Светлана 119
 Ђурић Звонимир 13, 52, 59-60, 75-77, 87, 269
 Ђурић Милета 38
 Ђурић Милорад 13, 52, 59-60, 74-76, 87, 269
 Ђурић Немања 241
 Ђурић Цвета 54
- Е**
 Енглер 36
- Ж**
 Жежељ Мери 169
 Жеравица Ранко 105-106, 130, 142, 153-154, 188, 264, 271, 273
 Живановић Ненад 276
 Живановић Панто 275
 Живковић Вера 292
 Живковић Драгослав Драган 291
 Живковић Милан 292

Живковић Милош 292
Живковић Павле 291
Живковић Петар 292
Живковић Радивоје 92, 143,
152, 189, 291-292
Живодер Ангелина 219
Жирарде Раул 11
Жоа Доминик 7

З

Зајец М. 46
Зејниловић Раиф 285
Зејниловић Садик Дида 122,
143, 152, 189, 229, 285-286
Зејниловић Сафет 285
Зејниловић Софија 286
Зекавица Миломир Зец
125
Зељић Влајо 38
Зечевић Жарко 285
Зимел Георг 6
Зорић Драгослав 42-43, 53
Зоћевић Слободан 216, 231,
254, 302

И

Ивановић 207
Ивановић Даница 206
Ивановић Душанка
Душица, види Стефановић
Душица
Ивановић Ђуро 206
Ивановић Марко 228, 236
Ивановић Милорад 206
Ивановић Радомир 206
Ивковић 214
Ивковић Владе 280
Ивковић Душан 237, 254, 267
Ивковић Слободан – Пива
188, 267, 285
Игњатовић В. 126, 132, 153
Икодиновић Александар 38,
46, 49, 51, 53, 60, 178-180
Икодиновић Бранислава 180
Икодиновић Драган 180
Икодиновић Милена 180
Икодиновић Милутин 178,
180
Икодиновић Мирјана 180
Икодиновић Невена 180

Икодиновић Срећко 38, 46,
49, 51, 53, 60, 74-75, 178-180,
227
Илић 274
Илић Мирослав 207
Илић Стефан 34
Илић Рајко 230
Иштванић Живан 24

Ј

Јаковљевић Драгутин 183
Јаковљевић Душан 38,
46, 49, 53, 60, 75, 168, 179,
183-185
Јаковљевић Јованка 183
Јаковљевић Љубина 183
Јаковљевић Сениша 185
Јаковљевић Стеван 183
Јакшић Душко 89
Јанић Т. 75
Јањић Александар 220, 232,
238, 254
Јањић Вукашин 220
Јањић Исидор 78
Јањушевић 108, 211-212
Јевђић 274
Јевтић М. 39
Јевтић Милош 41
Јевтовић Братислав 89
Јековић Љубинко 238
Јековић Никола 93, 96, 120,
122, 126, 212, 238-240, 250
Јековић Радмила 238
Јековић Софија 240
Јековић Станка 238
Јелесијевић Ацо 38
Јелић Перо 24
Јелић Слободан 106
Јеловац Винко 260, 271, 285
Јовановић 239
Јовановић Борко 53, 177
Јовановић Боро 69
Јовановић Велимир 171
Јовановић Владимир 173
Јовановић Градимир 46, 67,
77, 171-173, 195
Јовановић Драгић 46, 171-
173, 176, 195
Јовановић Милан 171

Јовановић Милутин 171
Јовановић Мирослав 5
Јовановић Надежда 173
Јовановић Павле 171, 173
Јовановић Пелагија 171
Јовановић Радмила 171
Јовановић Радован 228
Јовановић Радојица 186
Јовановић Радослав Рашо
173
Јовановић С. 42-43, 45, 52
Јовановић Танасије 171
Јовашевић Бранимир 216,
231, 254
Јововић Божидар 132
Јојић 281
Јока Зоран 286
Јокановић Ангелина Дана
182
Јоксић Александар 105, 108,
210, 253-255
Јоксић Драгана 255
Јоксић Ивана 255
Јоксић Јосип 235
Јоксић Ксенија 255
Јоксић Љиљана 255
Јоксић Ратко 108, 114, 122,
210, 220, 253-255
Јоровић 274
Јосиповић 254
Југовић 254

К

Кајоа Роже 4, 10
Калембер Срђо 36, 163, 167
Капичић Драган 271, 282,
292
Капор Момо 40
Карахасан Мустафа 40
Кастелс Мануел 10
Катанић Василије 275
Катанић Марија 278
Катанић Марко 278
Катанић Марко, генерал 275
Катанић Наташа 278
Катанић Предраг 120, 122,
188, 207, 275-278, 281, 286
Катанић Радојко Р. 275
Катанић Тамара 278

- Катић Јелисавета Савета 225
Катић Петар 225
Катић Стеван 225
Качар Александра 258
Качар Акатарина 258
Качар Милан 256
Качар Радмила 256
Качар Софија 258
Качар Стојан 93, 211-212, 256-258
Качаревић 207
Керковић Александар 17, 41, 109, 162-164, 266-267
Керковић Аранђеловић Јованка 164
Керковић Бисенија 163
Керковић Ђорђе 162
Керковић Љубомир 162
Керковић Милан 164
Керковић Радомир 162
Керковић Саво 162
Керковић Слободанка 162
Кертис Џон 11
Кићановић Вук 297
Кићановић Драган 9, 118, 143, 151-152, 154-155, 201-202, 207, 215, 218, 231, 245, 257, 262, 269, 283, 288, 292, 297-307
Кићановић Јованка – Јока 297
Кићановић Марко 307
Кићановић Милан 297
Кладарин 177
Кнежевић Мила 117
Ковачевић Бранко 231, 302
Ковачевић Душан 209
Ковачевић Зорка 204
Ковачевић Исидор 209
Ковачевић Крста 204
Ковачевић Милутин Мићо Гус 75, 93, 99, 104, 204, 209-211, 231, 250, 293
Ковачевић Мито 228
Ковачевић Надежда 119
Ковачевић Радмила 204-205
Ковачевић Саво 216, 254
Ковачевић Слободан 211
Ковачевић Снежана 290
Константиницу Емилија 256
Константиницу Мари 256
Константиницу Христо 256
Копривица Биљана 234
Копривица Коста 237
Копривица Коста, официр 234
Копривица Марија 54, 234
Копривица Нада 234
Копривица Слободан Џоња, 83, 91-92, 96, 104, 115, 120, 122, 136, 154, 168, 188, 190, 197-198, 207, 210, 215, 217, 221, 229, 234-237, 239, 242, 248, 250, 260-261, 268, 271-272, 276, 279, 281, 293, 304
Копривица Филип 237
Копривица Часлав 10, 94, 112
Кораћ Радивој 9, 117, 136, 167, 221-222, 248, 257, 260, 269, 280, 305
Кори Едвард 59, 167
Косанић Подунавац Јелена 130
Кофман Венсан 7
Коцић Миодраг 22
Крен Паулин 31
Крефт Лев 98
Кречмар Скот 10, 21
Кривокапић Зоран 286, 288, 298
Кристанчић Борис 132, 259
Крстовић 274
Крстовић Часлав 108
Крстовић Љ. 133
Крцић Катарина 246
Кубуровић Косара 49
Кузмановић 214
Куљић Тодор 18
Купер Адам 10, 11
Купер Џесика 10, 11
Курашов 254
Курилић, судија 191
Курђубић Александар 216
Курђубић Божана 216
Курђубић Божидар 214
Курђубић Божидар 214
Курђубић Владанка 214-215
Курђубић Ивана 216
Курђубић Каја 214
Курђубић Лука 216
Курђубић Милан 198, 214-216, 231, 302
Курђубић Предраг Драган 15, 79, 82-83, 87, 214-216, 230, 238, 247
Курђубић Раде 214
Курђубић Ристо 214
Курђубић Светлана 215
Курђубић Сергеј 216
- Л**
Лабовић 302
Лазаревић 214
Лазивић Тодор 221
Лазовић 214
Лазовић Петар Цоко 207, 265
Лаис Марио 8
Ланг Шон 15
Леви Ђовани 6
Лекић 274
Лечић Лазар 207, 235, 285
Лешановић Јулија 193
Лешановић Стефан 193
Лешовић Станојевић Зорица 202, 208
Лијескић Зорка 271
Лисица 254
Лишанчић Милан 155
Логар 281
Лоци Вилмош 36, 55
Луелин Метју 10, 21
Лукић, кошаркаш „Железничара” 288, 298
Луковић Фрањо 285
- Љ**
Љубомировић Марко 194, 267, 307
- М**
Мађерух 166
Мазе Каспар 4, 8, 10, 49
Максимовић Зоран 15, 101, 118, 133, 139, 144, 146, 148-150
Максимовић Љиљана 49

- Максимовић Ружица 58
 Максимовић С. 77
 Маљковић Божидар 237, 289
 Мамфор Луис 6
 Мановић Михајло 285
 Мариновић 108
 Мариновић Марко 274
 Мариновић Миливоје 151
 Мариновић, кошаркаш
 „Железничара“, 302
 Марић, 216, 302
 Марић Љубица 275
 Марић Милка 275
 Марјановић 36
 Марјановић Јелена 246
 Марјановић Јован 246
 Марјановић Маријана 246
 Марјановић Миљан 246
 Марјановић Миљко 244
 Марјановић Миодраг
 Марјан 91, 108, 114, 128, 140,
 210, 242, 244-246, 253, 257,
 260, 282, 287-288, 295, 307
 Марјановић Сара 246
 Марковић 118
 Марковић, кошаркаш
 „Борца“ 274
 Марковић Весна 119, 267
 Марковић Мики 200
 Марковић Милена 296
 Марковић Миливоје 59-60, 64
 Марковић Небојша 236
 Марковић Петар 228
 Марковић Предраг Ј. 14, 18,
 37, 69, 80, 100
 Марковић Светислав Љ.
 17-18, 37, 47, 57-58, 64-65, 68,
 71-72, 76, 79, 86, 90, 91, 94,
 96, 99, 105, 111-112, 116, 118,
 130, 138-139, 141-142, 145,
 148, 151-152, 154-155, 194,
 197, 202, 205, 208, 216, 219-
 220, 246, 255, 266-267, 278,
 284, 290, 292, 307
 Марковић Цоне 53
 Маровић 281
 Маројевић 271
 Мартић Ацо 104, 211
 Мартић Слободанка Ђина
 196
 Мартић Мићо 104
 Марцелић 281
 Матић Божидар 45
 Матић Ђорђе 9
 Матић Мићо 104
 Матовић Мијо 122
 Матовић Рада 49
 Матовић, браћа 286
 Медојевић 118, 216, 302
 Менегин Дино 304
 Месина Еторео 254
 Мијатов Никола 18, 28,
 34-35, 39, 56
 Мијатовић Дејан 149, 190,
 225, 273-274
 Мијатовић Слађана 34
 Мијатовић Слободан „Бата
 Џо“ 149
 Мијушковић 274
 Милајац Слободан 125
 Миленковић Душан 78
 Милер Ен Фридерике 11
 Милетић Александар 18, 32,
 37, 49, 112, 131, 154, 164
 Милић 214
 Милић Миле 190
 Милић Милош 16
 Миловановић Ивана 8, 149
 Милошевић Драган „Певац“
 176
 Милошевић Душко 86
 Милошевић Ђорђе „Ђоко
 Јаре“ 74, 83, 95, 110-111, 230,
 250
 Милошевић Микица 208
 Милошевић Наталија 241
 Милутиновић Ема 246
 Милутиновић Мишо 246
 Милутиновић Спасо 89
 Милутиновић Урош 246
 Мимица Аљоша 11
 Митровић Олга 174
 Митровић Ратко 41, 174
 Мићовић Слободан 229
 Мићовић, кошаркаш
 „Железничара“ 288, 298
 Михаиловић Живка 244
 Михаиловић Жико 38
 Михаиловић Љ. 53
 Михаиловић Радомир
 „Точак“ 40
 Мишовић Ана 225-226
 Мишовић Ана (Радмилова)
 267
 Мишовић Ана Цуца 119, 225,
 227, 259
 Мишовић Ивона 229
 Мишовић Ирена 229
 Мишовић Исидора 229
 Мишовић Јован 225-227, 266
 Мишовић Јована 267
 Мишовић Милева Мимица
 119, 225, 227, 259
 Мишовић Мица 54
 Мишовић Никола 225
 Мишовић Никола Рокли 77,
 99, 120, 190, 204, 225-230,
 250, 259, 266
 Мишовић Петар 225, 227-
 228, 259
 Мишовић Радмило 91, 93,
 96, 99-100, 102-106, 114-115,
 118, 122, 126, 129-130, 134,
 140-143, 147-148, 150-155,
 157, 168, 188-189, 197, 199,
 207, 210-211, 225, 227-228,
 234-235, 238-239, 242, 248,
 251, 259-267, 271, 280-281,
 289, 293, 298, 300, 303-304
 Младеновић Ивица 15
 Мрав Мила 286
Н
 Наумовић Драган 53
 Наумовић Слободан 11
 Недељковић Срећко 167
 Недић Милан 166
 Нежмах Бернар 153
 Нејсмит Џејмс 21
 Немањић Милош 12
 Ненадовић 166
 Неферовић 166
 Нешић Мирослав 194, 224,
 282
 Нешовановић Вељо 93, 104,
 120, 211-212, 280
 Нешовановић Зоран 104, 211
 Никитовић Владимир 155
 Николић 36, 117

- Николић, кошаркаш „Борца” 274
- Николић, кошаркаш „Железничара” 107
- Николић Александар 166, 168, 188, 235, 253, 294
- Николић Даница 171
- Николић Ђорђе Ђоко 67, 171-172, 176-177
- Николић Милан 176
- Николић Милена 176
- Николић Милосав 171, 176
- Николић Миодраг 222
- Никшић Милица 49
- Нишавић 274
- Новаковић Бошко 195
- Новаковић Видосав Виде 15, 77, 99, 173, 195-197, 205, 276
- Новаковић Грујица 195
- Новаковић Дара 195
- Новаковић Живко 195
- Новаковић Мијаило 195
- Новаковић Милева 196
- Новаковић Милорад 195
- Новаковић Миодраг „Уча” 195
- Новаковић Мирјана 196
- Новаковић Трифун 195
- Новитовић Софија 238-239
- Новосел Мирко 188, 299-300
- О**
- Обрадовић Желимир
- Жељко 155, 228-229, 236, 296, 306
- Обреновић Дмитра 195
- Обреновић Јаков 195
- Обреновић Милош 195, 225
- Остојић 166
- Остојић Александар 154
- Оташевић Гвозден 17, 47, 57, 92, 152, 155, 197, 202, 205, 216, 220, 246, 255, 278, 284, 290, 292, 307
- Оташевић Даница 40
- Оцокољић 239
- П**
- Павловић Ђорђе 186
- Павловић Лела 18, 38, 112, 132
- Павловић Милена 240
- Павловић Милутин 96
- Павловић Петар Д. 18, 22, 24-26, 28-30
- Павловић Предраг 74-75
- Павловић Предраг Пршо 77, 173
- Павловић, кошаркаш „Борца” 281
- Пазаркић 83
- Палачева Софија 285
- Пантелић Вујица 174
- Пантелић Кристина 29
- Пантелић Миодраг Јежо 32, 67, 174-175
- Пантелић Јелисавета 174
- Пантић Милосав 171
- Пантић, официр 225
- Пантовић Милољуб С. 132
- Папић Л. 106
- Парк Роберт Езра 7
- Паунић Станислав М. 18, 21-22, 35-36
- Петакковић 93
- Петровић Бранислав Брана 154
- Петровић Д. 126, 153
- Петровић Дражен 9, 260, 305
- Петровић Мина 6, 7, 11
- Петровић Станица 176
- Петровић, кошаркаш „Железничара” 214
- Петровић, судија 191
- Петронијевић Душан 290
- Петронијевић Јелена 290
- Петронијевић Милан Пеца 151, 216, 231-232, 265, 287-290, 298, 302, 307
- Петронијевић Мирјана 119
- Петронијевић Момир 287
- Петронијевић Светлана 287
- Пешић Милена М. 15
- Пешовић Милункам 279
- Пинтер Томо 32
- Плећаш Никола 265, 271
- Попов Стојан 25
- Поповић Анка 165
- Поповић Владимир 165
- Поповић З. 121, 154
- Поповић Илија В. 17, 37, 93, 145
- Поповић Небојша 36, 70, 111, 168
- Поповић С. 135
- Прегер Андрија 169
- Прелић М. 64
- Продановић Божо 167
- Продановић Д. 137
- Пропадовић Исо 54
- Пропадовић Ленка 241
- Пропадовић Мијо 59-60, 74
- Пропадовић Р. 74
- Протић 59
- Протић, судија 127
- Протић Славка 178
- Пупин Михаил 275
- Пурић Бранислав – Брана 271
- Пурић Гала 273
- Пурић Ивана 273
- Пурић Маринко Машко 115, 120, 122, 135, 146, 152, 188-190, 239, 271-274, 281, 300
- Пурић Селена 273
- Пушић Љубинко 6
- Р**
- Раденовић Сандра 8, 14
- Радивојевић Милијана 198
- Радивојевић Велика 203
- Радивојевић Драгић 203
- Радивојевић Љубомир Шаја 77, 196, 198-199, 203-205, 212, 251
- Радивојевић Миодраг 205
- Радивојевић Павле 205
- Радивојевић, кошаркаш 207
- Радисавчевић Зоран 228, 231
- Радић 207, 274
- Радић Радивој 5
- Радичевић Бранко В. 145, 162
- Радовановић 274
- Радовановић Нешо 53
- Радовановић Рашо 305
- Радовић Душан Дуле 198, 215
- Радовић П. 139

- Радовић Петар 215
 Радовић Ранко 6
 Радојичић Драгана 9
 Радоњић Душан Ђука 267
 Радоњић Крстина 186
 Радосављевић 254
 Радош Јово 100
 Радуловић Бранка 119
 Ражњатовић 126, 281
 Раилић Косара 193
 Раилић Љиљана 193
 Раилић Радован 193
 Раичевић Миодраг 17, 90, 105, 307
 Рајаковић Дарко 155, 190
 Рајковић Милан 32, 64, 70, 72-74, 76
 Рајковић Томо 32
 Рајковић Трајко 217, 222
 Ранитовић 215, 302
 Рашид Карим 273
 Рашид Кива 273
 Рашковић 288
 Рејнцер Теренс 18
 Реџевић Драган 228
 Рибар Иво Лола 162
 Рицардо Амелија 215
 Рицардо Марија, види
 Копривица Марија
 Рицардо Серђо 234
 Рицардо Тулио 234
 Рицардо Умберто 234
 Рисимовић Живота 77, 173
 Рисимовић Момчило 53
 Ристивојевоћ Марија 7, 119
 Ристић Љубодраг 5
 Ристић М. 52, 71-72
 Ристић Томислав 13, 53, 59-60, 75
 Ристовић Предраг 53
 Робертсон Оскар 223
 Ровинац Ж. М. 39
 Роклицер Тулио 36, 53, 227
 Ронац Вељко 166, 177
 Руано-Болбаран Жан-Клод 10
- С**
- Саболић Крунос 25
 Савковић 214
 Савковић Мирослава Мира, види
 Цицварић Мирослава
 Савковић Радомир Рапо 213
 Савовић Мирјана 278
 Сагић Драган 193
 Сагић Јелена 193
 Сарјановић Иван 285
 Секованић Стеван С. 93
 Селаковић Зорка 273
 Сен Алфред Ерих 23
 Силађи Драган 38
 Силађи Милош 228
 Сименути Трипо 169
 Симеуновић Мирјана 242
 Симић Ацо 168
 Симић Перо 53
 Симовић Слободан 18, 22, 24-26, 28-30
 Симон Андре 212
 Симоновић Љубодраг
 „Дуци“ 118, 133, 265, 271-272, 285, 292
 Сканси Петар 265
 Скемблер Грејам 9, 10, 18, 21, 66
 Скрочче Бранко 262
 Славнић Зоран 9, 285, 292, 303
 Смиљанић Братислав 199
 Смиљанић Милан 198
 Смиљанић Милијана 54
 Смиљанић Михајло 198
 Смиљанић Олга 212
 Смиљанић Славољуб Кемпо 51, 60, 75, 198-199, 215, 221, 259
 Соколовић Милорад 36, 53, 65, 68, 126, 133
 Спасић Ивана 7, 11-13, 15
 Спасић Мики 79, 251
 Спасовић, кошаркаш
 „Железничара“ 214, 288, 298
 Спасојевић Анка 291
 Србаков С. 25
 Стамболић Витодрaга 211
 Стаменковић К. 138
 Станковић Владимир 17
 Станковић Глорија 199
 Станковић Борисав Бора 36, 53, 78, 81, 112, 117, 166, 169, 188, 221, 228-229
 Стевовић Иво 165
 Стефановић Александар 14-17, 31-32, 45, 54, 57, 65, 69, 72, 74-75, 77-78, 80-81, 83, 90, 94, 107, 121, 125-127, 132, 137, 139, 142, 144, 150, 154-155, 170, 174, 184, 186-194, 199, 206, 217, 219, 237, 242, 248, 267-269, 276, 280, 282, 291, 294, 307
 Стефановић Братислав 208
 Стефановић Вела 219
 Стефановић Вук 219
 Стефановић Драган 219
 Стефановић Душан 208
 Стефановић Душица 190, 206-208
 Стефановић Зоран 219, 228
 Стефановић Лидија 193
 Стефановић Лука 219
 Стефановић Мија 166
 Стефановић Милева 226
 Стефановић Милица 226
 Стефановић Милован 186
 Стефановић Радич 54, 186, 206
 Стефановић Радослав
 Рашко 15, 59-60, 97, 186, 190, 193, 200, 206-208, 217
 Стефановић Ратомир Ратко 226
 Стефановић Слободан Бобо 17, 59, 74, 83, 92, 96, 104, 115, 120, 186, 190, 193, 206, 211-212, 217-219, 239, 242, 250, 298
 Стефановић Стеван 226
 Стефановић Тина 219
 Стојадиновић Милан 28
 Стојановић Мики 297-298
 Стојковић Бранимир 7
 Стојковић Васа 53
 Стојковић Неле 77, 205
 Стојнић Драган 135
 Стругарчевић Стефан 207, 231, 286
 Стругарчевић Драган Скако 144, 207, 281, 286, 302

Т

Танасковић Жељко 281
 Тасић Милан 17
 Терзић 59
 Терзић Жарко 77
 Терзић Пелагија 171
 Тимотијевић Владан 216, 231, 288, 298
 Тимотијевић Милош 4, 5, 7, 16-18, 29, 33, 37-38, 40, 48, 52, 61, 76, 80, 89, 94, 111-112, 119, 125, 139, 145, 148, 155, 170, 173, 175, 177, 180, 182, 185, 194, 197, 199, 211, 213, 216, 219, 224, 229, 237, 240, 243, 246, 249, 252, 258, 267, 270, 274, 278, 282, 284, 286, 290, 307
 Тимотијевић Мирослав 18
 Тодорић Драган 229
 Токин Бошко 25
 Тољић Јован 228
 Томашевић Јелена 290
 Томашевић Никола 132-133, 137
 Томовић В. 110
 Томпсон Пол 16
 Топаловић Вера 119
 Топаловић М. 86
 Топаловић Радмила 246
 Тош Џон 15
 Тошић Љубица 200
 Трбојевић Душко 169
 Трипковић Александар 243
 Трипковић Виктор 243
 Трипковић Ранко Лаћо 93, 96, 104, 120, 122, 135, 138, 210-211, 217, 234, 236, 241-243, 250, 260
 Трипковић Стеван 241
 Трипковић Тадија 243
 Трипковић Татјана 243
 Трифуновић Милутин Мићо 46, 51, 53, 60, 75, 230
 Трохар Никола 226

Ђ

Ђаловић Бошко 208
 Ђелстали Кнут 6, 11, 15
 Ђерамилац Свето „Дивљак” 83, 204, 250
 Ђирковић Драган 202
 Ђирковић Олга 201
 Ђирковић Ружа 186, 206
 Ђировић Драган 79, 251
 Ђировић Милинка 49
Ч
 Чобовић Златко 17, 90, 105, 307
 Ћосић Добрица 225
 Ћосић Крешимир 129, 142, 150-151, 265, 268, 282, 305
 Ћурчић 177
 Ћурчић Борислав 53
 Ћурчић Радисав 155, 231, 245, 288-289, 307
 Ћусловић 214

У

Убавкић Пендула 51
 Урошевић 281, 304

Ф

Фарчић Велинка Вера 270
 Фарчић Јосип 113, 115, 120, 122, 133, 136, 154, 189, 229, 234, 239, 242, 268-270, 283, 301
 Филиповић Јелена 251
 Филиповић Шкоба 279
 Финк Еуген 10
 Фурман Теодор 26
Х
 Халперн Катрин 10
 Хаџић Владимир Исо 228
 Хел 36
 Хермсдорф Клаус 10
 Херцог Мирјана 119
 Хобсбаум Ерик 18
 Хојзинга Јохан 3
 Холечек Станко 219

Ц

Цветић Велимир 249
 Цветић Зденка 249
 Цветковић Владан 231, 254
 Цветковић Владимир 135, 147-148, 151, 153-154
 Цветковић Драган 254
 Цветковић Љубица 162
 Цветковић М. 254
 Ценић Бора 188
 Церовић Синиша 286
 Цицварић Бранко 75, 93, 204, 211-213, 239, 250
 Цицварић Драгана 213
 Цицварић Јован 212
 Цицварић Марија 213
 Цицварић Милоје Миша 212
 Цицварић Мирослава Мира 213

Ч

Чермак 271
 Чоловић Иван 15
 Чубрило Љиљана 119
 Чукић Мишо 46, 51, 77

Џ

Џајић Иван 190
 Џајић Драган 272
 Џенкинс Рићард 11
 Џонстон Р. Џ. 10

Ш

Шантић 226
 Шапер Радомир 36, 130, 133
 Шаранчић Обрад 236, 281, 304
 Шарић 214
 Швед 254
 Шекуларац 297
 Шљивић Радосав Раде 211, 216, 220, 231, 254, 288, 302, 307
 Шнел Ралф 8, 10
 Шолман Дамир 265, 271, 285

БЕЛЕШКА О АУТОРУ

Милош Тимотијевић (Чачак, 1969), историчар. Студије историје завршио је на Филозофском факултету у Београду 1996, где је и докторирао 2011. године. Од 1997. ради у Народном музеју у Чачку. Звање музејског саветника стекао је 2015, а у звање вишег научног сарадника изабран је 2022. године.

Главна подручја његових научних интересовања су модернизацијски процеси на Балкану у другој половини XX века, друштвена и културна историја чачанског краја у XX веку, историја цркве и црквене уметности на подручју западне Србије, војна, политичка и друштвена историја Србије у Другом светском рату.

Објавио је 26 монографија и десет публикација различитог садржаја, преко 120 научних чланака, преко 300 текстова у дневној и недељној штампи, пар стотина чланака на интернету, аутор је 14 изложби, као и преко 100 промоција и предавања.

За досадашњи рад добио је девет награда, међу којима се истиче „Михајло Валтровић” Музејског друштва Србије за 2004. годину.

Садржај

УВОД	3
Да ли нам је потребна теорија?	5
Град као извор модерног идентитета	6
Модернизација и слободно време	7
Спорт	8
Идентитет, локалне заједнице и медији	9
Хабитус и дистинкција	11
Интерпретација истраживања	13
Извори и литература	14
РАЗВОЈ КОШАРКЕ ДО ЗАВРШЕТКА ДРУГОГ СВЕТКОГ РАТА	21
Настанак и ширење кошарке	21
Кошарка у Европи и Југославији између два светска рата	22
Кошарка у Србији за време окупације (1941–1944)	30
КОШАРКА У ЈУГОСЛАВИЈИ И ЧАЧКУ ПОСЛЕ 1945. ГОДИНЕ	33
Физичка култура, спорт и кошарка у Југославији после Другог светског рата	33
Развој кошарке у Чачку после Другог светског рата (1945–1948)	37
Формирање регионалног кошаркашког центра у Чачку (1949–1950)	45
Преломна 1951. година	52
Прволигашки статус „Борца” и почетак „кошаркашког рата” са Београдом (1952–1954)	64
Градско ривалство и надметање са екипама из региона (1955–1957)	78
У потрази за „узбуђењима” (1958–1961)	90
Борба за статус кошаркашког Чачка (1962–1963)	100
Године чекања до поновног уласка у Прву лигу (1964–1965)	111
Чачак – кошаркашки „велеград” (1966)	121
Наставак „кошаркашког рата” са Београдом (1967–1968)	133
Потврда кошаркашког квалитета Чачка и снови о југословенској титули (1968–1969)	144
ОД ФИСКУЛТУРНИКА ДО „СПОРТСКИХ ЗВЕЗДА” : КОШАРКА И ИЗГРАДЊА ЛОКАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА	157
ГРАД И КОШАРКАШИ: БИОГРАФИЈЕ	161
АЛЕКСАНДАР КЕРКОВИЋ (1922)	162
МИОЉУБ БОЛЕ ДЕНИЋ (1925–2014)	165
БРАЋА ДРАГИЋ (1927–2019) И ГРАДИМИР ЈОВАНОВИЋ (1931–2005)	171
МИОДРАГ ЈЕЖО ПАНТЕЛИЋ (1927–2022)	174
ЂОРЂЕ НИКОЛИЋ (1928–1993)	176
БРАЋА АЛЕКСАНДАР (1929–2015) И СРЕЋКО ИКОДИНОВИЋ (1931–2003)	178
ВЛАДИМИР ВОВА БОНДАРЕНКО (1930–1982)	181
ДУШАН ДУЛЕ ЈАКОВЉЕВИЋ (1930–1995)	183

АЛЕКСАНДАР СТЕФАНОВИЋ (1931–2023)	186
ВИДОСАВ ВИДЕ НОВАКОВИЋ (1931–2002)	195
СЛАВОЉУБ КЕМПО СМИЉАНИЋ (1931–2004)	198
МИЛОВАН ВУЛОВИЋ (1931–2019)	200
ЉУБОМИР ШАЈА РАДИВОЈЕВИЋ (1932–2018)	203
РАДОМИР РАШКО СТЕФАНОВИЋ (1932–1990)	206
МИЛУТИН КОВАЧЕВИЋ – МИЋО ГУС (1933–2014)	209
БРАНКО ЦИЦВАРИЋ (1935–1993)	212
БРАЋА ПРЕДРАГ (1936–1994) И МИЛАН КУРЋУБИЋ (1955)	214
СЛОБОДАН БОБО СТЕФАНОВИЋ (1936)	217
АЛЕКСАНДАР АЦО ЈАЊИЋ (1936–2008)	220
СЛОБОДАН РИЦА ГОРДИЋ (1937–2022)	221
НИКОЛА РОКЛИ МИШОВИЋ (1937–2008)	225
ПРЕДРАГ ПРЕВО ВУЧИЋЕВИЋ (1937–2002)	230
СЛОБОДАН ЦОЊА КОПРИВИЦА (1939–1992)	234
НИКОЛА КИЦА ЈЕКОВИЋ (1939)	238
РАНКО ЛАЋО ТРИПКОВИЋ (1939–2018)	241
МИОДРАГ МАРЈАНОВИЋ МАРЈАН (1940)	244
ТОМИСЛАВ ЂЕЛОШЕВИЋ ЋАМИЛА (1941–2012)	247
РАНКО ЋОПИЦА БУГАРЧИЋ (1941–2021)	250
БРАЋА РАТКО (1941) И АЛЕКСАНДАР ЈОКСИЋ (1943–1993)	253
СТОЈАН КАЧАР (1941)	256
РАДМИЛО МИШОВИЋ (1943)	259
ЈОСИП ЈОЛЕ ФАРЧИЋ (1945)	268
МАРИНКО МАШКО ПУРИЋ (1946–2003)	271
ПРЕДРАГ КАТАНИЋ (1947–2014)	275
МИРКО ДРОБЊАК (1948)	279
ДРАГАН ЂУКИЋ	283
САДИК ДИДА ЗЕЈНИЛОВИЋ (1949–2020)	285
МИЛАН ПЕЦА ПЕТРОНИЈЕВИЋ (1950)	287
РАДИВОЈЕ ЖИЛ ЖИВКОВИЋ (1950)	291
ЗОРАН ЦОКО АНТОНОВИЋ (1951)	293
МИЛОШ БОХИЊАЦ (1951)	295
ДРАГАН КИЋАНОВИЋ (1953)	297
ПОРЕКЛО ИЛУСТРАЦИЈА	309
СПИСАК ИЗВОРА И ЛИТЕРАТУРЕ	316
ИМЕНСКИ РЕГИСТАР	325
БЕЛЕШКА О АУТОРУ	333

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

796.323.2(497.11)(091)

ТИМОТИЈЕВИЋ, Милош, 1969-

Како је Чачак постао град кошарке : (1945–1969)
: спорт и идентитет / Милош Тимотијевић. - Чачак :
Народни музеј, 2023 (Београд : Донат Граф). - 335 стр.
: илустр. ; 24 см

Тираж 300. - Стр. 333: Белешка о аутору. - Библиографија:
стр. 316-324 и уз текст. - Регистар.

ISBN 978-86-84067-82-3

а) Кошарка -- Чачак -- Историја

COBISS.SR-ID 117395977

КОШАРКА

Кошаркашки клуб „Борац“ пред квалификацијама за улазак у Савезну лигу

Иако првенство Н. Р. Србије у кошарци још није завршено, из табели. Како ситуацију из табели. Како ситуацију из табели. Како ситуацију из табели.

Имао првенство Н. Р. Србије у кошарци још није завршено, из табели. Како ситуацију из табели. Како ситуацију из табели.

Имао првенство Н. Р. Србије у кошарци још није завршено, из табели. Како ситуацију из табели. Како ситуацију из табели.

КОШАРКА

Железничар узео друго место у трећој групи кошаркашког лиге Србије

Так у победи које је тим првенства преузео према резултату 77:76. Борац је освојио друго место у трећој групи кошаркашког лиге Србије.

Тим у победи које је тим првенства преузео према резултату 77:76. Борац је освојио друго место у трећој групи кошаркашког лиге Србије.

КОШАРКА

Учитељи су преслишали ђаке

Стари тим Борца — Борац 73:69. Учествовао је у квалификацијама за улазак у Савезну лигу.

Стари тим Борца — Борац 73:69. Учествовао је у квалификацијама за улазак у Савезну лигу.

Стари тим Борца — Борац 73:69. Учествовао је у квалификацијама за улазак у Савезну лигу.

Стари тим Борца — Борац 73:69. Учествовао је у квалификацијама за улазак у Савезну лигу.

БОРАЦ НАЈБОЉИ У СРБИЈИ

— ПОСЛЕ 62 ТРЕНИНГА —

Србија 1 септембар одиграо је последњу утакmicу у квалификацијама за улазак у Савезну лигу. Борац је победио са резултатом 82:78.

у победи са резултатом 82:78. Борац је освојио друго место у трећој групи кошаркашког лиге Србије.

Победа над Црвеним звездом из Београда, Борац се пласирао у полуфинале. Укупно Борац је освојио друго место у трећој групи кошаркашког лиге Србије.

Борац се пласирао на полуфинале „Купа Србије“

Борац — Црвена звезда 63:59 (28:30)

Победом над Црвеним звездом из Београда, Борац се пласирао у полуфинале „Купа Србије“. И још је други тим који се осећао одсуством Дејана и Смилана. Иако, Чачани су водили током целе утакмиче, на неколико пута разлика, истински увек недовољна да се осигура победа, али је баш та неуверљивост и дала драж овој борбеној утакмици.

Срђан Радмиљак

Борца је освојио друго место у трећој групи кошаркашког лиге Србије.

Борца је освојио друго место у трећој групи кошаркашког лиге Србије.

КОШАРКА

Борац — Будућност 63:11

По подне у 17.30 часова, на игралишту кошарке код физкултурног дома сусрели су се Борац и Будућност. Борац је победио са резултатом 63:11.

Борца је освојио друго место у трећој групи кошаркашког лиге Србије.

МИШОВИЋ НАЈБОЉИ СТРЕЛАЧ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Борач — Железничар 77:76 (39:37)

Победом над Железничаром из Београда, Борач се пласирао у полуфинале „Купа Србије“. И још је други тим који се осећао одсуством Дејана и Смилана.

Мироslав Мишовић

Борца је освојио друго место у трећој групи кошаркашког лиге Србије.

КОШАРКА

Победом над Црвеним звездом из Београда, Борац се пласирао у полуфинале „Купа Србије“.

КОШАРКА

Радмило најбољи репрезентација

Победом над Црвеним звездом из Београда, Борац се пласирао у полуфинале „Купа Србије“.

Победом над Црвеним звездом из Београда, Борац се пласирао у полуфинале „Купа Србије“.

Победом над Црвеним звездом из Београда, Борац се пласирао у полуфинале „Купа Србије“.

Пет секунди до победе

Борач — Зоран 69:70 (40:30)

Победом над Зораном из Београда, Борач се пласирао у полуфинале „Купа Србије“.

Победом над Зораном из Београда, Борач се пласирао у полуфинале „Купа Србије“.

Победа - Борач 62:61

Серија Борчевих узела

Победом над Борчевим из Београда, Борач се пласирао у полуфинале „Купа Србије“.

Победом над Борчевим из Београда, Борач се пласирао у полуфинале „Купа Србије“.

ШАРКА
ДРАМАТИЧНО ФИНАЛЕ
НА ТУРНИРУ У ЧАСТ ДАНА ЖЕЛЕЗНИЧАРА

У последњем турниру у Дому културе и спорта, који је почео у петак, 13. јуна, на првом месту су по чиниоци су и даље изостајали — утакмица је завршена резултатом 10:12. Утакмица је била веома интересна и драматична. Иако је утакмица завршена резултатом 10:12, али је била веома интересна и драматична. Иако је утакмица завршена резултатом 10:12, али је била веома интересна и драматична.

Број 267

КОШАРКА
ПАМИЛУЦИ ОСВОЈИЛИ ПРВО МЕСТО НА ПРВЕНСТВУ ГРАДА

Средњи кошаркашки одбор у Моравци 1 и Моравци II одлучили су да одрже првенство града у кошарци за младе играче. Утакмице ће се одржавати од 13. до 14. јуна. Утакмице ће се одржавати од 13. до 14. јуна. Утакмице ће се одржавати од 13. до 14. јуна.

Средњи кошаркашки одбор у Моравци 1 и Моравци II одлучили су да одрже првенство града у кошарци за младе играче. Утакмице ће се одржавати од 13. до 14. јуна. Утакмице ће се одржавати од 13. до 14. јуна. Утакмице ће се одржавати од 13. до 14. јуна.

Млади Чачини првенство извојали у Моравцима

КОШАРКА
БОРАЦ ПРВИ ПРОЛЕЋНИ ДЕЛА ЈУЖНЕ ГРУПЕ СРПСКЕ КОШАРКАШКЕ ЛИГЕ

После две јунарске утакмице у којима је Борац освојио прво место у јужној групи српске кошаркашке лиге. Борац се у првој утакмици у Лети издржао на првом месту са 11 бодова. Утакмица је завршена резултатом 10:12. Утакмица је била веома интересна и драматична. Иако је утакмица завршена резултатом 10:12, али је била веома интересна и драматична.

КОШАРКА
ЧАСНИЦКИ БОРАЦ ПОБЕДИО НА ПОДЛУЖЈУ

ЧАСНИЦКИ БОРАЦ ПОБЕДИО НА ПОДЛУЖЈУ. ЧАСНИЦКИ БОРАЦ ПОБЕДИО НА ПОДЛУЖЈУ. ЧАСНИЦКИ БОРАЦ ПОБЕДИО НА ПОДЛУЖЈУ.

ДУНУ ВЕТАР СА МОРАВЕ...

Млади Чачини првенство извојали у Моравцима. Млади Чачини првенство извојали у Моравцима. Млади Чачини првенство извојали у Моравцима.

Млади Чачини првенство извојали у Моравцима

О П О Р Т

КАШИ „БОРЦА“

Ори — Гинори — пилонири
 То су највећи голери. Борци је за трајање, борбава да зна. Борци је за трајање, борбава да зна. Борци је за трајање, борбава да зна.

Милошевић у Београду Југославије

Радеко Милошевић

Милошевић у Београду Југославије. Милошевић у Београду Југославије. Милошевић у Београду Југославије.

КОШАРКА
ЕКИПА ГИМНАЗИЈЕ ПОБЕДИЛА НА ТУРНИРУ СРЕДЊИХ ШКОЛА

Учествовале четрна школа

Биле школе

Утакмице су одржане у Моравцима. Утакмице су одржане у Моравцима. Утакмице су одржане у Моравцима.

Жуна група српске кошаркашке лиге
УЗБУДЉИВО САМО ДРУГО ПОЛУВРЕМЕ

Железничар — Приштина 83:75 (41:35)

Кошаркашка уметност

КОШАРКАШИ ПРЕД ПОСЛЕДЊИМ КОЛОМ
ИЗВРСНИ ДАНЕУ
СЈАЈНИ МИШОВИЋ

БОРАЦ — ОЛИМПИЈА 118:96 (54:49)

СТРУЧНАЦИ ОЦЕНЈУЈУ
Ђелошевић добио 20 поена
на једној утакмици

Ђелошевић добио 20 поена на једној утакмици. Ђелошевић добио 20 поена на једној утакмици. Ђелошевић добио 20 поена на једној утакмици.

лига Србије
 станице
 вријеме 96:95 (47:45)

Национална престоница културе - Чачак 2023.

КАКО ЈЕ ЧАЧАК ПОСТАО ГРАД КОШАРКЕ (1945-1969)

2023